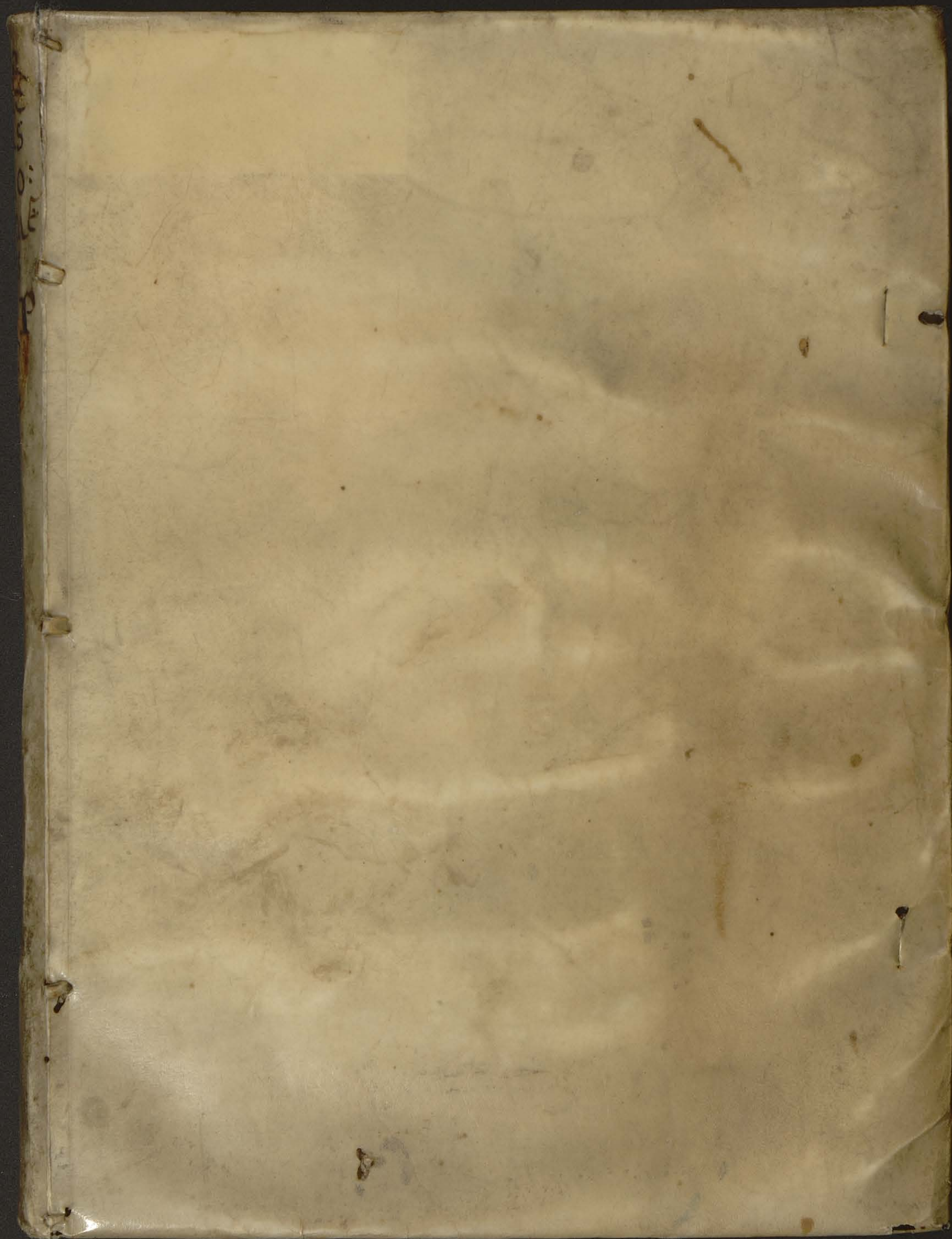
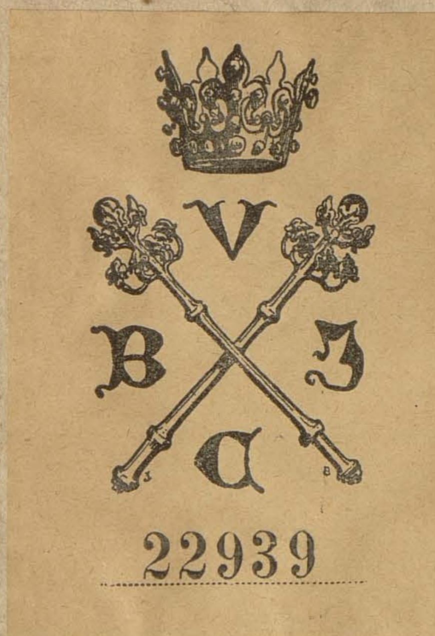

V
B
J
C
22939

Act.

ACTA CONVENTUS THORUNIENSIS,

Celebrati Anno 1645.
Menſ. Septembr. Octobr. Nouembr.

PRO
Ineunda ratione componendorũ Diſſidiorum in Religione, per Regnum Poloniæ.

IMPRESSA

Authoritate & Mandato SACRÆ REGIÆ MAIESTATIS.

Ad Exemplum & Fidem Regij Protocolli.

Bibliothecae Collegii Majoris Cracoviensis

Cum Gratia & Priuilegio eiuſdem S. R. M. Speciali.

VARSAVIÆ,
In Officina PETRI ELERT *S. R. M. Typographi, Anno Domini,* 1646.

M. Lucae Piotrowski ...

BIBLIOTH: UNIV:
JAGELLONICAE

VLADISLAVS IV.

DEI GRATIA REX POLONIÆ,

Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſsiæ, Pruſsiæ, Maſouiæ, Samogitiæ, Liuoniæ, Smolenſciæ, Czerniechouiæq́;.
Necnon Suecorum, Gotorum, Vandalorumq́; Hæreditarius

REX.

Vniuerſis & ſingulis, Regni Noſtri, Magniq; Ducatus Lithuaniæ, & Prouinciarum eis adnexarum Incolis.

QVoties cogitamus Europā, partem terrarum nobiliſſimam, armis vbique infeſtam haberi, nouaq́; bella ex bellis in dies enaſci, mirari ſatis non poſſumus, viribus propè laceris exhauſtiſque, penes tot diſſidia hærere, nec

adhuc penitus corruisse. Non egemus certè ad Christiani Orbis euersionem alienis odijs, aut vicinâ iuratorum Hostium potentiâ; non Asiæ, Africæq; in nostrum exitium conspiratione. Domesticæ inimicitiæ plus omninò aduersus communem fortunã possunt. Hæc est illa ciuilis machina, quæ à fundamentis felicitatem subruit, legum vim ad laxa licentiæ iura inclinat, libertatem per aliena profligat arbitria; Respublicas in noxiam regiminum formã præcipitat. Hâc impulsæ complures Prouinciæ in ociosas vicinorum manus ceciderunt; qui se interim quiete armorum contra debilitatas dissensionibus regiones præparabant.

Quod ne his quoq; calamitosis temporibus iterum eueniat, non immeritò timent omnes; atque idcirco ad remediorum initia pertinere existimant, DESIDERIVM PACIS. Hoc commune votum Castra circumsonat, auditur inter Classica, stricto ferro quæritur. Hoc miseri oppressiq; gemitibus exprimunt, felices explicato in occursum amplexu loquuntur. Hoc per Regnorum Arbitros, per Duces Partium, ad Loca consiliorum, deliberationumque Tribunalia defertur. Ne Nos quidem, quibus Diuinâ Benignitate concessum in altissimo iuuentæ Pacis sinu quiescere, huius desiderij exsortes sumus.

Exper-

Experti enim tanti Boni commoda, impensè cupimus, interruptæ tranquillitatis experimentum ad alios quoq; peruenire.

Nostra tamen Nos tangunt vehementiùs, impelluntq; in dies, ne quidquam eorum omittamus, quod ad felicitatis constantiam aliquid momenti afferre posse videatur. Eò spectabat facilis erga victos clementia, non inuitus cum promptis in amicitiam descensus, aduersùs infidos socios circumspecta fœderum vigilantia. Quibus medijs tandem effecimus, vt Regnorum Nostrorum fines, Ciuium domicilia, subsellia Magistratuum, securo pacatoq; vultu, Faustitas & Pax obambulet.

Vnicum Nos adhuc non leuiter perplexos tenet, quod ad integram plenæ Pacis gloriam, desit animorum in eandem Religionẽ consensio. Sine quo adminiculo nihil vspiam terrarum stabile, aut tutum vnquam fuit. Dum enim circa veritatem conflictus, sententiarumq; pugnæ vigent, acerbitas quædam mentis initio occupat, tum infestæ turbulentæq; lites ad odium vsq; desæuiunt, tam diu, donec in seditionem, vindictæq; cupiditatem tota dissensio exeat.

Actum igitur egerunt omnes hactenus, quibus armorum furorem compescere satis visum fuit.

Altera enim melior boni fortunatiq́; Regiminis Pars, quæ cum ciuili gubernatione vnam Rempublicam componit, præſidio propugnaculiſq́; vacua, longè lateq́; patentibus oſtijs, deteriores iras in ipſa Regnorũ viſcera admittit. Adeò iam propè nec Ciuem eſſe pleriq; putant, quamuis iiſdem legibus viuat, niſi credendi ſeruitutem ſub eodem alienarum opinionum dominio habeat. Totas igitur quiſq; vires adhibet, vt animum alterius expugnet, captiuumq́; teneat in ſuarum inuentionum obſequio. Quod vt tanto fiat validiùs, conuitia, calumniæq́; paſsim iactantur; quibus pulchritudo nouæ inſtitutionis oſtendi non poteſt, veteris fabuloſa deformitas obtruditur. Vbi verò eiuſmodi offenſionum cauſæ inter obuias reprehenſiones ſerpunt, vbi nemo ſine infeſto ingenij telo, pauci ſine vulnere Conſcientiæ viuunt, quæ tandem duraturæ Pacis conſtantia ac ſecuritas eſſe poteſt? quid per variam obſtinationem integrum in antiquo iure ſtabit? quid potiùs non diſtrahetur ambitione Partium? quid quæſitis in rem propriam rapinis ſpolijſq́; libertatis non conuelletur? Inde omnia in communem fortunam impedimenta, ad labores publicos moræ, in conſilia ſententiaſq́; diuerſæ factiones veniunt. Quod dum fit, neceſſe eſt pericula votis pertinacibus foueri, leges

in le-

in ſeditionum auxilia trahi, omnia deniq; remedia diſponi ad perniciem.

Hæc tam grauium rerum conſideratio non ſemel animum Noſtrum impulit, vt de potenti quopiã fundandæ Pacis perfectiſſimæ ſtabilimento cogitationem ſuſciperemus. Neque pauca veniebant in mentem, quibus integritas eius abſolui poſſe videbatur. Placuit præ alijs illa inuicem agendi ratio, placidaq́; Colloquij de Negotio Religionis diligentia, cuius impetum moderaretur Fraternitas, diſſenſiones charitas temperaret, iras ſuſpenderet modeſtia. Cùm enim videremus vſurpatas priori ſæculo diſceptationes ad acerbitates animorum, aliterque ſentiendi contumaciam valuiſſe idcirco plurimum, quòd nullis cancellis concertatio pręiudiciaq; ſtringerentur; ita noſtrum recens inuentum & vix tentatam hactenus concordiæ viam diſponendã eſſe duximus, vt ne pro vno quidem iniuriarum paſſu auerſio haberet ſpatium, abeſſentq; omnia, ad quæ libertas & amicitia poſſent offendere.

Agnouerunt prouidam hanc Noſtræ meditationis ſolertiam, potiſſimùm Equeſtris Ordinis Viri, ſperabantq; fore, vt cura Noſtra omnis in optimum exitũ deſineret. Ipſi Nos audiuimus, cum ad hunc Lydium amicæ Collationis lapidem ſua diſſidia ex-

plora-

plorari cuperent, ſemelq́; planè intelligere, quid tandem animos ac Religiones inuicem committeret? quæ cauſsæ factam à Catholicæ Romanæ Eccleſiæ corpore diſceſſionem fouerent? quibus medijs ad vnitatem reditus tentari poſſit? Quæ bonarum mentium propenſio tantò vehementiores ſtimulos Nobis addidit, vt & in ipſis aggreſſionis huius initijs, indubiam boni ſucceſſus ſpem retineremus; & nunc nihil aliud optemus magis, quàm piam hanc laudatiſsimæ promptitudinis operam, optimaſq́; Pacis cogitationes plenè conſeruari.

Neq; enim defuturam exiſtimamus occaſionē, cùm ij etiam animarum Curatores, qui pericula conſcientiarum in Pace, damna fidei in Dogmatum concordia extimeſcebant, Nobilitatis deſiderio ſuſpiciones ſuas varioſq; metus ſint ſubmiſſuri. Senſim animaduertent & illi, nihil in Inſtructione Noſtra offerri violentum, nihil horridum, nihil bonis mentibus ſuſpectum, quod ad iuſtam formidinem valeat, & pugnet in conſcientias. Is modus agendi in ea eſt præſcriptus, quem arguere is ſolus poſſit, qui charitatem laudare neſcit. Ordo verò ita naturæ & Æquitati conſonat, vt eius euerſionem ſola mediorum Pacis confuſio, intentiq; finis perturbatio excipere debeat.

Nulla

Nulla in ea Partium aduerſus alteram poteſtas permittitur, quæ in tractando negocio æqualitatem vitiet. Reliquimus cuiuis integrum, quod ab antiqua conſuetudine, quod à veteri nouoq́; iure, quod à Sacramenti noſtri Fide habet. Ne libertatem quidem, quam Regni huius gemmam eſſe nouimus, exiſtimandi ſumus imminuiſſe, cùm præſcribendam eſſe colloquendi formam cenſeremus. Quò enim tãdem progreſſa fuiſſet diſceptatio, ſi ſinguli pro ingenij fœcunditate ſuas inuentiones ſuggererent, neq; ab aliena cenſura vellẽt pendere, quidquid in rem communem effinxiſſent? quò excreuiſſet negotij moles, niſi arbitrandi licentiam accom̃odataq́; ad diuerſarum Religionum indolem artificia, vnus in anteceſſum reſtringeret, qui Auctoritate præpolleret? Hic profectò fuiſſet primus ſcopulus, ad quem ſancta Nobilitatis vota proieciſsẽt illi, qui in conſenſu priuatam ſuam prolapſionem immeritò conijciebant. Ad hunc appulſi pij aliorum conatus tamdiu inter colliſos rationum fluctus depugnaſsent, donec planè alternâ reciprocaq́; iactatione concuſſi, in ſpumam tandem inutilem tumeſcerent.

Quas ſyrtes, cùm velut è ſpecula à longè deprehendiſſemus, poſuimus certos carceres, intra quos

faſ eſſet ſecurè progredi: deſignauimus metas,quibus fœcundiores ingeniorũ excurſus coërcerẽtur: ſatis ſuperq́; monuimus,ne quiſquam ſibi aſſignandi, regendiq́; tramitis fiduciam aſſumeret, niſi qui totius cauſæ optaret naufragium. Noſtra tamen hęc placita noluimus Legem vocari, ne vel obſeruantia, quam apud fideles Subditos repertum iri credebamus, ſub duriore appellatione periclitaretur; vel libertas putaretur offenſa, ſi ipſa ſibi neceſſitatem obſequendi non imponeret. Hâc ratione nihil videbamur reliquiſſe perplexum, aut non ſatis præmunitum, cùm & conſenſus omnium haberet paciſcendi alia poteſtatem, & vel vnius Partis admiſſio Inſtructioni Legis nomen dare pro ſe poſſet. Multò enim æquius eſt ad iuſtiſſimum Principis arbitrium, liberrimaq́; præſcripta ſponte ſe demittere, quàm Partium decretis, in quibus condendis plurimi latent, aut timentur anfractus, non ſatis commodè regi velle.

Nos certè de ſiniſtro totius Colloquij progreſſu concluſimus, vel ex prima à Noſtra voluntate deflexione. Cùm enim vellemus pauca quædam, non ſatis in Inſtructione expreſſa, diei vnius ſpacio definiri, audiremus verò triduum peti ad inueniendas difficultates; menſem autem penè totum in inuen-

tis

tis ac limine nondum incepti operis conteri, quid boni sperare potuimus?

Facilè Nobis ex vno hoc experimento veniebat in mentem, alios esse debere, qui leges ex potestate ferant; alios qui latis insistant atq; obtemperent: ne si ijdem vtrumq; agant, causam præiudicio, priuatisq; affectibus discerpant, singulaq; sibi ipsis & non rebus accomodasse videantur. Arduum enim est diuersos in finem imprimis eundem, deinde in eadẽ media conuenire: vix autem possibile, nil retineri ex dissensione, dum tollendis dissidijs rationes ab ijs conquiruntur, qui dissident. Arbitri ad eiusmodi negocia vtiliores semper fuisse existimati sunt, ij potissimùm, qui & ius ad quærendam pacem, & sinceritatem ad stabiliendam apud Partes habent.

Neq; tamen hoc loco quenquam contrauentionis reum agimus. Liberum erat Partibus ex arbitrio & pacto leges condere: id enim Inuitatoriis Nostris permisimus. Liberum & Nobis, Nostros animi sensus exponere, facem præferre, circumscribere ingenia cancellis, diuersarum & pugnantium sententiarum prælia præoccupare. Nec diffidere poteramus placitura, quæ in opere nostræ Architectionis magno ac diuturno consilio in parem omniũ Partiũ sortem mirâ temperie conformauimus. Vbi

verò ſemel diſplicere viſa ſunt, per Nos licuit ſine crimine non acquieſcere; non tamen licuit contradicente vel vnâ quâpiam Parte noua ſancire.

Certè ſi ad libellam mentis, propoſitiq; Noſtri, Collocutores ipſi voluntates conatuſq; ſuos exactiſſimè temperaſsent, non potuiſſet non fluere Negocium expeditiùs. Non erat mentis Noſtræ, Partes in pugnam committere, id eſt, Diſputationes inſtituere, illis ſimiles, quibus hactenus pro reducenda populorum pace, vix quidquam vtiliter confectum eſt. Præcipuus deſideriorum Noſtrorum ſcopus erat LIQVIDATIO DOCTRINARVM. Iam enim pridē cōpertū Nobis & perſuaſiſſimū eſt, Arcē præſentis Diſſidij eſſe SINISTRAS INTELLIGENTIAS; caput cōcordiæ SINCERATIONEM VERITATIS. Errores, nō quos vnquā docuit, ſed quos docere fingitur vera Chriſti Eccleſia, execrabilē innocentiſſimis populis reddiderunt. Calumnijs, criminationibus, impoſturis perſuaſa eſt Diſſidij neceſſitas. Quod ſi ſemel in conſpectum veniret purioris doctrinæ ſynceritas, ſolo placeret intuitu, & virgineo nitore gratiâq; vultûs in amorē cogeret etiam renitentes.

Fruſtra cogitationes accumulant, & inaniter profundunt deſideria, qui pacem religioſam noſtro ſæculo moliuntur, niſi priùs gnauiter dent operam

vt vin-

vt vindicetur vera Religio ab infestis cauillis, fabulis, commentis. Nunquam Hæresis tam fidenti fuit animo, vt cum veritate bella gereret. Ipsa sibi fingit hostem, stramentitios exædificat exercitus, à nullo creditos, à nemine cogitatos delineat errores, superstitiones, blasphæmias, idolomanias; & contra has somniatas acies molitur bellum, expedit arma, miscet prælia; & verò etiam victorias palmasq; refert. Tum verò insultatur castris Dei viuentis, canuntur victoriæ, & veniunt in mendacẽ triumphi gloriam, qui nec victi fuerunt, nec impugnati. Præclarum stratagema! ne victrix veritas spacium haberet depugnandi contra errores serios, distinetur obiecto negotio, cogiturq; totas propè vires impendere, vt à se ipsa repellat errores fictos.

Ergò hæc vnica cura sit eorum, qui pacem profligatam reuocare curant, vt semotis omnibus offuciis, genuinæ Partiũ Doctrinæ in apertum prodeant, illis palam fatentibus quod affirmant, istis nequaquã imputantibus quod negant. Tum verò primùm secernatur deartuatus error, fiatq; periculum an sustinere tenebræ valeant fulgorem veritatis?

Hoc enimuerò præcipuum erat in votis Nostris, atq; in eum finem tantâ curâ ac studio primam in Congressu Partium Actionem Liquidationi Doctri-

narũ destinauimus, dispertitis exquisitissimè singulis eiusdẽ Actionis Partibus: quæ si ijsdẽ gradibus, quibus distinctæ erant, ad apicẽ vsq; productæ fuissent, tenuissemus sine dubio emolumenta huius operæ, curarumq; Nostrarum, quibus optare non oportuit maiora.

Sed Nos iam ab initio promulgati Negocii, quo intelleximus varia & immatura circũferri consilia, non potuimus prosperrimè de eo, quem præconceperamus, exitu augurari. Afferebantur vndequaq; variorum hominũ sensa, notationes, censuræ, cautelæ, consilia, atq; etiam integri in publicũ edebantur libri, quibus illi, sapientissimè scilicet, consultum ibant Nostræ & Christianæ Paci. Ingens verò publicæ rei præstitissent beneficium, si maluissent ad breue coërcere calamũ, & neq; Nobis præripere florem negocii, neq; deterioribus consiliis pręoccupare meliora, neq; nouas faces veteribus diffidentiis addere. Iam tum minus sperare cœpimus, quando subuereri necessè fuit, ne Actores Negocii formã acciperent à Nostra præconceptione alienam & impressis semel malè concinnatis ad rem Nostram rationibus succenturiare nollent meliores.

Sed ex ipsis etiam Inuitatarum Partium primis Responsis grauem quibusdam dubitationem iniectã

fuisse

fuisse intelleximus, num eâ voluntate animorumq; fiduciâ acceptum fuerit negotium, quâ erat propinatum. Ita enim videbantur composita, vt desperationem succesſûs præseferrent: quæ proinde deprehensi sensûs inspectio quosdam permouit, vt iteratam Inuitationẽ Nobis dissuaderent. Et verò mouebamur non mediocriter grauissimis rationibus, quibus fas erat acquiescere, nisi eousq; prouectum fuisset Negocium, vt è dignitate Nominis Catholici & Regii futurum censeremus, procedere. Placebat etiam homines non ita faciles ad fiduciam erigere, & credebatur posse assuetudine nonnihil mitescere odium Romani Nominis: nec exiguum fore lucrum, si vel solum rigorem à diffidentia separauerint.

Atq; hunc quidem vberrimum melioris fiduciæ fructum afferre Nobis potuit primum illud Negocii Experimentũ, quod anno citiùs adhiberi oportuit, si primæ Indictioni Nostræ Partes omnes paruissent. Ibi enim licuisset vultibus inuicem assuescere, penetrare animos, molitiones propositaq; obseruare, condere leges, præuidere moras, difficultatibus obsistere, deniq; omnia ita tractare prouidè, vt postea res nulla in limine ac progressu pios labores sisteret. Ea tunc fuit Consilij Nostri ratio, quando post diuulga-

uulgatum Anno Dñi 1644. vigesimâ Martij Negocium, Partes vt ad decimam diem Octobris eiusdē Anni Thorunium confluerent, conuenimus. Præuidimus enim primo Congressu ad intimos Causæ secessus deueniri vix posse; atq; adeò sufficere credebamus, si tempestiuè quæ in ipso limine obstare poterant, vtcunque deasciarentur. Præsensimus venturos homines sui Genij, ingenijq; tenaces, & in aliena placita difficiles; timidos etiam & suspicaces, quorum prouentus est, nihil agere, cùm omnia volunt agere cautissimè: Exteros etiam, qui nihil allaturi erant ex insito Patriæ Nostræ amore ad tanti operis curam; in quibus nunquam sic premi posset peregrina Indoles, quin ad sua fomenta identidem à nostris declinet. Itaq; consultissimū arbitrati sumus experimento proludere, & iam tunc explorare ruditer sensus Partiū & voluntates; quod si prima tentamenta non caderent ex animi sentētia, maturè, interpositis vel collatis consilijs, viam ad meliora sternere. His inquam Consilijs votisque Nostris si tunc obtemperatum fuisset, planiori deinceps & faciliori tramite itum fuisset in ipsa Causæ penetralia.

Præstiterunt tunc equidem promptissimè Catholici, quod volebamus, & ad condictam diem pleno

nume-

numero Thorunium deuecti, in ipso Vrbis conspectu pulcherrimum alacritatis suæ specimen ediderunt; non puduit tamen quosdam, fallere Prouincias & Extera Regna, atq; etiam Typis euulgare, adfuisse Dissidentium Oratores, solos ad nomina nō respondisse Catholicos. Ex quo infami principio, mali ominis prognosticum acceptum est. Ex illa enim turpis figmenti nubecula præuidere sibi plerią; visi sunt formidabiles in progressu tempestates, quod censerent vix fieri posse, vt securo cursu enauigemus hoc mare, si ipsa littora tam malè Nos salutarunt: videri non expectari posse tranquillitatē Patriæ, sed Ciuium rixas.

Vtinam verò etiam deinceps reperti non sint, quibus malè videatur esse, si Patriæ benè sit; nec acuant hoc medio pacis nouum dissidium, aut venenum non parent ex remedio. In eorū numero eos esse ducimus, qui etiam post solutū proximū Thoruniensem Congresſū infames in vulgus pagellas spargunt, actionum seriē figmentis, prauisq; dissertationibus inuertunt, de suo adijciunt maleuolas interpretationes, hoc deniq; vnum agunt, vt non ea scribant, quæ acta sunt, sed quæ agi voluissēt. Faciunt id illi profectò, siue vt falsis rumoribus vitā famamq; sustentent, siue vt suos mendacijs in errore detineāt.

Nos verò exoptamus vnicè, vt omnes intelligāt, libellos eiusmodi deliria esse impotentis cerebri, aurium oculorumq; toxica, animorum pestē, flabella dissensionum, turbinē Reipubl. Non patitur hanc debacchandi vesaniam Nostra Instructio, quâ etiā leues iniuriarum Causas, minimasq; offensas vetamus; non Partium sanctiones, quibus mutuum honorem ac reuerentiam præscripserunt; non veritas aut pax, quarum vtramq; profligatū eunt, qui nobilissima hæc cōmunis Boni ornamenta calamis infelicibus calamitosa esse volunt; non denique bonæ Causæ fiducia, quâ circumscriptores illi si destituti non essent, prodromos istos veteratorios, fabularū mendaciorumq; veredarios veritati non pręmitterent, & eandem tam anxiè ab animorum aditu prohibere nollent.

Illi ipsi diuersarum Confessionum socij, qui genere, dignitate, consilio, animiq; moderatione eminent, temerarios istos ausus, damnant; & ingenua Nobilitas non benignè (quod cum voluptate audimus) interpretatur conatus istos obscurorum hominum non sanè ingenuos, nihilq; magis habet cordi, quàm sordidas has quietis domesticæ veriq; turbas horrere, persequi, detestari. Quorum strenuā syncceritatem quemadmodum iustissimâ laudatione

ad con-

ad conſtantiam prouocamus; ita & cæteros ad parē tranquillitatis noſtræ curam adhortamur.

Nec eſt profectò cur aliquis conſcribendi Negocij prouinciam ſibi vſurpet. Nobis hanc ſollicitudinem in Inſtructione illibatam eſſe voluimus; neq; nunc in conſortium quenquam admittimus. Vidimus Protocolla omnium Partiū, magnâq; fidę & integritate in publicam lucem dari, quæuè diſcrepant annotari mandauimus. Inde verò promptum erit agnoſcere, quantùm à veritate abierint, quæ iā rudi aut ignaro Lectori callidè obtruduntur.

Simili temeritati vt deinceps ponamus obicem, ſeuerè pręcipimus, ne vllus in Regnis Noſtris quidpiam tale exprimere typis, aut alibi expreſſum intra Noſtras Ditiones venale inferre audeat, niſi ſua omnia Confiſcationi, ſeipſum arbitrarijs pœnis velit exponere.

Liberas interim relinquimus Confirmationes, aut Confutationes Dogmatum, modò illęſus ſit Collocutorum honor, & intacta Colloquij Authoritas. Quemadmodum enim placidum veritatis cum Falſitate certamen non arguimus; ita Negocij (quod Noſtrum fuit) contumeliam & iniquas hominum actionumq; accuſationes ac impoſturas non patimur, nec impunitas eſse ſinemus.

Quid opus est tanto molimine de prçambulis Negocii decertare, quando tota Causæ substantia adhuc integra est & intacta? Agant nunc si iusto ducuntur zelo, quod agere oportuit coram: doctrinā palam exponant, errores damnatissimos, quorum accusantur, suos esse negent, liquidis documentis innocentiam probent, opinionem calumniarum à se remoueant, genuina Partium Dogmata recognoscant, aliena, imputata, fabulosa excernant, veras doctrinarum antitheses & pugnas eliciant, sic tandē de vero ac falso fraternè certent. Hoc demùm erit Dei, Ecclesiæ, Fidei, & cōmunis salutis Causam agere; At rixari iam de frustrato Negocio, falsis narrationibus Orbi illudere, contumeliam melioribus impingere, diem dicere ei, qui pari iure ad æquiorem Iudicem prouocet, iactare Encomia, quæ post paucos dies castigatior calamus inter probra retulerit, quid aliud est, quàm Causam Dei transferre ad ambitum hominum, Ecclesiæ gloriam priuato fastu metiri, Religionis sanctitatem infamibus fœdare criminationibus, pacem & salutem perdere? Nos equidē, cùm sacrū istud Negocium moliremur, Pacem vnicè spectauimus, & ipsos primos conatus, quamuis fortassè non ex voto procederent, Paci pristinæ deuouimus, pacem seruari, pacē afferri, pacē

domum

domum reportari voluimus: aduersâ igitur acie Nobiſcum pugnant, iſti nimii gloriæ ſuæ vindices, qui paci rixas ſubſtituunt, qui ex diuiniſſimo pacis ſemine diſſidia metunt, qui cicatrices refricant, & ſopitas vtcunq; Partium iras velut è cinere reſuſcitant. Noſtrum verò eſt perniciem prȩuertere.

Faxit DEVS immortalis, vt Noſter hic in amouendis obſtaculis, quærendaq; Religionis Concordia labor benè cedat. Hæc enimuerò præcipuum eſſet bellorum feliciter à Nobis ſuſceptorum ſolatium, victoriarum gloria, honor triumphorum. Sit ſanè illuſtris & ille, quem ex obtritis hoſtibus accepimus, Coronæ militaris ſplendor: Ciuica magis, ob ſeruatos reductoſq; ad Religionis Conſenſum Ciues, ornari mallemus. In illam infida deterioris fortunæ tempeſtas non parùm poteſt: hæc in animorum penetrali, adeòq; in ipſo Diuinæ Benignitatis ſinu contra rerum vices cuſtoditur.

Vos, quorum induſtriâ ac amore ad rem tantā egemus, fauete Capiti Noſtro pulcherrimum hoc Diadema, Reipublicæ hoc Palladium. Liceat Nobis poſt tot exantlatos labores è triumphali Pacis curru ſpectare nobiliſſimas victoriarum comites, Vnitatem & Concordiam. Liceat in plauſu Veſtro ac lætitia, quam ex Tranquillitatis ſpectaculo acci-

pitis, Diſſidia non intueri. Liceat in veſtros animos communiſq; Boni adyta, exponere nobiliſſima Regnorum ornamenta, gloriæ conſtantiam, & ſecuritatem. Veſtris manibus hos ſuccesſus, qui omnium oculos ſub Noſtro Regimine prouocant, elaboraſtis; efficite adhuc mutuo conſenſu, vt Reipublicæ fortunam, pleno Pacis comitatu, inuariatoq; Religionis cultu inſignem Orbis admiretur. Synceritates & Fidelitátes Veſtras benè valere cupimus. Dat. 25. Martij Anno Salutis M.DC.XLVI. Regnorum Noſtrorum Poloniæ XIV. Succiæ XV. Anno.

VLADISLAVS REX.

VLADISLAVS IV. DEI GRATIA REX Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Rusſiæ, Prusſiæ, Maſouiæ, Samogitiæ, Liuoniæ, Smolenſciæ, Czerniechouiæq; Nec non Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Hæreditarius REX.

Ignificamus præſentibus literis Noſtris, quorum intereſt vniuerſis & ſingulis. Ex ſpeciali Iuſſu & Mandato Noſtro Regio conſentiendum eſſe & permittendum Honorato PETRO ELERT *Typographo Noſtro, Libros Actorum Colloquij Charitatiui Thorunenſis excudendi, imprimendi, ac in lucem edendi, duximus, prout conſentimus, & permittimus præſenti Diplomate Noſtro: Statuentes ſeuerè, ne quiſpiam in Regno Dominijſq; Noſtris Typographorum, præter* PETRVM ELERT *Typographum Noſtrum præfatos libros Colloquij Charitatiui Thorunenſis excudere, imprimere, ac in publicum Typis edere ad decurſum ſex Annorum à data præſentium computando audeat & præſumat, idq; ſub Mulcta Mille Aureorum Hungaricalium & amiſſione eiuſmodi librorum impreſſorũ. Cuius pœnæ medietas Fiſco Noſtro, altera verò parti læſæ cedet. Eandem pœnam præſenti Noſtro Regio edicto ſubire tenebuntur omnes Externi Typographi & Bibliopolæ, quicunque eiuſmodi libros Colloquij Charitatiui Thorunenſis, in alienis Regnis impreſſos, per Regnum Noſtrum & eius Dominia venderent aut diſtraherent. Quod ad notitiam omnium & ſingulorum Magiſtratuum Regni Dominiorumq; Noſtrorum deducentes mandamus, vt præfatum Honoratum* PETRVM ELERT *Typographũ Noſtrum circa eandem facultatem ſine vllis impedimentis manuteneant, & omnino conſeruent, manuq; teneri & conſeruari ab alijs faciant. Secus non facturi pro gratia Noſtra. In cuius rei fidem præſentes manu Noſtra ſubſcriptas Sigillo Regni communiri iuſſimus. Datum Varſauiæ die XIV. Menſis Aprilis Anno Dñi M. DC. XLVI. Regnorum Noſtrorum Poloniæ XIV. Sueciæ XV. Anno.*

VLADISLAVS REX.

Jac: Max: Fredro
Referendarius Regni mp.

ACTA THORVNIENSIA.

ANno à Natiuitate Domini Millesimo Sexcentesimo Quadragesimo Quinto, Indictione Decimâ tertiâ, SS. Dñi Nri INNOCENTII X. Pontificatûs Primo; Regnorum Potentissimi, Inuictissimi, eiusq; felicissimi VLADISLAI IV. Poloniæ Decimo tertio, Sueciæ verò Decimo quarto, Die vigesimâ octauâ Augusti, quæ erat iuxta Gregorianum Kalendarium Feria secunda post Dominicam XII. post Pentecosten, Diuo Augustino Ecclesiæ Doctori sacra, Horâ circiter octauâ matutinâ in Horologio medio, Illustrissimus & Reuerendissimus Dominus GEORGIVS TYSZKIEWICZ Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Mednicensis seu Samogitiæ; ad Colloquium Thoruniense cum Augustanis & Reformatis habendum, Authoritate Synodi Prouincialis Varsauiæ Anno Dñi 1643. vndecimâ Nouembris, & sequentibus diebus celebratæ, Præsidente

Illuſtriſsimo & Reuerendiſſ: Dño MATTHIA LVBIENSKI Dei & Apoſtolicæ Sedis gratiâ Archiepiſcopo Gneſnenſi, Legato Nato, Regni Poloniæ Primate, Primoq; Principe, ad præſidendum Theologis in Colloquio Thorunienſi Deputatus, Ad Eccleſiam Sancti Ioannis Baptiſtæ deſcendit, in eaq; Sacris operatus, Miſſam Pontificaliter de S. Spiritu decantauit, ad implorandum Diuinum auxilium, aſsiſtente Prælatorum frequentiâ, præſente Illuſtriſsimo ac Excellentiſsimo Principe ac Dño D. GEORGIO de TECZYN Duce in Oſſolin, S. Rom: Imperij Principe, & Supremo Regni Cancellario, ad pręſens Negotium Colloquij pacificè tractandum, & fraternè continuandum à S. R. M. Legato. Quâ finitâ, Benedictioneq; datâ ſolemni, ad locum Colloquio deſtinatum, vnà cum Illuſtriſsimo Principe Legato, Comitatus Eccleſiarum Cathedraliũ, Theologorumq; Deputatorum Coronâ, in Prætorium aſcendit, inibiq; iuxta edicti S R. M. promulgationẽ, & duplicis Epiſtolæ inuitationem, incidente termino conſedit, in Aula maiore Prætorij, locoq; primario dato conſeſſus Illuſtriſsimo S. R. M. Legato, præſentibus Illuſtriſsimis à S. R. M. Deputatis, ex parte Catholicorũ, Illuſtriſsimo D. IOANNE Comite à LESZNO Caſtellano Gneſnenſi; ex parte Reformatorum, Illuſtriſsimo D. ZBIGNEO de Goray GORAYSKI Caſtellano Chełmenſi; ex parte Auguſtanorum, Mag:

Dño

Güldenstern

D. SIGISMVNDO GVLDENSTERNIO Capitaneo Stumensi; sedentibus ad mensam distinctam, à parte dextra Catholicorum Theologis, Dissidentium verò à parte læua Colloquutoribus, Legationem Sacræ Regiæ Maiestatis, à Sua Celsitudine in hunc modum excepit.

ORATIO
Illustrissimi Domini LEGATI.

Ediuiuum tranquilla veneretur Constantinum Polonia. Non vno Maxentio domito, & gloriâ Crucis, vltra Istrū & Tanaim prolatâ, VLADISLAVS Regum Constantissimus, inter virentia ac florida Almæ Pacis, quæ ipse plantauit, olIueta, de tam Beata semente sollicitus, tempestiuâ curâ eiusdem indemnitati decreuit prospicere. Terret, in propria crudelis viscera, à medio iam penè æuo conceptus, Orbis Christiani furor; quo velut æstro perciti Conciuium, Cognatorum, imo Fratrum animi, prætextu Religionis & sacrorum, Religionem euertunt, Sacra profanant, & polluunt, sanguinem tot Innocentium exhauriunt, Rempubl: Christianam tot Propugnatoribus spoliant, & intentis tam luculentæ occasioni Barbaris produnt & prostituunt. Valida nempe in animos hominum Religio, eos vel arctissima stringit compage, vel si ipsa scinditur, ipsa disrumpit ac dilaniat; vt ne ipsis quidem naturæ vinculis parcat, quamuis vniuerso generi humano summè venerandis. Illa, quam optimus quisq; se Creatori optimo debere profitetur, Gratitudo non patitur alios cancellos aut ligamenta, præter intentam in id quod

ei cre-

ei credit placere, voluntatem: quæ, vt recto processerit tramite, aut ab eo deuiauerit, mortalium mentes, opinionis suæ tenaces, vel in seipsas armat & acuit. Hinc à communi Christiano nomine & iure exulat, proh dolor! Christiani Amoris & vnionis Communio, & illud ferrum, quo Christi propaganda erat gloria, in eius sæuit membra, imò viscera. Sola hucusq; Polonia, prudentissimâ Maiorum Nostrorũ moderatione, tantæ feritatis expers, placidâ tolerantiâ, mutui inter Conciues Amoris affectum, quamuis sæpè renitentem, retinet ac fouet. Sed hæc vniuersalis, quæ totam inficit Europam, contagio, an non metuenda? imbibent nostrorum animi vel ex vicinia, vel vsurpata inter Exteros peregrinantium conuersatione, peregrina vitia & vti in sole deambulantibus euenire consueuit, sensim se infuscari haud sentient. Hinc promanat prouida S.R. Maiestatis Domini Nostri Clementissimi solicitudo, quæ dies noctesq;, cor & mentem Regiam incitat ad procurandam (stabilitâ iam politicâ) pacem Ecclesiasticam; vti nempè vnicam illius Nutricem. Cùm verò Pacis origo, sit Amor & Concordia, præmissâ maturâ Cleri in Prouinciali Sacra Synodo congregati deliberatione, ad hoc charitatiuum & Fraternum Colloquium, Dissidentes opinionibus in Religione Christiana Subditos suos, clementissimè euocare constituit: Quo (remotis illis acerbitatum altricibus, scholasticis nempè concertationibus) de vero genuinoq; vniuscuiusq; opinionis sensu, tranquillâ Collocutione discent fraternè colloqui, & remotis calumnijs, falsis traductionibus, & imposturis vnius ab altero abhorrentiam deponere. Quod, vbi processerit, non dubitat S. R. Maiestas, reliquum genuinæ differentiæ facilius componi, & extinctis odijs, Spiritum illum, qui in turbine non operatur, sed sibilo leni inspirat, & aurâ suaui incomprehensibilis potentiæ suæ disponit, ad illuminanda solo Diuini honoris zelo accensa, pectora prouocari & allici posse. His verò præmissis, conciliabuntur demum praxes, corrigentur mores,

profli-

profligabuntur ſcandala, & vnius ad alterum poſtliminio reuocabitur fiducia. Et ecce breuis deſcriptio ſcopi, ad quem S. R. Maieſtas collimat, quem conſecuturum, quis dubitat? hoc tam frequenti & ad ſecundanda eius vota, tam prono concurſu, quem auxiſſet libentiſsimè ſuâ ipſius Præſentiâ, vt ſic demùm, Conſtantini Sarmatici totum nomen impleret, ſi tot diuerſæ Regnorum curæ vnam Reipubl: partem curare permitterent. Me tamen remotâ tantiſper à communis Patriæ gubernaculis vicariâ manu, ſuas hîc vices curare, & nomen ac omen inferre voluit, vt mutuæ Charitati, Paci, Tranquillitatiq; facem præferrem. Quod dum ego tanti Regis, veriq; Patriæ Patris, nomine ago, adeſte Animis Reuerendiſsime, Illuſtriſsimi, Generoſi, Doctiſsimi, ac Eruditiſsimi Viri, & quo fine ita DEO diſponente in hunc confluxeritis locum, accuratiùs expendite. Hoc nempe illud tempus eſt, beatitudinis Veſtræ, ſi Eccleſiam, & illi ſubditum Orbem, pace beaueritis; hoc tempus felicitatis & gloriæ huius Ampliſsimi Regni eſt, ſi veſtrâ curâ & ſollicitudine, veſtro affectu & Charitate, natu in Eccleſia minori contigerit per Reſtauratam in Eccleſia Pacem primogenitura. Quod ergò beneuertat nomini Chriſtiano, Eccleſiæ & Reipubl: ad opus vos accingite, vbi manuducentem S. R. Maieſtatis Domini Noſtri Clementiſsimi Inſtructionem prælegendam, noſtræq; Legationis fiduciarias intelligetis.

Poſtquàm Illuſtriſsimus Dominus LEGATVS finem dicendi fecit, tradidit fiduciarias Legationis ſuæ Litteras, Illuſtri & Admodum Reuerendo Domino THEODORO ZAPORSKI, Cantori Vladiſlauienſi, Sac: Reg: Maieſtatis Secretario, perlegendas, quarum Tenor eſt:

VLADI-

VLADISLAVS IV.
DEI GRATIA REX POLONIÆ,
Magnus Dux Lithuaniæ, Rußiæ, Prußiæ, Maſouiæ, Samogitiæ, Liuoniæ, Smolenſciæ, Czerniechouiæq́; Necnon Suecorum, Gottorum, Vandalorumq́; Hæreditarius
REX.

Reuerendo, Magnificis, Generoſis, Nobilibus, Spectabilibus, & Eruditis Viris, ad Colloquium Thorunienſe à Nobis indictum congregatis, Sincerè & Fideliter Nobis dilectis, Gratiam Noſtram Regiam.

REVERENDE, MAGNIFICI, GENEROSI, NOBILES, SPECTABILES, ERVDITI, Sincerè, & Fideliter Nobis dilecti.

NOn poſſemus, niſi congratulari Felicitati Noſtræ, dum poſt tot diſcrimina bellorũ, propulſatis vndiq; hoſtibus, Soli in alta Regni Noſtri pace, ſpectando, & numerando, mutuas

vici-

vicinorum Regnorum ac Populorum clades, triumphare videremur, ni in Materno cōmunis Patriæ ſinu, collidi inter ſe, varietate dogmatum, diuerſa odia, & diſſidia prouocantium, & grauius in dies certamen excitantium, cara pignora tam benignæ Matris videremus. Cui rei mederi, internæq; Paci, quantum in Nobis eſt, conſulere cupientes, Sinceritates & Fidelitates Veſtras, ad hoc Colloquium Charitatiuum conuocandas duximus, ſummoperè deſiderantes, idq; in votis habentes, Fraternus hic Sinceritatum & Fidelitatum Veſtrarū congreſſus, ſub hoc benigno Sydere Pacis Nobis prælucentis, id componere poſſit, quidquid mutua vota diſtrahit, boni publici ſtudia conuellit, internumq; quod aperto grauius eſt, fouet in Diſſidentibus animis bellum. Quod tam pium inſtitutum, vt eò grauiùs procedere poſſit, cùm ipſi alijs auocemur curis; mittimus ad memoratum hunc Sacrum Sinceritatū & Fidelitatum Veſtrarum congreſſum, Illuſtrem GEORGIVM DVCEM in OSSOLIN, Sacri Romani Imperij Principem, Supremum Cancellarium Regni, Lubomlenſem, Rycenſem, Adzelenſem Capitaneum Noſtrum, Virum tractandarum rerū vſu, ac felicitate, ipſo Orbis iudicio inſignem, qui munus Irenarchæ huius congreſſus Noſtro nomine, eâ

fide,

fide, dexteritate, & prudentiâ obeat & moderetur, quâ ardua quæq; Reipublicæ negocia publico bono tractare, & optato euentu exequi solet. Huic itaq; authoritate Nostrâ designato Supremo Præsidi Pacis, vt Sinceritates & Fidelitates Vestræ studia Sua accommodent, ac in omnibus, quæ ex præscripto Instructionis Nostræ, de ordine & modo rerum tractandarum, in hoc congressu tenendo, propositurus est, fidem habeant, amanter postulamus, speramusq; Sinceritates & Fidelitates Vestras, tam pio religiosæ voluntatis Nostræ proposito, quod publicæ Felicitatis cura, ac ipsa temporum ratio exposcit, promptũ in vota Nostra studium allaturas, eòq; intentiones suas directuras, quibus, non huius tantùm Regni, sed & totius Europæ expectationi, vberrimo fructu ac Fidelium omniũ, quos Christianus complectitur orbis solatio, satisfacere possint. Quod superest, Diuinam Maiestatẽ oramus, vt vota & molimina hæc Nostra secundando, ea ad optatũ effectum deducat, prosperrimamq; valetudinẽ Sinceritatibus & Fidelitatibus Vestris, & felices successus largiatur. Datum Varsauiæ die XIX. Mensis Augusti, Anno Dñi M. DC. XLV. Regnorum Nostrorum Poloniæ XIII. Sueciæ verò XIV. Anno.

VLADISLAVS REX.

His

His finitis, statim iussu Illustrissimi D. LEGATI, *Generosus D.* THOMAS VIEYSKI *S. R. Maiestatis Secretarius, clarâ voce subiunxit, Præscriptum Instructionis, seu Manuductionis S. R. Maiestatis, de Ordine & modo tenendo, in Colloquio Thorunienst, Functionibusq; Illustrissimorum DD. Deputatorum, vt sequitur.*

PRÆSCRIPTVM INSTRVCTIONIS,
Seu Manuductionis S. R. Maiestatis,

De Ordine & modo tenendo in Colloquio Thorunienst, Functionibusq; Deputatorum, Illustri GEORGIO DVCI *in* OSSOLIN, *Sacri Rom: Imperij Principi, Supremo Cancellario Regni, Lubomlensi, Rycensi, Adzelensi, Capitaneo, ac Sacræ Regiæ Maiestatis ad congressum Thorunij celebrandum Legato, datum Varsauiæ die XV. Mensis Augusti, Anno Domini M. DC. XLV.*

1. IMprimis, scopum quem suscepto negocio præfigimus, Concordiam & Vnitatem Religionis, ac beatam Ecclesiæ Patriæq; Pacem, omnium votis tantopere expetitã, Collocutores præ oculis habeant, & vt assequantur, totis animi viribus contendant, remotis aliis omnibus intentionibus, quæ animos aliò, studiaque diuertere possunt.

2. Medium quod in eum finem direximus, id est, liberum, & amicum congressum magni faciant, & quod semel libenter amplexi sunt, ita deinceps tractent, vt neque Nos curarum Nostrarum (quas paterno prorsus affectu suscepimus) vnquã pœniteat, neque Ipsos pudeat cognitionis, & iudicii, quod expectare debent ab Orbe Christiano Vniuerso.

3. Rerum Tractationem, Formam, & Ordinem, Moderatorum, & Collocutorum arbitrio committimus; vt Ipsi, communi Partium consensu, consciis Legato Nostro & Partium Deputatis, de his statuant, sibique leges dicant: quod statim initio ante omnia alia facere debent, amplexantes magno stu-

dìo eã media, quæ promouere poterunt pacificam & fructuosam Transactionem. Ne verò in præambulis hisce tempus absumāt, volumus, vt intra spatiū vnius diei sanciantur omnia.

4. Non possumus tamen intermittere, quin Nostrā quoq; mentem & desiderium, circa Rerum tractandarum Ordinem clementer indicemus. Optamus igitur, vt Collocutores, Tribus generaliter Actionibus, Vniuersum negotium complecti velint. Ac in Prima quidem inuestigent quàm accuratissimè, propriam & genuinam singularum Partium Doctrinā & Sententiam. In altera, de Veritate vel Falsitate Doctrinæ conferant: In tertia, si quid circa Praxes & Mores controuersum sit, discutiant.

5. Primum, id est, perfectam totius Doctrinæ liquidationē & Sincerationem permagni facimus; cum compertum Nobis sit, maximam iam Præsentium malorum causam esse, sinistras Partiū Intelligentias, & hoc vno fomite, tàm luctuosum dissidium in hoc inprimis Regno foueri.

6. Itaque, primam in eo, & exquisitam Collocutorum diligentiam desideramus, vt primis Colloquiorum diebus, vnaquæq; Pars, de omnibus & singulis Doctrinæ controuersæ capitibus, suam sententiam, breuibus, simplicibus, apertis verbis, & propositionibus conceptam, in medium proferat, oppositæ Parti eandem recognoscendā offerat, eidem iam scripto, iam viuâ voce explicādæ, elucidandæ, depurandæ, ab imputatis erroribus vel opinionibus vindicandæ, tàm diu insistat, donec cuiuis liquidò & velut in meridiana luce cōstare possit, quid Vnaquæq; Pars reuera docuerit, quidué putetur, vel fingatur docuisse. Probationes hîc penitus nullæ admittendæ sunt, præter eas, quibus ostendendum erit, hunc esse suæ vel

oppo-

oppositæ totius Partis sensum; nec enim hîc agendum est, num hæc vel illa Pars verum sentiat, sed quid verè sentiat.

7. Ita procedatur longo ordine ab vno Doctrinæ capite ad aliud, neque citiùs ad discussionem Veritatis de vllo puncto Collocutores se accingant, quàm omnia simul & singula Controuersiarū capita, eodem modo liquidauerint. Quod vbi præstiterint, statim magno studio colligant, ex vnanimi confessione Partium ea, quæ repererint verè & contradictoriè pugnantia; & ita omnium oculis spectanda exhibeant, vt Vnusquisque doctus & indoctus, possit vno veluti intuitu, videre & aduertere, quid tandem illud sit, in quo Catholici & Protestantes pugnent, sibiq; contradictoriè aduersentur?

8. Atq; hæc sola sit, tum sequentium in hoc Congressu collocutionum, tum (si fortè Pax nondum perfectè coalesceret) futurarum deinceps disputationum, scriptionum, concertationū materia, semotis omnibus figmentis, cauillis, criminationibus; imò penitus extinctis funestis hisce odiorum, irarum, infestationum facibus & incitabulis. Ita inter se conueniant partium Theologi, conspirent, paciscantur, sibiq; legem dicant, & deinceps bonâ fide seruent.

9. Quoad alteram Actionem, quâ de Veritate vel Falsitate alterutrius Doctrinæ differendū duximus, intelligant Omnes, non esse, nec vnquam fuisse mentis Nostræ, permittere, vt Partes infestis hinc inde disputationib[9] sese impetant, à quibus tantopere abhorremus, vt ne quidem disputationis nomen, in toto hoc negotio vsurpari vnquā voluerimus. Didicimus enim, experimento vnius seculi, interminatas illas argumentorum conflictationes, in maiores ferê rixas desinere, & post longos conatus, vix fieri posse, vt Diuina Veritas, solidioribus & validioribus firmetur argumentis, quā hactenus firmata est.

10. Itaq; ijs tantùm, quæ ad candidam ſimplicemq́; & ſæpè ſæpiùs præſtitam Veritatis oſtenſionem & confirmationē ſpectant, ſemel, iterumq́; & ad ſummum tertiò in medium productis, non tàm ingenioſis argumentationibus concertare pergant, quàm potiùs prudentiâ, & conſilio diſpiciendum aſſumant, quid ſaluâ Veritate & conſcientiâ præſtare poſsint, ac debeant, vt tantum Eccleſiæ Patriæque reſtituant bonum, Pacem Diuinam & Humanam.

11. Quamuis autem certum Nobis ſit, quibuſuis Religionum diſsidijs, finem difficulter imponi poſſe, niſi præſto ſit animatus Iudex, qui audiri poſsit, & cuius ſententiæ neceſse ſit acquieſcere; non diffidimus tamen, Pacificam, Fraternamq́; collationem, ritè peractam, maximum habituram momentū, ſi abrogatis falſis imputationibus, & ſepoſitis, ſepultiſq́; veteribus odijs, vel nouis diffidentijs, integrè & ſincerè iudicare velint. Hæc profectò ſola iam ſupereſt ad Pacem via, quâ ſi nihil proficimus, reſtat Chriſtum non reliquiſſe remedium, rationem & modum, quo conciliari queant Fratres, cum maximè volunt; quo nihil dici poteſt inſulſius, Chriſtianæ Religioni infamius, & Chriſto Regum Regi Optimo Maximo iniurioſius.

12. Tertiæ Actioni Secunda modum menſuramq́; ponet. Neque dubium Nobis eſt, facilè de Acceſſorijs conuentum iri, ſi in principali, id eſt, in præcipuis Doctrinæ capitibus itū fuerit in eandem ſententiam. Interim ſtudioſè præcaueri volumus, ne, dum de doctrinæ Veritate diſquiritur, quicquā eorum, quæ ad Praxim, Ordinem, Mores, Legumq́; diſciplinam pertinent, importunè inſeratur. Atq; hæc de ordine rerum tractandarum.

13. Circa modum agendi, hæc arbitrio Noſtro ſtatuenda,

& ab

& ab Omnibus obſeruanda eſſe decreuimus. Inprimis arceatur longiſsimè, quicquid obeſſe poteſt pacificæ, tranquillæ, fraternæ Tranſactioni. Præcipuè verò caueant Collocutores vehementiam affectuum & verborum, ne quis agat, vel quicquam proferat, quod vel vmbram habeat offenſæ, aculei, cauilli; ſed potiùs ita ſe gerant, vt omnes præſentes abſentesq́; intelligant, nihil aliud inſediſſe Singulorum & Omnium animis, quàm ſinceram & candidam Fraternitatem.

14. Propoſitio Doctrinæ, Declaratio, cæteraq́; omnia quæ ſpectare putabuntur ad rei ſubſtantiam, cōcipiantur ſcripto, extra quæ deinceps, cùm oretenus agendum erit, non ſit liberum longè excurrere. Scripta, vbi ab Authoribus ſuis priuatim limata fuerint, deferantur ad manus Noſtri Legati, & Deputatorum; non vt Illi de Doctrina eiuſq́; Veritate vel Falſitate iudicent, ſed vt videant, num aliquid inſertum ſit, quod Partem oppoſitam meritò poſsit offendere; quo deprehenſo, moneatur Pars, cui tale quid excidit, vt temperet, corrigat, deleat. Quibus peractis, tradantur cuiuis Parti ſcripta Partis oppoſitæ.

15. Detur vnus dies, vel biduum, vel ad ſummum triduū, quo priuatim Pars vna, alterius Partis ſcripta legat, & examinet. Quod ſi qua in re deſiderabitur plenior ſatisfactio, liberū ſit, ſemel vel bis, nouo ſcripto, breui, neruoſo, aperto, mentem explicare: Aut, ſi quæ Pars Colloquium expetat, concedatur intra idem triduum.

16. Pro ſingulis Particularibus Colloquijs, nominari debent Bini tantùm à quauis parte Collocutores, quibus liberum ſit, in vno illo congreſſu interloqui. Nec illi aliundè aſſumi poterunt, quàm ex illo Duodenario numero eorum, quos Vnaquæque Pars initio deputauerit. Reliqui adſint, & taciti audiant.

17. De alijs Auditoribus ad Colloquium admittendis, arbitrium erit penes Legatum Noſtrum, hâc lege, vt pauciſsimi, & nonniſi capaces harum rerum admittantur. Plebs penitus arcenda. E familia præſentium Magnatũ nonniſi bini admittendi.

18. Si quis Collocutor contra vel præter mentem ſuæ Partis, aliquid promeret, Parti non præiudicet, ſed relinquatur locus, mox vel paulo poſt, cõmunem ſenſum interpretandi, requirente id Partis Moderatore. Id tamen palam & in publico Partium conſeſſu fieri debet.

19. In primo ſtatim Partium congreſſu, nominentur duo ab vnaquaque parte Notarij, & ijdem à Legato Noſtro Partiumq́; Deputatis approbentur. Ipſorum erit munus, excipere calamo integrè & fideliter ſingula, quæ in ſingulis Actionibus & Seſsionibus dicentur & agentur: quod bonâ fide ſe præſtituros, palam promittent, interpoſito iuramento.

20. Quicquid ſex illi Notarii, in quauìs Actione vel Seſsione ſcripto exceperint, totum illud ad finem actionis vel Seſſionis Partibus præſentibus prælegatur, ab omnibus, tanquàm verè ſcriptum, ratum habeatur, à Moderatoribus Partium ſubſcribatur, annulo ſex Deputatorum obſignetur, & ad manus Legati Noſtri tradatur, Nobiſq́; deinceps euulgandum reſeruetur.

21. Durante negocio, nemo quicquam in vulgus ſcripto, vel typo ſpargat, aut aliò tranſmittat, ſiue narrando, ſiue diſputando, ſiue quacunq; aliâ ratione de Rebus, Actis, Dictis, Legibus, Perſonis, Progreſsibus huius Tractationis diſſerendo: Longè verò minùs obtrectando, carpendo, cauillando, aut quâuis aliâ ratione cauſam dando turbarum, offenſarũ, irarum, & quorumuis diſguſtuum.

22. Eodem modo caueatur, ne vel in priuatis congreſsibus, vel in publicis ad populum ſermonibus, vlla penitus mentio inſeratur pręſentis Tractationis. Sufficit intimaſſe, DEVM vt omnes pro bono ſucceſſu impensè orent. Longè verò minus tolerandæ erunt priuatæ in vulgo dę Religione Concertationes & rixæ.

23. Poſt abſolutum negotium, nemo quicquam de habitis in eo Actionibus & Collocutionibus in publicũ ſcripto, vel typo edat, quouſque Protocollum, vt vocant, ex voluntate & mandato Noſtro in lucem prodierit. In Publicis autem ſermonibus vel libris, non niſi honorificam totius Negotii, & Perſonarum, quæ interfuerunt, mentionem faciant.

24. Priuſquam Partes Thorunio abeant, diligenter poſtremis Seſsionibus Acta recolligant. Videant quid illud ſit, quod maximè obfuit, & deinceps obeſſe poſsit optatiſsimæ Paci & Vnitati; Et quidquid illud ſit, tantúmne pondus habeat, vt tanto Nos debeat priuare bono; Qua in re ſollicitè & clementer hortamur, tum Legatum Noſtrum, partiumq́; Deputatos, & Moderatores, tum Collocutores Ipſos, vt cordatè introſpiciant, quid in re tanti momenti vtiliter conſuli ſtatuiq́; poſsit.

25. Toti Tractationi non aliter imponatur finis, quàm ex Vnanimi Conſenſione Partium. Quòd ſi Vna quæpiam Pars aliis contradicentibus recedere, & abire vellet, nequaquam id pro arbitrio facient, ſed rationes ſuæ poſtulationis Legato Noſtro, Partiumq́; Deputatis, ſcripto porrigent, qui ex communi conſilio, expenſis hinc inde Partiũ rationibus, recognoſcent, quid conſultius ſit, magiſque conueniens? Et ſi viſum fuerit, rem vniuerſam ad Nos, per literas vel Internuncium quantociùs deferent, & ex Noſtro deinceps ſenſu ac arbitrio de terminando, vel continuando, vel aliâs reaſſumendo Negocio decernent.

F V N C T I O.

D D. Deputatorum à quauis parte.

1. Deputati Partium ſex eſſe debent in vniuerſum. Duo Catholici, Duo Auguſtani, Duo Reformati, quorū hæc erit functio.

2. Adſint toti Tranſactioni, tanquam Teſtes agendorum & dicendorum omni exceptione Maiores.

3. Præſentiâ & authoritate ſuâ, in Publicis, Priuatiſque Partium congreſsibus animos & Actiones Congredientium moderentur.

4. Priuatim vnuſquiſque ſuæ Partis, & poteſtatis Collocutores in officio contineat, obuiando inprimis ſtrenuè, ne quis turbator, aliquid intentioni Noſtræ contrarium, & negotio, boniſque Pacis progreſsibus perniciosum moliatur.

5. Si quæ difficultas in ipſo negotij decurſu emergat, bonis & pacificis conſilijs, à Legato Noſtro requiſiti, ſuccurrant.

6. Impertinentes Homines à loco Conſeſſus remoueri, & Plebem admonito & adhibito Ciuitatis Magiſtratu compeſci curent.

7. Collocutores pro æquitate foueant.

8. Vrgeant & promoueant executionem eorum, quæ vel Nos ſanciuimus, vel ex Partium Conſenſu ſancita fuerint.

VLADISLAVS REX.

Locus
Maioris
Sigilli.

Iacobus Maximilianus Fredro,
Referendarius Regni. m. ppria.

Poſt

Post istorum omnium, quæ præcesserunt lectionem, sic Illustrissimus ac Reuerendissimus Dominus Episcopus Samogitiæ Catholicorum Theologorum Præses perorauit.

SAcrosancta Romana Ecclesia, Mater omnium Fidelium, & Magistra, diuulsam penéque discissam Christiani nominis Vnitatem, semper gemebunda desiderauit, & hactenus desiderat, in integrum restitui statum. Paribus votis, Sacrum Prouinciale Concilium, non ita pridem in hoc Poloniæ Regno celebratum, expetijt eiusdem restaurationem, dieq; hodiernâ, ne dum huc congregatus, sed etiam vniuersus Clerus, & populus Christianus, quem S. R. Maiestatis Domini mei Clementissimi, complectitur Regnum, continuis precibus supplex à Supremo Numine exorat. Hæc vota Pacis, & sancta totius Cleri desideria, ipsius Numine imprimis recognosco à S. R. Maiestate Domino meo Clementissimo, omni studio, omni pietate ac diligentia, Sanctè promoueri: eoque intuitu Amicum & beneuolum præsens colloquium, cum ijs, qui à Catholica vnitate dissentiunt, saluberrimè à S. Prouinciali Synodo, esse institutum, zelosè & indesinenter instante S. R. Maiestate. Qua in re sollicitudinem S. R. Maiestatis Domini mei Clementissimi, iam susceptam & suscipiendam, Clerus Catholicus, quâ promptitudine ab initio excepit, eadem animi submissione in præsenti recipit; & hoc Sacrum de rebus Fidei Colloquium amplectitur, veneratur, & constanter aggredi cupit. Minimè diffidens, quod singuli nostrum, qui ad hoc Fraternum Colloquium promptis Animis, pleno, planeque Fraterno affectu commeauimus pacis accurato studio, quantum nostrarum erit præsertim partium ac virium, S. R. Maiestatis Domini mei Clementissimi, expectationi & pacis desiderio respondere conabimur: veteribus Odijs semotis, nouisque diffidentijs reiectis: ea nimirum, quæ restitutioni Pacis hactenus aduersari consueuerunt,

 deui-

deuitantes: ea verò quæ ad redintegrandam Pacem publicam, sopiendaque Animorum dissidia disponunt, sectantes, pacificâ & Fraternâ Actione pertractare enitemur. De cætero, Dominus, qui in medio nostrûm præsens est, hæc vota atque Consilia Sacræ Synodi Prouincialis, hæc optata S. R. Maiestatis Domini mei Clementissimi, ad desideratum, suâ bonitate & misericordiâ perducat exitum, diuturnam vitam eidem S. R. Maiestati, felicem omnium Actionum successum, in Republ. continuæ Pacis fructum, demum post sera fata nunquam finiendam largiatur securitatem.

Lectæ sunt deinde Literæ Missionis DD. Theologorum Catholicorum, Authoritate Illustrissimi Domini Archiepiscopi expeditæ, quarum tenor est.

MATTHIAS ŁVBIENSKI

DEI & APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA ARCHIEPISCOPVS GNESNENSIS, Legatus Natus, Regni Poloniæ Primas, Primusq; Princeps.

VNiuersis & singulis, quorum interest, aut aliquomodo interesse poterit, potissimùm ijs, qui ad Colloquium Fraternum, de rebus Fidei, Thorunij institutum, pertinere dignoscuntur, Salutem in Domino. Cùm Sacra Prouincialis Synodus, non ita pridem celebrata, sacram Ecclesiasticam Vnionem atq; Concordiam, in hoc Poloniæ Regno, & annexis ei Prouincijs, læsam ac diuulsam consideraret;

nec

nec non continuis ſuſpirijs ſupplicibuſq; votis ac precibus, eiuſdem reſtaurationem à Supremo Numine exoraret, hoc ſalutare medium, & ad redintegrandam in negotio Religionis Publicam Pacem, conforme, Diuinâ concurrente gratiâ adinuenit; quod ex ipſiſmet Pacis & Tranquillitatis viſceribus, eſt deſumptum; videlicet Fraternum & Charitatiuum Colloquium. Cui quidem Colloquio, Nos eiuſdem Sacræ Synodi Authoritate, vnanimi conſenſu, à Parte noſtra præfecimus Illuſtriſsimum & Reuerendiſſ: Dñum GEORGIVM TYSZKIEWICZ Epiſcopum Samogitiæ; ſimulq; ad tractandum hoc ſacrum & neceſſarium opus, deſtinamus & deſtinatos eſſe declaramus, Theologos infra ſcriptos, videlicet:

A Sacra Regia Maieſtate, R. P. PREMISLAVM RVDNICKI, Soc: IESV Rectorem Collegij Iaroſlauieñ & Sac: Theol: Profeſſorem. R. P. LAVRENTIVM PIKARSKI Soc: IESV Sac: Theol: Doctorem & Profeſſorem. R. P. GREGORIVM SCHÖNHOF Societ. IESV Sac: Tholeogiæ Doctorem & Profeſſorem.

Ex Archidiœceſi Gneſnenſi, R. P. DAMALEWICZ S. Th: Doct: Canonicum Regularem. R. P. BENEDICTVM BVLAKOWSKI Ordinis S. Franciſci de Strictiore Obſeruantia. Clariſsimum Dñum BARTHOLOMÆVM NIGRINVM S. R. M. Secretarium.

Ex Diœceſi Cracouieñ, A. R. D. CHRISTOPHORVM SAPELIVM Sac: Theol: Doctorem Canonicum Cracouieñ. Adm̄ R. D. IACOBVM VSTIENSEM S. Theol: Doctorem & Profeſſ: Academiæ Cracouienſis, Prępoſitum Eccleſiæ Omnium Sanctorum ibidem,

Canonicum S. Floriani. Adm̃ R. D. IACOBVM VITELLIVM Sac. Theol: Doctorem & Professorem eiusdem Academiæ, Canonicũ Ecclesiæ S. Floriani. R. P. HIERONYMVM A S. HYACINTHO Ordinis Carmelitarũ Discalc: S. Th: Doct: Ecclesiæ Cathedr: Cracouieñ Ordinarium Concionatorem. R. P. ALEXANDRVM à PVERO IESV, eiusdem Ordinis Sac. Theolog: Lectorem. R. P. STANISLAVM KRZYKOSKI Societatis IESV Theol: Profess.

Ex Diœcesi Vladislauiensi, Adm̃ R. D. SEBASTIANVM GROTKOWSKI S. Theol: Doct: Archidiaconũ Vladislauieñ.

Ex Diœcesi Vilnensi, Adm̃ R. D. IOANNEM DAWGIALO ZAWISZA S. Theol: & I. V. Doctorem, S. R. M. Secretarium, Archidiaconum Vilneñ. R. P. THOMAM KLAGIVM Soc: IESV Collegij Nieswisieñ Rectorem, & S. Th. in Academia Vilneñ Profess. R. P. IOANNEM WOLKOWICZ Soc: IESV Theolog.

Ex Diœcesi Posnanieñ, R. P. NICOLAVM TRZASKOWSKI Soc: IESV S. Th: Profes: Illustrissimi & Rñdiss: Episcopi Posnanieñ Theologum, & per Diœcesim Synodalem librorum Censorem.

Ex Diœcesi Plocensi, A. R. D. PAVLVM POTRYKOWSKI I. V. Doctorẽ, Canonicum Ploceñ, Archidiaconum Pultouieñ. R. P. SIGISMVNDVM LAVXMIN Sac: Theol: Doctorem & Profess: Collegij Ploceñ Rectorem.

Ex Diœcesi Varmiensi, A. R. D. FRIDERICVM MEYBOHM S. Theolog: Doctorem, Archipresbyterum Elbingensem. R. P. IOANNEM RYWOCKI Soc: IESV Collegij Brunsbergeñ Rectorem.

Ex Diœcesi Samogitiæ, A. R. D. NICOLAVM BLASZKOWSKI S: Th: Doct: Custodem Samogitiæ, Scholasticum Vendeñ. R. P. ADAMVM SOBOLEWSKI Soc: IESV, Illustrissimi & Rñdmi D. Episcopi Samogitiæ Theologum.

Ex Diœcesi Culmensi, Adm̃ R. D. ANDREAM KESLER

I. V.

I.V. Doctorem. Adm̃ R. P. FABIANVM MYSLINSKI Ordinis Prædicatorum, Sac: Theol: Doct: Priorem Conuentus Thorunień.

Dantes præfato Illustrißimo ac Reuerendiß: Dño Episcopo, plenam & omnimodam potestatem, ex ijsdem Theologis alios in Collocutores, alios in Subsidiarios, Notarios, Secretarios, & alios Officiales, ad hunc Colloquij Actum necessarios assumere, & instituere; aliaq; quæ negotium huiusmodi concernunt, faciendi, gerendi, & exercendi, &c. &c. In cuius rei fidem, &c. Louicij VI. Mensis Iulij Anno 1645.

MATTHIAS LVBIENSKI
Archiepiscopus Gnesnensis m. p.

Secuta est Oratio Illustrißimi Domini ZBIGNEI de Goray GORAYSKI Castellani Chelmensis à S. R. Maiestate Præsidis, nomine Partis Reformatæ.

Illustrißime Domine LEGATE.

Lluxit tandem, illa bonis omnibus desideratißima dies, cui iure meritißimo illud optari potest Hæc est Dies quam fecit Dominus! illuxit, inquam, non tam ordinario solis lumine illustris, quàm imperscrutabilis & admirandæ Diuinæ prouidentiæ fulgens radijs. Quorum potenti influxu, Deus Ter Opt. Max. gloriosi Vncti sui, Serenißimi ac Potentißimi Regis Nostri, sacrum Cor, magno impleuit pacificæ pietatis calore. Hoc auspicio, etiam in hoc præsenti conuentu S. R. Maiestas Dominus Noster Clementißimus, sacro pectore suo excitatum diuinitùs excutit ignem, vt gratißimum & suauißimum Amoris mutui, inter Christianos excitet incendium. Reflectit ab excelso Maiestatis Suæ Throno, has flammas; non vt inflam-

met, ſed vt feliciter conſolidet enorme corpori Chriſtianitatis inflictum vulnus. Ita ferit, vt etiam cicatricem deleat, imò vt aſſueto Triumphis lacerto ſuo Regio, Diſcordiam populorum vno conficiat ictu, quæ non iam per interualla, & ſpiramenta temporum ſed continuo, ferè totum, vt concutit, ita deuaſtat Orbem. Exoptabant videre hunc diem Maiores Noſtri, tum & nos poſteri illorum, quo poſsimus aliquando audiri & euincere, nec illos, nec nos, ne cogitatione quidem, voluiſſe à Communi Sancta Matre, verè Catholica Eccleſia (quam in communibus profitemur Symbolis) diſcedere, neque ab illa vnquam ſeceſsiſſe. Impoſuit ergo S. R. Maieſtas Dominus noſter Clementiſsimus, tot annis calentiſsimi noſtri deſiderij hanc magnam diem: impleuit vota noſtra; ita vt ex copia tanti beneficij, magnam verborum patiamur inopiam. Proinde acſi vereamur, nè magnitudinem gratiæ, tenuitate verborum, imminuere videamur, quæ potius verecundo veneranda eſſet ſilentio: tamen vt ingratitudinis deuitemus notam, quas poſſumus, maximas S. R. Maieſtati Dño N. Clementiſsimo & Patri Patriæ ſuauiſsimo agimus gratias; ſimulq; pollicemur, nos vltimam vſq; ſanguinis guttã, tum & exilitatem facultatum noſtrarum Incolumitati & Dignitati S. R. Maieſtatis, prout debemus, alacriter impenſuros. Proteſtamur etiam, nos omnem in amore veritatis candorem, ad hoc ſacrum adferre negotium; hunc ſolum præfigentes huic glorioſo propoſito ſcopum, vt Pax & Veritas, ſancto & indiſſolubili vinciãtur nexu. Voto hoc tandem & ſincerâ deuoti cordis Acclamatione, Regem & Dñum noſtrũ Clementiſsimũ, tanquã ſalutare Orbis & Patriæ veneramur ſydus. Conſtantino Sarmatico, Auguſto, vita & ſalus; Conſtantinũ Sarmaticum Deus ſeruet in multos annos: Conſtantino Sarmatico, triumphi ſine exemplo; gloria ſine fine, & proſperrimi in hoc Auguſto negocio ſucceſſus; vt totũ hoc, quod ſublimi Regio incepit conatu, vergat & perducat ad maiorẽ Dei gloriã, & magnũ Orbis totius Chriſtiani & Patriæ noſtræ emolumentum.

ORATIO.

D. IOANNIS HÜLSEMANNI Sac. Theologiæ Doctoris & Professoris Witemberg: & Ecclesiastæ, Nomine Partis Augustanæ.

SAcratiſsimam Regiam Maieſtatem, Sereniſsimi & Potentiſsimi Principis ac Domini D. VLADISLAI IV. Regis Poloniæ, Magni Ducis Lithuaniæ, Ruſsiæ, Pruſsiæ, Maſouiæ, Samogitiæ, Liuoniæ, Seuerienſis, Smolenſcenſis, Czerniechouienſis, &c. necnon Suecorum, Gothorũ, Vandalorumq; Hæreditarij REGIS, Domini ac Protectoris noſtri Clementiſsimi, animum ſuum verè Regium, victorijs trophæiſq; populorum innutritum, ad Religionis diſsidia componenda applicuiſſe, Regumq; ſolemnibus ſtudijs tantiſper quaſi ſubduxiſſe ſeſe: id verò eſt Princeps & Cancellarie Illuſtriſsime, Reuerendiſsime, Illuſtres, Generoſiſſimi, & Magnifici, Regijq; Præſides, Dñi Benigniſsimi, quod tanquam cœlitùs ad ſe demiſſum, atq; incomparabile beneficium humillimè agnoſcunt & deprędicant, Generoſi ſtatus, ampliſsimarum item Vrbium Delegati, primam puramq; illam Auguſtanam Confeſsionẽ die 25 Iulij, ſuperioris Sęculi Anno 1530. Inuictiſsimo Imperatori, eiuſq; glorioſiſsimæ recordationis Carolo V. exhibitã, in Maiore & Minore Polonia, Magno Lithuaniæ Ducatu, & Regali Pruſsia Profitentes: Tantum, inquam, beneficium, quo maius homines hominib⁹ impertiri non poſſunt, hoc eſt, tot populorum gentiumque gemitibus & votis expetitum remedium, atque vnica panacea mitigandarum adducendarumq; Chriſtianarum mentium in vnum quaſi horizontem dogmatum ad credendum diuinitùs præceptorum & officiorum mutuo exhibendorum, vel ſaltem ad inflectendos tetricos illos Chriſtianorum aſpectus, vt mutatis tandem quadratis oppoſitiſque vultibus, ſaltem per ſextiles & trigonos ſeſe incipiant mutuo contueri, qui hoſtilibus ſagittis, certe à Regula Chriſtianæ Charitatis non raro

ab lu-

abludentibus, hactenus ſeſe mutuum impetiuerunt; hoc eſt, quod prædicti ſtatus, vrbiumque Deputati, pro ligno vitæ habent, abolituro etiam inueteratos animorum morbos, abſterſuro inolitas illas affectuum Amaritudines, vitamque inter Ciues pacatiorem conciliaturo. Venit nempè illis in mentem, verſauit, depreſsit & attulit animum, Salomoneum illud, *Spes, quæ differtur affligit animam*, *Prouerb. 13. v. 12.* ſed lignum vitæ eſt (lignum plurium vitarum ex indole ſermonis ſacri) deſiderium veniens. Afflixit Chriſtianorum Animas, iteratus quidem ſed irritus tamen medendi conatus, ſub Carolo V. Ferdinando I. Maximiliano II. Rudolpho & Matthia Glorioſiſsimis Romanis Imperatoribus, nec non Diuo SIGISMVNDO Auguſto Poloniæ Rege laudatiſsimæ memoriæ, afflixit, inquam, aſſumptus & reaſſumptus, ſed ſpe ſuâ deiectus medicandi niſus. Nūc, cùm glorioſiſsimus Rex, & feliciſsim' ſuæ gentis Salomon VLADISLAVS IV. deſiderio Chriſtianæ plebis, non nihil protracto, tandem ſatisfacere cœperit, quas meritis poterunt tantis impendere grates? quam vt ſublatis in Cælum palmis à Salomone mutuentur quod Salomoni ſuo nuncupent: Deus da iudicium tuum Regi *Pſal. 72.* & iuſtitiam tuam filio Regis, vt iudicet populum tuum in Iuſtitia, & pauperes tuos in iudicio. Aſſumant montes Pacem populo & colles iuſtitiam. Domine in fortitudine tua lætabitur Rex, & ſuper ſalutari tuo exultabit vehementer. Deſiderium cordis eius tribuiſti ei, & voluntate labiorum eius non fraudaſti eum ſemper. Quoniam præueniſti eum in benedictionibus bonitatis, pones in capite eius Coronam de Obrizo, pones eum in Benedictionem ſempiternam, exhilarabis eum lætitia apud vultum tuum. Fiat, fiat.

Quemadmodum autem ad Dauidem, pariter & Salomonem, certatim atque agminatim confluebant tum indigenæ, tum exteri; ita promulgatâ glorioſiſsimi Regis VLADISLAI Epiſtola inuitatoria, mirum quantus vbique ardor ſubditorum pariter

atque

atque exterorum animos incesserit, præueniendi vultum Augustissimi Regis in benedictionibus, & vel ante solis ortum comparendi; tantum atque vnicè vt ostendant se esse populum illum Nadaboth spontaneum, liberalem, liberamque sobolem, quæ victori VLADISLAO liberaliter & in splendoribus Sanctorum seruitura sit, in die fortitudinis suæ. Reliquum est vt vestræ quoque Celsitudini, atque Illustribus Generositatibus, Illustrissime, Reuerendissime, Illustres, Generosi, & Magnifici, Regijque Præsides deuotas, & quantum eniti possunt summas maximasq; agant gratias, memorati status Regni, Prouinciarumque & Vrbium Deputati, ob elocatum impensumque in Rempubl. (quid Rempubl. dico?) in vniuersam Christi Ecclesiam, tamque præclarum, nullaque vnquam sæculorum vetustate obliterandum vestrum studium. Quod, vti nunquam inposterum abs se abiturum sibi promittunt, factæque propositionis Regiæ Authenticam copiam reuerenter petunt, ita fatentur ingenuè non esse opus, suæ vt Celsitudini atque Illustribus Generositatibus Vestris æquiualens iustumque laboris precium reddere possint. Recipiunt tamen Sanctèque pollicentur, se impetraturos apud DEVM, vt quemadmodum Augustissimi Regis VLADISLAI IV. pietatem in Constantini, Valentiniani, Theodosij, Martiani, Caroli M. Boleslaorum & Iagellonis, pientissimorum Imperatorum ac Regum fastos censusq;, haud dubiè relatura est posteritas: sic Vestra quoq; nomina Frumentiorum, Ædesiorum, Bacuriorum, Marcellinorũ, Bonifaciorum, aliorumq; pientissimorum Comitum, & Proconsulum encomijs exornet & prosequatur: Cæterùm præsentes nostri Patroni, & Vrbium Deputati, non negligent cùm nomina, tum numerum Theologorum, ad hoc Colloquium abs se adductorum, tum etiam futurorum Collocutorum, tum etiam Notariorum, crastinâ die Illustrissimo Domino Legato, & Præsidibus edere atq; insinuare.

Hac finitâ oratione, subiunxit idem D. Hülsemannus, se loco Literarum fiducialium, prouocare ad DD. Patronos suos præsentes, qui ipsum huic Colloquio sistunt.

Sessio indicta ab Illustriss: D. Legato in horam octauam sequ: diei.

SESSIO I.

Vigesimâ Nonâ Augusti.

In hac Sessione, DD. Catholici, Conditiones pro prima Actione, quæ quidem DD. Reformatis eadem die ab illis exhibitæ sunt Illustriss: D. Legato insinuarunt; DD. verò Augustanis non nisi die 31. *Augusti, & sunt istæ.*

CONDITIONES

Propositæ à Catholicis pro prima Actione.

1. VT hac Primâ Deliberatione, DD. Dissidentes de illis solis conditionibus vel legibus, agere velint, quæ se extendant ad solam primam Actionem à S. R. Maiestate requisitam, id est, ad liquidationem Doctrinæ.

2. Vt publicè contestari velint, tam incolæ Regni quàm extranei, se omnia integrè & fideliter seruaturos, quæ S. R. Maiestas obseruari voluit, non tantùm quàm diu intra fines Regni Poloniæ constiterint, sed etiam eiusdem Regni limites excesserint; præsertim, quoad ea, quæ concernunt publicam Scriptorum & librorũ euulgationem; Et pro extraneis faciant cautionem Incolæ Regni.

3. Vt post acceptam à nobis, candidam & apertam Doctrinæ nostræ Catholicæ Declarationem, palàm & publicè recognoscãt, tanquam verè nostram; & deinceps nihil aliud nobis imputent, vel adscribant, nec imputari vel adscribi inter suos patiantur.

4. In congressibus, statim vbi moniti fuerint, ad rem accedãt,

non

non præmissis vllis omninò præfationibus, digressionibus, allocutionibus, & similibus, quibus cursus rerum retardari posit.

5. Ad vitandam confusionem, in Colloquijs, quibus agendum erit de Puncto Doctrinæ, in quo conuenit Augustanis & Reformatis, non plures Collocutores deputentur quàm duo, qui agant pro parte vtrâque.

Subscriptæ sic: Georgius Tyszkiewicz Episcop. Samogitiæ Præsidens Theologorũ Catholicorũ m. p.

In eadem Sessione, imò & hora, exhibita sunt Illustrissimo Domino LEGATO, *postulata & desideria quædam DD. Reformatorum, quorum tenor est.*

POSTVLATA

Ratione normæ, & requisitorũ Colloquij præsentis.

1. AB inuocatione Spiritus Sancti, ordiantur Actiones, & cum laudibus nominis Diuini concludant.

2. Vt ex iustis, certis, infallibilibus, communibusq; principijs procedatur; pro Regula, Norma, Amussiq; sit nobis Scriptura S. rectè secundum Fontes Hebræos, Græcosq; versa, & iusto debitoq; modo intellecta seu explicata.

3. Ad illustrationem locorum seu Dictorum Scripturæ, quæ vel obscuritatis, vel ambiguitatis aliquid habere videbuntur, admittatur quoq; piæ vetustatis, sæculorum primorum trium post Apostolos testimonium; pro certo tamen & indubitabili non habeatur, nisi ex genuinis, indubitatis, & incorruptis documentis erutum sit; & consensu manifesto, atq; demonstrato roboratum compareat.

4. Quidquid vel diuinarum literarum Dictis, vel primæ Antiquitatis testimonijs, probationis ergo admittendum fuerit, id probationis vim habeat, vel ex verborum ipsorum ad thesin propositam congruentia; vel ex verborum phrasiumque, seu Dictionũ

manifesta, & euidenti in sensu æquipollentia; vel ex certa, bona, & aperta Consequentia.

5. In Probationibus obseruetur forma Rationalis, qualis locum habere intelligitur in ijs, quæ vel per testimonia, vel per ratiocinationes, & argumentationes probari solent.

6. Ad probandum obligatus ille necessario tantùm censeatur, qui, quod affirmat, ab alijs necessariò credendum, agnoscendũq;, & tenendum statuit.

7. In Responsionibus & Refutationibus, directa ratio teneatur, vt quod negandum venit, negetur; non per distinctiones quasdam imperceptibiles, aut nullo modo probabiles probationes, seu Argumenta elidantur.

8. Alternationes inter Collocutores, iuridico modo congruant, vltra tamen triplicam non procedatur; cum res ad tot gradus deducta satis patere queat.

9. Quæ Pars id quod affirmat in probando, & ab aduersa Parte sanctè credendum approbandumq́; censet, deficere fuerit deprehensa, agnoscat se id alteri non obtrudere posse; multo minus, eã, propterea condemnare, aut Hæreseos, vel Anathematis ream pronunciare.

10. Vt inter Partes De Titulis, quibus Colloquentes inter se vti debeant, conueniat.

Subscripsit Ioannes Bithnerus super-Attendens Ecclesiarum Maioris Poloniæ Reformatarum, & Collocutorum à Parte Reformatorum Præses.

Sequuntur Desideria DD. Deputatorum ex Parte Reformatorum.

DESIDERIA NOSTRA.

Circa Serenissimæ Regiæ Maiestatis Præscriptum Instructionis seu Manuductionis De Ordine & Modo in Colloquio tenendo.

Quod

QVod S. R. Maiestas monet, de Binis Collocutoribus, vt solis illis in congressu interloqui liberum sit, desideramus hoc etiam addi, vt, antequam ad Proposita respondeant, imò etiam in ipso Actu Collationis, temporis aliquid ijsdem concedatur, ad sententiam Collegarum suorum ante exquirendi, adeoq; nil, nisi ex eorum consilio, & consensu reponendi.

De Protocollis id desideramus. 1. Vt singularum Confessionum Collocutores, singula etiam obtineant exemplaria, subscriptionibus sigillisq; Præsidum, vtrorumq; tam Regiorum quàm à Consensu delectorum communita. 2. Vt peracto Colloquio Protocolla eadem, intra semestre, in publicum edantur.

De solutione Colloquij desideramus, vt absoluatur illud, atq; ad finem, quem iam sub præsente statu cum Deo bono sortiri poterit, intra Hebdomadarum quatuor interuallum deducatur, quo exacto ex S. R. Maiestatis voluntate & præscripto dimissio fieri queat.

Subscripserunt. Zbygneus de Goray Gorayski Castellan. Chelmensis M. ppria.
Stanislaus Drohoiowski M. ppria.

His peractis, cùm è priuatis conclauibus egressi, in Aula maiore Thoruniensis Prætorij, in præsentia Illustrissimi D. Legati, & Illustrissimorum ac Magnificorum DD. Deputatorum, DD. Collocutores consedissent, Hymno Veni Creator Spiritus, *Versiculoq; & Oratione, De Spiritu S. Ab Illustrissimo & Reuerendiss: Dño Catholicorum Theologorum Præside (quem omnes alij præsentes voce & genuflexione secuti) præmissis: vnaquæq; Pars, electos pro connotandis fideliter Actis, ad præstandum iuramentum præsentauit. Ex parte Catholicorum electus Adm. R D.* FRIDERICVS MEYBOHM *Archipresbyter Elbingensis, & R. P.* THOMAS KLAGIVS SOC: IESV *Rector Niesuisiensis, in manibus Illustrissimi & Reuerendiss:* D. *Præsidis sui, ad*

ſancta Dei Euangelia; *Ex parte profitentium Auguſtanam Confeſſionem*, *D. M.* IOACHIMVS GÖBELIVS *Paſtor Vilnenſis*, *& D. M:* IOANNES HOLFELDIVS *Paſtor Leſnenſis*. *Ex parte Reformatorũ*, *D.* CHRISTOPHORVS PANDLOWSKI *Delegatus ex Diſtrictu Belſenſi*, *& D.* BENIAMIN VRSINVS *Delegatus ex Maiore Polonia*, *in manibus Illuſtriſsimi D. Legati S. R. Maieſtatis*, *corporale Iuramentum præſtiterunt. Cuius Tenor eſt.* Ego N. N. ea omnia, & ſingula, quæ in ſingulis præſentis Colloquij Actionibus dicentur, & agentur, fideliter connotabo, & in debitam redigam formam, nihil addam vel minuam, quod rei ſubſtantiam poſsit immutare. Durante Colloquio omnium trium Partium Acta eiuſdem, nec verbo, nec ſcripto, nec typo, nec alio quouis modo diuulgabo. Sic me Deus adiuuet & hæc ſancta Dei Euangelia.

Poſt hæc D. Magiſter Göbelius, nomina Theologorum & Collocutorum ex parte Auguſtanorum publicè recitauit in hunc modum.

CATHALOGVS THEOLOGORVM

Eccleſiarum, Maioris Poloniæ, Magni Ducatus Lithuaniæ, in ſpecie, Vilnenſis & Caunenſis, necnon Eccleſiarum Thorunienſis, Elbingenſis, Gedanenſis, Mariæburgenſis, Thorunij iam præſentium.

1. IOANNES HÜLSEMANNVS S. Theologiæ Doct. P. P. & Eccleſiaſtes in vniuerſitate Vitembergenſi. 2. IOANNES BOTHSACCVS S. Theol. Doct. & Paſtor Eccleſiæ Parochialis Marianæ apud Dantiſcanos. 3. ABRAHAMVS CALOVIVS S. Theol. Doctor, eiuſq; Profeſſor P. Gymnaſij Rector ad S. Trinitatem Inuariatæ Confeſsionis Auguſtanæ Paſtor apud eoſdem. 4. PETRVS ZIMMERMANVS Senior Miniſterij Thorunienſis. 5. Magiſter BALTHASAR VOIDIVS Senior Miniſterij Elbingenſis. 6. IOANNES MOCHINGERVS ad B. Catharinæ Ædem Paſtor & Eloquentiæ P. in Gymnaſio Dantiſcano. 7. Magiſter IOANNES FABRITIVS Eccleſiæ Bartholo-

tholomæitanæ Pastor apud eosdem. 8. NICOLAVS NEVSERVS Pastor Neopoleos Thorunij. 9. DAVID HOLSTIVS Pastor Elbingensis. 10. Magister IOACHIMVS GÖBELIVS Pastor Germ̃ Eccles: Vilnen: inuariatã Augustanam Confessionẽ profitentis, Scholæq; inspector. 11. Magister IOANNES HOLFELDIVS Ecclesiæ Lesznensis Inuariatæ Augustanæ Confessionis Pastor, & Ministerij eiusdem Confessionis in Minori Polonia Consenior. 12. Magister HENRICVS RVHELIVS Pastor Ecclesiæ Suercensis, Inuariatæ Augustanæ Confess: P. & Minist: eiusdẽ Confess. in Maiori Polonia Consenior. 13. MICHAEL SCHELLENBERGERVS. 14. MICHAEL BRICHNERVS, Symmistæ Thoruniẽ. 15. IOANNES PVDORIVS Pastor Augustanæ Confessionis Strasburgensis

Quod si plures Theologi Augustanæ Confessionis accesserint, vt certa spes est, accessuros ex Ducatibus Prussiæ & Curlandiæ ex illorum numero etiam hic numerus augendus erit.

Interea pro Collocutoribus in futuro Colloquio deputantur sex sequentes. 1. IOANNES HÜLSEMANNVS Sacræ Theol. Doctor. 2. IOANNES BOTSACCVS Sacræ Theol. Doctor. 3. ABRAHAMVS CALOVIVS Sacræ Theol. Doctor. 4. PETRVS CIMMERMANVS. 5. IOANNES MOCHINGERVS. 6. Magister IOANNES FABRICIVS.

Sed cum expresso hoc reseruato. 1. Vt Aduentantibus pluribus August. Confessionis Theologis, numerum istum senarium non solùm augere, sed etiam præsentibus Collocutoribus, vni vel pluribus alijs substituere liceat. 2. Durante numero senario Collocutorum August. Confess. etiam numerus Collocutorum ex parte Catholicorum intra senarium constituatur, quoties cum August. Confess. Parte agendum est.

Nomina Theologorum Partis Reformatæ sunt ista.

NO-

NOMINA THEOLOGORUM
Ex parte D D. Reformatorum
Ad Colloquium Charitatiuum Thorunienſe Delegatorum.

A Sereniſsimo ELECTORE Brandeburgico, IOANNES BERGIVS Sac: Theologiæ Doctor, Conſiliarius Electoralis, Eccleſiaſtes Aulicus. FRIDERICVS REICHELIVS Sac: Theologiæ Doctor, & in Academia Francofurtana Profeſſor Publicus.

Ex Maiori Polonia, IOANNES BYTHNERVS Superattendens Eccleſiarum Reformatarum Maioris Poloniæ, & Theologorum partis Reformatæ Præſes. GEORGIVS VECHNERVS Sac: Theologiæ Doctor. IOANNES COMENIVS Senior. IOANNES FELINVS Cōſenior. BENIAMIN VRSINVS Delegatus & Notarius pręſentis Colloquij ex parte Reformatorum. GEORGIVS GLENIG.

Ex Minori Polonia, THOMAS WEGIERSKI Superattendens Eccleſiarum Reformatarū Minoris Poloniæ. PAVLVS BOCHNICIVS Eccleſiarum Diſtrictûs Ruſsiæ Senior. ALBERTVS WEGIERSKI Diſtrictûs Cracouienſis Senior. ANDREAS WEGIERSKI Diſtrict9 Lublinenſis Senior. GEORGIVS LÆTVS Diſtrictûs Ruſsiæ Conſ: SAMVEL PLACHTA Diſtrict. Ruſsiæ Conſenior. CHRISTOPHORVS PANDLOWSKI Delegatus Diſtrict. Belzen. & Notarius præſentis Colloquij à Parte Reformatorum. IOANNES LÆTVS Diſtrictûs Cracouienſis Delegatus. DANIEL STEPHANVS Diſtrictûs Sendomirienſis Notarius.

Ex Magno Ducatu Lithuaniæ, NICOLAVS WYSOCKI Eccleſiarū Diſtrict. Podlachiæ Superattendens. ANDREAS MVSONIVS Eccleſiarū Diſtrict. Nouogrodień Superattendens. REINOLDVS ADAMI V. D. M. Aulæ Radziuilianæ à Sacris, & Scholarum M. D. L. Viſitator. APOLLOS STYRZYNSKI Paſtor Eccl: Wegrouień.

Ex Boruſsia, IOANNES CÆSAR ab Illuſtriſsimo Dño Palatino Pomeraniæ Delegatus. IOANNES EPISCOPIVS Illuſtriſsimo Dño Pala-

Palatino Pomeraniæ à Sacris, ab eodemq; Delegatus. DANIEL KOPECKI Illustr: Capitanei Stumeñ Concionator Aulicus.

Beniamin Ursinus Notarius
Partis Reformatæ m.p.

Tandem cùm DD. Augustani iuxta Instructionem S. R. M. pro prima Actione, Conditiones nullas hâc Sessione redderent, ob infirmitatem Illustris ac Mag: D. Guldensternij, à S. R. M. ex parte August: Deputati, Illustriss: D. Legatus causam hanc iustam esse admisit, & declarauit, Sessionem soluit, futuroq; Conuentui horam octauam in crastinum assignauit.

Accesserunt postea Theologi Augustanæ Confessionis.

LEVINVS POVCHENIVS Sac. Theol. Doct. & Profess. Publicus in Academia Regiomontana, & Electoralis Aulicus Ecclesiastes. MICHAEL BEHMIVS Sac. Theol. Doct. & Profess. Pub. ibidem. CHRISTIANVS DREIERVS S. Th. Doct. & Profess. Pub. ibidem. M. PAVLVS EINHORNIVS Pastor Germanicus Mitouieñ & Superintendens Ecclesiarū Curlandiæ. M. HERMANNVS TOPPIVS Pastor Derbaneñ Curlandicus. SEVERINVS ROSENTRETTERVS P. Eccles. Graudentinæ. IOANNES MÜLLERVS Pastor Ecclesiæ Dirschauieñ. IOANNES RVNDORFF Pastor Starogardeñ & Raudeñ. Eccl. IOANNES MALENDORFF Pastor Meueñ. MICHAEL FVSIVS Pastor Schöneceñ. M. GEORGIVS HISCVS Pas. Fridlandeñ. GEORGIVS MELCHIOR GERNHEVSERVS Pastor Coniceñ. SAMVEL HENTZKOVIVS Pastor Ecclesiæ Hammersteinensis.

Trigesimâ Augusti.

Sessio nulla fuit ex eo quod Illustrissimus Dominus Legatus, ad Postulata DD. Augustanorum, in trigesimam primam Augusti differendam censuisset.

SESSIO II.

Trigesimâ primâ Augusti

In hac Sessione DD. Catholici Postulatis & desiderijs DD. Reformatorum responderunt in hunc modum.

Responsum ad Postulata DD. Reformatæ Ecclesiæ.

QVoad Primum, Factum iam est, & deinceps fiet.

Quoad 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. agendum erit, cum ad secundam Actionem, Iuxta S. R. Maiestatis instructionem, ventum fuerit.

Quoad 10. Dabuntur Tituli, quos tum S. R. M. in Instructione & literis suis, tum ipsa pars insinuat, videlicet, DD. Collocutores.

Ad Desideria, quoad 1. Satis prouisum est, omni periculo in ipsa S. R. Maiestatis instructione § 18.

Quoad Protocolla. Non est res nostri Arbitrij; cùm, S. R. Maiestas in sua Instructione, palam suam voluntatem patefecerit.

Quoad Dissolutionem Colloquij, standum putamus voluntati S. R. Maiestatis in literis, in hunc modum expressæ: Meta Colloquij, aut citius occurret, si vacuo hoc tempore plus disceptationis, & inutilium tricarum sepositum fuerit; aut poterit proferri, vt ad instruendum labori veritatiq; amplius aliquantum liceat.

Subscriptum. *Georgius Tyszkiewicz. Episcopus Samogitiæ vti Præsidens Theologorũ Catholicorũ, m. p.*

In eadem Sessione, oblatæ sunt Conditiones Præliminares, ab ijs qui Augustanam Confess. profitentur, quæ tales fuerunt.

CONDITIONES PRÆLIMINARES

Quas ad ineundum & prosequendum Colloquium Charitatiuum, in Vrbe Thoruniensi iam institutum, cùm debita Reuerentiæ præfatione, petunt Proceres & Theologi præsentes, Absentiumq; Deputati, Inuariatam Augustanam Confessionem professi.

1. Ini-

1. Initio ea omnia, quæ S. R. Maiestas, in literis Vniuersalibus & responsorijs Conuentui Orlensi datis, ex paterno prorsus Affectu, vereq; Regio Iudicio definiuit, promisitq;, & sanxit, humillimo obseruantiæ cultu amplectimur; ijsq; in vniuerso hoc Negotio confidenter innitimur.

2. Quocirca solenni protestatione, illud præcauemus, 1. Ne comparitio hæc nostra alio vnquam nomine habeatur, aut allegetur, quàm quæ in Honorem S. R. Maiestatis, & ex subiectissima Deuotione, assurgendi sanctissimo suæ Maiestatis Zelo præstetur. 2. Vt nihil eorum, quæ in Præsenti Colloquio suscipiuntur, vllo pacto in præiudicium Confœderationum, Priuilegiorũ, Immunitatum, & libertatis nostræ iurium, & comprimis liberi Religionis Inuariatæ Augustanæ Confessionis exercitij sanctissimè confirmati, trahatur. 3. Minimè etiam Acta & actitata huiusce Colloquij, alijs cuiuscunq; Partis Ecclesijs, vlla præiudicij specie, quidquam derogatura, aut easdem vllatenus prægrauatura. 4. Excludendã adeo ab hoc Charitatiuo Colloquio, quoad Partes, earumq; Assistentes & gesta, ex eodem enascitura, omnem Iurisdictionem, tàm Ciuilem quàm Ecclesiasticam; ne siue nunc, seu vnquam vlla Actio institui, aut citatio decerni in eas, vel eos queat, qui ad hoc Colloquium accesserunt.

3. Porrò rogamus, ea quâ par est reuerentiâ; tradi hinc inde à Partibus mutuas assecurationes, quibus sanciatur, omnem de cætero Sessionum Indictionem, consensu partium definiendam esse, omnemq; Actionem prosecutoriam Colloquij fore irritam, cuius institutioni, deest de præsenti euidens æqualitas Præsidum, Collocutorum, & Notariorum, siue etiam securitatis, libertatis, & loci ad proponendum, declarandum, defendendum, excipiendum, opponendum, negandum, replicandum, duplicandum, triplicandum, quadruplicandum, reassumendum, reuidenda & conferenda Protocolla &c. Quantum Partes ipsæ, & vna quælibet earum, neces-

sarium iudicabunt, adeò vt per enumeratos defectus, cùm vniuersos, tum singulos, tota actio suspendatur.

4. Nihil omnino admittendum erit in Colloquio Charitatiuo, quod alicuius imperij, & ab vlla in alteram partem sibi arrogatæ Superioritatis speciem præseferat.

De cætero circa Scopum Attendimus.

Post certificationem Diuinæ veritatis, de credendis & faciendis, Pacem & Concordiam Ecclesiasticam inter Dissidentes Regni Ciues, vnicè ac religiosissimè respiciendam esse. Quæ autem media ad hunc Scopum non videantur facere, ea communi Partium consensu ab Actione remouenda esse.

2. Circa Processum.

Et Quidem formandum Controuersiæ statum.

1. Non videtur expedire, vt sub ingressum Colloquij, status omnium Controuersiarum, de omnibus & singulis Articulis Fidei, simul & semel formetur, & ad disputandū exponatur. I. Quia directè non influit in Scopum vnionis à S. R. Maiestate intētum. 2. Est contra naturam transactionis, qualis non semel ab altera parte desideratur; nec enim solent in transactionibus cumulari quæstiones controuersæ simul & semel, sed ab vna & altera Principaliori proceditur ad alias, & attenditur, quousque in vna vel altera promoueri negotium queat.

2. Si tamen vrgeamur synopsim Controuersiarum simul & semel edere, oportebit DD. Catholicis initio explicare, in quibus Articulis petant Augustanæ Confessionis consensum? quia sunt primi inuitantes ad Transactionem. Quapropter æquum est, ipsos facere initium determinandi Articulos, circa quos consensum nostrum expetant; quot, qualesq; Articulos Fidei, pro suis habeant: Cum primis, quia aliunde numerus Controuersiarum præsumi non potest, quàm ex præsenti dinumeratione. Quandoquidem

non

non ſatis conſtat vtrum controuerſarum Quæſtionum numerum ab Italis, Hiſpanis, Gallis, Belgis, Germanis determinatum rati habeant Poloni? neq; etiam Scriptores harum terrarum, per quos iſte numerus definitus fuerit, nobis in promptu ſint: Nec deniq; conſtet, vtrum reſtringant, numerum Quæſtionum controuerſarum, & veritatum Theologicarum, ad Definitionem Concilij Tridentini, iuxta interpretationem celebriorum Scriptorum è Soc: IEsv, quam vocant.

3. Quoad noſtram Sententiam attinet, prouocamus ad Inuariatam Auguſtanam Confeſsionem, ſpondemuſq; poſtquàm DD. Collocutores Catholici, omnes & ſingulos Articulos affirmatiuos & negatiuos, Fidei & morum, diſertè nobis explicuerint, nos ſecundùm tenorem Auguſtanæ Confeſsionis, noſtram quoq; Sententiam de ſingulis expoſituros.

4. Medium probandi quid vtrinq; controuerſum ſit, aliunde ſumendum non eſſe iudicamus, quàm ex ſymbolicis ſcriptis, Confeſsione vtriuſq; Partis talibus, quod ſint ſymbola conſtitutiua, & diſcretiua dogmatum diuerſorum & cætuum. Præſertim cùm ipſa Sereniſsimi Regis Inſtructio, optet, ſtatim magno ſtudio colligi, ex vnanimi Confeſsione Partium ea, quæ verè & contradictoriè pugnantia ſint.

5. Quemadmodum neq; Affirmatio, neq; Negatio Poſitionũ, ab alterutra Parte in hoc Colloquio afferendarum præiudicare poterit, cæteris alterutrius Partis Aſſeclis, per vniuerſum Orbem: ſic neq; numerus Quæſtionum deinceps controuertendarum, qui eoſdem extra vel intra hoc Regnum obliget, in hoc Colloquio determinari poterit, ita quidem vt partes in has anguſtias conſtringantur, ne vllo vnquàm tempore, quidquàm extra vel præter has determinationes in dubium vocare audeant.

3. Circa Inquiſitionem Veri & Falſi.

1. Ab inquisitione veri & falsi Theologici, vix poterit omnis disputatio arceri: præsertim ad sensum testimonij Diuini, quo Positio aliqua probatur, vel improbatur, vindicandum: Itaq; citra Disputationem, vel expressè Syllogisticam vel Enthymematicã, inter partes Colloquij feliciter procedi vix poterit.

2. Proponens affirmatiuas de supernaturalibus veritatibus, seu Rebus Fidei, tenebitur, & iure Diuino & æquitate naturali, probare eas, ex Principijs quæ nostræ Propositionis homogenea sunt, id est, ex solo verbo Dei scripto.

3. Proponens negatiuas de veritatibus supernaturalibus, per modum doctrinæ, vt persuadeat alijs, negatiuam hanc vel illam credendam esse iure Diuino, tenebitur eas probare; At verò regerens negatiuas per modum exceptionis, aut Anthitheseos ad affirmatiuas propositas, eo ipso legitimè transfert onus probandi in affirmantem.

4. Negandis consequentiarum rationibus non est fatigandus Aduersarius, vbi consequentiæ ratio, vel per naturam inest; vel ex scripturarum, & vtrinq; receptæ vniuersæ Antiquitatis Testimonium euidens est; nec licebit per Notoriorum Heterodoxorum, aut Paganorum obiectiones, contentionem in infinitum extendere: sed consequentiæ ratiò, si innitatur Hypothesi ab vtroq; controuertente concessæ, aut ex Domesticis principijs concedendæ, porro non erit exigenda.

5. Principia constitutiua propositionum de fide, tantùm sumãtur ex verbo Dei, extra Controuersiam posito, scriptis Propheticis & Apostolicis comprehenso, eoq; intellecto iuxta communem sensum, quem Verborum in fonte indoles grammatica, occasio, & scopus dicendi; nec non parallela earundem phrasium, & rerum alibi in eiusdem scripturæ codice ostendunt.

6. Ad impugnandam aliquam veritatem Theologicam de fide & moribus, quæ ex sacrarum literarum naturali communiq; signi-

ſignificatu, ineſt ipſi literæ, non admittantur rationes ab incommodo, ab improbabili, ab abſurdo &c. deductæ; niſi oſtendantur eâdem euidentiâ, fundari in ijſdem literis, quâ fundatur in ijs propoſitio facta, ac tum demùm de concilianda apparente *antilogia* diſpiciatur.

7. Argumenta declarantia & vindicantia propoſitionem de Fide ciere licebit ſecundariò à Conſenſu perpetuo antiquæ Eccleſiæ; qui conſenſus in quinq; primis Concilijs vniuerſalibus, eorũq; de fide ſymbolis, ac decretis proponitur: deinde ab illis etiam Scriptoribus Eccleſiaſticis melioris antiquitatis, qui non ſuam nec paucorum aliorum, ſed totius vniuerſalis Eccleſiæ collectiuæ de fide ſententiam præferunt.

8. Si de Vero & Falſo Theologico conuenire inter partes nequiuerit manendum quidem erit Collocutoribus intra terminos dogmatum vtrinq; conceſſorum, & inquirendum ſaltem de neceſſitate reſiduorum non Conciliatorum dogmatum ad fidem & pietatem erga DEVM, nec non Charitatem erga proximum generandam & exercendam, ſed iudicium de cauſa & culpa non conciliatorum dogmatum proximè quidem præſenti Auditorio, Adæquatè autem vniuerſis & collectis per Orbem fidelibus, quibus tanquam immediato ſubiecto promiſsio infallibilitatis in rebus fidei à Deo facta eſt, committendum erit.

9. Quanquam obiectis differt, doctrina de fide & moribus, quia tamen de moribus Chriſtianorum proprijs circa quos partes diſſentiunt, nulla vnquam ſuſcipi poteſt diſceptatio, non interueniente quæſtione Fidei de agendorum & omittendorum ſiue neceſſitate, ſeu vtilitate, ſeu licentia, ſeu illicito, ideo de his capitibus quando de vero & falſo Theologico diſquiritur, ſuo etiam ordine diſpiciendum, vſurpatoribuſq; eorum morum, probandæ ſiue neceſſitatis, ſeu vtilitatis, ſeu libertatis Prouincia imponenda erit.

De Or

4. De Ordine & Modo Extrinseco Processus.

1. Cumprimis expetitur vt in disceptatione Theologica de statu Controuersiæ, de Vero & Falso, nec non de moribus, separatæ Actiones instituantur inter Catholicos & Augustanæ Confessionis socios, distinctæ ab Actionibus cum Reformatis.

2. Quanquam leges Colloquij Charitatiui, hoc præseferre videantur, ac si veritas fidei definiri & conciliari inter Dissidentes posśit, semotâ disquisitione de necessitate Iudicis Mortalis & Præsentis, ex natura tamen inter partes instituendæ disquisitionis conueniendum præcipuè erit de Necessitate & Infallibilitate illius Iudicis, non minùs quàm de latitudine normæ ad quam expendendæ sunt Affirmatiuæ & Negatiuæ propositiones Partium, earũq; probationes.

3. Postea licebit etiam iuxta seriem Articulorum Augustanæ Confessionis sic procedere, vt postquam Catholici vnam affirmatiuam vni articulo eius Confessionis oppositam, probandam susceperint, probauerint & terminauerint; tunc demum incumbat eius Confessionis Professoribus vnam vicissim affirmatiuam Confessioni à Collocutoribus Catholicis liquidatæ Oppositam proponendi, probandi & terminandi necessitas. Atq; ita deinceps alternatim cum eodem onere & iure Affirmatiuas & Negatiuas Partium proponendi, deducendi & euincendi procedetur: Vel

4. Quia Schisma ortum est ex Indulgentiarum doctrina & praxi, canonicâ medendi methodo procedi poterit, à remotione causæ mortificæ vnius vel plurium, eo ordine quo cœperunt ad instaurationem sanitatis pristinæ.

5. Scripto theses vtriusq; Partis exhiberi placet tanquam obiectum adæquatum instituendæ disquisitionis, & seruatis disputandi legibus, hoc tamen expetitur, nè de pluribus Articulis Fidei, quàm de vnico, qui per distincta decreta & Canones Concilij Tridentini

à cæ-

à cæteris Articulis diſtinctus eſſe agnoſcetur, Theſes ſimul & ſemel ventilandæ tradantur.

6. Vt ad perfectionem & dilucidationem Theſium de vno Articulo propoſitarum ad exceptiones item hinc inde proponendas, diluendas, & terminandas ad minimùm concedatur ſpatium ſextidui: quod tanto facilius ſperant ſe impetraturos eſſe A. C. Profeſſores quanto grauiores ſunt dijudicationes de rebus fidei, æternam ſalutem concernentibus.

7. Conſentiunt vt obſcura aut æquiuoca ſi quæ contigerit irrepere in theſes vtrinq; proponendas, non ſolùm alijs breuibus ſcriptis explanentur, ſed ne obſcurum per æquè obſcurum efferatur Colloquio locus detur, quando Pars poſt primam & ſecundam theſeos Declarationem ſcripto factam perſpicuitatem eius agnoſcere nequit, mutuumq́; Colloquium petit. In quo ipſo tamen reſponſuris ad dilucidanda quæſita moderatum cum Collegis deliberandi ſpatium, concedendum fuerit.

8. Æquum eſt vt Collocutores abſtineant ab Euagationibus, declamationibus, & cauillis mutuis, verbiſq; & ſcriptis offenſiuis, aut ſi præter ſpem committatur eiuſmodi, cognoſcatur ſuper qualitate offenſæ per æqualia DD. Præſidum ſuffragia, ac per eoſdem corrigatur.

9. Contenti ſunt binario Collocutorum numero, qui in ſingulis particularibus Colloquijs ſermonem reciprocent, ea lege, vt ſi Collocutori quidquam excidat, præter mentem ſuæ Partis, non ſolùm ad requiſitionem D. Moderatoris, ſed etiam admonitionem proximorum Aſsidentium, id queat corrigere. Hoc adiecto ſi quid Aſsidentes fortè fugerit, quod ſtante pede non corrigatur, id liceat in proximo congreſſu, auditâ Collatione Protocollorum, emẽdare, neq; interea cenſeatur aſſenſu partium ſiue tacito, ſiue interpretario approbatum.

10. Senario Collocutorum ſingularium numero liberum eſto

Confeſſ. Auguſt. ſocijs alios deinceps addere, ſi fortè aduenerint, præſentibuſq; vni vel pluribus alios ſurrogare, vbi neceſſariũ ipſis videbitur.

11. Ne durante ſenario Collocutorũ numero, à parte Auguſt. Confeſſ. plures ad partem Catholicorum adhibeantur.

12. Ne Colloquium vltra definitum à S. R. Maieſtate trimeſtre ſpacium prorogetur, ſed reſiduum Controuerſiarum, competenti tempore, & præuiâ diſpoſitione Regiâ reaſſumatur.

13. Deniq; in votis habent, quàm maximè, vt Illuſtri D. Præſidi Guldenſternio, quantociùs & antequam in Colloquio procedatur vlteriùs, iuxta determinationem Inſtructionis Regiæ, præſidij conſors, pro Auguſt. Confeſſ. Profeſſoribus conſtituatur, vt numerus ſenarius DD. Deputatorum iuxta Regium præſcriptum compleatur.

5. Quoad Accidentia & circumſtantias Colloquij.

1. Deſiderant, vt tranſigatur inter partes de titulis, quib⁹ quiſq; Collocutorum compellandus eſt.

2. Petunt, vt liceat ſibi ea quæ ad extenſionem, aut dilucidationem Mandati pro re nata à Superioribus ſuis impetrandam ſpectant, & ad rationes requiſitæ extenſionis, aut dilucidationis oſtendendas faciunt, de Actis & actitatis in hoc Colloquio, ad ſuos perſcribere, finitoq; Colloquio de ijs verè ac libere referre, & ne hoc culpæ cuiquam aut noxæ ſit.

3. Vt Sententia de numero Auditorum capacium ad Colloquium hoc admittendorum, committatur ſingularum Partium præſidibus, ita vt per conuentionem æqualis numerus Auditorum, ſingularum partium admittatur, ad ſingulas diætas.

4. Vt ſub finem Colloquij reuiſis & irrotulatis Actis, cum primis quidem S. R. Maieſtati plenum Protocollũ ſiſtatur. Præſidibus tamen ſingularum Partium, idem in Maiorum Terrarum Pruſſiæ ciuitatum Archiuo deponendum ſub eadem Authentia concedatur.

5. Vt Protocollum plenum & à partibus authentiſatum, infra annum excudatur typis publicis, citra conceſſionem Monopolij, aut interdictum, ne vſquequaq; diuendatur.

6. Ne vlla Actorum editio typis procuſa, pro Authentica habeatur, cuius homogæneum exemplar omnium, & ſingulorum Colloquij præſentis Præſidum Sigillo, & manu approbatum, à ſingulis præſidib⁹ nō poſsidetur, aut reperiri, & recognoſci apud eos nequit.

7. Vt Communis Notulæ proceſſus, iuxta haſce Conditiones Præliminares à Præſidibus partium approbata, ſubſcripta, Sigilliſq; munita, ſingulis partibus extradatur, normæ deinceps inſtar habitura. Saluo Iure addendi.

Signatum die 30. Auguſti Anni Chriſti M. DC. XLV.

S. R. Maieſtatis Præſes in Colloquio Thorunienſi Charitatiuo pro Auguſtanæ Confeſſionis Profeſſoribus Deſtinatus Sigiſmundus Guldenſternius Capitan. Stum. m. p.

Eâdem Seßione DD. Catholici DD. Auguſtanis reſponderunt ad Conditiones Præliminares ab ipſis propoſitas, vt ſequitur.

AD CONDITIONES PRÆLIMINARES DD. vt vocant Auguſtanæ Conſeſſ. Profeſſorum, RESPONSVM.

Ad primum iuſtum eſt. Ad ſecundum nihil eſt, quod moremur. Ad tertium, quoad indictionem Seſsionum ex conſenſu partium, ſtandum eſt Inſtructioni S. R. Maieſtatis § 15. Quoad æqualitatem Præſidum, ſecuritatis, loci, &c. vti etiam quoad triplicationem, & quadruplicationem, non ſatis liquet, quid ſibi pars velit, proinde mentem apertiùs explicet. Ad quartum, placet.

Circa Scopum & Media.

Scopus idem nobis præfixus eſt: Quæ circa media præſcribuntur Illuſtriſsimi D. Legati Regij, & Deputatorum officio, in S. R. Maieſtatis Inſtructione ſub finem § 3. & 4. comiſſo derogant.

Circa Processum.

Ad 1. non potest nobis probari, cùm § 5. 6. 7. 8. 9. Instructionis S. R. Maiestatis penitùs repugnet; nos interim profitemur intentionis nostræ non esse, vt omnia simul discutiantur, sed tantùm vt omnia, antequam ad secundam Actionem procedatur, simul proponantur.

Ad 2. & 3. Non potest ob easdem causas probari.

Ad 4. Circa ea, quæ vulgus cōmuniter persuasa habet, media probationis desumenda non tantùm ex solis libris symbolicis.

Ad 5. Videtur repugnare § 5. & 8. Instructionis S. R. M.

Circa Inquisitionem Veri & Falsi.

Cùm ad secundam Actionem pertineant omnia, eòdem quoq; referenda sunt.

Circa Ordinem & Modum Extrinsecum Processus.

Ad 1. Vbi concordia est inter Dominos Augustanæ Confessioni addictos & Reformatos, cùm vtrisq; simul agatur, vbi verò discordia intercedit, seorsim.

Ad 2. 3. & 4. Pertinent omnia ad secundam Actionem.

Ad 5. Iuxta mentem S. R. Maiestatis, nè nomen quidem Disputationis admittimus, sed Colloquij tantùm, cuius etiam leges iuxta singularum Actionum exigentiam seruabimus.

Ad 6. & 7. Stabitur Instructioni S. R. M. præsertim quoad § 15.

Ad 8. Satis prouisum est, in S. R. M. Instructione, tum § 13. tum etiam tertio & quarto, De officio Deputatorum.

Ad 9. Standum est § 18. Instructionis S. R. M.

Ad 10. & 11. Collocutorum numerum, tum literæ, tum Instructio S. R. M. duodenarium definiunt, dummodo iuxta § 16. in ipso Colloquij Actu plures duobus nè intercedant.

Ad 12. Procedetur iuxta mentem & vota S. R. M.

Ad 13. Per nos sanè licet, vt Domini suis ipsi votis respondeant.

Circa

Circa Accidentia, & Circumſtantias Colloquij.

Ad 1. Vtemur Titulis à S. R. M. quin & à Parte inſinuatis, videlicet, Dominorum Collocutorum.

Ad 2. Non placet, quia directè eſt contra mentem S.R.M.

Ad 3. Non itẽ placet, quia eſt contra § 17. Inſtructionis S.R.M.

Ad 4. Communicetur ſanè Partibus ſingulis exemplar, dummodo ante præfixum à S. R.M. § 20. tempus, nihil in publicum euulgetur.

Ad 5. Hoc à S. R. Maieſtatis voluntate pendet.

Ad 6. Exemplaria Authentica, non apud Præſides, ſed apud primos partium Deputatos erunt.

Ad 7. Explicanda eſt apertiùs mens partis.

Georgius Tyſzkiewicz Epiſcopus Samogitiæ vti Præſidens Theologorũ Catholicorũ. m.p.

Tandem Illuſtriſsimus Dominus Legatus, poſtquàm DD. Catholici Theologi ad horam vſq; ſecundam poſt meridiem & vltra, Reſponſum ad Conditiones à ſe propoſitas, fruſtrà expectaßent; Dominiq; Auguſtani & DD Reformati, exiſtimantes ſe fuiße dimißos, è Prætorio digreſsi fuißent, Seſsionem ſoluit, futuræq; horam octauam ſequentis diei indixit.

SESSIO III.

Primâ Septembris.

In hac Seſsione, redditum eſt DD. Catholicis Theologis Reſponſum Declaratorium DD. Reformatorum, ad Conditiones à DD. Catholicis propoſitas, ſimul & generalis Confeſsio Doctrinæ, quorum tenor eſt, vt ſequitur.

RESPONSVM DECLARATORIVM

Ad Conditiones nobis à DD. Catholicis propositas, pro prima Actione.

1. Quod leges circa primam Actionem, siue liquidationem Doctrinæ attinet, declaramus, nos eas acceptare, quæ in Instructione S. R. Maiestatis continētur. Petimus vicissim vt Conditionibus per nos exhibitis, satis fiat; simul autem proponimus, scriptū peculiare, quo summa Confessionis nostræ continetur.

2. Quoad secundam Conditionem inhæremus Orlensi nostro postulato, & S. R. Maiestatis ad illud responso, tum & desiderio nostro, pro pridie exposito.

3. Postquam Declaratio Doctrinæ talis, qualem S. R. Maiestas exigit, qualemq; conditio tertia exprimit, facta fuerit, id est, breuis, simplex, candida & aperta, fiet id, quod tertia postulat conditio, sed triplici cum limitatione. 1. Vt hoc de Incolis DD. Catholicis huius tantùm Regni quorum nomine hæc Confessio exhibebitur intelligatur. 2. Nisi ipsos diuersum deinceps alicubi docere ex scriptis, aut sermonibus ipsorum proprijs, ostendi possit. 3. Vt quod à nobis obseruari volunt, idem ipsi præstent.

4. Quarta Cōditio, quoniā Iusta & Cōmoda est, tota admittitur.

5. Ad Quintam præstare arbitramur, vbi viuâ voce aliquando colloquendum fuerit, vt bini partis cuiusq; cum binis alterius partis committantur, inter eos tamen sermonem ducat, non nisi vnus, in re scilicet eâdem, quam tractare cœperit pertexenda, suggerendi vicibus alteri interim proximè relictis.

Zbigneus à Goray Gorayski Castell: Chelm: Præses à S. R. M. Designatus m. p.

Stanislaus Drohoiowski Director Consessus à Parte Reformatorum m. p.

GENERALIS CONFESSIO DOCTRINÆ

Ecclesiarum Reformatarum, in Regno Poloniæ, Mag: Duc: Lithuaniæ, Annexisq; Regno Prouincijs, ad liquidationem Controuersiarum maturandam, proposita Primâ Septembris.

Vt

VT poſtulatis DD. Catholicorum pro prima Actione in liquidatione Doctrinæ tantò promptiùs, pleniuſq́; ſatisfaciamus, ſimulq́; eandem ex noſtra parte, Diuinâ adiuuante gratiâ hoc reſponſo inchoëmus, generalem hâc vice doctrinæ noſtræ Profeſſionem proponendam cenſemus: præſertim cùm & Sacratiſsima Regia Maieſtas primam in eo Collocutorum diligentiam requirat, vt vnaquæq; Pars de omnibus & ſingulis Doctrinæ Controuerſæ Capitibus, ſuam ſententiam breuibus, ſimplicibus, apertis verbis & propoſitionibus conceptam, in mediûm proferat, oppoſitæq́; Parti eandem recognoſcendam offerat.

Profitemur itaq; in primis quidem nos amplecti Sacras Canonicas Veteris & Noui Teſtamenti ſcripturas, in Veteri, Hebræâ, in Nouo, Græcâ Linguâ, à Prophetis & Apoſtolis, inſtinctu Spiritus Sancti, primitùs ſcriptas, quas ſolas fidei ac Cultus noſtri regulam perfectam eſſe agnoſcimus, in quibus apertè poſita inueniuntur illa omnia, quæ ad ſalutem omnibus ſunt neceſſaria, ſeu vt B. Auguſtinus loquitur, quæ continent fidem moreſq́; viuendi, ſpem ſcilicet & charitatem.

Quarum etiam velut compendium quoddam, quoad credenda Symbolo Apoſtolico, in quod omnes baptizati ſumus; quoad facienda Decalogo, cuius ſumma conſiſtit in dilectione Dei & proximi; quoad petenda & ſperanda, Oratione Dominicâ continetur; quæ & ipſa à Domino noſtro IESV CHRISTO, inſtitutione, tum Baptiſmi, ceu Sacramenti Initiationis, ſiue regenerationis, tum S. Euchariſtiæ, ceu Sacramenti nutritionis ſpiritualis, confirmata ſunt.

In his ergò capitibus ſummam Doctrinæ Chriſtianæ ſaluificæ conſiſtere cenſemus: cui in Eccleſia propagandæ, & conſeruandæ, ſacrum etiam Euangelij prædicandi, & Sacramentorum adminiſtrandorum miniſterium, Dominus noſter inſtituit, & poteſtate clauium Spirituali aduerſus incredulos, & immorigeros armauit.

Si quid

Si quid verò in hiſce Doctrinæ Chriſtianæ capitibus, dubitationis aut controuerſiæ, de genuino eorum ſenſu, exoriatur, profitemur porrò, nos amplecti ceu interpretationem Scripturarum, certam, & indubitatam Symbolum Nicænum, & Conſtantinopolitanũ, ijſdem planè verbis, quibus in Synodi Tridentinæ Seſsione 3. tanquam principium illud, in quo omnes, qui fidem Chriſti profitentur, neceſſariò conueniunt, & fundamentum firmum, & vnicum, contra quod portæ inferorum nunquam præualebũt, proponitur.

Cui etiam conſonare Symbolum, quod dicitur Athanaſianum, agnoſcimus, nec non Epheſinæ primæ, & Chalcedonenſis Synodi Confeſsiones. Quin etiam quæ quinta & ſexta Synodi Neſtorianorum & Euthichianorum, reliquijs oppoſuêre; quæq; aduerſus Pelagianos olim Mileuitana Synodus, & Arauſicana ex Scripturis docuêre. Quinimò quidquid primitiua Eccleſia ab ipſis vſq; Apoſtolorum temporibus, vnanimi deinceps, & Notorio conſenſu, tanquam Articulum Fidei neceſſarium, credidit, docuit, idem nos quoq; ex Scripturis credere, & docere profitemur.

Hac igitur Fidei noſtræ Profeſsione, tanquam Chriſtiani verè Catholici, ab omnibus Veteribus, & recentibus Hæreſibus, quas Priſca Vniuerſalis Eccleſia vnanimi Conſenſu, ex Scripturis reiecit, atq; damnauit, nos noſtraſq; Eccleſias ſegregamus.

Cæterùm eas controuerſias, quæ Patrum noſtrorum memoriâ Eccleſias occidentis, infelici diſsidio diſiunxerunt, quod attinet, profitemur ei nos ſententiæ accedere, quæ tum in Auguſtana Confeſsione ſuperioris ſæculi, Anno 30. Imperatori Carolo Quinto à Principibus, & Ciuitatibus Imperij proteſtantibus exhibita, ſiue eam Inuariatam, ſiue repetitam, aut emendatam dixeris: tum etiam in Bohemica & Sendomirienſi ex ſcripturis explicata, in Eccleſijs huius Regni Reformatis, integrum iam ferè ſæculum, obtinuit: prout tres illæ Confeſsiones quamuis verbis non nihil diſcrepantes, tamen vt re ipſâ cum Scripturis & inter ſeſe in capitibus

fidei

fidei necessarijs consentientes Sendomiriensi Consensu Anni 1570, in Ecclesijs nostris receptæ Vnitæq; sunt: atq; etiam confederatione Pacis, & securitatis publicæ in hoc Regno firmatæ ac munitæ.

Sin autem DD. Catholici singularum iam Controuersiarum distinctiorem, & specialiorem explicationem à nobis requirant, vicissim eos, quâ par est obseruantiâ, rogamus, vt ipsi priùs Candidam illam & apertam doctrinæ suæ declarationem, quam postulato seu Conditione suâ tertiâ promittunt, nobis considerandam offerant: ita nostrum in singulis, vel consensum, vel dissensum apertè item atq; simpliciter nos ostensuros, aut si quæ ambigua videbuntur, pleniorem explicationem vel propositurosvel petituros pollicemur. Ipsis etiam si fortè id malint, permittimus vt ex dictis Ecclesiarum nostrarum Confessionibus, ea doctrinæ capita nobis recenseant quæ Hæreseos accusanda, eoq; à Communione Ecclesiæ Catholicæ, & à spe salutis æternæ arcenda & exterminanda ipsi iudicent.

Hac ratione fieri posse confidimus, vt quàm minima temporis iacturâ, ac labore facillimo, quale & quantum sit hoc, inter vtrãq; Partem Religionis dissidium perspiciatur, qui primæ Actionis Generalis scopus est.

Zbigneus de Goray Gorayski Castellanus Chelmens: Præses à S. R. M. Designatus, m. p.

Stanislaus Drohoiowski Director Consessus à Parte Reformatorum, m. p.

Joannes Bythnerus Superattendẽs Maioris Poloniæ & Theologorum ad hoc Colloquiũ Deputatorum Præses. m.p.

Thomas Węgierski Ecclesiarum Min: Pol: Reformatarum Superattendens. m.p.

Nicolaus wysocki Ecclesiarũ Ref. in M. D. Lith: Superattendens. m. p.

In eadem Sessione, responderunt DD. Catholici, ad Declaratorium Responsum DD. Reformatorum, & Generalem Ecclesiæ suæ Professionem, ijsdem obtulerunt: quorum tenor est.

RESPONSVM

Ad Declaratorium Responsum DD. Reformatorum, Primâ Septemb: datum.

AD 1. Iam DD. Reformatorũ postulatis à nobis respõsum est. Ad 2. Nos quoq; literas S. R. Maiestatis acceptamus, in quibus datur quidem venia imprimendi Acta præsentis Colloquij ex pacto tamen partium. At nos aliter pacisci non possumus, quàm conformiter ad instructionem S. R. Maiestatis, quæ primas partes in hoc sibi relinquit: in quo nos ad Illustrißimum D. Legatum referimus.

Ad 3. Et ad limitationes. Quantùm ad primam limitationem, sicut nos supponimus, DD. Reformatos, doctrinam nobis non Polonicorum duntaxat cætuum, verùm etiam aliorum Regnorum & Prouinciarum cætibus communem, propositituros: Ita potiori Iure illi de nobis supponere debebant, nos non aliam doctrinam quàm vniuersalem, totiq; Ecclesiæ Catholicæ communẽ daturos. Ac proinde non solùm Ecclesijs Polonicis, verùm etiam toti Ecclesiæ nihil præter Declarationem, à nobis proponendam, debere imputari. Quantum ad secundam limitationem: quandoquidẽ doctrina Catholica semper ex natura sua inuariabilis, à nobis proponenda est, non est, quòd DD. Reformati timeant, hanc aliquando mutandam fore. Si verò quidpiam huic Doctrinæ à nobis proponendæ, vel dissonum, vel certè minùs Consonum, in priuato aliquo Authore repererint, hoc non ideo Ecclesiæ Catholicæ poterunt imputare. Quidquid enim huic nostræ Profeßioni Fidei est, vel erit contrarium, Catholicum censeri non debet. Tertia limitatio placuit conformiter ad promissa.

Ad 4. placuit totum.

Ad 5. Hac Conditione admissum est, vt nunquam bini Collocutores cum quatuor committantur.

Georgius Tyßkiewicz Episcopus Samogitiæ vti Præsidens Theologorũ Catholicorũ m.p.

Gene-

Generalis Ecclesiæ Catholicæ Professio est.

OMne illud & solū credendū & tenendū esse Fide Diuinâ quod reuelatū est per verbū Dei, siue scriptum illud sit, siue non scriptum. Scriptum dicimus, quòd extat in Sacris libris legitimo Canone seu Cathalogo, prout à sancta Catholica & Apostolica Ecclesia, tum aliâs tum nouissimè in Concilio Tridentino propositus est, comprehensis: quos omnes admittimus, & amplectimur, iuxta eum sensum, quem tenuit & tenet eadem sancta Mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu, & interpretatione SS. Scripturarum. Non scriptum verò quod extat in Symbolo Apostolico, alijsq; Diuinis, & Apostolicis sine scripto Traditionibus, quas ex ipsius Christi ore, ab Apostolis acceptas, aut ab ipsis Apostolis Spiritu Sancto dictante, quasi per manus traditas, & continuâ successione in Ecclesia Catholica conseruatas, pari pietatis affectu, & reuerentiâ, suscipimus, & veneramur.

Particularem de cæteris capitibus controuersis Ecclesiæ Catholicæ doctrinam libenter exhibebimus, die crastinâ; Petimus tamen cum pari Fraternæ Charitatis & reuerentiæ contestatione, vt ipsi quoq; DD. Reformati suum de singulis Articulis controuersis (quos habent exploratissimos) sensum paucis, & apertis, propositionibus concipere, & simul cùm nostras scripto acceperint, vicissim exhibere velint.

Georgius Tysskiewicz Episcopus Samogitiæ vti Præsidens Theologorū Catholicorū, m. p.

In eadem Sessione, redditum est DD. Catholicis Responsum DD. Augustanorū, ad Conditiones à DD. Catholicis propositas, vt sequitur.

RESPONSVM

Ad Conditiones à DD. Catholicis pro prima Actione propositas, redditum die 1. Sept: Anni 1645. à Professoribus Inuariatæ Confessionis Augustanæ, Thorunij.

AD 1. Cùm ea Conuentionum ſit natura, gentium etiam iure, & conſuetudine firmata, vt ante cauſæ propoſitionem, & formationem de modo & ordine procedendi inter partes tranſigatur, ipſaq; S. R. Maieſtas initio propemodum Inſtructionis, ſeu manuductionis die 15. Menſis Auguſti Varſauiæ datæ, Moderatorum, & Collocutorum arbitrio commiſerit tractationem rerum, formam & ordinem, vt ipſi communi partium conſenſu, conſcijs Illuſtriſsimo Dño Legato, & Præſidibus partium de his ſtatuant, ſibiq; leges dicant, in hoc per Dei gratiam, iam cœpto Colloquio Charitatiuo; ideo vel ipſa æquitatis ratio abſoluet Auguſtanæ Cõfeſsionis aſſeclas, à debito ponendi Sententias ſuas, de figura, & ordine ſubſequentium deliberationum, antequam de ſingulis & vniuerſis Conditionibus præliminaribus antehâc exhibitis, circa proceſſum generalem, in hoc Colloquio inſtituendum, plenè fuerit inter Partes tranſactum. Quapropter mallent requiſitum illud de formatione legum, circa liquidationem ſtatus Controuerſiæ à DD. Catholicis tantiſper fuiſſe ſuſpenſum.

Ad 2. Reſpondent autẽ, ſaluo iure ſeruãdi deinceps ordinis, ad ſecundũ. Poſtquã ſumma eorũ, quæ S. R. Maieſtas obſeruari voluit, Auguſt. Confeſsionis Profeſſoribus, liquido determinata fuerit, ſe expoſituros humiliter, quid quantùmq; liberæ Conuentionis ratio obſeruari permittat, de ijs, quidem quæ in reſcripto Inſtructionis ſeu manuductionis Regiæ continentur, ſententiam ſuam ſcripto iam retulerunt. Et conſtanter prouocant ad Inuitatorias Sereniſsimi REGIS literas die 1. Decembris Anni 1644. datas, quibus expreſſa, iterataq; facultas Partibus conceditur leges Colloquij, ex vnanimi Præſidentium Partiumq; conſenſu ſancire, tempora colloquendi ex negotij vtilitate amplecti, propoſita, aut conciliata in publicam aliorum notitiam, ſcripto, vel Typo, ex pacto deferre. De ſtatu autem Controuerſiæ in ſcriptis, libriſq; deinceps euulgandis, non aliter proponendo, quàm hic determinatus

fue-

fuerit, modo competenti respondebunt, postquam qualitas cautionis, à parte Catholicorum cùm pro Incolis, tùm pro exteris, præsentibus, ac futuris præstandæ, ipsis antea fuerit perlustrata.

Ad 3. Cùm ex Fidei literis, submissâ voce in publico recitatis, satis intelligi non potuerit, ab August. Confessionis Professoribus, quò vsq; facultas præsentium DD. Catholicorum in ijs extensa sit, non dedignabuntur earum nobis facere copiam, quâ impetratâ deprehensoq; quòd DD præsentes facultatem acceperint agendi, & concludendi pro vniuersis, per Inclytum Regnum Poloniæ, annexasq; Prouincias, Catholicis: vbi cauerint se Declarationem Doctrinæ à nobis exhibendam, non solùm habituros, pro verè nostra, sed neq; deinceps aliud nobis esse imputaturos, nec passuros, vt inter suos nobis quidquam aliud adscribatur, aut imputetur, nec mutaturos vllatenus statum Controuersiæ hîc determinatum nec alios articulos Verbo scriptouè producturos aut admissuros, nec deniq; interpretationem aliam exhibitæ determinationis & declarationis suæ, quàm quæ ex solo communi loquendi vsu nobis potuit apparere, sibi reseruaturos esse, tunc demùm cauebunt Augustanæ Confessionis Professores DD. Catholicis in Regno Poloniæ ea Fide & modo quē Christiana pietas, æquitas libertasq; requiret.

Ad 4. In quarta Conditione præter Sacrarum precum præfationem ab se præmittendam nihil desiderant: sed præstabunt Conditionem, vbi moniti fuerint à Dominis Præsidentibus & Moderatoribus suis, sed eâ lege vt idem obseruent Domini Catholici.

Ad 5. Ad vitandam Confusionem in Colloquijs, quibus àgendum erit, de puncto Doctrinæ, in quo conuenire videtur Augustanis & Reformatis, necessarium erit deputari binos seorsim Collocutores, pro Parte Augustanæ Confessionis, qui in separatis à Parte Reformata Collocutionibus, cum DD. Catho-

licis agant, quandoquidem notoria diuersitas harum partium in ipsa Inuitatione Regia satis manifestè indigitatur.

S. R. Maiestatis Præses in Colloquio Thoruniensi Charitatiuo pro Parte August. Confess. Professoribus Designatus Sigismundus Guldenstiernius Capitan. Stum. m. p.

In loco Absentis à S. R. Maiestate designati Præsidis vice Substitutus Stephanus in Golussino Boianowski m. p.

Ioannes Hulsemannus Director Consessus Theologici Professorum Augustanæ Confess. inuariatæ m. p.

Post hæc vnanimi Partium consensu, in eam itum est sententiam, vt bini ab vnaquaq; parte Theologi cum suis Moderatoribus deputarentur, qui insequenti die, in præsentia Illustrissimi D. Legati & Illustriss: ac Magn: DD. Deputatorum, de Conditionibus Præliminaribus, ore tenùs conferrent. Dimissa itaq; hac die Sessio fuit, & pro hora septima subsequentis diei indicta.

SESSIO IV.
Die Secundâ Septembris.

I. *CVm Partes ad sua conclauia statâ horâ conuenissent, iuxta præteritæ Sessionis placitum, delecti ex vna quaq; Parte Theologi bini, cũ suis Præsidibus ad Illustriss. D. Legati conclaue in præsentia Illustrissimorum DD. Deputatorum conuenerunt, videlicet ex parte Catholicorum cum Illustr. D. Præside Samogitiæ Episcopo, Theologi Regij, P. Gregorius Schönhoff, & P. Laurentius Pikarski Soc.* IESV *præsente eiusdem Partis Notario P. Thoma Clagio: ex Parte verò Augustanæ Confessionis Professorum cum Domino Ioanne Hulsemanno Moderatore, D. Ioannes Botsaccus, & Dominus Petrus Zimmermannus Præsente Notario M. Ioachimo Göbelio: Deniq; ex parte Reformatorum cum D. Ioanne Bythnero Moderatore seu Præside D. Ioannes Comenius & D. Andreas Musonius præsente D. Beniamine Vrsino Notario.*

2. Post

2. *Postquam igitur Illustrissimus D. Legatus proposuit, vt vniuersalia futuri Colloquij præliminaria statuerentur, & ad scripta atq; Responsa hinc inde tradita responderetur; D. Ioannes Hülsemannus Augustanorum Moderator petijt sibi explicari, quid velit illud in Responso Catholicorum* § 2. Nihil est, quod moremur. *Respondit P. Gregorius Schönhof:* id nullum vilipendium, vel prauum affectum præseferre, sed tantùm sensum esse: nihil in ijs quatuor protestationibus DD. Augustanorum, quas Illustrissimus D. Legatus acceptauit, videri superesse DD. Catholicis, quod moram futuro Colloquio objiciat. *Quam explicationem acceptauit Pars.*

3 *De dierum inter Sessiones Colloquij interuallo, & de duratione ipsarum Sessionum, Illustriß: D. Legatus cum Ill: DD. Deputatis, censuit iuxta statum & exigentiam rei satis esse, vt intra Sessiones Colloquij ad summum triduum intercedat, nisi fortè ob grauitatem materiarum, ex communi omnium trium partium consensu, quartus vel quintus dies adijciendus videretur. Horæ verò Sessionum quatuor sint, videlicet, ab octaua ad duodecimam.*

4. *Quoad æqualitatē loci, statuit Illustriß: D. Legatus cum Ill: DD. Deputatis, vt omnes Collocutores medio loco ita consideant, vt & audiri, & audire accurratè queant. Quocirca ex Auditoribus, exclusâ iuuentute & plebe, Viri duntaxat grauiores, præsertim qui huius Colloquij causâ aliunde aduenerunt, admittendi, & extra Cancellos statuendi erunt.*

5. *Quoad media ad futurum Colloquium facientia, vel officientia statuenda vel remouenda, adhiberi possunt etiam ipsi Collocutores, siue per se, siue per suos Moderatores id agant.*

6. *Quoad* Propo*sitionem omnium in particulari Articulorum, pro prima Actione res eatenus suspensa est, donec præliminaria vniuersalia statuantur.*

7. *Quoad*

7. *Quoad Imputationem Doctrinæ, & quid deinceps pro cuiusq; Partis Doctrina haberi debeat, statutum est inter Partes præsentes, nè in Regno & annexis Prouincijs imputetur deinceps toti Parti, quod tota Pars non suum esse ex idoneis principijs liquidò demonstrauerit.*

8. *Quoties Catholici agent cum vna Dissidentium Parte, si sequenti die altera Pars ijsdem medijs probandi vtatur, liceat Catholicis respondere:* iam de hisce medijs actum heri; *nè si nihil noui adferatur, cogantur eadem repetere.*

9. *Determinatio, quodnam thema pro distincto Articulo Fidei habendum sit, tractabitur in fine Actionis primæ.*

10. *Concessum est vtrinq; DD. Collocutoribus in ipso Colloquij Actu, moderatum cum suis conferendi spatium, ex communi arbitrio.*

11. *Collocutor in ipso Colloquij Actu, præter Moderatorem habere potest Assidentem, Admonitorem, & tertium Subsidiarium, alijs interim quietè sua loca tenentibus. Quod si quæ incautè excidissent, intra spatium illius diei, & initiũ sequentis Sessionis, corrigi poterũt.*

12. *Collocutorum substitutio singulis Partibus libera est.*

13. *Senarius Collocutorum numerus ex parte Augustanæ Confessionis in prima Actione vsurpabitur. De quo ante secundam Actionem iterato agendum erit.*

14. *Titulis Collocutorum omnes tres Partes contentæ sunt.*

15. *Ad Requisitionem Illustrissimi D. Legati, vt habeat peculiarem suum Notarium publico Iuramento obstrictum, omnes Partes assensum præbuerunt.*

16. *Ex Illustrissimi D. Legati declaratione, & omnium Partium consensu permissum est, vt singulæ Partes habeant sua Protocolla; imò & ex Protocollis transumpta, ad Ecclesias & Synodos Ecclesiarum suarum mittenda: quæ tamen nullo pacto à priuatis transcribenda, multò verò minùs ab vllo euulganda erunt, priusquam S. R. Maiestas intra sesqui Annum publicari fecerit, per eum, cui id S. R. Maiestas*

com-

committere dignabitur. Quâ super re is, apud quem Authenticũ Protocolli fuerit, præmissâ legitimâ aßecuratione, Partibus alijs cauebit.

17. *Etsi durante Colloquio liceat Mandatarijs ad suos scribere, nemini tamen Collocutorum, multò verò minùs aliorum præsentium Auditorum, licebit scripto Acta excipere. Quem in finem Obseruatores, à Magistratu loci in Aula maiore constituendi sunt. Iam verò qui durante Colloquio transumpta partibus describent, Iuramento ad secreti fidem obstringentur.*

18. *Quotidie à meridie Actorum collatio inter Notarios fiat, vt initio sequentis Sessionis prælegantur, ac deinceps descripta ab Illustriß: D. Præsidente & DD. Moderatoribus Partium subscribantur, & ab Ill: DD. Deputatis signentur. Notarij porrò rapsodias suas ilicò lacerabunt.*

19. *Conditiones Colloquij in formam receßus redactæ, instar normæ, quoad præsentem Actum apud Partes habeantur, Et Illustriß: D. Præsidenti, & DD. Moderatoribus, præ oculis sint.*

20. *Preces ante & post Sessiones omnibus Partibus communes sint, de quarum forma Partes conuenient.*

21. *Tempus duraturi Colloquij, ex re ipsa DEO iuuãte definietur.*

22. *Ad hodiernam diei vesperam permittitur Partibus, vt liceat, si quid occurrerit proponere.*

Sessio futura in diem sequentem Lunæ 4. Septemb: indicta.

SESSIO V.

Die Quartâ Septembris.

CVm Partes omnes ad conclaue Illustriß: D. Legati cum suis Illustriß: DD. Deputatis, Illustrißimo ac Reuerendiß: D. Præsidente, & DD. Moderatoribus Partiũ conuenißent. Ex parte quidem Catho-

 lico-

licorum ijdem qui pridie fuerant: Ex parte Augustanorum D. Abrahamus Calouius, & D. Ioannes Mochingerus, Collocutores: Ex parte autem Reformatorum, ijdem qui proximâ Sessione interfuerant, cum DD. Notarijs; præstitit Iuramentum secundùm Formulam supra positam Perillustris ac Adm: R. D. Adamus Kos Canonicus Kielcen: S. R. M. Secretarius, & R. P. Ioannes Rywocki è Soc: IESV, *vt Notarios agerent; Primus quidem Illustriss: D. Legati, pro parte S. R. Maiestatis; Alter pro parte Catholicorum, cuius hactenùs vices gessit R. P. Thomas Klagius. Ibi statutum inprimis, vt DD. Notarij habeant potestatem non admittendi ad suum Consessum vllum, qui non sit iuratus.*

Mota est deinde difficultas de titulo DD. Catholicis in Actis tribuendo, qui titulũ Catholicorũ absolutè sibi tribui volebant. DD. Augustanis & DD. Reformatis, Titulũ Romano-Catholicorũ ipsis tribuentibus; super qua re satis prolixè actum: illis possessionem inuiolatã eius tituli absoluti, inprimis in hoc Regno vsitatam asserentibus; his tituli eius in hoc negotio concessionem, cum præiudicio causæ suæ & exclusione ab Ecclesia Catholica, coniunctam esse affirmantibus. Cùmq; varia hinc inde media afferrentur, & Partes in conclaui conuenire non possent, singulæ sententias suorum requisiuerunt, ijsq; auditis conuenerunt, vt DD. Notarij Catholici, scribant simpliciter Catholici; *DD. verò Notarij reliquarum Partium scribant, prout pronunciabitur, siue simpliciter* Catholici, *siue cum additione* Romano-Catholici.

Ex hac occasione Illustrissimus D. Castellanus Chelmensis, nomine DD. Reformatorum, obtulit Illustrissimo: D. Legato manifestationem, cuius hæc erant verba.

Quod in hoc Colloquio, alij Catholici Romani, alij Augustani, alij verò Reformati dicantur, id nulli parti quidquã præiudicare, neq; ita accipi debet, quasi Augustani & Reformati

non

non essent membra Ecclesiæ Catholicæ, vel quasi Augustani non essent Reformati, vel Reformati non essent Augustanæ Confessionis Socij, sed hæ partium appellationes discriminis ergo in hoc Colloquio adhibebuntur.

Quâ manifestatione auditâ, pars Catholica se interposuit, satisq; quoad titulũ Catholici præuiâ conuentione prouisum esse asseruit. Post quã Catholicorum Declarationem, Illustrissimus Dñs manifestans, se eâdem Conuentione priùs acceptatâ contentum esse, nec plùs requirere dixit: Superesse verò sibi, vt cum DD. Augustanis de altera clausula conueniat. Exorta enim fuerat inter Augustanos & Reformatos controuersia, super hac porrecta manifestatione: Illustriss: autem D. Legatus, redditâ Illustrissimo D. Castellano Chelmensi formulâ manifestationis, censuit, vt ambæ Partes inter se tanquam de negotio sibi speciali conuenirent.

His peractis Sessio est in diem sequentem indicta.

SESSIO VI.
Die Quintâ Septembris.

Iisdem omnibus in conclaui Illustriss: D. Legati congregatis, qui proximâ Sessione conuenerant, præter duos DD. Collocutores, D. Nicolaum Wysocki, & D. Paulũ Bochnicium, ex parte DD. Reformatorũ, ad hunc Actum designatos, prælectæ sunt ac recognitæ Conditiones præliminares generales, die 2. Septemb, connotatæ, in quibus & occurrentes difficultates sunt complanatæ.

De Precibus autem in Aula maiore sub initium Sessionũ, præeunte Illustrissimo ac Reuerendiss: D. Episcopo Samogitiæ, publicè habendis, conuentum est inter DD. Catholicos & DD. Reformatos: sed opposuerunt se DD. Augustani, paritatem libertatis exigentes, ad recitandas per vices Preces publicas; qua de re eâ die conuentum cum illis

non est. Adiectæ sunt tandem duæ Conditiones ad priores præliminares, quarum prima est desumpta ex Instructione S. R. Maiestatis : cuius tenor est talis.

Post absolutum negotium nemo quidquam de habitis in ea actionibus, & collocutionibus in publicum scripto, vel typo, per se vel subornatum (quòd membrum additum est, ex Consensu partium) edat, quousq; Protocollum, vt vocant, ex Voluntate & Mandato S. R. M. in lucem prodierit. In publicis autem sermonibus, vel libris, non nisi honorificam totius negotij, & personarum, quæ interfuerant, mentionem faciant. *Altera est.*

In Congressibus statim vbi ab Illustrissimo Præsidente & à DD. Moderatoribus moniti fuerint DD. Collocutores, ad rem accedant, non præmissis vllis omnino præfationibus, digressionibus, Allocutionibus, & similibus, quibus cursus rerum tractandarum retardari possit.

His peractis indicta est Sessiö in sequentem diem.

SESSIO VII.

Die Sextâ Septembris.

I*N præsentia Illustriß: D. Castellani Gnesnensis, quem Illustriß: D. Legatus legitimè impeditus, in locum suü substituerat, & Illustriß: D. Præsidentis Catholici, cum suis Collocutoribus, & Illustrißimorum DD. Deputatorum partis Reformatæ & Augustanæ, cum D. Callouio pro tempore Moderatore Augustanorum, & D. Balthasare Voidio, nec non M. Ioanne Fabritio, Collocutoribus; similiter cum D. Moderatore partis Reformatæ, & Collocutoribus; D. Musonio & D. Bochnicio, correctæ sunt quædam præliminares Conditiones, 2. Septemb: ex con-*

consensu Partiũ acceptatæ, quòd nõ satis perspicuæ viderentur, & inter alias Conditio præliminaris 16. hoc modo est declarata.

Quo casu Protocollum intra sesquiannum, iussu S. R. Maiestatis typo non euulgaretur, licebit Partibus illud, vel transumptum legitimè subscriptum, typis euulgare; hac tamen lege, vt Correcturæ & reuisioni operarum Typographicarum, tres Iurati, singuli singularum Partium præficiantur, qui absoluto opere attestentur, se reuidentibus, corrigentibus, & cum Protocollis suæ Partis, vel transumptis legitimis conferentibus, totum opus euulgatum fuisse: & hoc ipsum testimonium initio Libri præfigatur. Visum est autem id Thorunij commodissimè fieri posse. Quod si duæ Partes in euulgationem consentirent, tertia autem Pars à duarum Partium consentientium Deputatis, vel Præsidente, aut Moderatoribus requisita refragaretur, liberũ erit duabus reliquis, in id consentientibus, ex Protocollis, supra dicto modo, seruatisq; ijsdem legibus, vel ex transumptis legitimè subscriptis Typo publicare.

Indicta est Sessio in sequentem diem.

SESSIO VIII.
Die Septimâ Septembris.

PRæsente Illustrissimo D. Legato, Illustrissimo ac Reuerendiss: D. Præsidente, Ill: DD. Deputatis, & DD. Moderatoribus, seu Præsidibus, & binis cuiusq; partis Collocutoribus, videlicet, ex parte DD. Catholicorum, Illustri ac Adm. R. D. Paulo Potrykowski, Archidiacono Pultouiensi, S. R. M. Secretario, & R. P. Gregorio Schönhof Soc: Iesv*; ex parte Augustanorum, D. Calouio, & D. Zimmermano; ex parte Reformatorum, D. Musonio, & D. Bochnitio; initio relecta sunt Acta Sessionum trium, à die 4 Septẽb: ad 6 eiusdem inclusiuè.*

Ex occasione verò Manifestationis in Sessione 4. Septemb habita, ab Illustriss: D. Castell: Chelmensi oblatæ, D. Hülsemannus Augustanorum Moderator, nomine suæ Confessionis Professorum, solenniter reprotestatus est contra prædictam DD. *Reformatorum Manifestationem, postquam intellexit eam in Acta relatam esse, se non permittere communionem Augustanæ Confessionis sociorum* DD. *Reformatis, quoad communionem dogmatum.*

Reassúptâ deinde est cõtrouersia de precib⁹ publicè dicẽdis, de quib⁹ in Sessione diei 5 Septemb· actum fuerat. Augustani enim paritatem publicè precandi sibì competere dicebant, vt euitaretur hâc ratione scandalum. Catholici è contra id nullo modo fieri posse asseruerunt, propter similis scandali periculum, & præterea contra consuetudinem hactenùs in Regno obseruatam, in præsentia Illustriss: D. Legati Regij, & Illustrissimi ac Reuerendiss: D. Præsidentis Catholicorum, qui Episcopus & Senator esset, & Synodi totius Catholicæ Authoritatem repræsentaret. Atq; ita mansit adhuc hæc res indecisa: conuentum tamen, vt Augustani à publicis precibus abesse, suasq; in conclaui proprio absoluere possent, & tum demùm ijs finitis sese reliquis in Aula maiore adiungere. Ad instantiam verò Ill: D. Castellani Chelmensis formula hæc Precum Actis inserta est: cuius tenor est talis.

vide Ses. 31. 4 Nouemb.

INVOCATIO SPIRITVS SANCTI

Ad initium cuiusuis Sessionis Colloquij Charitatiui Thoruniensis de rebus Fidei Anno Dñi. 1645.

HYMNVS.

VEni Creator Spiritus,
Mentes tuorum visita,
Imple supernâ gratiâ
Quæ tu creasti pectora.
Qui diceris Paraclitus,
Altissimi Donum Dei,
Fons viuus, Ignis, Charitas,
Et Spiritalis vnctio.
Tu septiformis munere,
Digitus Paternæ Dexteræ,
Tu ritè promissum Patris,
Sermone ditans guttura.

Accen-

Accende lumen ſenſibus,
Infunde amorem cordibus
Infirma noſtri corporis
Virtute firmans perpeti.
Hoſtem repellas longiùs,
Pacemq́; dones protinus,
Ductore ſic te præuio
Vitemus omne noxium.

Per te ſciamus da Patrem,
Noſcamus atq; Filium,
Teq́; vtriuſq; Spiritum
Credamus omni tempore.
Deo Patri ſit gloria,
Et Filio, qui à mortuis
Surrexit, ac Paraclito
In ſempiterna ſæcula. Amen.

℣. Emitte Spiritum tuum & creabuntur.
℟. Et renouabis faciem terræ.

OREMVS.

DEus, qui corda fidelium Sancti Spiritûs illuſtratione docuiſti, da nobis in eodem Spiritu recta ſapere, & de eius pia conſolatione ſemper gaudere. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum, qui tecũ viuit & regnat in vnitate eiuſdem Spiritus S. Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

OREMVS.

ACtiones noſtras quæſumus Domine, aſpirando præueni & adiuuando proſequere, vt cuncta noſtra oratio & operatio à te ſemper incipiat, & per te cœpta finiatur. Per Chriſtum, &c.

GRATIARVM ACTIO.

Ad Finem Seſſionis.

PSALMVS.

LAudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi. Quoniam confirmata eſt ſuper nos miſericordia eius: & veritas Domini manet in æternum.

Gloria Patri & Filio, & Spiritui Sancto.

Sicut erat in principio & nũc & ſemper, & in ſæcula ſæculorũ, A.

℣. Benedicamus Patrem & Filium cum Sancto Spiritu.
℟. Laudemus & ſuperexaltemus eum in ſæcula.

Ore-

OREMVS.

OMnipotens sempiterne Deus, qui dedisti famulis tuis in confeſsione veræ fidei æternæ Trinitatis gloriam agnoſcere, & in potentia maieſtatis adorare vnitatem; quæſumus, vt eius fidei firmitate ab omnibus ſemper muniamur aduerſis. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum, &c.

Proteſtatus eſt poſtea Illuſtriſsimus ac Reuerendiſs: D. Epiſcopus Samogitiæ vti Præſidens Catholicorum, nec non R. P. Schönhof e Soc: Iesv, Collocutorum Catholicorum nomine, hactenus nullam cauſam moræ ex parte ſua interceßiße, quæ pium S. R. Maieſtatis deſiderium differret, ſed ex ſola Auguſt: parte. Reſponſum ad hæc ab Auguſtanis propter honeſtas rationes hactenus id factum fuiße, conſtiturumq; id toti Orbi. Cui Reſponſum oppoſitum à R. P. Schönhof: optaßemus honeſtas iſtas cauſas ita tractatas fuiße, vt moram negotio non inijcerent, ſimulq; declarauit, iam ſe paratos eſſe etiam proximè futurâ Seßione rem ipſam cum Reformatis aggredi.

Oblata deinde à Catholicis eſt generalis Profeßio, Auguſtanis (quā diebus aliquot obtulerant ante 1 Septemb: Reformatis) & repoſitum eſt reſponſum ab Auguſtanis, quod ex eâdem contra eandem formauerant: Cuius tenor eſt talis.

Ad Profeſsionem Generalem à DD. Catholicis propoſitam reponimus.

OMne illud & ſolum credendum eſſe & tenendum fide Diuinâ quod per verbum Dei, ſacrarum literarum Canone comprehenſum, reuelatum eſt.

2. Canonem verò Sacrarum literarū abſolui profitemur Scriptis Propheticis Veteris Teſtamenti Hebræâ linguâ Eccleſiæ Iudaicæ olim concreditis, à Chriſto & Apoſtolis approbatis nec non Apo-

Apoſtolicis noui Teſtamenti Græcâ linguâ exaratis, prout à ſancta Eccleſia Catholica & Apoſtolica propoſitus, inq; Concilio Laodiceno repertus eſt.

3. Præter Scripturæ S. Canonem, nullum aliud agnoſcimus Dei verbum non ſcriptum, quod quidem ex ipſius Chriſti ore ab Apoſtolis receptum, aut ab ipſis Apoſtolis Spiritu S. dictante, quaſi per manus traditum, continuâ ſucceſsione in Eccleſia Catholica conſeruatum, pari pietatis affectu, & reuerentiâ ſuſcipiendum, adeoq; fide diuinâ credendum ſit.

4. Symbolum Apoſtolicum, etſi quoad Articulos fidei, quos ſummatim exhibet, ſcriptis Apoſtolicis prorſus congruat, & præ alijs Symbolis aut Scriptis Eccleſiaſticis, in magna Authoritate meritò haberi debeat: quòd tamen Symbolum iſtud totidem omninò verbis ab ipſis Apoſtolis per immediatum Spiritus S. afflatum profectum, Eccleſiæq; concreditum ſit, quot & quibus verbis inde à quarto ſæculo in Eccleſia propoſitum eſt, hoc inquam, ceu infallibiliter certum fide diuinâ haud creditur.

5. De alijs verò ſcriptis Eccleſiaſticis literiſq; Epiſcoporũ, quæ poſt Confirmatum Canonem, vel ſcriptæ ſunt, vel ſcribuntur, Iudicio B. Auguſtini accedimus, in decreto Gratiani, diſt. 9. c. quis neſciat: approbato. Et per ſermonem fortè ſapientiorem cuiuslibet in ea re peritioris, & per aliorum Epiſcoporum grauiorem authoritatem doctioremq; prudentiam, & per Concilia licere reprehendi, ſi quid in eis fortè à veritate deuiatum eſt.

6. Suſcipimus verò & amplectimur Sacras literas, non niſi eo ſenſu quem Spiritum Sanctum intendiſſe, per legitima interpretandi media colligitur, eundemq; tenuiſſe, & tenere S. Matrem Eccleſiam Catholicam minimè dubitamus, cuius eſt verum ſenſum ſacrarum Scripturarum ex ipſis Scripturis eruere, & de rebus fidei ſecundùm Canonem verbi Dei, iudicare.

7. Quæ autem & quales ſint res fidei è ſacrarum literarum ge-

 nuino

nuino sensu legitimè deductæ, Ecclesiarum nostrarum professio summaria in Augustana Confessione Inuariata comprehensa, delineat, ad quam prouocauimus in Articulis nostris præliminaribus circa Processum § 3. nec non circa inuestigationem veri & falsi § 5.

Joannes Hülsemannus S. Th. Doct. Moderator Partis Aug. Conf. Inuar. m. p.

Accessit deinde D. Hülsemannus ad specialia præliminaria primæ Actionis tractanda, petijtq; vt pars Catholica declararet, quos libros haberet pro symbolicis: quos inuicem promiserunt sibi Partes scripto exhibere.

Cùm verò de modo probandi ageretur, conuentum est, vt quis verè sit Partis sensus, integrum sit etiam per legitimas, easq; proximas consequentias probare. Quodsi post examen consequentiæ, an legitima sit, nondum inter Partes conueniat, relinquendum in medio esse iudicium de Legitimitate consequentiæ.

Tandem cùm inter Partes, de principijs probandi sensus Partium ageretur, R. P. Schönhof principium illud habendum esse pro dogmate Catholico dixit, quòd decisum est à Concilijs Oecumenicis approbatis, similiter & vnanimem consensum omnium Pastorum & Doctorum Ecclesiæ Catholicæ, non obstante paucorum, si qui inuenirentur dissensu. Sed D. Hülsemannus respondit à sua Parte, admitti non posse hoc posterius principium, quod contradictionem inuolueret. Cui responsum est, non inuoluere vllam contradictionem, cùm vniuersalis particula [omnium] *sumatur non Mathematicè, sed moraliter, moralis autem vniuersalitas patitur exclusionem aliquorum, vel paucorum. Replicatum est ab Augustana parte, vniuersalem* [omnes] *in propositione illa, nec posse, nec debere sumi, nisi numericè, quando de concordia sensuum inter Doctores vnius visibilis Ecclesiæ, quæstio est. Iterum iterumq; replicatum est à Catholicis, consensum omnium Ecclesiasticum, quoad concordiam Doctrinæ, integrum esse, & rectè dici,* ali-

aliquibus, vel paucis aliter sentientibus, & probatum primitiuæ Ecclesiæ exemplo, Tertulliani, Origenis, Augustini; Responsum est ab Augustanis, consensum Ecclesiasticum sumi vel obligatoriè, quid publicè doceri debeat, vel logicè, quæ sit omnium Doctorum super vno obiecto sententia. Conclusum tandem ex parte Catholicorum, principium hoc ex liberalitate & fiducia causæ oblatum, postquam tot difficultatibus videretur implicitum, deinceps offerendum non esse, quod etiam tota Pars Catholica requisita, immobiliter retinendum esse denunciauit. Conclusum etiam à parte Augustana, numerum & statum quæstionum controuersarum, sufficienter definiri non posse, nisi de hoc probandi principio antea fuerit conuentum, seq; ad suos hoc relaturam esse.

Et ita Actus præsens limitatus est, dilatusq; ad Sabbathum.

SESSIO IX.

Die Nonâ Septembris.

In Conclaui Partis Augustanæ exhibitum est nomine Catholicorum Augustanis Scriptum sequens: cuius tenor est talis.

Principium pro liquidatione Doctrinæ Catholicæ, à DD. Augustanis admissum.

PRincipium ad cognoscendam & internoscendam propriam, genuinam, & vniformem nostram, & quorumuis Catholicorum, de Doctrina Articulorum controuersorum sententiam, est consensus Ecclesiæ Catholicæ expressus, in quibusuis legitimis Concilijs, siue generalibus, siue particularibus, legitimè approbatis, in quantum approbata sunt, & præcipuè in Sacrosancto Concilio Tridentino.

Solum Concilium Tridentinum ſufficere equidem poterat ad præſentem cauſam. Complectitur enim totam & integram Doctrinam eorum Articulorum, de quibus liquidãdis laboramus; & apud nos tantundem Auctoritatis pondus habet, quantum reliqua omnia; vt proinde pro inueſtigando Catholicorum in his Articulis ſenſu, ſuperfluum planè ſit, ad ſuperiora Concilia recurrere, & in ampliſsimis illis voluminibus quærere, quòd nullo prorſus negotio, in exiguo, omnibuſq; obuio totius Orthodoxæ Doctrinæ, noſtrorumq; ſenſuum compendio, abundè deprehendi poteſt; id eſt, in Codice Concilij Tridentini, quod eſt cæterorum Conciliorum recapitulatio, & veluti ſumma.

Sed ne quid ſubduxiſſe videamur, & ex abundanti, exprimere voluimus, quæuis Concilia legitimè approbata. Quidquid enim in quolibet illorum tanquam dogma fidei definitum eſt, noſtrũ eſt.

Ne verò prolixiores ſimus in recenſendo Conciliorum Catalogo, ad eum nos referimus, quem exhibet Bellarminus lib: 1. de Concilijs. cap. 5 & Decret. Gratiani diſt. 16. Can: ſexta Synodus & ſeqq. & d. 20. Can: de libellis.

Georgius Tyſzkiewicz. Epiſcopus Samogitiæ vti Præſidens Theologorũ Catholicorũ m.p.

Illico redditum eſt ab Auguſtanis ſcriptum, tenoris talis.

Firmamenta ac Symbola Fidei, Eccleſiarum Auguſtanæ Confeſsionis.

Catholicam fidem eam eſſe profitemur, quam Prophetæ in Veteri, ac Apoſtoli in Nouo Teſtamento, in vniuerſo Orbe terrarum prædicarunt, nobiſq; per voluntatem DEI in ſcripturis verè Canonicis tradiderunt.

Huius Catholicæ Fidei Symbola eſſe agnoſcimus. Apoſtolicum, & reliqua Generalia. Nicenum, Athanaſianum, Conſtantinopolitanum, Epheſinum, Chalcedonenſe. Quibus addimus

Decre-

Decreta de fide Concilij Oecumenici Constantinopolitani secundi, vt & Concilij Oecumenici Constantinopolitani tertij, nec non Mileuitani, & Arausicani secundi aduersus Arij, Macedonij, Nestorij, Euthychetis, Pelagij, & aliorum errores.

Hæc Catholica Fides in Symbolo Ecclesiarum nostrarum, Augustana nempe Confessione, eaq; Inuariata proposita, in Apologia eiusdem defensa, ac in maiori & minori Cathechismis Lutheri, Articulisq; Smalcaldicis explanata, atq; in formula concordiæ, pro rei temporumq; exigentia perspicuè declarata est.

Ex hisce Symbolis & scriptis publicis de doctrina Ecclesiarum nostrarum vnicè iudicari volumus, nec quidquam nobis imputari tanquam nostrum, quod ijsdem contentum non est.

Ioannes Hulsemannus D. Moderator Theol. August. Confessionis Inuariatæ. m. p.

Eodem die in Conclaui Illustrißimi Dñi Legati relecta sunt Acta diei 7. Septembris præsentibus Partibus.

SESSIO X.

Vndecimâ Septembris.

Postquam DD. Reformati Illustriß. Dñm Legatum per Generosum D. Albertum Dorpowski conuenißent, Seßionisq; præsentis dilationem iustas ob causas in 13. Septemb. petijßent, Illustris quoq; Dñs Stanislaus Droboiowski eiusdem Partis director postulatum hoc DD. Reformatorum, Illustriß: & Reuerendiß: Præsidenti Theol: Cathol: proposuit, simulq; promisit tunc DD. Reformatos sine vlla mora, volente DEO, rem ipsam aggreßuros.

Antequàm autem Seßio solueretur, oblatum est DD. Catholicis Responsum DD. Profeßorum August: Confeß: ad principium pro liquidatione Doctrinæ Catholicæ, die 9 Septemb: Illustrißimo D. Legato exhibitum, cuius tenor est.

Theo-

Theologorum Augustanæ Confeſsionis Reſponſum,

Ad principium pro Liquidatione Doctrinæ Catholicæ, Die IX. Septembris exhibitum.

I. PRincipium illud non eſt admiſſum, ſed reſponſio dilata, donec interpoſitæ quæſtioni interlocutoriæ de qualitate, & quantitate illorum Cōciliorum, in quibus conſenſus iſte expreſſus dicitur, fuerit ſatisfactum.

2. Acceptant autem quod DD. Catholici id ſolùm Parti ſuæ imputari cupiunt, ſuper quo Conſenſus expreſſus eſt, in denominatis Concilijs, petuntq; ſi quid publicè docetur, aut in praxi obſeruatur in Regno Poloniæ, & annexis Prouincijs, quod in denominatis Concilijs definitum non eſt, vt Pars Catholica teſtari velit, id Catholicum non eſſe.

3. Quandoquidem diſtinguunt DD. Catholici inter Concilia legitima & legitimè approbata, petunt DD. Auguſtani Declarationem, vtrùm illa omnia & ſola ſint talia, quæ apud citatum Bellarm: lib: 1. de Concil: c. 5. & Gratian: Diſt: 16. Canone ſexta Synodus & ſequentibus Canonibus, vſq; ad finem Diſtinctionis, nec non Diſt: 20. Can: de libellis allegantur.

4. Cæterùm diſtinguunt & ipſi Confeſſores Auguſtani inter enumerata Concilia, & largiuntur in ijs quædam eſſe hodiernorū Catholicorum propria, quædam communia vniuerſis per Orbem Fidelibus. Oblatum die 11. Septembris.

Joannes Hülſemannus D. & Moderator Theol: Aug: Conſ: Inuar. m. p.

Eâdem Seßione, DD. Catholici exhibuerunt dubia quædam, ex proximo ſcripto DD. Auguſtanorum excerpta: cuius ſcripti titulus fuit, Firmamentâ & Symbola Fidei. Dubia autem huiuſmodi fuerunt.

Dubia DD. Catholicorum, ex proximo DD. Auguſtanorum ſcripto.

1. Vtrùm

1. VTrùm DD. Augustani ex toto Concilio Nicæno, Constantinopolitano, Ephesino, Chalcedonensi, nihil penitùs aliud recipiant, præter Symbolum generale?

2. Vtrùm nullas admittant suarum Confessionum Synodos, vel decreta Synodalia?

3. Vtrùm omninò respuant consensum Sendomiriensem?

4. Vtrùm Corpus Doctrinæ Pruthenicum non habeant pro Symbolico?

5. Vtrùm acceptaturi sint tanquam Doctrinam propriam quidquid probari poterit ex verbis Lutheri?

6. Cùm Confessio Augustana non contineat omnes Articulos controuersos, vnde constare de illis poterit?

7. Cùm de quibusdam Articulis Confessio Aug. loquatur parcè & obscurè, vnde authenticè liquidabitur?

8. Nuper oblatum à nobis Catholicis fuit medium liquidationis, Consensus Ecclesiæ Præsentis, id est, Consensus omnium Pastorum & Doctorum, qui degunt in Ecclesia Romana; & parati eramus etiam offerre plura, ex quibus integrum foret dijudicare, & determinare, quænam sit propria nostra Doctrina, quæ non? At postquàm illud protulimus & obtulimus, impugnatum est à DD. Augustanis in conclaui, tanquam incertum, & inutile ad eiusmodi liquidationem, eò quòd existimarent, vix vnum reperiri dogma inter Catholicos, in quo non sit aliqua Docentium discrepantia.

Responsum est tunc, id quidem de nostris dogmatibus, quæ habentur vt dogmata fidei, difficulter ostendi posse; quod si tamē contingeret, vnum aliquem vel paucos à cōmuni sensu discedere, per hoc non destrui Catholicum consensum, qui dici posit *Omnium*, quia Vniuersalitas illa, quæ moralis est, seu secundùm quam dicuntur *Omnes* moraliter (qualis est in re nostra) patitur exclusionem paucorum. Maximè quod illi pauci, qui deprehenderentur discedere à communi sensu, parati sunt errorem abijcere, & eiurare, si

intel-

intelligant se aberrasse à sensu Ecclesiæ, quòd plerumq; Authores nostri in fronte, vel in tergo librorum suorum, protestantur. Atq; ita quamuis discrepent ab Ecclesia per errorem particularem, ex fragilitate, inaduertentia, lapsu memoriæ, ignorantiâ, concordant tamen per consensum generalem, ex animi præparatione ad deponendum omnem dissensum. Atq; ita admisso etiam paucorum lapsu, integer adhuc manet consensus Ecclesiasticus *Omnium*.

Hæc nuper dicta sunt: quæ quia à DD. Augustanis acceptata non sunt, eò ventum est, vt nostra Pars declarari palàm vellet, Catholicos quidem ex liberalitate & fiducia causæ suggessisse hoc medium liquidationis, tanquam certissimum, ex nostro sensu exploratissimum, aptissimum; sed quandoquidem cernerent paruifieri à DD. Augustanis, imò impugnari & reijci, tanquam implicatum difficultatibus, & inutile ad præsens negotium, ideo illud ad se recipere: non sine admiratione, quòd DD. Augustani repulerint, id quod in rem suam arripere, & tanquam toti negotio pernecessarium ambabus manibus tenere debuerunt; & deniq; nolle, vt DD. Augustanis vsurpare deinceps liceat, alterum istud medium liquidationis,

Tum verò exceperunt DD. Augustani se ad liquidationem doctrinæ non posse procedere, nisi de hoc principio certum aliquid statuatur; cùm ergo iam in procinctu liquidationis simus, ne quem obicem progressui exceptio inijciat, audire libenter volumus, quis sit Augustanæ partis sensus.

Georgius Tyskiewicz Episcopus Samogitiæ vti Præsidens Theologorũ Catholicorũ. m.p.

Deinde DD. Catholici elapso non longi temporis spatio, dubia in proximo responso à DD. *Augustanis proposita, sequenti scripto expediuerunt.*

Hoc scriptum sequenti die 12. Septembr. ad manus DD. August. deuenit.

Expe-

Expediuntur Dubia Proximo Reſponſo à DD. Auguſtanis propoſita.

AD primum. Exhibitione noſtri Principij ſatisfactum eſt.

Ad Secundum. Immeritò dicunt DD. Auguſtani, ſe acceptare, id quod à nobis oblatum non eſt. Nunquam à nobis audiuerunt, quaſi id ſolùm nobis imputari velimus, ſuper quo conſenſus expreſſus eſt in Concilijs. Diximus velle nos, vt omne illud nobis imputetur, quod habet conſenſus expreſſus in Concilijs, inde verò non ſequitur velle nos, vt id ſolùm imputetur. Nec enim bona eſt conſequentia, A propoſitione vniuerſali affirmatiua, ad excluſiuã, ſicut nõ valet, omnis homo eſt animal, ergo ſol⁹ homo eſt animal.

Quod ſi iam petunt vnde conſtare poſsit, quænam ſint illa dogmata, quæ quamuis in Concilijs definita non ſint, ad mittuntur tamen à Catholicis tanquam dogmata fidei? Reſpondemus ei nos difficultati occurrere voluiſſe, cùm alterum liquidationis medium porrigeremus, nempè conſenſum Eccleſiæ præſentis; id eſt, Conſenſum Omnium Paſtorum & Doctorum exiſtentium in Eccleſia. Et niſi DD. Auguſtani deliberationem illam de medijs liquidationis interpoſitâ diſceptatione, & refragatione abrupiſſent, ſuggeſiſſemus alia quoq; : ſibi itaq; id adſcribere debent, quòd deſtituti ſint totali & adæquato medio liquidationis. Ex his verò ſequitur, non ſatis æquum eſſe poſtulatum DD. Auguſtanorum, quo petunt vt teſtemur, id omne, quod in Conciljis definitum non eſt, non eſſe Catholicum.

Ad Tertium. Non eſſet inconueniens diſtinguere inter Concilia legitima & legitimè approbata, cùm pleraq; particularia ſeu Prouincialia, quæ in tota Chriſtianitate frequenter aguntur, poſſint agi legitimè, id eſt, iuxta leges & Canones, quamuis eo ipſo non cenſeantur legitimè approbata. Ipſa quoq; legitima approbatio, quam confert Summus Pontifex, ſupponit Acta legitima, de-

niq; fieri poteſt, vt conuocentur legitimè Concilia etiam generalia, & tamen non approbentur. Sed nos in Scripto noſtro, nihil minus intendimus, quàm diſtinguere. Sed quæ diximus legitimâ maioris explicationis gratiâ vocauimus legitimè approbata. Verùm ad rem; Omnia Concilia quæ citatione Decreti & Bellarmini indicauimus, allegare licebit DD. Auguſtanis, tanquam legitima: Vtrùm verò ſola quæ ibi recenſentur ſint legitima? Reſpondemus, non eſſe ſola, illa tamen ſola ſufficere ad præſens negotium; imò ſolum Concilium Tridentinum, quia vel omnia continet, quæ inter nos Catholicos præciſè & inter DD. Auguſtanos, ſunt controuerſa, vel illa ſaltim: quæ ſi acceptare & credere velint DD. Auguſtani, nihil iam ampliùs ad plenitudinem fidei veræ Catholicæ ab illis deſiderabimus.

Ad Quartum implicat in adiecto. Concilia nobis, qui Catholici ſumus, eſſe propria, & non eſſe Vniuerſis per Orbem Fidelibus communia, loquendo de iure.

Georgius Tyſzkiewicz Epiſcopus Samogitiæ vti Præſidens Theologorũ Catholicorũ, m. p.

Tandem Illuſtriſsimo D. Legato, & DD. Catholicis aſsentientibus, dilata eſt Seſsio in decimam tertiam Septembris.

SESSIO XI.

Decimâ Tertiâ Septembris.

DD. Catholici, & DD. Reformati, inuicem ſibi exhibuerunt ſcripta pro liquidatione Doctrinæ. Scriptum DD. Catholicorum iſtius fuit tenoris.

Præ-

PRÆAMBVLVM PROPOSITIONVM CATHOLICARVM.

AMplectimur ambabus manibus illum Tractationis Ordinem, quem non humano ſenſu excògitatum, ſed à DEI Spiritu ſuggeſtum & inſpiratum, vel inde certiſsimò perſuaſi ſumus, quòd tantâ conſenſione animorum & ſenſuum, tum S. R. Maieſtas Dñus noſter Clementiſsimus, tum Supremus totius negotij ex Parte noſtra Motor & Moderator, Illuſtriſsimus Regni Primas, tum deniq; aliorum omnium, qui rectè ſentiunt ſententiæ, in eandem tractationis formam conſpirent.

Ordimur itaq; à Liquidatione ſeu ſinceratione noſtræ Catholicæ Doctrinæ: & tantò quidem libentiùs, quòd ex certa ſcientia compertum habeamus, irrepſiſſe in animos DD. Auguſtanorum & DD. Reformatorũ, tam præpoſteras, tamq́; abſurdas, & abſonas de nobis, deq́; doctrina noſtra Perſuaſiones, vt planè mirum nobis non ſit, quòd à pleriſq́; quibus aliunde nunquam ſatis innotuit ſincerior Catholicorum ſenſus, contemptim habita ſit, & interdũ etiam enormibus hæreſibus comparata, vel poſtpoſita.

Nos verò profitemur coram DEO, & Orbe vniuerſo, ab ijs nos opinionibus, vel erroribus, de quibus paſsim traducebamur, & traducimur, vſq; adeò alienos eſſe, vt anathema dicamus, qui ita ſentiunt, & tanquam manifeſto DEI verbo repugnantes, iamq́; pridem ab Eccleſia DEI damnatas, & à quouis fideli, qui membrum Chriſti & Eccleſiæ eſſe velit, damnandas ac reprobãdas hæreſes, reprobamus, damnamus, & anathematizamus. Liceat cum bona pace veſtra, recenſere longiſsimo ordine, quibus puritatem Doctrinæ noſtræ, non ſine magno dolore noſtro, hactenùs obſcurari, in pleriſq; populis, & propè extingui ſenſimus. Nec enim aliter liquidari poſſe credimus, in animis veſtris genuinam Doctrinæ noſtræ ſententiam, niſi priùs eam caliginem, quæ ſincerioris Doctrinæ lumen offuſcat, & mortalium oculis ſubtrahit, abſtergamus.

gamus. Et verò ſperamus, vos ipſos quoq; fraterno compaſſuros animo dolori noſtro, & pro veſtro candore candidæ ſinceræq; Declarationi noſtræ, ſine vllo fuco & dolo, in medium prolatæ, totiuſq; Orbis iudicio ſubiectæ, fidem daturos.

Itaq; circa Regulam Fidei, accuſamur & damnamur, quaſi ab vnica formali & ſuprema Fidei Regula deficientes, ipſamq; ſacrã Scripturam contemptui habentes, amplectamur humanas traditiones, tanquam fidei noſtræ fundamenta & baſes, eaſq; DEI verbo, Euangelio Chriſti, Iuſtitiæ Fidei, præferamus, conceſſâ etiam Eccleſiæ & Summo Pontifici poteſtate, vt noua dogmata, ſeu Articulos fidei, ſine verbo DEI, imò contra verbum DEI, pro arbitrio condat. Scripturas ipſas faſtigio Romanæ Hierarchiæ ſubijcere dicimur, ac ſi æterna inuiolabiliſq; DEI veritas, hominum arbitrio niteretur. In poteſtate Papæ eſſe ſcripturas abolere, quas velit, erigere cultus, ordinare Sacrificia, inſtituere Sacramenta, mutare Sacramentorum ſubſtantialia, figere leges quas velit, diſpenſare, ſoluere, quibuſcunq; legibus velit, &c. Nobis autem quidquid vel Papa, vel Eccleſia contra vel extra DEI verbum ſtatuerit, habendum eſſe non alio loco, quàm certum DEI oraculũ. Ex quo ſecutum ſit, quod deleto Chriſti Euangelio, tota noſtra doctrina ex horrendis Sacrilegijs & blaſphemijs conſuta ſit, cùm veluti caput Arcanæ noſtræ Theologiæ ſit, nullum eſſe DEVM, quæcunq; de Chriſto ſcripta ſunt, eſſe mendacia & impoſturas, doctrinam de futura vita, & vltima reſurrectione, meras eſſe fabulas, &c. Deniq; Papam talem fingunt, qualem nemo Catholicorum ſomniat, & qualem non eſſe ſole ipſo clariùs eſt, vt cùm dicitur Antichriſtus, adorari à nobis vt DEVS, &c. &c.

Circa Doctrinam de Iuſtificatione.

Accuſamur & damnamur, quaſi prætermiſsâ DEI miſericordia, Chriſtoq; mediatore, & propitiatore præterito, ac prorſus ſepulto,

pulto, improbato, deleto, imò ſpreto Chriſti merito & gratiâ, Euangelio, de gratuita peccatorum remiſsione, deq; Iuſtitia fidei penitùs abolito, oppreſſâq; doctrinâ Pauli, de gratia Chriſti, citra fidem polliceamur Iuſtitiam, & humanis tantùm viribus, quæramus viam & acceſſum ad DEVM, & noſtris operibus, ſine Chriſto, & extra gratiam factis, obtinere, mereri, emere, conemur remiſsionem peccatorum Pelagianis per omnia facti ſimiles, ſomniantes Chriſtianam Iuſtitiam nihil eſſe aliud, quàm ciuilem & Philoſophicam, & inducentes Chriſtianiſmum, qui nihil aliud ſit, quàm obſeruatio feriarum, rituum, ieiuniorum, veſtitûs, doctina legis, abrogatio Euangelij, doctrina deſperationis, factitia religio, deniq; cultus Mahometicus, Phariſaicus, Hypocriticus, &c. Hæc & ſimilia initio huius Schiſmatis, magno ſtrepitu contra nos iactabantur, & eiuſmodi accuſationibus implebantur omnes libri, qui & hodie omnium veſtiûm teruntur manibus, & cum pleriſq; ſymbolici ſint, magnam inter vos authoritatem habent, vt mirũ non ſit paucos eſſe, qui aliter de nobis perſuaſi ſint. At verò nos longiùs ab his peſtilentiſsimis erroribus abſumus, quàm Cœlum & Terra, quod oſtendere poſſumus, veluti in meridiana luce. Et tamen à primis Doctrinæ veſtræ Magiſtris, hæc veluti ſuprema, & ferè vnica cauſa prætexitur, ob quam neceſsè fuerit à Romana Eccleſia recedere.

Circa Doctrinam de Sacramentis.

Accuſamur & damnamur, quaſi fingamus principaliter per ſuam naturalem Conditionem Sacramenta conferre Spiritum, & quidem ſine fide, & fiducia, & ſine bono motu accipientis, & excluſis Chriſti meritis, & hanc impiam & pernitioſam opinionem, magnâ authoritate doceri in toto Regno Pontificio: miſeroſq; homines hâc ſuperſtitione illigari, vt potiùs in ſpectaculo rei corporeæ, quàm in DEO ipſo acquieſcant. Quaſi Eccleſiæ noſtræ

ſenſus ſit Baptiſmo vota eſſe paria, & Monaſticam Profeſsionem, eodem meliorem, &c. &c.

Quaſi à pœnitentibus plura exigamus, quàm præſtare homo poſsit, circa enumerationẽ peccatorũ, contritionẽ, &c. Et è contra plura tribuamus quàm poſsit, vt quòd conteri poſsit ſine fide, quòd contritione mereatur de condigno remiſsionem peccatorum, quòd contritio ſit æqualis offenſæ, quòd actus pœnitentiæ det efficaciam Sanguini Chriſti, quòd pœnitens ſurgat ſuis ſatisfactionibus abſq; Chriſto, quòd Sacerdos abſoluat à peccatis authoritate propriâ, &c. &c.

Quaſi in Conſecratione Euchariſtiæ Magicis incantationibus vtamur, neglectis Chriſti verbis, & additis potiùs vanis geſticulationibus, & ritibus, quaſi conſuetudo communicandi ſub vna ſpecie contra Scripturas, & contra veteres Canones, & exempla Eccleſiæ ſuſcepta ſit, quaſi negemus Laicis Calicem quia indigni ſunt, quaſi panem adoremus, & reclamante ſcripturâ noſtræmet libidinis arbitrio, D E V M fabricemus derelicto D E O viuente, &c. &c.

Quaſi matrimonia legitima prohibeamus, & immunditiam, iniquitatem, inquinamenta, ſordes vocitemus, quaſi doceamus Cælibatum miniſtrorum Eccleſiæ eſſe de iure Diuino, quaſi aliqui vi cogantur ad Cælibatum, quaſi ſentiamus humanæ poteſtatis eſſe ſine ſingulari dono D E I Creationem mutare, &c. &c.

Quaſi ſentiamus Indulgentias vſurpari ad remiſsionem peccatorum quoad culpam, quaſi indulgentiæ non per Chriſtum, ſed per Petrum, Paulum, & Martyres remiſsionem largiantur, quaſi ſupponamus ſanguinem Martyrum, addi Sanguini Chriſti, ad redimendam culpã, ad reconciliationem obtinendam, ad æternam Pœnam abolendam. Quaſi per Doctrinam Purgatorij expiatio peccatorum alibi quæratur, quàm in Chriſti Sanguine, &c. &c.

Circa

Circa Sacrificium, & alios Cultus.

Quasi Sacrificium Missæ, Christi Crucem, & Passionem opprimat, & obruat, vel eò directè spectet, vt rursum si fieri possit trucidetur Christus, vel vt nouam in Missa redemptionem recognoscamus, vel vt significemus Passioni & morti Christi vim defuisse æternæ purgationis. Quasi Sacerdotem, qui Missam offert Christo æquiparemus, aut eò Superiorem faciamus, atq; ita conemur Christum, non solùm suo honore spoliare, sed etiam à dextra Patris deturbare. Quasi contendamus Missam esse opus, quòd ex opere operato iustificat, & delet peccata grauia, sine vllo peccatoris negotio, &c. &c.

Quasi cultum illum tribuamus Sanctis, qui re ipsa à Cultu DEI, non differt, atq; ita per Cultum Sanctorum, Diuinitatis gloriam dissecemus, aut certè turbam minorum Deorum summo DEO circumdemus. Quasi vt plurimum Christo præterito per Sanctorum nomina DEVM inuocemus, aut certè illa anxietate laboremus, ac si hîc Christus deficeret. Quasi publica inter nos inualuerit persuasiio, B. Virginem prorsus in locum Christi successisse. Quasi Sanctos faciamus Mediatores redemptionis. Quasi veneratio Imaginum, reliquiarum, sit mera Idololatria, &c. &c.

Hæc & multo plura sunt, quæ nobis Catholicis passim imputari, non sine graui iniuriæ sensu comperimus. Non tamen ideò allegamus, vt de iniurijs hoc loco expostulemus, sed in hoc fraternitatis foro, sensum nostrum explicare voluimus, vnum illud postulantes, vt candidis dictis candidam à vobis fidem impetremus. Quid amplius in rebus fidei desiderare potest exquisitissima mortalium sagacitas, quàm apertam Confessionem, quâ affirmet in terminis quod affirmandum est, & neget quòd negandum est?

Neq; refert quòd aliqui per syllogisticas Consequentias istiusmodi propositiones rectè se inferre, & iustè nobis imputare existiment. Videndum enim est cui magis credendum sit, mihinè sim-

plici-

pliciter, apertè & in terminis terminantibus, propositionem neganti, an alteri per Consequentiam (quam ipsam legitimam esse nego) eandem mihi imputanti? Sed priusquam de legitimitate consequētiarum agamus, explicemus, per paucissimas propositiones summam nostræ Doctrinæ.

PROPOSITIONES DOCTRINÆ CATHOLICÆ.

De Regula Credendi.

VNica formalis, & adæquata credendi Regula est, Integrum DEI verbum, scriptum videlicet, & traditum, per os visibilis, & ex certa perpetuaq; Spiritus Sancti assistentia, infallibilis Ecclesiæ, propositum, & expositum, interueniente operâ, & authoritate legitimorum Pastorum, id est, Episcoporum, & præcipuè Romani Pontificis, qui est Visibile totius Ecclesiæ Caput, & Supremus in terris Christi Vicarius.

De Iustitia Christiana.

I. ADam per inobedientiæ peccatum, in quo omnes peccauerunt inquinatus non tantùm mortem, & pœnas Corporis, in omne genus humanum transfudit, sed etiam ipsum verè & propriè peccatum, quod mors est animæ, cuiusmodi concupiscentia non est, quamuis etiàm ipsa peccatum sit, & dicatur.

2. Hoc quamuis liberum arbitrium homini non abstulerit, ad bonum tamen sicut oportet viribus illud spoliauit in perpetuum, nisi Pater misericordiarum Christum IESVM Filium suum, vnicam propitiationem, plenamq; per fidem in Sanguine ipsius pro nostris peccatis misisset.

3. Non solùm autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi, quamuis non omnes beneficium mortis eius recipiunt, sed ij duntaxat quibus meritum Passionis Christi communicatur, atq; ij soli iustificantur.

4. Iustitiam quâ peccatores iustificantur, gratis, & non ex operibus accipiunt, & quamuis adulti, excitati gratiâ DEI per CHRISTVM, & adiuti, sese præparare, & disponere debeant ad iustificationem, non tamen huiusmodi dispositione eam promerẽtur.

5. Porrò Præparatio huiusmodi præter motum fidei in DEVM, quâ impius credit vera esse, quæ diuinitùs reuelata, & promissa sunt, atq; illud imprimis, à DEO iustificari impium gratis, per gratiam eius in Sanguine IESV CHRISTI, includit præterea motus per Christum factos, Timoris, Spei, dilectionis DEI, odij, detestationis peccatorum, propositum Baptismi, emendationis vitæ, & mandatorum obseruationis. Ideò dici non potest, solâ fide impium iustificari, ita vt intelligatur, nihil aliud præter hunc fidei motum requiri, quod ad iustificationis gratiam consequendam præparet, seu disponat, quod ipsum & de sola fiducia intelligimus.

6. Dispositionem hanc, iustificatio per quam iusti nominamur, & sumus, & non solùm reputamur, consequitur, quæ non est sola remissio peccatorum, sed & sanctificatio, & renouatio interioris hominis, seu est iustitia DEI, non quâ ipse iustus est, sed quâ nos iustos facit, & pro illa quam Adam sibi nobisq; perdidit, per CHRISTVM IESVM nobis donat.

7. Sic Iustificatorum nemo existimet se non teneri ad obseruantiã mandatorum DEI, sed quilibet credat CHRISTVM IESVM à DEO hominibus datum esse, & vt redemptorem cui fidat, & vt Legislatorem cui obediat, & cuius mandata impossibilia non sunt.

8. Obedientiam istam Iustificati dum præstant per gratiam CHRISTI, in eadem Iustitia cooperante fide, bonis operibus crescunt, atq; magis Iustificantur, sicut & illi, qui vltra mandatorum obseruantiam etiam Consilia perfectionis Euangelicæ sequuntur.

Hi Iustorum labores, non ideò solùm inanes non sunt, sed magnam habent remunerationem, quia Iustitiam acceptam augent,

ſed etiam, quia plenè legi DEI ſatisfaciunt, per eos vitam æternã, & ipſius vitæ æternæ, ſi in hac Iuſtitia deceſſerint conſecutionem, atq; gloriæ augmentum merentur.

10. Neq; Iuſtificatus peccat intuitu mercedis huius operando, multoq́; minus peccat in quolibet huiuſmodi opere, aut mortaliter, aut venialiter.

11. Nullus autem ſcire poteſt certitudine fidei, cui non poſsit ſubeſſe falſum, niſi hoc ſpeciali reuelatione DEI didicerit, Iuſtitiam hanc Chriſtianam ſe eſſe conſecutum, aut in ea perſeueraturum, ſed ſuam propriam Indiſpoſitionem, & infirmitatẽ quilibet reſpiciens, de ſua gratia, & Iuſtitia formidare & timere debet.

12. Vnde etiam nemo certò ſtatuere debet, ſe eſſe in numero prædeſtinatorum, quia & Iuſtificatus peccare poteſt, & ſi peccauerit certam ſibi reſipiſcentiam promittere non debet.

13. Quod ſi ab accepta Iuſtitia per peccatum mortale quodpiam Iuſtus exciderit, rurſus per DEI gratiam iuſtificari poteſt, ſi excitante DEO Cor, atq; adiuuante lapſus per pœnitentiæ Sacramentum, atque etiam adeò per ſatisfactiones merito Chriſti gratiam recuperare procurauerit.

14. Ad hanc Iuſtitiam finaliter habendam, ſoli prædeſtinati ſecundùm propoſitum voluntatis miſericordiæ eliguntur, quorum fructus nimirum permanet. Electionis autem, & prædeſtinationis vim negamus pertinere ad reprobos, ſicut & mala eorum opera: negamus enim adeo proprium DEI opus eſſe proditionem Iudæ, atq; vocationem Pauli.

De Sacramentis.

SAluâ Analogiâ ſeu conſenſu Veteris cum Nouo Teſtamento, Sacramenta Euangelica differunt à Moſaicis, naturâ, numero, efficaciâ, ritu, fructu, præſtantiâ, promulgatione.

Baptiſmus aquæ naturalis omnibus ad ſalutem omninò neceſſa-

rius

rius eſt, & adultis quidem cum præuia fide propria, infantibus autem cum fide aliena.

In Sacramento Euchariſtiæ, verè realiter, & præſentialiter adeſt, & ore ſumitur totus Chriſtus etiam ab indignis, cui ratio exiſtendi adæquata, & vltima eſt tranſubſtantiatio, ideoq; natura eius Sacramenti non conſiſtit in vſu. Vt hoc Sacramentum ſub vtraq; ſumatur ſpecie, Chriſtus non præcepit.

Confirmatio, Pœnitentia, Extrema Vnctio, Ordo, Matrimonium, vera ſunt Nouæ legis Sacramenta.

Partes Pœnitentiæ in quantum eſt Sacramentum, ſunt Contritio, auricularis à Chriſto inſtituta, & præcepta Confeſsio, & Satisfactio : eſt tamen in Eccleſia poteſtas etiam extra Sacramentum Pœnitentiæ ijs, qui poſt adeptam reconciliationem rei ſunt luendæ pœnæ temporalis, ſatisfactionem Chriſti applicandi, ac per hoc indulgentias concedendi, quibus animæ defunctorum in Purgatorio, poſt deceſſum ex hac vita exiſtentium, non minùs iuuari poſſunt, quàm conſuetis viuentium ſuffragijs.

Ordo inuehit in Eccleſiam Chriſti Hierarchiam, conſtantem Epiſcopis, Presbyteris, & Miniſtris, quorum nemò legitimus eſt, abſq; legitima vocatione Ordinaria, vel Extraordinaria, Cælibatus Miniſtrorum Ordinatione Eccleſiaſticâ rectè & ſalubriter inſtitutus eſt.

Ceremoniæ ſeu ritus in Sacramentorum vel Sacrificij adminiſtratione, ab Eccleſia Catholica recepti, & approbati, ſicut & alia Sacramentalia, ſiue obſeruationes eiuſdẽ Eccleſiæ Catholicæ, nõ ſolùm vacãt omni ſuſpicione cuiuſuis ſuperſtitionis, multò magis Magiæ, verùm etiam ſunt laudabiles admittendæ, & retinendæ, nonnullæ etiam ſub onere conſcientiæ, quod onus ab Eccleſia vi poteſtatis diuinitùs acceptæ poteſt imponi fidelibus.

De publico DEI Cultu.

1. CVltus Religiosus in Ecclesia Catholica vsitatus, vnum ac solum DEVM per se primariò & vltimatè respicit, nam etiam Honor DEI causâ, creaturis impensus, in DEVM ipsum redit.

2. Cultus soli DEO debitus Latria dicitur; Dulia verò vel Hyperdulia, qui Creatæ supernaturali excellentiæ conuenit, qui verò creatæ naturali Cultus, vel adoratio ciuilis dicitur.

3. Inter Actus Latriæ primo præcipuoq; loco censetur sacrificium. Sicut igitur in lege naturæ & Mosaica fuerunt, ita & in lege gratiæ, Missa est verum & propriè dictum Sacrificium, tum Eucharisticum, tum propitiatorium; in quo secundùm ordinē Melchisedech Corpus & Sanguis Christi ritu incruento offertur.

4. Quia Sancti, etiam ante comunem corporum resurrectionem cum Christo in cœlo regnant, ex vi essentialis Beatitudinis, quâ fruuntur, & charitatis, quâ nobis coniuncti sunt, non tantùm cognoscunt, sed etiam patrocinio & intercessione sua necessitates nostras adiuuant. Quocirca non minùs quàm Sancti in terris adhuc viuentes, inuocari, & coli à nobis, citra vllam Idololatriam, possunt.

5. Crux Christi, sacræ item Dei, Christi, & Sanctorum imagines, propter specialem, quam ad DEVM & Sanctos habent connexionem, participatamq; inde excellentiam, deniq; & ipsæ Sanctorum reliquiæ, vtiliter & piè in honore & veneratione fidelium sunt.

6. Pari pietate Templa ad DEI honorem, & Sanctorum eius memoriam erecta, aliaq; loca reliquijs, Imaginibus, vel memorijs Sanctorum illustria, publicis fidelium processionibus, vel etiā peregrinationibus, frequentari possunt.

Georgius Tyszkiewicz Episcopus Samogitiæ vti Præsidens Theologorū Catholicorū m.p.

Scri-

Scriptum verò DD. Reformatorum, eò quòd videretur multa continere superflua, & impertinentia, quædam etiam iniuriosa, à DD. Catholicis acceptatum non fuit: Sed DD. Reformatis redditum sequenti die vt illud corrigerent. Sessio in sequentem diem dilata.

SESSIO XII.
Decimâ quartâ Septembris.

Cùm controuersia ratione Scriptorum quorundam, inter DD. Catholicos & DD. Augustanos, sopiri non potuisset, horâ post meridiem secunda Sessio soluta, & in diem sequentem indicta.

SESSIO XIII.
Decimâ quintâ Septembris.

In hac Sessione oblatum est DD. Catholicis, à DD. Augustanis Responsum ad dubia, à DD. Catholicis, super principio Liquidationis Doctrinæ DD. Augustanorum proposita: cuius tenor est talis.

Resolutio Dubiorum duobus Scriptis,
Die 9. & 11. Septemb: à DD. Catholicis proposit: DD. Augustanis.

CVm præsentes Aug: Confess: Theologi, pro liquidanda tota & integra Doctrina sua, iuxta requisitum S. R. Maiestatis, determinauerint media siue principia liquidandi non solùm positiuè, sed etiam exclusiuè, in Scripto 9. Septemb: oblato, cui titulus, *Firmamenta*, cum hac diserta clausula: Ex hisce symbolis & scriptis publicis, de Ecclesiarum nostrarum Doctrina vnicè iudicari volumus, nec quicquam nobis imputari, tanquam nostrũ quod ijsdem contentum non est: maluissent vtique parsum ipsis fuisse à DD. Catholicis, interrogationibus illis, de talibus scriptis,

quæ ipſi Dñi Interrogantes optimè norunt non admitti ab Auguſtanæ Confeſsionis Profeſſoribus, pro ſymbolis fidei ſuæ, neq; ſingula, neq; vniuerſa, præterquam ſymbola & decreta fidei eorum Conciliorum, quæ denominauimus.

Hoc autem petimus, cùm S. R. Maieſtas cupiat, ipſaq; poſtulet æquitas, vt capita doctrinæ controuerſæ, omnia & ſingula eodẽ modo ac pari cùm integritate, & plenitudine vtrinq; liquidentur, ne refragentur DD. Catholici poſt enumerata, ſeu enumeranda ab ſe ſcripta Symbolica, eandem addere clauſulam quàm ex firmamentis noſtris iam recenſuimus.

Atbitramur enim hoc eis incumbere, vt aut hoc præſtent, aut ſingula, & omnia media ſpecificent, per quæ ſufficienter, & adæquatè poſsint omnia & ſingula Doctrinæ Controuerſæ capita liquidari, ; aut deniq; patiantur liquidari ſibi à nobis doctrinã ſuam, ex publicè receptis, confirmatis, & quotidie ad legendum, cantandũ, prædicandum, credendum, & amplectendum propoſitis, præceptiſq; ſcriptis.

2. Principium nobis oblatum, conſenſus nempè præſentis Eccleſiæ Catholicæ, inutile eſt iudicatum. Non ad Partis Catholicæ diuerſas ſententias indagandas, ſed ad dogmata verè Catholica dignoſcenda, nec ita certum prout quidem à parte Catholica allegatur : Cum vnanimis omnium Eccleſiæ Paſtorum, & Doctorum partis alicuius ſententia, haberi minimè poſsit, quam in Eccleſia illa viſibili Paſtores & Doctores præcipui, citra cenſuram Eccleſiaſticam contraria ſententia impugnant ; quòd de pleriſq; articulis cõtrouerſis cum parte Catholica, in procliui eſſet oſtendere, qui ſanè diſſenſus formalis, & explicitus, per aliquam virtualem & hypotheticam conſenſionem moralem, cùm Eccleſia Romana minimè conciliatur : cùm apertè diſſentiens conſentire manente eodẽ obiecto, dici nequeat citra cõtradictionem : nec doceri poteſt vllatenus, aut mente comprehendi, quomodo in hoc, vel illo doctri-

næ

næ Capite, in quo manifestus est, quorundam Doctorum dissensus, vnanimis omnium Doctorum consensus asseri posit, præsertim eiusmodi, qui testetur de dogmate verè Catholico, cuius hanc proponit Vincentius Lyrinensis notam, si nempè id teneatur, quod vbiq; quòd semper quod ab omnib9 creditū est. Quâpropter cū de Identitate conceptuum super obiecto controuerso quæritur, non moralem, sed numericam vniuersalitatem consentientium requiri diximus, & demonstrabimus. Neq; verò propositum submittendi se iudicio Ecclesiæ, hoc efficere potest, vt contradictio formalis desinat esse contradictio formalis: nec quisquam dissentientium in visibili Ecclesia Catholica hoc supponit quod supponunt DD. Collocutores, sese dissentire à sensu præsentis Catholicæ Ecclesiæ Romanæ, sed vterq; dissentientium prouocat ad illum consensum, vterq; manet, moriturq; citra censuram Ecclesiasticam, in illa visibili Ecclesia Catholica Romana.

Ioannes Hulsemannus D. & Moderator Theol. August. Confessionis Inuariatæ. m. p.

Indictum deinde, vt DD. Notarij pro Collatione Actorum horâ circiter septimâ, cum suis Moderatoribus, DD verò Theologi omnium Partium, horâ octauâ sequentis diei, pro publica Sessione celebranda conuenirent.

SESSIO XIV PVBLICA,
Decima sextâ Septembris.

ANte Sessionem publicam horâ septima, in præsentia Illustris & A. R. D. Pauli Potrykowski Archidiaconi Pultouiensis, ad id specialiter in locum Illustrissimi D. Episcopi Samogitiæ Deputati, tum D. Hülsemanni ex parte Augustana, ex parte verò Reformatorum, D. Ioannis Bythneri, Moderatorum, Acta totius Colloquij, relegi &

con-

conferri cœpta; sed quia nonnullæ in ijs occurrebant difficultates, remissæ sunt ad pleniorem DD. Deputatorum cognitionem, quoad hæc puncta. Primò actum de titulo & cæteris ad proœmium Actorum pertinentibus. 2. D. Hülsemannus non suo nomine, aut ambitione priuatâ, sed nè quæ in Actis inæqualitas appareret, postulauit, vt vel DD. Prælatis Catholicorum non addatur titulus, Adm̃ Reuereñ Dñi, *vel sibi quoq; tribuatur titulus consimilis. 3. Postulauit idem, vt quoad ordinem inter Augustanos & Reformatos seruandum, primo loco nominentur Augustani, posteriore Reformati. 4. Cùm hæc scripta à Parte Parti insinuanda, non eâdem aliquando die exhibita sint Parti, quâ Illustrissimo D. Legato fuerunt insinuata, vtra dies in Actis consignanda.*

Post hæc intra priuata Conclauia seorsim Partes singulæ moratæ, quoad horâ vndecimâ Catholici in maiorem Aulam processerunt, quò etiam superuenit Illustrissimus D. Legatus, & mediâ horâ post, reliquis omnibus congregatis, & Liquidatio Doctrinæ cœpta proponi. Primo loco, à parte Catholicorum R. P. Gregorius Schönhof Soc: Iesv, *de scripto legit Liquidationem Doctrinæ Catholicæ, quæ 13. Septembris Actis inserta est.*

Post modum D. Ioannes Bythnerus Reformatorum Præses, petijt, vt suæ quoq; Partis Declaratio *specialior Doctrinæ palàm legeretur, quod cùm Illustrissimus D. Legatus, cum Illustrissimis DD.* Deputatis *annuisset, ea Declaratio per D. Christophorum Pandlowski eiusdem* Partis Notarium, *recitata est.*

Quâ finitâ, Illustrissimus D. Episcopus Samogitiæ Catholicorum Præsidēs, solenniter protestatus est, quòd lecta Declaratio DD. Reformatorum contraueniret menti & Instructioni S. R. Maiestatis, & quòd cum iniuria & offensa Ecclesiæ Catholicæ coniuncta sit.

Hîc, Illustrissmus D. Legatus protestatus est, eam Declarationem non esse ad mentem S. R. Maiestatis, & sui muneris esse Instructionem

S R.

S. R. Maiestatis interpretari. *Debuit enim quisq; liquidare Doctrinam suam, id est, dicere* hoc credo, hoc non credo; *dicere verò, ego hoc abominor, vel damno Ecclesiam Catholicam, non est Liquidatio, sed Pasquillus, & nisi hæc expungantur, contra protestor S. R. Maiestatis nomine, ne Actis inseratur.*

Ad hæc Illustrißimus D. Chelmensis. Mens S. R. Maiestatis est, vt qualibet Pars explicet, quæ credit; proinde Scriptum hoc menti S. R. Maiestatis satisfacit, quia proponimus in eo fidem partis Reformatæ, vt sciatur quid credat, quid non credat. Quod si aliqui verba Antichristianitatis accusant, illa ita generaliter posita sunt, vt neminem meritò offendant. Rogo nè mentibus audientium hæreat, Pasquillum eße, quia non fuit intentio lædendi, sed seceßionis nostræ causas exponendi. Hoc enim tempus, hic locus est, id ostendendi: quando remouemus ea, in quibus dißentimus, officium nostrum facimus. Proinde rogamus, vt Scriptum hoc interpretationi æquiori subiaceat, & Actis inscribatur, vti porrectum est. Ea enim conditio æqualitatis est, vt si vnius Partis Acta inscribantur, etiam alterius inscribantur; si aliter fiat, protestamur æqualitatem violari, & S. R. Maiestatis intentioni non satis fieri; illud etiam addimus, quòd Acta nondum sunt subscripta, quemadmodum neceßarium fuit, si ita pergatur, manifestamus nos vlteriùs non progreßuros, nisi Acta præterita subscribantur, & tandem finis imponatur scriptionibus præteritorum gestorum.

Ad hæc Illustrißimus D. Legatus respondit, vnus ego hîc sum Legatus S. R. Maiestatis, qui mentem S. R. Maiestatis exploratam habeo, & declarare debeo, mihi concredita est manuductio seu Instructio S. R. Maiestatis, nemini præterea. Quod ad æqualitatem attinet, nemini maior quàm nobis inæqualitas facta est, de qua etiam protestamur. Cùm nos summâ Charitate procedamus, vos iniuriam reponitis, & imponitur nobis id, quod anathematizamus, & quod Theologi nostri iam ante reiecerunt. Nisi castratum fuerit hoc Scriptum à calumnijs,

 non

non admittetur ad Acta. *Hic Illustrissimus D. Chelmensis dixit, prius fuisse confectum hanc Declarationem, quàm Catholici suam exhiberent. Quæ proposuissent generalia esse, & optare se vt non agnoscant pro suis, quæ sibi dicunt imputari.* *Illustrissimus D. Legatus respondit, D. V. Illustriss: ipsa nuper in conclaui eandem mentem palàm explicuit, detestari se illud dogma, DEVM esse authorem peccati, eò quod sibi imputetur.* *At in publico consessu dicere, quòd Ecclesia sit Antichristiana, Tyrannica, quid aliud est quàm seducere corda Innocentium.* *Illustrissimus D. Chelmensis dixit, verba tantùm esse generalia, quæ cuiuis Ecclesiæ applicari possunt.*

Hic Illustrissimus Episcopus. Quem ergò arguunt hæc verba nisi nos? Tum Illustrissimus D. Legatus: præuidebam ego & præcauebam hæc, proinde nè in publicum cum tali scripto venirent, rogaui. Et tamen venerunt cum Antichristo, cum Doctrina, non tam nostra, quàm sua: Illi enim sunt Antichristi, qui Christi Doctrinam oppugnant, & Vicarium Christi non agnoscunt. Hoc ego Scriptum nomine S. R. Maiestatis nequaquam admittere possum, vnicum est S. R. M. desiderium, vt Pax coalescat, quomodo verò tum tantis calumnijs coalescet? nos nihil horum dicimus, & tamen nobis affinguntur, quæ detestamur, nec tantùm Catholici taxantur, sed etiam Augustani, mirum quòd non Mahometani, & alij.

Illustrissimus D. Chelmensis iterum dixit: generalia tantùm proposuimus, remouemus calumnias, & certas propositiones statuimus, quid credamus, quid non credamus.

Illustriss: D. Legatus. Quid verum, quid falsum sit, secundâ Actione ostendi debuit; nunc enim non quærimus, quid non credant, sed quid credant. At verò per oppositionem retorquere in nos quæ detestamur, est calumnias iactare. *Illustriss: D. Chelmensis: Non video inquit calumnias.* *Illustriss: D. Legatus. Et quidem tales sunt, quales vestri Prædicantes ex Cathedra proferre solent, quibus decipiant homines. Hoc enim ipsis in vsu est.*

Illu-

Illustrißimus D. Chelmensis. Deliberabimus quid faciendum sit, hunc tamen casum inopinatum in arena decidere non poßumus, neq; iam capita conferre.

Deniq; Illustrißimus D. Legatus: Nunquam fuit hæc mens S. R. Maiestatis, vt hoc loco & tempore proscindatur Ecclesia, in qua Rex ipse Serenißimus natus est, & quam defendit, pro qua nos quoq; vti & Maiores nostri sanguinem perfundere parati sumus. Quod tibi imputatur amoue, non abominare Concil. Trident. Neq; enim prædicantium est de Concilio hoc agere, hoc nostrorum Theologorum est, illi de Consensu suo Sandomiriensi, & alijs eiusmodi, tractent.

Tandē soluta est Seßio ad deliberationē DD. Reformatorū expediendā.

Decimâ octauâ Septembris.

Ex consensu omnium Partium, horâ 3. pomeridianâ conuenerunt DD. Notarij ad relegenda Acta præteritarum Seßionum.

SESSIO XV.

Decima nonâ Septembris.

In hac Seßione exhibuerunt sibi inuicem DD. Catholici & DD. Augustani scripta, sequentis tenoris.

Scriptum DD. Augustanorum.

Ad replicam DD. Catholicorum 12 Septemb: exhibitam, Responsio.

QVâ I. Quæstioni interlocutoriæ de quantitate & qualitate Conciliorū, ex quibus liquidari posit vniuersa Doctrina Catholica, per exhibitionem principij liquidationis DD. Catholicorū, plenè satisfactum esse minimè agnoscunt Aug. Confess. Professores: quādoquidem in exhibitione illius principij, neq; quoad qualitatem declaratum fuerit, quidnam intelligatur per legitima, aut legitimè

approbata Concilia, vel in quonam legitimitatem aut approbationem legitimam Conciliorum, consistere velint DD. Collocutores: neq; quantitas numerica, & exclusiua Conciliorum in liquidatione vnicè adhibendorum satis expressa, vel definita sit.

Quâ 2. Nunquam nos argumentantes audiuerunt DD. Catholici, à propositione vniuersali affirmatiua ad exclusiuam; quanquam argumentatio eiusmodi omninò legitima sit, cum Vniuersalis affirmatiua est reciproca. Nec enim vspiam ex eo, quòd omne id pro suo agnoscere sese professi sint DD. Catholici, quod in Concilijs expressum est, collegimus, eosdem id solùm pro suo agnoscere velle; sed cùm indicauerint in scripto die 9. Septembris nobis oblato, Concilium Tridentinum complecti totam & integram Doctrinam eorum articulorum, de quibus liquidandis laborandum, idemq; esse totius Orthodoxæ Doctrinæ, sensuumq; Partis Catholicæ compendium legitimè hinc conclusimus, DD. Catholicos, id solùm agnoscere ad totalitatem, & integritatem Doctrinæ suæ pertinere, quantùm ad Controuersos Articulos, idq; solùm admittere, ceu partis suæ sensum, quod expressum est, in Concilijs imò id solùm, quod in vno Concilij Tridentini Codice exprimitur. Iure ergo meritoq; postulauimus, vt DD. Catholici testarentur, id quòd in denominatis Concilijs definitum non est, non esse Partis suæ sensum, non Catholicum; quod si facere dignabuntur prout æquum est, similisq; attestatio à nobis edita iam est, non opus erit illa quæstione quænam sint illa dogmata, quæ quamuis in Concilijs definita non sunt, admittuntur tamen à DD. Catholicis tanquam fidei dogmata. Nulla quippè ampliùs dogmata relinquentur, de quibus liquidandis laborandum, omnia in Concilijs definita erunt, imò in solo Concilio Tridentino, definita omnia. Cæterùm cùm abundè nobis constet, nec diffiteri queant DD. Collocutores, multa alia dari capita Doctrinæ, quæ in Catholica Ecclesia propugnantur, in Nostrate verò Ecclesia negan-

gan-

gantur, extra & præter illa, quæ in Concilio Tridentino, aut quæ in omnibus deſignatis Concilijs ſimul ſumptis expreſſa ſunt, ipſa neceſsitas requirit, vt DD. Catholici alia liquidationis media, quæ ſeſe habere profitentur ediſſerant, eaq; rotundè, adæquatè & plenariè definiant, non poſitiuè tantùm, ſed etiam excluſiuè, quemadmodum id, rotundè adæquatè plenariè, & excluſiuè à nobis factum eſt, vt nempè pariter conſtare poſsit, illa ſola eſſe ſymbola partis Catholicæ, ex illiſq; ſolis doctrinā eiuſdem iudicandā eſſe. Quod ſi recuſauerint ad liquidationem Doctrinæ, accedere minimè poterimus, deſtituti ſcilicet totali, & adæquato medio liquidationis, nec enin in DD. Catholicorum arbitrio ſitum eſt, tale nobis, vel indicare vel denegare medium, ſed cum ad liquidationem id requiratur, neceſſarium omninò eſt, vt deſignent totalia & adæquata media, tenenturq; illud præſtare DD. Catholici iuxta præſcriptum Regium, quod requirit omnia, & ſingula Controuerſiarū Capita eodem modo liquidari § 6 & § 7.

Quoad 3. Non eſſet alienum circà adhibitam iſtam diſtinctionē quærere, quaſnam leges & Canones intelligant DD. Catholici, iuxta quos legitimè agi Concilia cenſeant, & quî fieri poſſit, vt Concilia generalia legitima, vel legitimè celebrata, iuxta ſenſum Partis Catholicæ, hoc eſt Authoritate Romani Pontificis, eoq; ſiue per ſe, ſiue per Legatos ſuos præſidente non approbentur à Romano Pontifice, niſi admittatur eundem ſibi ipſi aduerſum fore, aliud ſcilicet in Concilio, & cum Concilio definiendo, aliud finito Concilio ſeparatim ſtatuendo. Sed iſtis miſsis, petimus ſolùm, vt ſeſe citra vlteriorem moram declarent DD. Catholici, quod & quænam Concilia præter allegata pro legitimis legitimeq; approbatis agnoſcant. Quandoquidem doctrinam ſuam profeſſi ſunt eam eſſe, quæ in Concilijs legitimis, & legitimè approbatis exprimitur. Quapropter neceſſum eſt, vt quot & quænam illa ſint legitima, legitimeq; approbata Concilia, plenè definiatur, nullo

 præte-

præterito, vel prætermisso: Cum in prætermissis alia possint haberi capita, & dogmata Fidei, quàm in designatis: quod vtiq; non dissimulant DD. Catholici, cùm destitutos nos esse totali & adæquato Liquidationis medio asserunt; vnde relinquitur illa sola, quæ designarunt Concilia non esse totale, & adæquatum Liquidationis medium, ex illis solis non posse totam doctrinam Partis suæ adæquatè haberi, nedum è solo Tridentino Concilio: Quod præterea minimè continere, ea omnia, quæ inter nos, & DD. Catholicos controuersa sunt, vel solo exemplo institutionis, authoritatis, & potestatis in rebus Ecclesiasticis, itemq́, sæcularibus Summi Pontificatus, vt multa alia taceamus constat.

Quoad 4. Non implicat in Concilijs quædam esse DD. Catholicis propria, quæ non sint, vniuersis per Orbem fidelibus de iure comunia, supponitur enim immerito, id quod iam in quæstione versatur, nimirum quod DD. Collocutores verè Catholici sint, nec quidquam aliud credant, vel doceant, præterquam quod vniuersi per Orbem Fideles.

Joannes Hülsemannus D. & Moderator Theol: Aug: Conf: Inuar. m. p.

SCRIPTVM DD. CATHOLICORVM.

Vltima Responsio DD. Catholicorum ad Scriptum DD. Augustanorum,

Die 15. Septemb: exhibitum.

Ad § Primum.

HActenus certè mentem præsentium DD. Collocutorum indubitatò scire non poteramus, quos ipsi libros, vel quæ scripta habere vellent pro symbolicis, neq; sufficere poterat illa particula exclusiua, *Vnice*, principio addita, vt quasdam nobis dubitationes eximeret, & suppositiones nostras, quas arbitramur certissimas susq; deq; verteret. Supponebamus enim certò.

1. Acce-

1 Acceptari à Dominis Collocutoribus, non tantùm Symbolum quatuor primorum Conciliorum, & decreta quinti & sexti Concilij, sed tota & integra Concilia, & saltim prima illa quatuor Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum, Chalcedonense.

2. Acceptari certos eosq; celeberrimos conuentus, quos in Germania Electores, Principes, & status Protestantium, siue Augustanæ Confessionis, vnâ cum eorundem Theologis, diuersis locis & temporibus, de rebus Fidei inter sese habuerunt, eosdemq; publica authoritate suâ confirmarunt.

3. Acceptari consensum Sendomirieñ. Cracouieñ. Vladislauieñ. Thorunieñ. exemplo maiorum suorum Augustanæ Confessionis, quorum subscriptiones in ipso consensu cernimus, & perpetuâ praxi ad præsens hoc vsq; tempus vigorem habuisse in hoc Regno animaduertimus: de protestationibus autem solenniter & communiter à tota Ecclesia Augustana contrafactis nihil nobis authenticè constare potuit.

4. Acceptari corpus Pruthenicum, cùm à tota Prussia Ducali habeatur pro libro symbolico, & omnes qui vel ab Academia Regiomontana ad honores facultatum promouentur, vel à Consistorio ad Ministerium per Regnum Poloniæ, & Magnum Ducatum Lituaniæ, atq; alias Regni Prouincias mittuntur, Conscientiam suam iuramento, super eodem Corpore obligare teneantur.

5. Acceptari scripta Lutheri tanquam primi Augustanæ Confessionis Delineatoris, & Supremi Interpretis, ad quæ etiam tanquã ad normam Corpus Pruthenicum scriptum fuit, & explicandũ est.

6. Acceptari non solum articulos, qui in Augustana Confessione expressè nominantur, sed etiam vigore pacis Religionis, in Germania factæ, alios articulos controuersos, quos non exhibuerunt, quosq; eos docere posse scripto publico testantur, nec obligatos fuisse omnes, & singulos articulos in ipsorum Confessione Augustana exhibere, sed cum causa Religionis inter ipsos Status amore,

more, & beneuolentia amice deberet transigi, ideo illos nō omnes enumerasse abusus & articulos, ad Religionem Augustanam pertinentes, sed saltim exhibuisse Generalem Confessionem Cæsareæ Maiestati, in qua capita doctrinæ, quæ potissimùm ad salutē sunt vtilia comprehenderint, vt Sacra Cæsarea Maiestas clarè percipere posit, nullam impiam doctrinam ab ijsdem permitti.

Hæc inquam certo certiùs supponebamus, interim porrigitur ad manus nostras Principium, in quo ex adiecta particula exclusiua *Vnicè* intelligimus hæc omnia excludi, id est,

1. Non acceptari integra quatuor Concilia prima generalia, sed tantùm Symbolum Fidei.

2. Non acceptari Decreta Fidei, præter ea quæ sunt Concilij Constantinopolitani secundi & tertij, & duorum Conciliorum particularium.

3. Non acceptari celeberrimos Confessionistarum Augustanorum Conuentus, Decreta, Statuta.

4. Non acceptari consensum Sendomiriensem, &c.

5. Non acceptari Corpus Doctrinæ Pruthenicum.

6. Non acceptari scripta Lutheri.

7. Non acceptari articulos à Confessionistis extra Confessionē reseruatos. Non potuimus non mirari, & cùm vehementer inter pugnantes hinc inde cogitationes luctaremur dubij & ancipites, quid præsentes DD. Collocutores in pectore gererent, expressè & specificè de singulis interrogandum esse decreuimus, vt ipsi quoq; expressè & specificè, suam nobis sententiam explicarent. Quod quia iam disertis vtcunq; verbis (non tamen disertissimis) faciunt, pro pleno responso accipimus, & deinceps interrogationibus hac super re parcemus, impetraturi fortassis à DD. Augustanis, vt tandem aliquando tractatibus hisce præliminaribus finem velint imponere, & pretiosum hoc tempus Principali negotio donare.

Ad

Ad § Secundum & Tertium.

PEtunt nominari & determinari à nobis principium liquidationis, ex quo *Vnicè* dijudicari posit de nostro Catholico sensu. Fecimus abundè, iterumq; faceremus, nisi obstarent ipsi vetarentq; DD Collocutores Augustani. Dicebamus principium, seu medium, ex quo dignosci velimus, quænam dogmata censeri debeant Catholica, esse consensum in Ecclesia nostra omnium Pastorum & Doctorum. Neq; quidquam dici poterat ad rem aptiùs. 1. Quia hoc agebamus, vt certum Criterium & quasi characterem designaremus, sensus nostri, nomine, & re Catholici, quem non aliunde assumendum putauimus, quàm ab ipsa forma & ratione *Catholici*, quæ est doceri semper, vbique, ab omnibus. 2. Quia ad discernendam propriam cuiusq; Ecclesiæ Doctrinam nihil esse potest certius quàm consensus. Nam si illa Doctrina nō est propria, quæ est omnium, quæ tandem erit propria? 3. Consensus est medium liquidationis facillimum, & omnibus obuium, & ex quo ferè solo maxima pars fidelium Ecclesiam suam discernit ab extraneis congregationibus. 4. Quia cætera principia liquidationis quæcunq; asignari possunt, & solent à consensu, magnam vim habent, & interdum totam. Quod ostendo primùm in nostris, tum in ijs, quæ designata sunt ab DD. Augustanis. Nostra principia sunt, Concilia approbata, & decreta Pontificum. Concilia verò quid aliud sunt quàm Pastorum, & Doctorum consensus? Anima certè omnium definitionum, & decretorum in Concilijs latorum est conspiratio capitis, cum toto corpore Ecclesiæ, & totius Corporis, cum Capite, de quo aliâs. Iam verò Decreta Pontificum, quæ hactenus extant, illa tantùm ligandi vim habent, quæ ex omnium consensu habentur, pro decretis Fidei. Hæc de Nostris Principijs. Quid de Vestris? Principem in his locum tenet Augustana Confesio. Obsecro vnde codicillus ille sortitus est tā-tam vim, & Authoritatem, vt sit quasi vnica Vestræ Congregati-

onis Tessera? Non aliunde profectò, quàm ex vnanimi Consensu, siue eorum qui primi Confeßionē Cæsari obtulerunt, siue eorū, qui eam deinceps amplexati sunt.

Ex his rationibus vehementer mirari debuimus DD. Collocutores Augustanos principio huic, tam esse infestos sine quo licuisset nobis abijcere omnia fere principia liquidationis ab ijsdem proposita. Inuenißemus enim facilè aliquem eumq; non leuem eorum, etiam qui se Augustanos vocant circa eadem dissensum. Nam 1. Non omnes Augustani recipiunt solum Symbolum quatuor Conciliorum, sed plerumq; integra quatuor Concilia. 2. Nō omnes recipiunt sola decreta secundi Concilij Constātinopolitani. 3. Non omnes se alligant ad solam Confeßionem Augustanam Inuariatam. 4. Non omnes respuunt Synodos Confeßionistarū. 5. Non omnes abijciunt consensum Sendomiriensem. 6. Non omnes repudiant Testimonia Lutheri. 7. Non omnes conueniūt circa Articulos vltra Confeßionem reseruatos. Hunc ergo Dissensum obijcere poteramus, & importunè poscere, vt ostenderent aliquidoq; nobis probarent, suū cum omnibus Confeßionistis Augustanis Consensum in ijs principijs ex quibus *Vnicè* liquidari volūt suā Doctrinā; sed nos inutiles moras & tricas nectere noluimus.

Redeo ad id quod cœperam dicere, facilè DD. Collocutores à nobis obtenturos fuisse principium liquidationis, ex quo *Vnicè* de nostro Catholico sensu diiudicare potuissent, nisi ipsi per plurimas obtensiones obstitißent dixissemus vno verbo. *Iudicate de nostro sensu ex consensu omnium, qui sunt in Ecclesia Catholica Romana, hoc nostrum est quòd omnes amplectuntur, vt dogma Fidei, siue definitum sit à Concilijs, vel à Summis Pontificibus, siue non. Hoc Vnicè nostrum est.* Et ecce confecta res esset lucratiq; fuissemus plus quam octiduum pro tractando negotio principali. Ista remora non potuit nobis non esse dolori, maximè quòd obtensiones illæ tam nullius essent momenti, vt vix fieri posse crederemus, non ad-

uer-

uerti ab ipſis DD. Collocutoribus. Dicam de illis obtenſionibus: ad ℥ vltimum.

Hoc poſito nec de Concilijs, quæ ex liberalitate cauſæq; fiducia obtulimus, nec de Pontificum decretis, quæ offerre parati eramus, mota fuiſſet quæſtio, & nouæ tricæ de Concilijs in genere, eorũq; legitimitate, de ijſdem in ſpecie, & præcipuè quænam illa ſint, quæ adhiberi volumus, & an ſola ſeu *Vnicè*? non pigebit, quæ ſuperiori ſcripto diximus breuiter repetere.

1. Quoad legitimitatẽ. Legitima Concilia diximus, quæ iuxta leges ſeu Canones Eccleſiæ celebrata, expreſſâ vel tacitâ Summi Pontificis approbatione obſignãtur. Quænã illæ leges ſint, quæuè vſitatæ praxes, quæ ad inſtar legum ſunt nõ eſt præſentis loci: illud nuper obſeruauimus fieri poſſe, vt Concilium legitimè conuocetur, non tamen legitimè procedat, aut certè quædam legitimè tractet, in paucis tamen deficiat: in quo caſu nihil mirum erit, ſi Pontifex quædam approbet, quædã reprobet, aut penitus nihil approbet. Sed hæc aliâs.

2. Quoad numerum. Indicauimus locum ex Gratiano & Bellarmino cuiuis obuio vbi nominatim omnia numerantur, & qualificantur 24. generalia, 24. particularia. Ex illis licebit DD. Collocutoribus Doctrinæ, ſenſuſq; noſtri Teſtimonium, eruere.

3. Ex hisnè *Vnicè*? Si petitur de tota noſtra Catholicorum Doctrina prout comprehendit, omnes articulos ſiue controuerſos iam, ſiue non controuerſos, tum reſpondemus; illa Concilia non poſſe ſtatui tanquam principium, ex quo *Vnicè* ferendum ſit iudicium de noſtra Doctrina. Quia multa docentur Catholicè, quæ in Concilio definita non ſunt, quòd fateri debent, etiam ipſimet DD. Collocutores de ſua Confeſsione Auguſtana, alijſq; principijs à ſe propoſitis, nam & ipſi multa docent, tanquam dogmata fidei de DEO, de CHRISTO, de Iuſtitia, de Sacramentis, &c. quæ in illis definita non ſunt, contenti ſolis teſtimonijs ſcripturarum. Itaque

 quem-

quemadmodum DD. Collocutores agnoſcent non benè conuerti, *Omnia quæ continentur in Confeſsione Auguſtana, creduntur à Confeſsioniſtis Auguſtanis, ergo omnia quæ creduntur à Confeſsioniſtis Auguſtanis continentur in Confeſsione Auguſtana.* Ita non conuertitur, *Omnia, quæ continentur in prædictis Concilijs creduntur à Catholicis, ergo omnia quæ creduntur à Catholicis continentur in prædictis Concilijs.* Ex quâ obſeruatione nuper notauimus DD. Collocutores, non rectè à nobis requiſiuiſſe, vt fateremur nō eſſe Catholicum quidquid in Concilijs definitum non eſt, & tamen in Polonia docetur vel practicatur. Procedebat ea requiſitio ex illa ſuppoſitione, quòd ſtatuiſſemus principium liquidationis noſtræ, Concilia. Inde, acceptare ſe dicebant, quòd nihil agnoſcamus, tanquam doctrinam noſtram, niſi quod, extat in Concilijs. Hoc verò nihil aliud erat, quàm vel falſum ſupponere, vel aliquid non legitimè inferre. Vel enim ſupponebant nos conceſsiſſe Concilia, tanquā principia adæquata totius noſtræ doctrinæ, & hoc fuit falſum: quòd optimè ſciebant DD. Collocutores ex præhabitis de eadem re in conclaui conferentijs, in quibus ſemper ad complementum principij adæquati, apponi voluimus conſenſum Præſentis Eccleſiæ, quem quod DD. Collocutores, non admitterent, non ideò voluimus ſola Concilia eſſe principium adæquatum. Vel ſi id non ſupponebant, facilè aduertere poterant conſequentiam, quàm tacitè innuebant, non eſſe legitimam ab vniuerſali affirmatiua ad excluſiuam.

Quòd ſi petitur, num Concilia prænumerata ſtatuantur à nobis pro Principio liquidationis, vt ex ipſis *vnicè* feratur iudicium de ijs Doctrinæ capitibus, quæ inter nos, ex vna parte, & inter Profeſſores Auguſtanæ Confeſsionis, ex altera parte, ſunt controuerſa? Tum reſpondemus, adhibitâ iſtâ limitatione ſufficere Concilia prænumerata, vt ex ipſis *vnicè* liquidetur noſtra Doctrina: ſperamus enim nihil allatum iri ex tota Doctrina, quâ ab Auguſtanis diſcre-

diſcrepamus, quod ex aliquo prædictorum Conciliorum liquidari ex noſtra parte non poſsit. Imò hoc ipſum de ſolo Concilio Tridentino promittere auſi ſumus, quod proinde pro toto tractatu commendatiſsimum nobis eſſe volemus, & tanto quidem libentiùs, quod vti aliâs dicebamus, complectatur, ad inſtar compendij omnium ſuperiorum Conciliorum præcipuas pro controuerſijs noſtri temporis doctrinas; ex quo capite non poterit non eſſe commendatum etiam ipſis DD. Collocutoribus Auguſtanis, qui in tanto numero, aliorum Conciliorum conqueri fortaſsè potuiſſent de numero & mole tot voluminum, propter vnum interdum Articulum euoluendorum: iam verò ſummatim procedent omnia in exiguo codicillo.

Ad § Vltimum.

TOtus hîc § verſatur in impugnando principio, quod obtuleram⁹ ſumpto ex conſenſu omnium Paſtorũ & Doctorum. Conantur enim oſtendere DD. Collocutores, incertum eſſe & inutile ad dogmata verè Catholica indaganda. I. Probant quia de pleriſq; Catholicorum Articulis, procliue eſt oſtendere, non haberi vnanimem conſenſum in Eccleſia Romana, cum pleroſq; præcipui Paſtores & Doctores, citra cenſuram Eccleſiaſticam impugnent.

℞. I. Si ſermo ſit de Articulis, ſeu dogmatibus Fidei præcipuis, & maioris momenti fidenter dico, nec vnum ab Auguſtanis nominari poſſe, in quo non detur vnanimis ille conſenſus Paſtorum & Doctorum, & immeritò nobis imputari, quod præcipui Paſtores & Doctores talia dogmata impugnent, nè dum quod citra cenſuram Eccleſiaſticam impugnent, quod in loco euidenter cõmonſtrabimus. Scio falli ſæpè Scriptores Auguſtanos, vt aliquid nobis adſcribant, tanquam dogma Fidei, quod reuera non eſt, ſed vel opinio, vel alterius rationis perſuaſio; ſæpè cùm in modo explicandi, definiendi, probandi, aut ſimilibus diſcordant, in dogmate diſcordare exiſtimant, ſæpè cùm vnus quiſpiam, vel pauci pro-

babiliter & vt probabile, vel vt certum ex ſua priuata ſententia, aliquid eſſe de Fide docent, illi temerè arripiunt, & vniuerſim à Pontificijs doceri aſſerũt id eſſe de fide, & tamẽ ſciũt ab alijs doceri contrarium: ſæpè aliter atq; aliter nobis aliquid, tanquam Fidei dogma, & dogmatum diſſonantiam impingunt, confundentes dogmata Eccleſiæ, cum dogmatibus ſcholæ, publica cum priuatis, vniuerſalia cum particularibus, definita cum non definitis: ſed quemadmodum non ideo confligunt quædam ſydera, quia ab oculo in terris poſito cernuntur quodammodo cofligere, ita nec nos pugnamus, quia putamur pugnare.

℞ 2. In Articulis ſeu Dogmatibus obſcurioribus, & non ita magni momenti fieri aliquando poſſe, vt aliquis à communi Paſtorum & Doctorum conſenſu deſciſcat, idq́; altero ex duobus modis, puta 1. cum pertinacia erroris aduertendo, ſe ſentire contra Paſtores & Doctores ſuæ Eccleſiæ, atq; etiam damnando eoſdem erroris. 2. Sine pertinacia erroris, ſed ex ignorantia vincibili, vel inuincibili, ita vt non aduertat ſe aduerſari Paſtoribus, & Doctoribus, atq; ſenſui communi ſuæ Eccesiæ, paratuſq́; ſit deponere priuatam ſuam perſuaſionem, ſi intelligat ſuam ab Eccleſia (quã credit eſſe veram) diſcrepantiam. Neutra diſſenſio vnius vel aliquorum officit conſenſui Catholico.

Non prima: quia qui ita diſſentit in dogmate Fidei, eo ipſo eſt Hæreticus, & diuellit ſeipſum ab Eccleſia, iamq́; ampliùs non eſt membrum Eccleſiæ per internum ſpiritum Fidei: vnde propter ipſius, tanquam extranei diſſenſionem, vel contradictionem, non cenſetur diſſentire Eccleſia. Ipſe enim ſolus, aut cum alijs paucis, non effert Eccleſiam extra Eccleſiam.

Non ſecunda 1. Quia aliâs in nulla Eccleſia eſſet poſsibilis conſenſus Catholicus. Neſcio an gloriari velint Confeſsioniſtæ Auguſtani, nullum penitus eſſe inter ſuos, qui ignoret aliquid, quod ſufficienter Diuinitus reuelatum eſt, Recolamus exempla maio-

maiorum, in ipsamet primitiua Ecclesia reperiemus aliqua fuisse ignorata. Nonnè Scriptores Augustani mille tales næuos obseruasse se putant in SS. Patribus, & tamen non audent dicere corrupisse consensum Catholicum. 2. Quia ad consensum Catholicum, non opus est vt consentiant *Omnes* Mathematicè, seu numericè, sed sufficit quod consentiant *Omnes* Moraliter: quòd non nostri tantùm, sed Augustani quoq; Scriptores docent, & inter suos non infimi nominis Horneus de sufficientia scripturæ pagina 249. vbi approbat sententiam Valentiæ his ipsis verbis. *Per concordem (inquit) sententiam Patrum, non intelliguntur Omnes Mathematicè, id est, nullo excepto, sed moraliter, vt omnes ij censeantur, quorum authoritatis pondus tantum est circumstantijs omnibus consideratis, pietatis, multitudinis, &c. vt à prudentibus eorum solùm ratio haberi debeat, neglectis cæteris, quasi nihil sint, si cum illis conferantur.* 3. Quia hoc habet mos omnium gentium dicentium *Omnes* aliquid agere, si maior vel maxima pars agat, esto pauci non agant. Ita dici solet, quòd confluxerit omnis Ciuitas, quòd omnes Milites in exercitu cæsi, omnes Ciues cōsentiunt, &c. 4. In Conciliis Generalibus sæpè contingit vix aliquot centena Episcoporum colligi, nec poßibile est, vt ex orbe vniuerso colligantur omnes, & tamen dicuntur consentire *Omnes.* 5. Ille qui priuatim dissentit, errat errorem particularem, & simul corrigit eundem fide Generali. Errat v. g. Credendo Spiritum S. non procedere à Filio, & corrigit eundem credendo, quidquid credit vera Christi visibilis determinata Ecclesia. Per hanc enim fidem Generalem retractat quodam modo errorem particularem, natum ex ignorantia, paratus eundem deserere, si rectiùs de sensu Ecclesiæ informetur: vnde non censetur errare formaliter contra fidem, sed tantùm materialiter. Ille enim formaliter errat contra fidem, qui dissentit à veritate cognoscens esse ab Ecclesia propositam, contemnendo Ecclesiam, quàm potuit & debuit cognoscere

esse

esse veram Christi Ecclesiam; ille materialiter errat contra fidē, qui dissentit quidem à veritate, paratus tamen est eidem consentire, quàm primùm agnouerit Ecclesiam, & intellexerit veritatem illã ab Ecclesia esse propositam. Propter quam præparationem animi, & virtualem retractationem particularis erroris, censetur Moraliter consentire Ecclesiæ. Non ergo destruit talis priuatus dissensus, consensum Ecclesiasticum, & Catholicum. Atq; adeo non facit inutile nostrum principium.

Dicunt, Dissensus formalis & explicitus, per virtualē, & Hypotheticam consensionem moralem, cum Ecclesia non conciliatur. 1. Quia apertè dissentiens, consentire, manente eodem obiecto, dici non potest citra contradictionem. 2. Quia mente comprehēdi non potest, quomodo in hoc, vel illo doctrinæ capite, in quo manifestus est quorundam Doctorum dissensus, dici possit omniū Doctorum consensus. 3. Vincentius Lyrinensis dicit id esse Catholicum, quod vbiq;, quod semper, quod ab omnibus creditum est. 4. Propositum submittendi se iudicio Ecclesiæ efficere non potest, vt contradictio formalis, desinat esse contradictio formalis. 5. Nullus dissentiens supponit se dissentire ab Ecclesia, quam credit veram Christi Ecclesiam.

℟. Nego quòd consensus ille generalis, seu virtualis, non conciliet cum Ecclesia eum, qui per ignorantiam, vel per errorē vincibilē, aut inuincibilem dissentit ab Ecclesia; quia cōsensus ille generalis, seu virtualis, facit vt ita errãs, non erret formaliter contra fidem, sed tantùm materialiter, vt paulò ante dictum est.

Ad primam probationē. Apertè dissentiens, non potest dici consentire per illam fidem particularem, quâ dissentit; potest tamen dici consentire per fidem Generalem, quâ vniuersaliter credit quidquid credit Vera Christi Ecclesia. Ad 2. benè potest mente comprehendi, quomodo dicantur *Omnes* consentire per fidem saltem generalem, & tamen quosdam dissentire per errorem particularem

oppo-

oppositum quidem veritati, quæ est de fide, non tamen oppositum eidem veritati, in quantum est de fide, id est, in quantum veritas illa intelligitur, proposita ab Ecclesia. Hæc enim oppositio non tollit vniuersalitatem *Omnium* moralem. Ad 3. Vincentius id dicit esse Catholicum, quod creditur ab omnibus secundùm vniuersalitatem moralem. Ad 4. Propositum submittendi se iudicio Ecclesiæ non facit, vt inter duas propositiones sibi contradicentes, desinat contradictio formalis, secundùm quod vtraq; absolutè est propositio; facit tamen, vt illa contradictio non sit formaliter contradictio secundùm ratione fidei, vt antedictum est. Ad 5. Vix fieri potest, vt aliquis credens hanc determinatam Ecclesiam, esse veram Christi Ecclesiam, velit dissentire ab eadem Ecclesia; posito tamen casu, ille formalissimè esset hæreticus: attamen ad hæresim hoc non est necessarium; sufficit si possit, & debeat agnoscere veram Ecclesiam, & nolit per voluntariam excæcationem vel obdurationem, ei se iungere. Talis per fidem illam generalem, quâ credit quidquid credit vaga quæpiam, & indeterminata Ecclesia non reconciliat se veræ Christi Ecclesiæ: quia vera Christi Ecclesia, non est Ecclesia vaga & indeterminata, sed certa & determinata, atq, vt ita dicam indiuidua, cui omnes se tenentur iungere. Vnde de tali hactenus locuti non sumus, sed de illo, qui cognoscens veram indiuiduam Christi Ecclesiam credit, quidquid illa credit. Hunc dicimus in casu, quo errat particulariter, & ita dissentit ab Ecclesia, reconciliare se ipsum eidem Ecclesiæ per Fidem generalem.

℞ 3. Demus (quod tamen non damus) dissensum paucorum destruere vniuersalitatem consensus Ecclesiastici, tamen consensus ille, quem in nostris dogmatibus nos Catholici producere & probare possumus, sufficit, vt intelligant DD. Collocutores, nos in plurimis saltem dogmatibus magno consensu pugnare cum Augustanis, imò in multis ita vniuersaliter pugnare, vt nec vnus no-

minari poſsit Catholicus, qui cum Auguſtanis ſentiat, v. g. quòd Papa non ſit caput Eccleſiæ, quòd ſola Scriptura ſit regula credendi, quòd iuſtificatio fiat per Fidem ſolam, &c.

Cur ergo DD. Collocutores Auguſtani, audito iſto certiſsimo noſtrorum ab Auguſtanis diſſenſu, conferre de his nobiſcum, & iuxta intentionem S. R. M. agere, de tentanda via ad conſenſum nolunt? Deinde, ſi de alijs noſtris dogmatibus exiſtimant, non poſſe euidenter probari noſtrum vniuerſalem conſenſum, ſciāt, nos omnino perſuaſos eſſe, Auguſtanos longè minùs probare nobis poſſe vniuerſalem conſenſum eorum omnium, qui ſe vocāt Profeſſores Confeſsionis Auguſtanæ in ijs etiam quæ habentur expreſsè in Confeſsione Auguſtana: Et tamen nos illis ſimpliciter conſenſum illum affirmantibus, credimus: credant ergo & nobis, & de his, quæ ex noſtra aſſeueratione ſibi aduerſantia repererint, nobiſcum conferant.

Ad extremum, vt finem aliquando præliminaribus hiſce diſceptationibus imponamus, medium ſæpè indicatū, iterū atq; iterum ſuggerimus. Ordiamur à Concilio Tridentino, & Confeſsione Auguſtana, in quibus euidens eſt, quàm multa, quàmq; lata ſit inter nos & vos dogmatū diſcrepantia. Illa aſſumamus, & ſingula capita confrontemus. Credite, copioſam nacti ſumus colloquendi materiam, ſi ſeriò rem agimus, & ſi DEVS vult, non minimo Chriſtianitatis commodo, nec deinceps plura. Agamus agenda, & ſeriò rem aggrediamur.

Georgius Tyſzkiewicz. Epiſcopus Samogitiæ vti Præſidens Theologorū Catholicorū m.p.

SESSIO XVI.

Vigeſimâ ſecundâ Septembris.

In

In præsentia DD. Deputatorum, tam ex parte DD. Catholicorum, quàm ex parte DD. Augustanorum, Adm. R. P. Hieronymus à S Hyacintho, & Adm. R. D. Fridericus Meybohm Archipresbyter Elbingen: causas dederũt, ob quas DD. Augustanorum Confeßio, 20 Septemb: post meridiem, Illustrißimo D. Episcopo exhibita, à DD. Catholicis acceptari non poßet, scilicet, quòd à præscripto S. R. M. deflecteret, multa superflua & impertinentia, quædam etiam iniuriosa continere videretur. Pleraq; D. Hülsemannus, specialiter ad hoc vocatus, annotauit, dixitq; se in præsentiarum nihil refellere, quia mandatum refellendi non haberet, & petiit vt dubia hæc scripto porrigerentur, quod quidem scriptum à parte Catholica in suo conclaui nullo modo dandum, iam conclusum erat, ideoq; Deputati designati erant ad hæc dubia exponenda, qui & dixerunt difficile hoc partẽ Catholicam, quòd petebat D. Collocutor facturam, nihilominus Illustriß: D. Castellanus Gnesnen. obtulit suam operam agendi cum parte Catholica. His absolutis, dimißa Seßio, & in sequentem diem indicta.

SESSIO XVII. Vigesimâ tertiâ Septembris.

Dubia in scripto, ab Illustrißimo D. Castellano Gnesnensi, DD. Augustanis expectãrunt, & DD. Catholici responsum, quod à DD. Augustani ad proposita dubia putabant sibi dandum. Postquam autem Illustrißimus D. Gnesnensis à parte Câtholica declaraßet, nulla dubia ob certas causas in scripto danda eße, elapso tempore, soluta est Seßio.

SESSIO XVIII. PVBLICA, Vigesimâ quintâ Septembris.

Seßio Publica in Aula Maiore, præsentibus omnibus Partibus. Principio Literæ S.R.M. ad Conuentū præsentem, lectæ sunt, per Illustrem & A.R.D. Adamum Kos, S.R.M. Secretariū, quarum tenor est.

VLADISLAVS IV. DEI GRATIA REX POLONIÆ,

Magnus Dux Lithuaniæ, Rusſiæ, Prusſiæ, Maſouiæ, Samogitiæ, Liuoniæ, Smolenſciæ, Czerniechouiæq́; Necnon Suecorum, Gotorum, Vandalorumq́; Hæreditarius

REX.

REVERENDE, MAGNIFICI, GENEROSI, NOBILES, SPECTABILES, ERVDITI, Sincerè, & Fideliter Nobis dilecti.

Ptaſſemus equidem, vt Colloquium præſens Thorunienſe, Authoritate Noſtrâ deſignatum, Præſide verò Illuſtri GEORGIO Comite in OSSOLIN, S.R. Imperij Principe, Supremo Regni Cancellario, Lubomlenſi, Rycenſi, Adzeleñ, Capitaneo, & Legato Noſtro, feliciter inchoatum, eodem directore, vlteriùs, bonis auſpicijs continuaretur. Sed quia grauiſſima Reipubl: negotia muneri.

neri ipſius incumbentia, id à Nobis efflagitant, imò cogunt, vt eundem ad Nos euocemus: is verò in locum ſuum Magnificum IOANNEM LESCZYNSKI Caſtellanum Gneſnenſem, quem acceptiſſimum Sinceritatibus & Fidelitatibus Veſtris fore exiſtimamus, ſubſtituat; Ideo Nos eandem ſubſtitutionem ipſius ratam & gratam habentes, illamq́; Authoritate Noſtrâ Regiâ approbantes, amanter contendimus, vt Sinceritates & Fidelitates Veſtræ eidem Magnifico Caſtellano Gneſneñ, eximiâ prudentiâ, ſingulari dexteritate, rerumq́; gerendarū vſu conſpicuo, ijſq́; virtutibus, quibus huic Sac. Congregationi ſatisfacere, dextreq́; præſidere poſſit, ornato, munus hoc obeunti, ſtudia, fauoreſq́; ſuos impendere, taliq́; honore atq; beneuolentia excipere ac proſequi velint, qualem hoc ipſum munus illi ad præſens impoſitum expoſcit. Quod Sinceritates & Fidelitates Veſtras cùm ſuæ integritatis, atque prudentiæ, tum boni publici, internæq́; Pacis & trāquillitatis cauſâ facturas confidimus. Quibus de cætero optimam valetudinem à Domino precamur, omnemq́; felicitatem vouemus. Dat. Zembrouiæ die XVI. Menſis Septembr. Anno Domini M DC. XLV. Regnorum Noſtrorū Poloniæ XIII. Succiæ verò XIV. Anno.

VLADISLAVS REX.

TI-

Titulus Literarum.

Reuerendo, Magnificis, Generosis, Nobilibus, Spectabilibus, & Eruditis, ad Colloquium Thorunienſe congregatis, Sincerè & Fideliter Nobis dilectis.

Deinde Illuſtrißimus D. Caſtellanus Gneſnen. Cauſam, inquit, morarum præteritarum nullam aliam agnoſco, quàm quod multùm receſſerimus ab Inſtructione S. R. M. Neceßum igitur eſt, vt illa explicetur; ad hoc autem munus deputauimus R. P. Gregorium Schönhof Soc: IESU. Sic igitur R. P. Schönhof exorſus eſt.

Clariſsimi DD. Collocutores vtriuſque Partis Auguſtanæ & Reformatæ.

POſt obortas iam ſæpiùs non exiguas inter nos, & vtramq; Partem difficultates, cum ſæpè deliberarent noſtri Catholicæ partis Theologi, & collatis grauiſsimis Conſilijs peruidere vellent, vnde malum ſcaturiat, & quænam ſit remorarum cauſa; intellexiſſe ſibi viſi ſunt, intentiones partium non in eundem collimare ſcopũ, atq; adeo in diuerſas, & interdum etiam oppoſitas abire vias, contrarijſq; medijs ſæpiùs confligere, & ad inuicem collidi. Inde tot interſtitia ceſſationis & quietis. Semel ergo mentem ſuam declarare palam, & apertè voluerunt, quid velint, quoué tendant, & quò per alienos impulſus ſe duci, aut rapi nequaquam paſſuri ſint: vt tempeſtiuè intelligant aliæ partes, quid à nobis ſperare, quid vltra nõ promittere ſibi debeāt. Hæc eſt intentio præſentis allocutionis.

Profitemur nos itaq; à ſcopo, quem S. R. Maieſtas D. Noſter Clementiſsimus, toti huic negotio clementiſsimè præfigere, & à medijs, quæ ſapientiſsimè præſcribere dignata eſt, nec ad latum vnguem diſcedere velle, nec poſſe. Scimus enim

1. Quantâ ſapientiâ S. R. Maieſtas D. Noſter Clementiſsimus, omnia maturè proſpexerit.

2. Quam

2. Quàm diuturno, quàmq; graui consilio omnia ponderauerit,
3. Quanto pietatis affectu omnia excipi nobisq; promi voluerit,
4. Quantâ curâ quamq; cordata paterni pectoris sollicitudine omnia ad amussim obseruari desiderauerit.
5. Quantâ spe ex accurata omnium obseruatione eximios huius magni negotij fructus sibi promiserit.
6. Quantâ prouidentiâ vel nullos vel infelices progressus, & exitus ex eorum neglectu formidauerit.
7. tandem, Quantâ Maiestatis Authoritate, eadem nobis, id est Catholicæ nostræ parti comendauerit, inculcaueritq;. Ex his verò causis legis instar nobis esse volumus, quidquid de toto negotio arbitratur S. R. Maiestas D. Noster Clementissimus. Qui quidem quamuis pro sua Regia Clementia, & incomparabili benignitate leges dici noluerit: nobis tamen Religio fuerit manuducentem Sapientissimum, & Pientissimum Regem non sequi; temeritas, nostris inuentionibus, vel additamentis negotium aliorsum flectere; leuitas, vel alienis vestigijs duci, vel impulsibus extra Regium tramitem abripi.

Scopum (de hoc enim iam ordior) S. R. Maiestas totiùs negotij bipartitum esse voluit, vnum per se intentum, nempè pacem, & vnitatem perfectam eiusdem Regni sui Ciuium, qui iam Religione dissident. Alterum per accidens, si prior deficeret, nempè pacem saltem imperfectā. Commendationem perfectæ Pacis, frontem esse voluit suæ Regiæ Instructionis. *In primis, inquit, scopum quem suscepto negotio præfigimus, Concordiam & Vnitatem Religionis, ac Beatam Ecclesiæ Patriæq; Pacem, omnium votis tantoperè expetitam, Collocutores præ oculis habeant, & vt assequantur, totis animi viribus cōtendant, remotis omnibus alijs intentionibus, quæ animos aliò, studiaq; diuertere pssunt.*

Videbat enim mens illa perspicacissima, quàm dispara sint hominum præsertim religionem tractantium vota & studia; & dubi-

tabat interdum, (conſcius loquor) num omnibus inſederit ſyncerum, & quale omnium pectoribus ineſſe vellet, deſiderium pacis; & iam tum non ſine aliqua formidine diuinabat, fore fortaſsis aliquos, qui non Concordiam iam notiſsimarum Confeſsionum tentare, ſed potiùs nouas Confeſsiones condere, atq; ita ex Actu reconciliationis Actum profeſsionis, ſeu Confeſsionis facere vellent; fore, qui ex hoc congreſſu occaſionem arriperent, non tam vt extrema hactenus pugnantia in vnum coaleſcant, quàm potiùs, vt ſuæ partis Diſsidia firment, & augeant; fore, qui oppoſitam partē non pacem lucrari, ſed de vetere pacis poſſeſsione deturbare, ſuoq́; ſtatu, vel gradu deijcere vellēt: fore, deniq; qui molirentur etiā nouis (ſi fieri poſſet, iuribus, prærogatiuis, immunitatibus partem ſuam exornare & ſtabilire. Qui quidem omnes quàm longè abeant à linea, & à ſcopo S. R. Maieſtatis D. Noſtri Clementiſsimi, imò quâm penitus ex aduerſo pugnent, nemo eſt qui non videat. Nos verò cùm hanc S. R. Maieſtatis mentem ab initio ſtatim præſentis tractationis haberemus perſpectiſsimam, magno ſemper ſtudio aduigilauimus, ne quidquam nobis dicto, ſcripto, facto, excideret, quod eò tenderet, vt neglectâ conciliatione animorum, & perfectâ pace, noſtra tantùm firmaremus. Nec opus habemus hac cura roborandi noſtra, cùm fides noſtra Catholica, vera in hoc Regno Materfamilias, Dña, & hæres, ſuismet præſidijs adeò firma ſit, vt noſtris adminiculis, quæ tenuiſsima forent, prorſus non egeat.

Hoc igitur vnum agebamus, & agimus, vt ijs quoq; qui à nobis diſſentire cœperunt, quantum ſaluâ veritate & conſcientia fas eſſet, reconciliemur; ſi aliò nos aliquando tendere aduertitis, aut etiam deinceps aduertetis, monete, illicò pedem retrahemus, & ad veſtigia S. R. M. nos reuocabimus. Idem à vobis, vt pari iure nobis in vos liceat, poſtulamus, cum hac diſerta & aperta denunciatione, non permiſſuros nos quidquam, ſiue maximum, ſiue minimum, quod ab eo fine videbitur alienum, nedum ſi è diametro

vide-

videbitur, huic fini contrarium, id est, si nobis constiterit, ea vos meditari, vel agere, quæ ad roboranda dissidia partium faciunt, ad extorquendas, nescio quas, nouas prærogatiuas, ad impetrandas inauditas in hoc regno æqualitates, & stabilienda sicubi sunt vetera iura, ad impetrandos nouos titulos, ad introducendas nouas Cõfessiones, ad deturbandos Catholicos à possessione siue nominis Catholici, siue aliarum prærogatiuarum, & denique ad quæuis alia siue maiora siue minora.

Hæc enim omnia manifesta sunt argumenta, non quæri, vt partes hactenus diuulsæ, fiant vnum; sed vt maior, & stabilior sit diuulsio. Neq; nos eo fine, vel à S. R. M. huc euocati, vel à Principibus Prelatisq; nostris Ecclesiasticis delegati sumus, vt talia vel tractem⁹, vel concedamus, vel permittamus, sed ab omnibus vnum illud magnâ Authoritate nobis inculcatũ est, nihil, nihil innouandum esse, præter solã Pacẽ. Vos si aliud habetis in mandatis audire volumus.

Ex hac verò denunciatione nostra iudicabit deinceps Orbis terrarum, quænam pars censenda sit moras nectere, & obices progressibus ponere: illiné, qui obsecundant intentioni S. R. Maiestatis D. Nostri Clementissimi, & eiusdem tanquam primi in hoc negotio motoris ductum constantissimè sequuntur? an alij qui eiusdem intentioni, Ductui, Motui, contraniti volunt?

Altera pars intentionis Regiæ erat, Pax imperfecta, in casu quo perfecta per nostram infelicitatem non coalesceret. Imperfectam Pacem dixit, quâ, si fortè Partes in totalem & perfectam vnius eiusdemq; doctrinæ & sensus vnitatem non transirent, saltẽ sopiantur, aut penitus extinguantur odia, & prorumpentes ex odijs mutuæ infestationes. Pientissimum Patris Patriæ desideriũ! Semper autem persuasa fuit S. R. Maiestas, vnicam ad excitandas has odiorum, irarum, bellorum, flammas, causam esse quoddam genus hominum, qui obsequium se DEO præstare credunt, cùm Doctrinam aduersæ Partis, quantumuis optimam, ita populo pro-

pinant, vt nulla teterrima hæresis comparere posſit fœdiore formâ. Ex quo ſpectaculo impoſsibile eſt aliud quidpiam progigni quàm odia & execrationes. *Nobis, (inquit,) compertum eſt maximam iam malorum præſentium cauſam eſſe, ſiniſtras intelligentias Partium, & hoc vno fomite tam luctuoſum Diſsidium in hoc inprimis Regno foueri.* Ex qua mente S. R. Maieſtatis facilè intelligimus, quantopere S. R. Maieſtas ſi præſens eſſet, abhorreret ab omni præſentium Collocutorum ſcripto vel dicto, quo offendi partes, & veteribus, nouiſq; cauillationibus, vel aculeis offuſcari & perſtringi cerneret alterutrius Partis Doctrinam, aut certè ijs coloribus infectam in publicum produci, quibus ipſa pingi, neque velit, neq; debeat. Diceret vtiq;, tales artes in propoſitum negotij ſcopum nequaquam tendere, ſed toto cœlo à meta aberrare. Quid in eo genere, & qualiter à nobis actum ſit hactenus, teſtabuntur noſtra ſcripta, quæ porreximus, atq; illud inprimis in quo noſtras de Catholica Doctrina propoſitiones nuperrimè obtulimus: quid autem à Partibus deſideremus, tum aliâs inſinuauimus, tum paulò poſt intimabimus.

Venio ad media pro conſecutione finis à S. R. Maieſtate præſcripta, vt de his quoq; Partes noſtrã mentem maturè intelligant.

Media S. R. Maieſtatis ſingularia ſunt, & toto hoc ſæculo, à quo diſsidium cœpit, vix vſitata. Pleraq; Colloquia ita hactenus habita ſunt, vt acerrimis diſputationibus, ſimiliora fuerint, quàm amicis & fraternis Colloquijs, noſtrum autem fraternum eſſe voluit, atq; adeò ab omni diſputationis ſpecie remotiſsimum. Audiamus loquentem. *Quoad alteram Actionem, quâ de veritate & falſitate alterutrius Doctrinæ diſſerendum duximus, intelligant omnes, non eſſe, nec vnquam fuiſſe mentis Noſtræ, permittere vt Partes infeſtis hinc inde Diſputationibus ſeſe impetant, à quibus tantopere abhorremus, vt nè quidem Diſputationis nomen, in toto hoc Negotio vſurpari vnquam voluerimus. Didicimus enim experimento*

vnius

vnius sæculi, interminatas illas Argumentorum conflictationes in maiores ferè rixas desinere, & post longos conatus, vix fieri posse, vt Diuina veritas solidioribus & validioribus firmetur argumentis, quàm hactenùs firmata est,

Vnius ergò sæculi memoria & experientia, quam recognoscit Christianus Orbis vniuersus, sapientissimum Regem à veteri receptoq; quorundam more meritò dimouit, persuasitq; vt nobis non relinqueret liberum, disputando certare. Quo imperio fregit nostram quoque Catholicorum animositatem, qui à primordijs huius expeditionis nostræ, nihil aliud meditabamur, quàm argumentorum pugnas, & huc veluti in arenam nos accingere & descendere cogitabamus, sed ex moderamine S. R. Maiestatis spiritus istos bellicosos deposuimus, & in aliud tempus, si quando dabitur classicum, reseruamus. Pacem iam quærimus per viam pacis, à qua dimoueri nos nullâ vi patimur: illius etiam grauissimæ admonitionis memores, quâ Paulus ab istiusmodi conflictationibus, præclarissimos Christianæ militiæ Archistrategos Thimoteum & Titum dehortabatur. *2. Tim: 2. Noli contendere verbis. Ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium. Profana & vaniloquia deuita, multum enim proficiunt ad impietatem. Sine disciplina quæstiones deuita, sciens quia generant lites. Seruum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem. 1. ep c. 6. Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri IESV CHRISTI, & ei quæ secundùm pietatem est Doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominũ mente corruptorum. Contentiones & pugnas legis deuita, sunt enim inutiles & vanæ. ad Tit: 3.*

Inutiles planè ad eum finem, quem iam cum S. R. Maiestate

Dño nostro Clementissimo, intendimus. Disputationum finis est, vt Pars alterius Partis doctrinam impugnet, & eò vsq; deprælietur donec victoriam referat. Hoc nos non agimus, nec agemus, sed aliã viam inibimus, non à nobis inuentã, sed Regijs auspicijs nobis iam præmonstratam; & propè vnicam ad prosequendam, & obtinendam eam, quam quærimus, Pacem: ideoq; à nobis, quod iterum iterumq; profitemur, sacrosanctè tenendam, siue ordinem rerum tractandarum spectetis, siue modum tractandi.

Et quidem quoad ordinem rerum, placet S. R. Maiestati tribus distingui actionibus negotium. Quarum prima conciliare poterit, debebitq; illam pacem saltem imperfectam, si constanter & fideliter lineam ductumq; Regium sequamur; secunda, & tertia Pacem, si DEVS volet, perfectam.

Primæ Actionis tres vel quatuor partes constituit. *Vnaquæq; Pars, (inquit) de omnibus, & singulis doctrinæ Controuersæ capitibus suam Sententiam breuibus simplicibus, apertis verbis, & propositionibus conceptã in medium proferat.*

Expendo propè singula verba. Ac imprimis, *suam Sententiam.* Nec enim vellet explicari manu nostra alienam. Hospes, & Paterfamilias domi suæ plura pernoscit, quàm aduena; neq; fieri posse credimus, vt ita castigatè, mundè, correctè, alienus Author explicet, quàm suus: si præsertim fiat ante auditam pleneq; perceptã alterius partis sententiam. *De omnibus & singulis Doctrinæ Controuersæ Capitibus.* Capita, non verò minutissima segmenta enumerari S. R. M. voluit: illa censeantur, à quibus cætera pendent. *Breuibus, simplicibus, apertis, &c.* *Breuibus* vt non sit tractatus, non volumen, non liber, sed propositiones, vt edi solent, ab ijs, qui defendendam doctrinam in scholis proponunt; *Simplicibus*; non vtiq; compositis, vt de eodem obiecto, & affirmatiuè & negatiuè, disseratur. *Altera Pars (inquit) eidem oppositæ Parti eandẽ recognoscendã offerat, eidẽ iam scripto, iam viuá voce explicandæ, insistat*

Distin-

Distinctam partem Actionis voco. Nam & scriptum, & viuam vocem concedit. Rursus *eidem depurandæ, ab imputatis erroribus, vel opinionibus vindicandæ, tamdiu insistat, donec cuiuis liquidò & veluti in meridiana luce constare possit, quid vnaquæq; Pars reuera docuerit, quid putetur, vel fingatur docuisse.* Hæc tertia eiusdem Primæ Actionis Pars est, vt illæ imputationes, quæ initio simplicibus primo scriptis offeruntur remoueantur, & ex collatione eorũ, quæ in confesso sunt, & quæ negantur, liquidum fiat, quid meritò quid immeritò imputatum sit. Sequitur quarta Pars. *Quod vbi (inquit) præstiterint, statim magno studio colligãt ex vnanimi Cõfessione partium, ea quæ repererint verè, & contradictoriè pugnantia.* Hic demum est apex primæ Actionis, & fructus. Ex quo Sapienter colligent DD. Collocutores nostrum esse præcauere, ne actiones, & partes actionum confusionem subeant, & pars præueniat partem, sed suis motibus singula procedant manuducente S. R. Maiestate.

Altera Actio quæ est de veritate & falsitate doctrinæ. Repeto, iterumq; cordatè inculco, acrimoniam Disputationum, vsq; adeo intentioni Regis & nostræ aduersari, vt planè certi simus, nihil toti negotio mentiq; S. R. Maiestatis magis aduersari, quàm hoc, quòd vigesies & vltra ex ore S. R. Maiestatitis excepi, nolle se permittere, vt nouum Seminarium odiorum, & litium, hic nascatur, & deinde in amplissimum Regnum diffundatur. Itaque, hæc Sac. Reg. Maiestatis mens est, vt sæpè præstitæ (vt loquitur) *veritatis ostensiones, eæq; simplices confirmationes semel, iterumq;, vel ad summum tertiò, à quauis Parte æqualiter in medium producantur.* Eoné fine vt sine fine de ijsdem certetur? minimè. Sed *non tam ingeniosis argumentationibus concertare pergant, quàm potiùs prudentiâ, & consilio dispiciendum assumant, quid saluâ veritate, atq; conscientiâ præstare possint, ac debeant.* Neq; quidquam amplius extorqueri nobis patiemur.

Tertiam Partem existimat S. R. M. totam pendere, à secunda.

Illud studiosè præcauet, ne quidquã importune de praxi inseratur.

Iam verò quod attinet ad rerum tractandarum modum, liquidum est, detestari S. R. Maiestatem omne id, quod partem offendere poßit. Ex his verò, quæ apertis & claris verbis denunciamus, facilè intelligere Clarißimi DD. Collocutores poterunt, quid hactenus nobis in mentem venerit, vt scripta nobis porrecta, tam facilè non reciperemus. Nec velim hic morari, factâ semel denunciatione. Concludo, nos neq; pati, neq; passuros vnquam, vt vel ad latum vnguẽ dimoueamur à scopo & medijs, à S. R. Maiestate conceptis. Et pariter à Clarißimis DD. Collocutoribus percipere volumus quæ eorundem sit mens, & voluntas.

Hanc Declarationem mentis S. R. Maiestatis, à Rñdo P. Schönhof finitam. Illustrißimus D. Castellanus Chelmeñ. ex parte DD. Reformatorum, his verbis Excepit:

Si tam longis allocutionibus nos inuicem compellaremus, tempora agendi verbis tantùm occuparemus. Puto enim omnes, qui huc ex mandato S. R. M. & benignißima inuitatione Ecclesiæ totius Sarmaticæ Catholicæ venerunt, hunc scopũ intendere, vt hoc negotium benè & intra metas temporis præscripti, imò citiùs peragatur. Scopus tamen omnium hac in parte vnus est, & esse debet, vt non solùm pacem, sed etiã veritatem intendamus, ita vt indissolubilis nexus sit inter hæc duo, & magis firmetur. Illa duo sunt fons riuulorum istorum, qui sunt in intentione S. R. Maiestatis, hoc est reconciliationis & vnionis, Religionis & animorũ: media quæ scopum attingere, & feliciter ferire debent, puto illa essentialia esse, vt aliquid affirmetur vel negetur, & deinde rationibus illud aut probetur, aut refellatur. Basis enim est istius negotij, vt primò propositiones formentur. 2. De probatione illarum sit disertatio. Ergò quando scribuntur propositiones, necessum est, vt lucidè, non obscurè, clarè, & sufficienter scribantur. Ad corpus humanum, & ad motum corporis, non solùm partes maio-

maiores, ſed etiam filamenta venarum requiruntur. Hoc applicari poteſt præſenti Negotio: ſunt filamenta, ſine quibus corpus humanum conſiſtere non poteſt. Explicanda ſunt & enucleanda omnia, quæ differentiam pariunt, & animos diſtrahunt, ſi vel minimum in oculum incidat, & lædat, euellendum eſt, etiam illa minima ſi oculum lædant Charitatis, ſunt euellenda. Deinde Diſputatio illa quidem, quæ habet gradum ſibi adiunctum contentionis & rixæ, abeſſe debet, attamen inquiri debet de vero & falſo, per ratiocinationes. Idē videtur innuere S. Paulus. Non vt contendamus *Verbis*, proinde rationibus agendum. Non putandum S. R. Maieſtatem, cùm mentis ſuæ notas in Inſtructione exprimere voluit, excluſiſſe ab iſtis, etiam minimarum rerum diſquiſitiones, quæ poſsint cum bono publico tractari. Non opus erat nobis tam latè explicare Inſtructionem S. R. Maieſtatis, ſi memoriter dicta fuiſſet, ſemper de verbis interrogaremus, ſed cùm typis expreſſa ſit, quilibet affert oculos ad videndum & rationem, ad dijudicandum, quid velit Rex. Combinamus nos iſta duo, S. R. Maieſtatis reſponſum ad Orlenſem ſupplicem libellum, & modernam inſtructionem. Hæc duo proueniunt ex eodem pietatis fonte, ita tamen vt ſemper maneat præcipua in proponenda Religione libertas ita faciendi ne quid deſit ad explicandam veram Religionem. In reſponſo Orlenſi indigitauit cauſas diſceſſionis, proinde illa omnia ſunt explicanda, & puto non poſſe præiudicare Inſtructionem eidem reſponſo Orlenſi. Hærent mentibus verba Illuſtriſsimi Dñi Legati, Inſtructionem eſſe manuductionem Paterni affectus, nō legem. Natura negotij ſi aliud poſtulat, liberum erit Partibus ſtatuere, collimando ad eundem ſcopum, quem S. R. Maieſtas præfixit. Non hic quæritur, vt noua alicui accedat prærogatiua, vt æqualitas aliqua vni tribuatur, alteri detrahatur. Æqualitas eſt per DEI gratiam, ſecuritatis & libertatis in hoc Regno, proinde nulla hîc inæqualitas inducetur ſpero. Nos etiam cauebimus

ne no-

ne noua præiudicia patiamur, quæ præiudicent libertati. Putamus Patriam esse Matremfamilias, quæ primò DEI indignatione Pagana fuit, postea recepit Religionem Christianam. Eadem cum videret ob Religionem concuti Orbem, securitatem vt promisit, ita præstat religioni Reformatæ. Puto non propriè dici Religionem esse Matremfamilias, sed Patriam, quæ ita disponit in rebus, vt Pax & securitas semper seruetur.

Vt autem satisfiat omnibus, quæ ita citò notari non potuerũt, existimo non ægrè laturos, si modicum deliberandi spatium petierimus. Hoc pro comperto haberi volumus, ne alia opinio de nobis habeatur, quàm nos omni candore eò progressuros, quo Pax Christiana coalescere, acerbitas animorum extingui possit, & totum modum & methodum Tractationis nostræ id euicturã.

His subiecit Dñs Hulsemannus Augustanæ Partis Moderator.

Perceperunt Augustanæ Confess: Professores, eam siue repetitionem, siue præsumptã explicationem Instructionis Regiæ, quæ cùm dilucida sit, videtur, potuisse supersederi ea declaratione. Ipsi autem cum huc accesserint, ad animorum concordiam promouendam, inter accepta cumprimis referunt, quod S. R. Maiestas instructionem suam non legis loco, sed desideriorum esse voluerit; Collocutoribus autem leges sibi figere plenam potestatem concesserit: petunt autem, vt quemadmodum DD. Catholici, ea quæ iam prolata sunt consultò, & meditatè dixerunt, ità etiam, ipsi responsum suum hoc ipso in loco publicè reddant. Quod ad Processum attinet, qui hactenùs obseruatus est, sperant, imò planè confidunt, nihil vel literis, vel voce ab se emissum esse, quod offensionis speciem prætulerit; se deinceps quoq; idem facturos pollicentur, & cum ante quintiduum positiones doctrinæ suæ fuerint exhibitæ, petunt eum ordinem seruari, qui hactenus obseruatus fuit, in prælegendis partium Positionibus, præsertim cum Illustriss. D. Legatus ipse judicarit, nihil offensiui inesse. Hoc si obtinuerint

rint, non ſecundos, ſed primos ſe fore, qui maturationem huius Colloquij eiuſq; exoptatum finẽ ſummis viribus ſint promoturi.

Tandem Illuſtriſsimus D. Caſtellanus Gneſneñ. Seſsionem publicam, vt primus Senator in horam Octauam Sequentis diei indixit.

SESSIO XIX. PVBLICA.
Vigeſimâſextâ Septembris.

Congregatis in Maiori Aula omnibus Partibus Illuſtriſs. D. Caſtellanus Chelmenſis ſic præfatus eſt.

Heſterna die diſtulimus reſponſum ad Allocutionẽ à R. P. Schönhof factam ad hodiernam diem, proinde expediendo deliberationem hanc, fiet Declaratio iſta nomine Partis Reformatæ, à Clariſsimo Dño Doctore Ioanne Bergio. Qui cùm iam incepiſſet interpoſuit ſe Magnificus D. Boianowski percontatus, quomodo intelligendæ ſint literæ Sereniſsimi Principis Electoris Brandeburgici, quæ aſſerunt Theologos à ſe miſſos eſſe Auguſt. Confeſſ. Cum tamen Dominus Bergius inter Reformatos conſederit. Tum D. Bergius legi nomina Theologorum miſſorum ex literis Sereniſsimi Electoris voluit, quæ fuerant D. Ioannes Bergius Sac. Th. Doct. D. Georgius Calixtus, D. Fridericus Richelius, ſimulq; aſſeruit Sereniſs. Electorem non paſſurum ſe excludi à Soc. Auguſt. Confeſsionis. Nec ego (ſubiunxit) vel latum vnguem ab illa diſcedo. Neq; tamen idcirco membrum eſſe deſino Reformatæ Eccleſiæ, petijtq; non interrumpi ſuum ſermonem. Interea cùm Illuſtriſs. D. Caſtellanus Gneſnenſis aliò ſpectare dixiſſet hanc actionem ſubiecit D. Boianowski: Proteſtamur, cui reſponſum ab Illuſtriſs. Dño Caſtellano Chelmenſi, & nos reproteſtamur. Tũ D. Bergius ſic orſus eſt.

Reuerendiſsime Illuſtriſsime nec non Illuſtriſsimi DD. Præſides DD. gratioſiſsimi, voſq; Reuerendi & Clariſsimi Dñi Collo-

cutores. Et si hesternâ die ad eam orationem, quæ partim Illustr. DD. Castellani Gnesnensis nomine, partim nomine totius Cleri Catholici habita est, ad pleraq; satis superq; responsum arbitror ab Illustr. D. Castellano Chelmensi Præside nostro, tamen cum partem oneris Illustriss. D. Castellanus, & Reuerendi Dñi Fratres in me deuoluerunt. *Verbis his auditis Illustriß. ac Reuerendiß. D. Episcopus Samogitiæ Præsidens Catholicorum, cum suis loco se proripuit, protestatus, titulum hunc à Catholicis, sine præiudicio audiri non poße, iamq; de eo fuiße conuentum in Absentia Excellentiß. D. Bergij, vt titulo Collocutorum sint contenti.*

Subiunxit D. *Bergius sine titulis igitur rem aggrediar.* Cùm, inquam, huius oneris partem in me deuoluere voluerint, cui humeros meos impares esse agnosco, tamen in hac causa, ad quam agendam Sereniss. Elector D. meus Clementißimus me ablegauit, hoc onus defugiendum minimè censui, & sine prooemio iuxta Regium præscriptum ad hesternam Orationem accedo: Cuius mihi summa hæc visa est. Quod Clariss. D. Collocutor veras hactenus inutilis moræ in hoc Colloquio nobis causas indicarit, quas putat esse duplices. Alteram quòd à Scopo à S. R. Maiestate proposito, alteram quòd à medijs ad hunc scopum nobis prædefinitis hactenus plus satis discessum sit. Ita tamen hæc omnia proponere voluisse visus est, vt potißimam eius rei culpam & inuidiam in nostras partes illum deuoluere voluisse non obscurè patuerit: Et quidem oratione, singulari Artificio & facundia, quæ laus ei meritò debetur, præmeditata, verbisq; satis libratis, & exasciatis elaborata. Necesßitas itaq; ipsa ad innocentiæ nostræ defensionem responsum à nobis requirit publicum, non quidem præmeditatum, cùm vix ante vnam, & alteram horam designatio illius orationis à DD. Fratribus mihi sit tradita, sed tamen ita ex animi mei sententia instituendũ, vt sine vlla vllius partis offensione vel leuißima proponi id velim. DEVM Ter. Opt. Max. oro, vt verba mihi, & mentem

inspi-

inspiret, quæ veritatem, & charitatem vnicè spirent. Principio in optimam nos quidem partem interpretamur, quòd Illustriss. D. Præses partes suas in virum illum disertissimum quo ad hanc orationem transferri voluerit, vt eo liquidiùs omnibus Illustritatis Suæ sensus, & optima intentio pateret. Cæterùm cum ipso Clarissimo D. Oratore non tam quidem expostulare, quam leniter queri, vel potiùs quærere liceat, an non ipsemet sua illa oratione in ijs, quæ de suo addidit, eius culpæ reus, factus sit, de quâ nos accusat? Quid enim sibi voluit oratio ista monitoria, nisi, vt toti negotio moram inutilem inijceret. Quid voluerunt sibi, &c.

Hic Illustrissimus D. Castellanus Gnesnensis interfatus. Putabam ego DD. vestras aliter mentem meam accepturas fuisse, quàm nunc inuenio. Ex mente mea locutus est, sermonem meum, quem fusiùs exposuit R. P. non solùm ex mente mea suscepit, sed etiam ea quæ dicturus erat mihi, accuratè prælegit, explorata illi omnia mea erant, itaq; sensum ipsius totaliter probaui, ac proinde non potest refutari sermo R. Patris sine refutatione mea, quam rem ego non possum pati. Putabam ego DD. vestras potiùs declarationem suam dare voluisse, an S. R. M. intentioni satisfacere vellent, quàm refutationē sermonis.

Tum D. Bergius ad hanc Declarationem tribus (inquit) verbis opus est. Nos ne latum quidem Vnguem discessisse nec discessuros esse ab Intentione S. R. Maiestatis. Ratio hîc habenda veritatis non Dignitatis. Liceat mihi proponere quæ ad innocentiam nostram declarandam faciunt. Hic Illustrissimus D. Castellanus Gnesnensis subintulit licet dare Declarationem an recipiant Instructionem S. R. Maiestatis, sed non licet refutare sermonem meo nomine propositum, non enim quidquam obiectum est DD. Vestris quod recesserint, à manuductione vel aliquid contrafecerint, sed modus tantùm & melior explicatio proponebatur sine læsione & iniuria, quam D. Vestra interpretatur aliter, Rogo sit modesta declaratio. Ad hæc Illustrissimus D. Ca-

ſtellan. Chelmen. rogo vt finiat Declarationem ſuam. Reſpondit Illuſtriſſ. D. Caſtell. Gneſnenſis, Finiat. Perrexit itaq; D. Bergius.

Queſtus vtiq; eſt vir Clariſsimus à ſcopo Regio, & medijs diſceſſum eſſe, non agnoſcit, id ex parte ſua, ergo ex noſtra. A ſcopo quòd nouas potiùs Confeſsiones videamur proponere voluiſſe, quòd diſsidia noſtræ partis firmare, neſcio quas nouas prærogatiuas extorquere, ſtabilire, ſicubi ſunt, vetera iura, impetrare nouos titulos, deturbare de poſſeſsione pacis alios &c. ſi hoc in nos dictum eſt, reſpondemus ex communi ſententia, hoc nobis non fuiſſe propoſitum, non nouas edere voluimus Confeſsiones, ſed ad veteres in conſenſu Sendomirienſi propoſitas prouocauimus, cumq; iuberemur Declarationem aliquam proponere in controuerſijs, monito, & voluntati paruimus DD. Catholicorum, vt veteres repeteremus, & ad præſentes Controuerſias applicaremus. Multo minùs id agere voluimus, vt diſsidia confirmaremus, ſed vt odijs ſepultis (quòd coram DEO, & Angelis teſtamur) vnicè pacem foueremus, multo minùs hoc nobis propoſitum fuit, vt de poſſeſsione pacis, aut nominis aliquem deturbaremus. Titulos nouos non moramur, Nobis honorificentiſsimus eſt titulus dici Seruos CHRISTI, pro quo vitā etiā ponere, parati ſumus. Neq; nouas æqualitates, aut alia iura quærimus, quæ iura Regni, quæ æqualitates ſint Politicis demandamus, nos hic alia iura non quærimus, quam quæ à Chriſto Redemptore habemus. Profeſſus eſt Catholicam fidem non egere aliqua roboratione. Fatemur nec noſtrā quidē fidē noua indigere confirmatione, ſed tamen aduerſus contradicentes, vt eam tueamur hoc ſecundæ Actionis proprium eſt. Prædicauit ſuam Eccleſiam veram Matremfamilias, Dominam & Hæredem. Ad hæc ſatis ſuperq; ab Illuſtriſsimo Præſide noſtro reſponſum eſt. Et ſi Eccleſia Mater eſt, Domina tamen fidei eſſe non poteſt, ne videatur filios tanquam ſeruos, & ancillas habere velle. Nos proteſtamur nobis eundem ſcopum propoſitum eſſe, vt pacem ſi fieri poſsit per-

fectam

fectam in Regno hoc inclyto conſtitueremus. Si verò iniquitate temporum, & hominum iniuriâ primario hoc ſcopo excideremus, ſaltem ſecundarium obtineremus: Pacem imperfectam. Pacem perfectam eam eſſe arbitramur cum perfecta conſenſio eſt in Doctrina fidei, in puritate cultus, & in charitate fraterna Chriſtiana. Hæc nobis perfecta Charitas omnibus quidem votis expetenda, omnibus etiam ſtudijs quærenda eſt, ſed an in hac iniquitate temporum, & corruptiſsimi ſæculi ſperanda ſit, Clariſsimi DD. Collocutores, æquè ac nos, vt ex heſterna oratione apparuit, ipſi vehementer dubitant. Ergo cùm prima velificatione vti non liceat, ſecundarius ſaltem finis imperfectæ Pacis nobis, & optandus, & quærendus, & per DEI Gratiam ſperandus erit. Quam equidem eam demum eſſe puto, cùm in aliqua diſcrepantia opinionum, & rituũ, doctrina tamen fundamentalis, & ad ſalutem maximè neceſſaria, vt vtrinq; retineatur, operam omnes per Chriſti Spiritum damus: & ad hunc potiſsimum ſcopum omnia Conſilia, & conatus noſtros retuliſſe hactenus, & deinceps directuros ſanctè teſtamur, imò hac quoq; ratione aliquomodo perfectam pacem nos putamus adipiſci poſſe, & ſi non in conſenſu omnium opinionum, & rituũ, tamen in tanto ardentiori conſpiratione charitatis, & mutuæ fraternæq; tolerantiæ. Hæc ſunt quæ de ſcopo totius Actionis ex mente S. R. Maieſtatis, prout eam tum in Clementiſsimo ad Conuentus Orlenſis ſcriptum reſponſo, tum etiam in præſcripto ſeu inſtructione huic Conuentui exhibita, explicatam inuenimus. Ego quoq; nomine fratrum repetere volui, & nobis quoq; propoſitum eſſe teſtor. Non enim id agimus (abſit hoc à nobis nefas) vt maior fiat diuulſio; non hoc fine à Principibus noſtris, aut Eccleſijs miſsi ſumus, aliud planè teſtantur mandati literæ à Sereniſsimo Electore Brandenburgico mihi transmiſſæ, & de ſuis principibus, aut Eccleſijs idem teſtari DD. Fratres poterunt. Nec verò Doctrinæ Eccleſiarum noſtrarum innouationem vllam quærimus, aut

promittimus, sed ijsdem hac quidem in parte verbis vti volumus, quibus heri Clarißimus D. Collocutor vsus est, magna nobis Authoritate iniunctum esse, vt nihil, nihil, nihil in doctrina Ecclesiæ hactenus recepta, ea præsertim, quæ toti Ecclesiæ Reformatæ cõmunis, non verò particularibus quorundam Theologorum saltem sententijs proposita est, sed vt sola Pax innouetur, vel potiùs renouetur, & qua hactenus Ecclesiæ huius Regni inclyti, & Ducatus Borusiæ gauisæ sunt: porrò ad posteros conseruetur ac propagetur. Agnoscimus etiam rectißimè de toto hoc negotio iudicare S. R. Maiestatem, cùm, vt heri ex ore Clarißimi D. Collocutoris audiuimus, ad excitandas odiorum, irarum, bellorum flammas causam præcipuam esse iudicat, quoddã hominum genus, qui obsequium se DEO præstare credunt, cùm doctrinam Aduersæ Partis quantumuis optimam ex scriptis, vel malè intellectis, vel iniquè detortis, ita populo propinant, vt nulla teterrima hæresis comparere poßit fœdiori formâ. Quinam verò illi sint, qui hoc nomen mereantur, nos iudicare nolumus, sed iudicium ea de re tum toti Ecclesiæ hodiernæ, tum toti posteritati, si quæ futura est, incorruptius iudicaturæ permittimus. Hæc de prima orationis parte adeoq; de Scopo S. R. Maiestatis proprio. Ad alteram paucis respondebo, qua agebatur de medijs, quæ planè à S. R. Maiestate longè prudentiùs, & sanctiùs, quàm antea toto hoc sæculo ab vllo principe factum est, constituta & præscripta agnoscimus. Nimirum, vt abstineatur animosis disputationibus, quæ maiori plerũq; animorum exacerbationi, & partium dißidio occasionem præbere solent. Merito etiam laudamus Cleri Catholici mansuetudinem animi, quod animositates suas, vt heri ferebat Regis persuasione frangi paßi sunt. Quod Spiritus illos bellicosos ad tempus deponere parati sunt, & seponere donec Claßicum canatur. Nos ex nostra parte non sumus nobis conscij animositatis tantæ, aut bellicositatis, vt ita quamuis barbarè loquar, eoq; eas abijcere aut seponere

opus

opus non habemus. Claſsicum à nobis deprecamur; DEVS illud ab hoc Regno, & ab his Eccleſijs in æternum abeſſe iubeat; Angeli Pacis eſſe volumus, tubam vocis noſtræ ex Iuſſu Regis Regum attollere potiùs ad arguenda, & reprehendenda peccata, & licentiam populi, quàm ad Bellicoſas aut animoſas Diſputationes: Cōſiderandum tamen DD. Catholicis permittimus, an non æquè periculoſæ ſint perorationes, & Rhetoricationes eiuſmodi theatricæ. facilè enim fieri poteſt, vt per has potiùs ex aliqua eloquentis, vel incogitantia, vel imprudentia acuantur diſsidia, ſin autem de re ipſa aliquando agendum, aut diſceptandum erit, cui rei ſecundam Actionem ex præſcripto S. R. Maieſtatis inſtituendam eſſe meminimus, tum certè non videmus, quomodo de veritate, aut falſitate ſententiarum ſine ratiocinio aliquo, atq; adeo ſine Diſputatione, modeſta tamen & pacifica, hoc eſt Logicâ, & Theologicâ non autem Sophiſticâ inſtitui poſsit, ſed de ea re viderint Illuſtriſsimi DD. Præſides.

Ordinem agendorum in quo medij potiſsima ratio vertitur, repetijt nobis & propoſuit Clariſsimus D. Collocutor, & primam Actionem à S. R. Maieſtate nobis demandatam, in quatuor partes diſtribuit, quarum prima eſt, vt vtraque Pars proponat ſuam ſententiam de ſingulis capitibus, verbis breuibus, & ſimplicibus, perſpicuis. Vbi nobis ſingula hæc verba, tanquam mirè Emphatica conſideranda rectè monuit, nempè officij noſtri eſſe, vt quiſq; ſuam ſententiam non alienam proponat. Deinde de ſingulis Capitibus, in quibus ſegmenta tamen minutiora ſeponi voluit. Demùm verbis breuibus, non voluminibus, non tractatibus, non libris, nec propoſitionibus compoſitis, idem de eodem affirmantibus & negantibus. Deinde in prima hac parte, ſententiam ita propoſitam ad recognitionem Partis alterius eſſe offerendam. 3. Imputationes à verè Controuerſis ſecernendas, denique hoc pacto verè contradictoria planè liquidanda. In 2. deinde, quid

verum

verum, quid falsum sit, probationibus semel, bis, terue ostendendum. Quæ verò ad ordinem, & praxim potiùs, quàm ad doctrinam pertinere videbantur, ad 3. Actionem esse reijcienda. Addidit Vir Clarissimus, se, suosq; non pati, nec passuros, vt latũ vnguẽ ab hoc ordine S. R. Maiestatis Authoritate proposito recedatur, quin etiam si quid fortè, vt fert humana infirmitas, ex sua parte, vel ab ordine hoc, vel à scopo recedere nobis videatur, amicè à nobis se moneri velle, vt pedem retrahant, & idem iuris sibi in nos, quod quidem æquissimum est, postulauit. His à Viro Clarissimo dictis nos lubentissimè accedimus, imò arbitramur solâ narratione eorum, quæ ex nostra Parte in hoc Colloquio hactenùs gesta, dicta, scripta, imò etiam quæ patienti silentio, prætèrita sunt, satis, superq; de nostra hac intentione testari? Nam vt paucis potissima repetam, in ipsis præliminaribus, nos ex nostra parte adeò faciles fuimus, vt à nonnullis imprudentiæ, etiam alicuius, & nimiæ facilitatis, accusati fuerimus. Erat sanè apud nonnullos dubitatio haud leuis, de coniungendis Precibus, Nos ita sensimus, cum quibus, & quatenus fides, in DEVM nobis cõmunis est, ab illis, nec inuocationem nostram, quando ea DEI verbo conformis est, quod de illis precibus præscriptis confessi sumus, esse separandum. Cùm igitur cum DD. Catholicis in eundem DEVM Patrem, eundem Redemptorem IESVM CHRISTVM, eundem Sanctificatorem Spiritum Sanctum, credamus, cur nobis religio sit, eundem etiam DEVM, Creatorem, Redemptorem, Sanctificatorem, coniunctis precibus inuocare? Quod tamen sine iniuria, aut vllo præiudicio dictum velim, eorum, qui grauibus haud dubiè rationibus moti, diuersum senserunt, sed eò tantum, mentionem faciendam putaui, vt ab accusationibus quorundam imperitorũ, nos aliqua ex parte vindicaremus. Idem posit dici de alijs præliminaribus, sed rem ipsam quod attinet & liquidationẽ Doctrinæ, qui scopus est, primæ Actionis agnoscent,

vt spe-

vt ſpero, & teſtabuntur, ipſi DD. Catholici ad ipſorum propoſitiones, pro prima Actione, vel alterâ, vel tertiâ die, Declarationem à nobis fuiſſe oblatam, per quam ad maturandam & feliciùs expediendam primam Actionem, ſeu doctrinæ ipſius liquidationem viam aperire voluimus, dum generalem quandam ſententiæ de tota Religione declarationem propoſuimus, eaq; profeſsi ſumus, ſcripturam nobis vnicam fidei, & cultus Regulam eſſe. In Catechiſmi etiam capitibus, quoad credenda in ſymbolo, quo ad facienda in Decalogo, quoad petenda, & ſperanda in Oratione Dominica acquieſcere. Quæ ipſa Doctrinæ Chriſtianæ capitita, duobus Sacramentis, nempè altero Initiationis, altero nutritionis ſpiritualis, &c.

Hîc interfatus eſt Illuſtriſsimus D. Caſtell: Gneſnen, dixitq;: Iſta eſt Refutatio ſermonis non Charitatiua, non autem Declaratio. Perrexit nihilominus D. Bergius.

Id deniq; nouiſsimâ illâ Declaratione ſpeciali propoſitũ voluimus, non alienam nos ſententiam propoſituros, ſed noſtram: quia verò ea in plerisq; inter nos controuerſis capitibus non eſt affirmatiua, ſed negatiua, ideoq; fieri non potuit, quin alia affirmatiuè, alia negatiuè à nobis proponerentur, ſi verò in priori forma in modo proponendi, quid aberratum eſt, id in ſequentibus emendatum ſperamus, vt DD. Catholicis ſatis fiat. Et ſi offenſiuncula interceſsit, illam hærere nolim, ſi verò hîc quoq; aliquid obſcurius occurrat, iterum nos offerimus ad Declarationem. Deſino, Cætera malim ſcripto. Obteſtor partem DD. Catholicorum, imò omnes eos, qui hîc adſunt, vt ſepoſitis omnibus affectibus, odijs, partium ſtudijs, & ſuſpicionibus, illud vnicè agamus, quod ad DEI gloriam, quod ad pacem, ad veritatis illuſtrationem, Partium diſsidentium vnionem, ducit, id nos ſedulò, & ſincerè facturos; & ſi quid nobis exciderit, illud præter mentem & intentionem noſtram fieri, aut factum eſſe teſtamur.

Conclusit voto pro incolumitate S. R. Maiestatis, & felici huius Colloquij successu.

Hac Oratione finita Illustriss. ac Reuerendiss. D. Episcopus Samogitiæ intulit, ad tam longam Refutationem D. Bergij petimus, tempus directè respondendi nobis dari, siquidem erant multa superflua, & quæ Charitatem offendunt, & quia putamus nos esse iniuriâ affectos, protestationem inferimus.

Cùm autem Magnif. D. Boianowski copiam dicendi D. Hülsemanno dari petijsset Illustriss. D. Castellanus Gnesnensis concessit, hoc addito, vt à talibus aculeis, & Refutationibus, abstinerent, sed claras Declarationes adferrent.

Dominus igitur Hülsemannus sic cœpit. In nomine Sacrosanctæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen.

Reuerendissime, Illustrissime, Illustrmi Præsides, Dñi Clementissimi. S. R. Maiestatis Dñi Nostri longè Clementissimi piam paternamque solicitudinem, quam rarissimo Christiani Orbis exemplo, vniendis Dissidentium in Religione animis impendit, quamq; & venerantur exteri, & adorant Indigenæ, & Orbis vniuersus secundis votis prosequitur, ad eam interpretandi regulam, hesternâ die cœpisse reuocari, quæ partem vnam moræ & tarditatis ream peragere, de posthabita Instructione Regia eam postulare, & quasi ad ordines vocare, inconsultis DD. Deputatis, nullâq; præuiâ intimatione, noua postulata in publico prælegere; sibiq; soli licentiam & iudicium interpretandi in tantum præsumere visa est id dissimulare nequeunt Augustanæ Confessionis Professores, videri sibi ab indole Charitatiui Colloquij ac Fraternæ Collationis, non parùm abludere. Quemadmodum autem ipsi coram DEO Iudice viuorum & mortuorum, verendoq; conscientiæ suæ tribunali, protestantur, nihil se hactenùs intendisse aliud, neq; intendere, quàm vt S. R. Maiestatis instituto satisfiat

ex asse.

ex asse; ita non agnoscunt quidquam tale à se, siue neglectum, siue insuper habitum fuisse, vel etiam quidquam intentum, de quo constitisset S. R. Maiestatem intendisse aliud. Nouas autem propositiones prolatas esse in publicum, noua postulata, nouaq; negotia, nouas interpretationes Manuductionis Regiæ, idque nec conscijs, nec consultis omnium partium Præsidibus, id abludere putant, à pactis & Conuentis, per integrum hunc Mensem magno labore, grauiq; consilio, inter Partes deliberatis. Etenim vt paucis multa comprehendam, eaq; nunc solùm allegem, quæ ad innocentiam nostram ostendendam directè faciunt, confidunt Aug: Confess: Professores, adeò non esse ablusum à se, siue à scopo S. R. Maiestatis, siue à medijs ab eadem definitis, vt nemini primas hac in parte concedant, liceat bona cum pace Illustritatū Vestrarum, & eorum qui Actis interfuerunt, ea repetere ex Actis, & Protocollis, quæ perspicuè faciunt, ad illam cùm obedientiam, tum diligentiam nostram demonstrandam. Nec enim nobis propositum est ordine recensere singula, aut resecare ad viuum, aut pedem cum Clariss: D. Collocutore conferre; sed solùm Partis nostræ innocentiam, ex actis, & transactis, ostendendā suscepi. Nec aliunde meliùs constare potest, quid ex ijs concedamus, quid non concedamus, quæ hesternâ oratione allata sunt, quàm ex illis ipsis pactis, & conuentis, quæ ipsi Dñi Catholici non nesciunt publicè acta & transacta esse. Equidem non inuidemus sedulitatis atq; industriæ laudem, Clarissimis DD. Collocutoribus, quòd verò nos à promptitudine obsequendi S. R. Maiestatis desiderijs, excludamur planè, id vero est quod ipsis nequaquam concedimus. Quod ad scopum pariter & media attinet, præter ea quæ S. R. Maiestas ex singulari prudentiâ & Clementissimo affectu, clementissimè largita est Aug: Confessionis Professoribus, tum in Inuitatorijs, & Responso ad Conuentum Orlensem dato, tum in præscripto, qualia sunt, vt totum hoc negotium ijs legibus & conditio-

nibus tractetur, quas partes ipsæ ex legitimo & vnanimi Præsidentium & Senatorum consensu, sanxerint; cuiusmodi & illud est, quod rerũ tractationẽ, formã, & ordinem Moderatorũ & Collocutorum arbitrio cõmisit, vt ipsi cõmuni Partium consensu, consciis Illustriss: D. Legato, & partium Deputatis, de his statuant sibiq; leges dicant. Præter hæc omnia, inquam, non ignorant DD. Catholici, multo negotio tandem conclusum esse, & conuenisse inter Partes die 2 Septemb: vt de medijs, quæ siue facere ad scopũ à S. R. Maiestate propositum, siue officere illi scopo videbuntur, non cognoscat Pars sola, adeòq; nec interpretatur ea sola, sed iuxta Præsides etiam & Moderatores, quin etiam ipsi Collocutores, si velint, de mediorum istorum appropriatione cognoscant. Hæc sola nisi me omnia fallunt, sufficere poterant, ad omnem siue suspicionem, siue imputationem moræ, quasi ab hac parte nexæ discutiendam. Quæ enim de cætero per appetitum nouarum praerogatiuarum, inauditæ hactenùs æqualitatis, aliorumq; beneficiorum moralium progressui, huius Colloquij iniecta feruntur ijs omnibus in pactis & conuentis, eo ipso prouisum est, quod die 2 Septẽb: cõmuni Partium consensu Collocutorum vtrinq; & Romano Catholicorũ, titulus adhibendus ratĩ habitus est, quod eâdẽ die communi Partium cõsensu exclusum ab hoc Colloquio quidquid inæqualitatis & iurisdictionis, siue Ciuilis, siue Ecclesiasticæ speciem præseferre videretur. Nec enim affectamus nouas prærogatiuas, sed promissam æqualitatem seruari, humiliter petimus. Vno verbo, opponimus rem transactam. At verò vt ea quæ iam circa preliminaria, omnium Partium consensu consolidatæ sunt, rursus ab origine sua retexantur, fixa, statutaq; refigantur, Dubia & iam elucidata ex Instructione Regia, in priores tenebras denuo im̃ergantur, indagandæ, atq; explanandæ menti Regiæ, noui indies scrupuli remoræq; inijciantur, nouisq; concertationibus, quasi nouæ instruantur acies, id verò nec ad sco-

pum

pum S. R. Maiestatis facere, nec inter media sanandi vulneratos animos computari posse censemus.

Non perstringam singillatim ea, quæ per adhibitam nouæ interpretationis Regulam, media à S. R. Maiestate proposita obscuriora facere visa sunt. Cuius modi est illud, de quatuor gradibus primæ Actionis, non solùm ordine, sed propositionum quoque affirmatiuarum, & negatiuarum intercapedine, dierumq́;, aut etiam hebdomadarum interuallo distinguendis, vt semel ista omnia præciderentur non solùm proximâ die à facta propositione, præliminares nostros articulos, & conditiones, tum generales, tum speciales exhibuimus, de æquitate earum, præsentibus partibus deliberationem instituimus, quæ bono etiam suæ partis receptæ, & approbatæ sunt, sed & media liquidandi totam atq; integram August. Confess. Inuariatæ Doctrinam, ea rotunditate numeri, circumscripsimus, vt quòd S. R. Maiestas desiderat, docti pariter, & indocti velut ad solem meridianum perspicere posint, ea omnia, quæ à libris symbolicis adæquatè à nobis descriptis discrepant, non esse nostra. Itaq; cùm nihil supersit, quàm vt DD. Collocutores partis Catholicæ eadem perfectione, atq; integritate definiant media liquidandi Doctrinam suam; vltra & præter, quæ nulla alia sint admissuri, maiorem in modum rogamus, ne ea, quæ ex partium consensu iam statuta firmataq; sint denuò ad calculos reuocent. Reliquam partem Actorum nondum reuisam ante susceptionem vlterioris Actionis nobiscum recenseant, & in forma recessus, prout conuenit, inter partes redigant. Nullum præterea negotium aut postulatum, totam partem concernens, sinè expresso, DD. Deputatorum & Partium consensu in publicum proferant. Positiones Doctrinæ nostræ iam ante 6. dies oblatas æquè, vt suas, & partis Ræformatæ in publicò audiant. Deinceps ad liquidationem accedant postea ad probationem, quâ si euicerint, consensum Prophetarum atq; Apostolorum, ac omni-

um vbique fidelium pro se solis facere, tum demùm profiteantur, se nihil, nihil, omninò velle, aut posse, immutare. Meminimus enim, & constat vniuerso Orbi Carolum V. Imperatorem Religiosiss. cùm partes Dissidentes, ad Conciliationem doctrinæ fidei, vocaret, non erubuisse, quin confiteretur, esse etiam nonnulla à sua parte in scripturis secus tractata, & intellecta, quibus sepositis & correctis, res illæ ad vnam simplicem veritatem, & Christianã concordiam componi, & reduci possint, sic enim, & citatio ad Comitia Augustana iam ante Annos 115. coacta, sic propositio Imperatoris, sic decretum, siue conclusum, illorum Actorum docet. Illæ autem quasi decretoriæ voces, nihil omninò velle remittere, etiam Disputationes Theologicas de vero & falso, eo commate notare, quo Paulus Apostolus Kenophonias, & vaniloquia reprehendit, non videtur esse referendum inter pararias conditiones futuræ pacis, siue perfectæ, siue imperfectæ. Neq; verò meminimus, vllum interpretem S. literarum etiam partis Catholicæ Disputationes Theologicas, de verò & falso recensuisse inter eas Kenophonias, quibus Timotheo & Tito Apostolis interdixit, nãq; & ipse de religione disputauit, disserebat, *dielégeto synezíte*, siue suasurus eam, siue confirmaturus, siue deniq; vindicaturus *Actor.* 9. 17. 18. 19. 20. 24. *Capit.* etiam ex vulgata vestra versione, atq; alijs idem docendi, atq; vindicandi officium iniunxit. Ipsa duodecennis IESVLI interrogatio, & redditio, quid obsecro alienum habet à Disputatione Theologica?

Itaq; quàm aheneus, & obfirmatus DD. Catholicis est animus, ne latum vnguem discedendi ab Instructione S. R. Maiestatis D. nostri Clementissimi, tam impensè fraternèq; petimus, & rogamus, velint DD. Collocutores Catholici renuntiare, isti animi sui obfirmationi, ex quâ pronunciarũt se nihil, nihil omninò esse remissuros. Quæcunq; enim de cætero, de doctrina sua tanquã Matrefamilias, Domina, ac Hærede, & alijs huius notæ prætulerunt illa

quo-

quoniam ad Theologorum Cathedras non pertinent ea Patronorum nostrorum discussioni relinquimus. Id verò non dissimulamus, si mox in limine Colloquij DD. Collocutores Catholici, hoc edixissent, se nihil, nihil omnino esse remissuros bonam partem, & temporis, & operæ huic Colloquio impensæ potuisse redimi. Quod superest DEVM Ter Opt. Max. flexis cordis, corporisq; poplitibus inuocamus, vt securitatem huic Regno, quasi propriam eidem iubeat esse perpetuam, pretium nostræ operæ hactenus impensæ, ab obedientia nostra expectabimus, quam S. R. Maiestas pro innata orbiq; vniuerso laudatissima prudentia & clementia sua, ex cõparitione, actionibus, & scriptis nostris agnoscet, nec ea dedignabitur, vti confidimus; Solatium, & spem perennaturæ quietis, & securitatis publicæ, post supremum animarum Custodem, & Archiepiscopum nostrum, ponimus in paterno illo amore, atq; inexpugnabili Charitate Sac. R. Maiestatis. Denique fiduciam nunquàm extinguendæ veritatis, in illo maiorum nostrorum Symbolo, verbum Domini manet in æternum.

His dictis Illustrissimus D. Episcopus, siquidem (inquiebat) quam plurima dicta sunt ab Excellentiss. D. Doctore, quæ minus intellexisse visus eart, ex propositionibus D. Deputati nostri, ideo ad respondendum illi tempus petimus etiam parati respondere ad ea quæ nobis importunè, & impertinenter imputauit.

Data dilatione ad respondendum Illustriss. D. Castellanus Gnesnensis Sessionem soluit & ad diem Iouis pro hora solita indixit, promisitq; futuram inter DD. Deputatos Consultationem de prælectione Confessionis Augustanorum.

SESSIO XX.
Vigesimâ octauâ Septembris.

Peten-

Petentibus DD. Augustanis, & Reformatis, vt ea quæ in publico dicturi eßent DD. Catholici prius scripto DD. Deputatis exhiberent, Responderunt DD. Catholici, se id non facturos eo quod DD. Augustani, & Reformati ea quæ in publico 26. Septemb. dixißent DD. Deputatis non monstraßent, replicantibus DD. Augustanis, & Reformatis idē proximis diebus R.P. Schönhof feciße, & sua nō mōstraße. Cùm igitur id quod maximè cupiebant non impetrarent Seßio dilata est in 30. Septembris propterea quod prædefinitum Seßionibus, tempus iam eßet elapsum. Rogarunt insuper DD. Reformati & Augustani vt acta legerentur & consignarentur, Annuerunt DD. Catholici dato iam prius responso ad nuperrimas Orationes ab illis habitas.

Trigesimâ Septembris.

Iterum Seßio in qua DD. Catholici Responsum dare volebant certas ob causas in secundam Octobris dilata est.

SESSIO XXI.
Die secundâ Octobris.

Horâ vndecimâ conuenerunt DD. Catholici ad Maiorem Aulam, cùmq; Illustriß: D. Castellanus Gnesnen: aliquandiu consedißet, misit ad DD. Augustanos & Reformatos, Aulicum Illustriß: ac Reuerendiß: D. Episcopi Samogitiæ, Generosum D. Matthiam Narewicz, illos ad publicām Seßionem iterum iterumq; inuitans. Cùm autem illi non comparerent, sed promitterent se responsum per aliquem suorum daturos, censuit Illustriß: D. Castellanus Gnesnen: horâ mediâ expectandos. Venerunt interim ex parte DD. Reformatorum, Magnif: D. Adamus Rey; Ex parte verò Augustanorum, Generos: D. Vladislaus Boianowski, quibus dicentibus se in publico non comparituros, propterea

propterea quod hæc Sessio sine partium consensu fuisset instituta. Respondit Illustriss. D. Castellanus Gnesnensis, ex consensu omnium partium indictam fuisse Sessionem publicam pro 28. Septemb. quòd autem eo die celebrata non fuerit, non per DD. Catholicos stetisse, qui quidem responsa parata habuerunt, & meritò de grauamine conqueri possunt, quòd ad præsentem Sessionem, ad audiendũ responsum non compareãt: Illis igitur certas ob causas nõ venientibus, Illustris: D. Cast: Gnesnensis Sessionem soluit, & iterum publicam pro hora 8. in crastinũ indixit.

SESSIO XXII. PVBLICA.
Die tertiâ Octobris.

Congregatis omnibus Partibus in Aula maiore, Illustrissimus D. Castellanus Gnesnensis sic incepit.

Optandum sanè foret vt ad nuperas responsiones Clarissimarum DD. Vestrar: eodem die respondissemus, e re tamen charitatis & fraterni huius Colloquij esse duxi id differri: verebar enim ne ex contagione animorum vestrorum etiam in animum meum affectus aliquis delaberetur. Vrgebat enim me censura de præsumpta instructionis Regiæ interpretatione, quam nemini permitto, præterquam S. R. Maiestati: dignum tamen puto vt ea charitate, quâ cæptum est negotium continuetur. Sed plenius responsum intelligent, vna pars ex ore R. P. Gregorij Schönhoff, altera autem ex ore R. P. Hieronymi à S. Hyacintho. Hic cæpit Illustriss. D. Castell. Chelmensis. Illustrissime Domine (inquit) Paucula verba. Propter summum honorem quem Regi & Dño nostro debemus, venimus in consessum istum publicum, existimo tamen non ægrè laturos si pauca præfabimur antequam audiamus allocutiones virorum Reuerẽdorũ. Graue illud nobis fuit, vt fateamur, quod die hesterna nobis non omnino consentientibus huc in publicum sit ventum. Putamus mentem S. R. Maiestatis in Instructione eam esse, vt tempora consessuum non ex vnius, sed ex omnium partium fiant consensu, dein-

de ex ea Ratione etiam putabamus aliquod nobis grauamen illatum; quod cùm aßenſerimus ad publicam Seßionem, nuperâ Seßione illud cauerimus, vt in eßentialibus negotij huius ſatisfactio nobis fieret. Attamen eo non attento heſterna Seßio publica cœpta eſt. Nos ſemper innixi inſtructioni S. R. Maieſtatis, poſtulabamus, vt priùs protocolla (vt ita dicam) collationentur, ſubſcribantur, authorizentur. Illud idem præſente adhuc Illuſtriß. D. Legato Regio & Cancellario Regni, intimauimus, & ego voce meâ expreßi, nos non venturos in publicum, niſi protocolla ſubſcribantur. Tamen nihil actum hucuſq; imò videmus coniecturas aliquas, ex quibus poßumus opinari, partem Catholicam ſubſcriptionem iſtam Protocollorum negligere. deinde illud etiam neceßarium & eßentiale putabamus, vt poſitiones certæ ab omnibus partibus in ſcripto traderentur, quæ pro baſi & fundamento eßent vlterioris tractationis. Propterea confeßiones ſcriptæ ſunt ab omnibus partibus, non vt quid nouum ſtatueretur, ſed vt omnes in breuiorem formam per modum declarationis redigerentur, vt liquidari poßint. Propoſuimus iſta omnia; nondum nobis ſatisfactum. Proinde etſi multas rationes habuißemus non veniendi ad publicum conſeßum, tamen ne videamur contrariari voluntati S. R. Maieſtatis, & continuationem negotij ſubterfugere, iam præſentiam noſtram non ſubtrahimus. Attamen fraternè fratres rogamus, vt hac in parte priùs nobis ſatisfiat, aut de præſenti, aut per promißum certum & tempore definitũ, in quibus iam præiudicia patimur & non ſatisfit S. R. M. Inſtructioni, tum & rebus compoſitis inter nos in præliminaribus. Rogamus ergo fraternè, vt priùs nobis ſatisfiat, & declaretur, quid ſperare vltra debeamus. Ad hoc Illuſtrißimus D. Caſtellanus Gneſnenſis. Nihil putamus nos peccaße contra charitatem, quam Illuſtrißima Dominatio Veſtra proponit. Cum enim Seßio illa non tantùm ex voluntate mea (quod tamen ex vi Legationis meæ licitum erat) ſed etiam ex Illuſtriß. Dominationis Veſtræ conſenſu indicta ſit, & actis inſcripta, nihil derога-

rogatum charitati & æqualitati censemus. Quoad alia puncta satisfa-ctionem non denegamus. Erit satis temporis post responsum à nostris datum, quod tantopere est necessarium. Tum Illustrissimus D. Castellanus Chelmensis petijt vt certum tempus definiatur. Idem rogauit Illustriß. D. Capitaneus Stumensis. Illustriß & Reuerendiß. D. Episcopus respondit per Deputatos tractetur qui iam designati sunt. Iterum Illustris. D. Capitaneus Stumen: etiā in reliquis grauaminibus, potißimùm quo ad Protocola & confeßiones eadem mens nostra est. Reposuit Illustrißimus D. Episcopus. Quod non reuideantur Protocolla non culpa nostra est; propositiones autem quia non sunt correctæ debito modo & propter rationes quæ afferentur, recipere non poßumus. Magn. D. Boianowski. Promißum est (inquit) nobis vt Confeßio nostra audiatur, audita est Dominorum Catholicorum & Reformatorum æquum est, vt & nostra Augustana relegatur. Tempus publicè nominetur. Definiuit Illustriß. D. Castellanus Gnesnensis, vt cras priuata Seßione propositiones partium per Theologos Deputatos examinentur & deinde si conuentum fuerit feria quinta publicè prælegātur. Subiecit D. Boianowski nisi Confeßio nostra prælegatur Die Iouis, se non vltra progreßuros. Posthæc Illustrißimus D. Castellanus Gnesnensis annuit, vt R. P. Schönhoff responsionem suam prosequeretur qui hunc in modum cœpit.

Clarissimi DD. Collocutores partis Reformatæ.

Quæ fuerit nuper mens nostra, & quis allocutionis nostræ finis adeo disertis, & apertis verbis explicuimus, vt nihil minùs nobis venire potuerit in mentem, quàm dubitari aliquando à DD. Collocutoribus posse, quid voluerimus. Noluimus agere Magistros, nec ideo S. R. Maiestatis D. Nostri Clementissimi Instructionem voluntate, & nomine Illustrissimi D. Legati interpretati sumus, vt vos doceremus (quamuis, & hoc Illustriss. D. Legatus omni iure præstare potuit, & profanum est, vsum legitimæ potestatis ap-

pellare licentiam,ſed eo præcipuè fine vos affati ſumus,vt per mentem Regiam Inſtructione expreſſam, & à nobis palam agnitam, noſtraq; Confeſsione conteſtatam,mentem quoq; noſtram in ampliſsimo omnium veſtrum conſeſſu ſolenniter declararemus. Sciri à Vobis volebamus, quem ſcopum in præſenti negotio nobis fixerimus, ideo ſcopum à S. R. Maieſtate conſtitutum produximus,& hunc eſſe noſtrum conteſtati ſumus, neq; paſſuros, vt ab eo quacunq; ratione dimoueamur. Deinde quibus lineis in eundem collimemus, quibus medijs proſequamur,teſtatum eſſe voluimus. Ideo media à S. R. Maieſtate ſapientiſsimè præſcripta,ex ipſo ſcripto Regio recenſuimus. Et hæc eſſe noſtra, nec ab ijs latum vnguem abituros denunciauimus. Hoc nec quidquam aliud volebamus. Doceri vos à nobis nolle,certò ſciuimus; declarari tamen mentem noſtram nobis non loquentibus, non poſſe, & vos ſciebatis: mentem verò noſtram, quæ nihil aliud eſt, quàm imitatio mentis Regiæ,declarari plenè, & integrè non poſſe,nō producto in publicum Archetypo mentis Regiæ, certò perſuaſi eramus. Interim quid à Vobis reportauerimus meminiſtis. Noſtra quidem allocutio vim interpretationis habuit, & declarationis. Quâ interpretatio, ab Illuſtriſſ. D. Legato profecta eſt,& eo nomine merebatur maiorem, quàm deinceps retulit,reuerentiam. Quâ Declaratio noſtra fuit,id eſt, omniũ à parte Catholica Theologorũ. Quo nomine quidquid contra me Orator Reformatæ partis vehementiùs prolocutus eſt, non mea priuatim ſolius, ſed vniuerſæ partis fuit iniuria. Ego tamen libenter in me transfero accepta vulnera, vt vos incolumes ſitis Illuſtriſſ. & Rñdiſſ. Dñe, Illuſtriſsimi, Illuſtres, & Admodum Rñdi Dñi. Mihi parabilis, & in ipſo pectore nata eſt medicina. Ex perſona mea integerrimè, & in omni candore Dño Oratori parco excluſa omni etiam tenuiſsimæ læſionis recordatione. Quòd vt opere præſtem, ita me geram, vt omnes intelligant me negotium agere,non homines laceſſere. Mittam quæ partim ad rem non ſpectant

ctant partim extra nostrum Theologicum sunt institutum: quale fore restituere suo loco læsam Illustriss. D. Legati dignitatem, dicto & facto. Maior potestas censeat, & censuret, vtrum veritatis simulq; dignitatis in tali negotio haberi poßit, debeatq; ratio. Ego ad rem meam, duo producam, sine quibus nec innocentia nostra poterat esse integra, nec negotium suis constare firmamentis. Itaq; primùm pauculas accusationes breuiter, & modestè diluam non quod verear in hoc loco vindicem, sed quòd reuerear Orbem Christianum, quem habituri sumus dictorum actorumq; Iudicẽ. Deinde ostẽdã quædam, quibus ex opinione Partis Nostræ vniuersum negotium suis dimotum esse cardinibus, & iterum partis nostræ sententiam declarabo. Ex quo intelligetis, quàm vel præsens nostra Responsio, vel nupera Interpretatio, & declaratio fuerit necessaria.

Primò igitur accusamur, quòd eo nostra spectauit oratio, vt culpam morarum in partes deuolueremus. Sed enim nec vestram, nec vllam determinatè partem ream egimus; generatim, quænam esse poßint morarum causæ, ex sensu S. R. Maiestatis, nec non Illustriss. Dñi Legati interpretatione explicuimus, easdem à nobis remouimus; in alium vel alios nequaquam deuoluimus, nisi qui reuera forent rei, seq; reos in conscientia sentirent; quales plerumq; esse solent, qui se impatientiùs, & non sine alterius iniuria defendunt, & excusant. Licuerit sanè vobis depellere suspicionem causatarũ remorarum (quis enim prohiberet?) licuerit declarare paratos in Regiam Methodum animos (id enim maximè volebamus) at nos inuadere, & exagitare, & velut in ius vocare, non licuit. An enim scelus fuit, scopum, quem Rex ipse fixit, fixum ratumq; esse velle? Modos generatim recensuimus, quibus arbitrati sumus, à Scopo Regio recedi posse, & quos olim Rex ipse diuinans formidauerat, particulatim induximus, addito, nequaquam nos permissuros, siue nobis, vt alia moliamur; siue alijs vt moliantur. Hoccinè erat

parti imponere? præcauere tempestiuè volebamus, ne quis crederet, aliò nos auocari posse: vt ita futuris progreßibus viam pararemus; præterita decretoriè non damnauimus. Hæc enim nostra iniuria est.

2. Accusamur, quòd ipsi nos oratione nostra Monitoria inutilem negotio moram iniecerimus. Si monere est moram inijcere, rei sumus. Alioqui nullum omninò argumentum audiuimus, quo præcipuum hoc accusationis caput, D. Orator Reformatus probaret. Nostra allocutio Interpretationem Regiæ Instructionis, nostræq; mentis Declarationem continebat, neq; quidquam amplius. Interpretatione, quasi exerto digito, scopũ negotij monstrauimus, mediaq; consignauimus. Hoc si fuerit moram inijcere, ille quoq; dicendus erit nauigantium remora, qui inter medias tempestates noctisq; caliginem, expositâ Pharo portum indicat, & quo tramite inter scopulos meandum sit, solicitè & amicè monet. Iam verò nostra Declaratio, si à mente Regia desciuit, accusetur, vt remora: at hic Oratoris solertiam desiderauimus, vt demonstraret, vbi vel ad latũ pilum ab illa Præscriptionis regula discessum sit.

3. Accusamur, quòd insinuare visi simus, quosdam inter nos non tam pacem communem quærere, quàm suæ partis noua stabilimenta, id est, im̃unitates, titulos, æqualitates. Ita est, insinuauimus, neminem notauimus. Vt autem insinuaremus, manifesta nos coëgit necesßitas; oportebat enim semel denunciare, ista ad pacem non facere, neq; nos ad tales de nouis immunitatibus tractatus huc ablegatos esse, multominùs, vt pateremur vetera nobis è manibus excuti. Qua in re dißimulare non possumus commissum esse aliquid, quò non tam componi videretur animorum offensio, quàm potiùs suscitari. Vt cætera taceam, an ad conciliandos Catholicorum animos facere poterat, vetare, ne in nostro quidem scripto, nos ipsos appellaremus Catholicos? nomine, mille sexcentorum annorum præscriptione, & pacificâ possesßione nobis vsitatißimo? nomine

mine quòd partes reliquæ, non aliunde quàm à nobis didicerunt, & aliter ſibi vſurpare non poſſunt, niſi à nobis nuper acceptum ſibi violenter tranſcribant; adiecto etiam malæ vſurpationis auctario, quòd ſe, ſimpliciter Catholicos, nos autem non niſi Romano-Sarmatico-Catholicos dicere dignati ſint? Iſta ſpoliatio non facit ad Pacem, neq; nos procedere poſſumus, niſi intacta nobis relinquantur iura, poſſeſsio, vſus.

4. Accuſamur, de illata cæteris Eccleſijs iniuria, quod auſi ſimus Eccleſiam noſtram titulis efferre amplioribus, & dicere eam Matremfamilias, & Dominam, in hoc Regno eſſe. Magno iure id fecimus, & nihil præter Patriæ morem: In publicis etiam Regni Conuentibus, eoſdem honoris titulos deferre, nullum cenſetur crimen; imò laudatiſsima pietas inter optimos Patriæq; gnariſsimos Ciues, quorū politiſsima ſapientia ſemper diſtinguit, inter familiam & Domum, familiæq; Patrem & Matrem. Et domum quidem Patriam intelligi vult: Familiam, ciues Patriæ; Patrem DEVM, Matrem Eccleſiam. Ita enim ſuaſit priſca Polonorum fides, ita obtinuit hæreditaria poſterorum pietas. Vtriq; enim pridem didicerant, non poſſe habere DEVM Patrem, qui non habuerit Eccleſiam Matrem. Iam verò Dominam honoris titulo appellamus, qualiter boni filij appellare ſolent matrem, neq; intelligi volunt vel in Matre tyrannicum Dominatum, vel in prole turpem ſeruitutem. Patriam poteſtatem colunt, & imperium obſeruant, ſine detrimento ingenuæ libertatis. Quod ſi quis in ea Eccleſia eſſe malit, quæ neq; velit, neq; poſsit eſſe Domina, nemini iſtud libertatis genus inuidemus, & facilè patimur vt hanc ſibi gloriam ſeruet, quòd habeat filios, ſe ipſâ liberiores.

5. Accuſamur, quòd ab his pacificis tractatibus, ad illud belliceſius pugnæ claſsicum prouocare viſi ſumus, dixeramus enim Sereniſſ. Regem nobis non reliquiſſe poteſtatem, vt diſputando certemus, & hoc imperio noſtram animoſitatem, quâ ſolennem

argu-

argumentorum pugnam meditabamur fregiſſe. Hâc autem loquendi formâ ſignificare volebamus (quod cuiq; verba noſtra intuenti liquidiſsimum erit) nos hactenus res noſtras ita præparaſſe, vt in hac veluti palæſtra, continuatis & in longum productis argumentis, & recepto in ſcholis diſputandi vſu, de vero, deq; falſo decertaremus. Quâ declaratione vnum illud teſtatum eſſe voluimus, nos conſuetam vltrò citroq; argumentandi formam, non tantùm non refugere ſed expetere, & in eum, ex more noſtro, magnis ferri animis, atq; etiã paratos eſſe, cum hoc armorũ genere comparere in quouis loco, ſi quando dabitur claſsicum, id eſt, ſi quando ad pugnacius Diſputationis certamen vocaremur. Hanc noſtrã animoſitatem, per ironiam laudans, carpſit, & amariſsimè ſugillauit D. Orator, & mox inuidioſè (non vtar acerbiore verbo, quò iure poſſem) alio tranſtulit: ita verba torquens, vt concipere Auditor & ſuſpicari poſſet, ſpiritus illos bellicoſos aliò ſpectare, id eſt, non bella ſcholaſtica, ſed atrocius aliquid, Arma, Bellonæ claſsica, cruenta Martis prælia. Obſtupuimus, & exhorruimus. Quis enim crederet, primũ quidem virum bonũ pulſari cogitationibus adeò non bonis, aut animum ſapientis concipere parereq; potuiſſe, optimorum ſaniſsimorumq; verborum, tam malam, tamq; atrocem interpretationem? tum verò iſta nobis coram & in faciem obijci ex noſtris verbis, coram tot incorruptiſsimis tum verborum noſtrorum, tum ſenſuum interpretibus & teſtibus, quibus ipſo ſole clarius eſt, ne per vmbram quidem tale quid cogitatum vel prolatum eſſe. Quid miremur, eminus omnia peruerti? Tandem quis non erubeſceret iſta nobis impingi poſt ſolenniſsimã proteſtationem modeſtiæ, & vitandæ omnis in ſermone offenſionis? Sed mitto iſta, quæ per ironiam, id eſt, riſum Sardium dicta ſunt: nobis riſum mouit perquam ridicula armorum confuſio & Argumentorum. Illud non omiſerim, iniuſto ſarcaſmo exceptam eſſe noſtram animorum lenitudinem,

quâ

quâ admoniti à Pientiss. Rege, spiritus illos ad scholastica prælia paratos, illicò posuimus. Debemus enim & debere volumus istã Regibus obseruantiam, & in vestris eandem exemplis expressam in hoc inprimis theatro spectare voluimus. Pacis enim & Charitatis Theatrum est, à quo exulare debet, omnis asperitas, amaritudo, æstus, imodestia. In quibus si vobis præimus, nostra gloria est: si vos sequimur, honor est vester: si inuicem comitamur, negotij felicitas.

6. Accusamur, quòd Disputationem renuamus. Inde arrepta occasio, vt gloriosè in vulgus spargeretur, Papistas timere. Egregium gloriæ decus alienâ coronatum infamiâ! Parcite neq; Regiam, neq; nostram mentem assecuti estis, Disputationem & ratiocinationem confunditis. Quasi verò, quotiescunq; in maximis mortalium negotijs ratione agitur, disputare dicendi sint homines. Ingratum iam esse cœpit Disputationis nomen inter viros grauissimos, eius præsertim, quæ de rebus religionis instituitur, coram Auditore non eruditissimo, plerumq; ab ijs hominibus, qui non semper sibi imperare sciunt, &, vel ingenio abripiũtur, vel calore quodã nimio turbantur & turbant. Tale Disputationis nomen detestatur Sereniss. Rex, si præsertim interueniat, illa versipellis, (vti vocat Tertullianus) artifex struendi & destruendi, in argumentis operaria contentionum, molesta etiã sibi ipsi; illa, qualem olim iactabat Eunomius, referente Ruffino, qui cum tendiculas sibi quasdam è Logica, & tortuosum disputandi genus comparauisset, ferocire in Ecclesiam occœpit, adeoq; furere, vt ingenio atq; Doctrinâ se magno Basilio anteferret; illa, quam afferre solent, qui, vt loquitur Augustinus, ansas atq; vncos, nescio cuius perplexitatis inserunt, ne simplicia pateant, & clara luceant; illam, deniq; qualem, nisi ego fallor, vestri quoq; Maiores, & in his Philip: Melanchton, & pleriq; vestrorũ dirè insectati sunt. Quamuis enim sciam, Sophisticã præcipuè reprehendi, adeò tamen dolus arti vicinus est, vt rari sint, qui discernant, & cùm inter disputantes alter verum tuea-

tur; alter propugnet falſum, ineuitabile eſt, quin vnus ille, qui pro falſitate decertat, argutiarum ſtrophis, & ſophiſticis offucijs, ac tendiculis, implectat, ac ludificetur animos audientium. Hoc ergo periculum auertere volens S. R. M. Dñs Noſter Clementiſsimus diſputationem vetuit: Ratiocinationē quiſquis vetuiſſe ſomniat, ſapientiſsimo Principi contumeliam infert; quiſquis eandem Catholicos defugiſſe credidit, brutis animãtibus exęquare nos voluit. Sed dicam poſtea pluribus de hac ipſa mente Regia, ac noſtra; nunc ſufficit iniuſtam accuſationem, nullâ fundatam ratione, ſolâ ad rationem prouocatione deterſiſſe.

Venio ad alteram partem, in qua oſtendendum ſumpſeram, negotium cardinibus ſuis motum eſſe, & maturè, vt ſibi conſtare poſsit, reponendum. Notiſsimum vobis eſt, vniuerſum hoc Conciliationis negotium conſtare fine & medijs: vtrobiq; ex nupera declaratione veſtra aliquid deſideramus. Neq; tamen ea quæ dicturi ſumus, ita volumus accipi, quaſi exprobrandi, vel improbandi gratiâ dicta ſint, ſed vt tandem in eundem ſenſum conſpiremus, & quaſi prehenſis vtrinque manibus, pariq; paſſu viam aliquando ingrediamur: alioquin fruſtra adnitimur, ſi in his cardinibus contranitimur. Malè nos inprimis habet, quòd pars Reformata de Pace perfecta deſperet, quaſi impoſsibilem eſſe ex ſua Parte exiſtiment conſenſionem in eandem Doctrinam DEIq; cultum. Nos verò certum exploratumq; habemus, S. R. Maieſtatem D. N. Clementiſſ. ſi perfectam pacem penitùs deſperaſſet, intuitu illius imperfectæ labiliſq; Pacis, tam difficile, tantæq; molitionis negotium nequaquam tentaturum fuiſſe. Quamuis enim & hoc magnum ſit, dignumq; Regijs votis, Ciues iniquis odijs non diſtrahi, & inuicem ſibi parcere, vix tamen promitti poſſunt conſtantes amicitiæ inter vera Religionum diſsidia: quarum quia altera ab eo neceſſariò manat, qui eſt veritas, altera verò à patre mendacij, intelligebat Princeps Sapientiſſ. fieri nõ poſſe, quin con-

fligant

fligant; & illa quidem inermis, suo tantùm candore conspicua; ista semper horrendum spirans, à malis artibus instructior, vbique circumferens tormenta (vt loquitur Tertullianus) cruciandæ simplicitatis, & suspendendæ veritatis. Suffocari quidem ad horã possunt immitiores odiorum flammæ, necesse tamen est, vt semper trepident, qui se sciunt incedere *per ignes suppositos cineri doloso*, quod in re alia aiebat Poëta. Hac igitur de causa existimat Sereniss: Rex Dñs Noster Clementiss: parùm se effecisse, si tantùm sopirentur odia, ex partium iniurijs nata, relicto in pectoribus iniuriarum odiorumq; ineuitabili fomite: atq; adeò longiùs sua vota protendit, & ad perfectam omninò Pacem nos prouocat, atq; in hac sola veluti desideratissimo centro toto pectore conquiescit. Nam & illam imperfectam Pacem, id est, cessationem ab iniurijs, eo dirigi voluit, vt longè pulsis ludibrijs mentium animorumq; irritamentis, affines populi, puris & serenis oculis, contemplentur adamentq; verum: & ex amore veritatis, quæ dubio procul vna est, transeant in optatissimam consensus vnitatem. Et verò mihi credite, si sincerè serioq; rem agimus, etiam perficimus. Magna profectò vis est conspicuæ veritatis, nec opus est multa persuasione, vt fidem inueniat; solo aspectu rapit, & occupat hominis animum. Quæ causa fuit, vt S. R. Maiestas tanto verborum apparatu, & pondere, exactam à nobis deposceret diligentiam, in liquidatione doctrinarum: persuasus, si semel in lucem prodiret sincera veritas, reperturam sequaces. Eadem ex nostra parte causa fuit nostræ vigilantiæ, quâ adnitebamur, doctrinam sincerissimè liquidari, ijs gradibus quos distinxit S. R. Maiestas. Vtinam verò velitis credere, quantâ hîc fiduciâ progrediamur: Confidimus enim Catholicæ veritati, placituræ etiam vobis si natiuo compareat vultu, sine stibio, sine peregrinis coloribus. Prodeat illa qualis ipsa est, & suo ornatu: vestris obsequijs ornari refugit; nos sibi in istum famulatum adsciuit, non vt ornemus, sed vt ex se ornatissimã in pu-

blicum educamus. Nolite igitur mirari, si nihil admittimus ab aliena manu; experti sumus nullam eius imaginem, ab extraneo factam, respondere prototypo. Dabitis veniam si idē dixero apertiùs. Experti sumus, vix extare inter vos librum, qui si id agat, vt doctrinam nostram pingere, describere, vel explicare velit, non aberrauerit. Principes, qui inter vos sunt, hîc maximè peccant. Ipsi symbolici, quos amplexi estis, libri, his nostris iniurijs scatent. Res profectò omni admiratione dignissima, quæ fuerit ista vel doctrinæ nostræ, vel populorum vestrorum infelicitas! nisi quòd tam studiosa natiuæ pulchritudinis occultatio, argumento sit, multùm timeri, ne visa adametur. Patimini semel, vt in apertum prodeat, & experimini, an digna sit cuius amore ponamus odia, perfectamq; pacem colamus. Hæc de spe, a quâ profectò nos Catholici nunquam excidimus, neq; excidisse nuper innuimus.

Sed est aliud, vnde scopum negotij è proprio loco maximè longè deturbatum credimus; Consilium pacis à nostro diuersissimum. Dicam breuibus & apertis verbis: Nos pacem & concordiam volumus, per consensum in vnam eandemq; doctrinam, Deiq; cultum. Vos pacem quæritis mutuæ tolerantiæ.

Si primò, nomine tolerantiæ, publicam & ciuilem securitatem in vestræ Religionis exercitio, per Regnum, perq; Prouincias annexas, intelligitis; eam possidetis, nec opus erat, vt ea de causa Thorunium conflueremus. Vtinam verò parem vobiscum vsum prioris nostri, potiorisq; iuris, vbiq; pacificè teneremus. Quòd si secundò, nomine tolerantiæ nouam ciuilium libertatum & prærogatiuarum in nonnullis Prouincijs, vel Ciuitatibus vsurpationem, significare vultis, hoc demùm est, quod nuper maximè execrabamur, cùm exclamaremus, nihil hîc, nihil innouandum, præter pacem. Tum & vos, non pacem populorum, sed vestra comoda quæritis, quæ vt reperiretis non in hoc loco collocanda fuit industria, sed in Comitijs Regni & Prouinciarum. Si tertio nomi-

nomine tolerantiæ libertatem petitis, quâ ſentire & agere circa res Fidei & Religionis vobis liceat, id tantùm quod ex veſtro ſenſu arbitramini neceſſariũ, & abijcere aut etiam improbare quod vobis viſum fuerit, non neceſſarium, non eſt hæc via, vt tollatur diſſidium, ſed vt augeatur & propagetur, longè maximo Eccleſiæ Patriæq; detrimento. Quouſq; enim tandem procedet illa neceſsitatis opinio. Bone DEVS, quantæ pugnæ! nobis doctrinã, legem, ritum, diſciplinam, ſtatum, ordinem, totum exercitium Religionis, tanquam neceſſarium vrgentibus, vobis vetantibus, & contra. An verò etiam eo pacto à nobis tolerari vultis, vt nihil, quod in nobis diſplicet, toleretis? hoc eſt, vt vobis etiam deinceps liberum ſit accuſare, carpere, damnare pleraque, tanquam errores, hæreſes, ſuperſtitiones, abominabiles idolomanias; nobis, & hæc & pleraq; alia tolerantibus? Deniq; ſi nomine tolerantiæ intelligi vultis, immunitatem & exemptionem ab omni iudicio Eccleſiaſtico probante vel improbante doctrinam, vel ritũ, non profectò pacem ſtatuitis, non diſsidia extinguitis, ſed id deſtruitis, quod ſemper in Eccleſia habitum eſt pro ſupremo diſsidiorum remedio, pro vnico pacis & concordiæ Eccleſiaſticæ ſtabilimento. REX Sereniſſ: dum expetit publicam fundare pacẽ, tale conſilium non probat, neque nos probare poſſumus. Ex quo fit, vt eſſentiali ſcopo diſcrepemus: Quid igitur mirum ſi hactenus in diuerſa agimur? Inde verò intelligitis, quàm vtilis, quàmq; neceſſaria fuerit, nupera tum Regiæ mentis Interpretatio, tum noſtræ intentionis declaratio. Intellexiſtis palam quo collimemus, intelleximus, quàm prorſus aliò collimatis. Videte iam quid ad vlteriores negotij progreſſus opus ſit.

Alter negotij cardo medijs à S.R.M. præſcriptis, circumducitur. Ex ijs verò, quæ nuper allata ſunt, timere cœpimus, ne in his quoq; contrarijs motibus feramur. Liquidatione doctrinæ, & diſcuſsione veritatis, conſtare præcipuè S. R. M. vniuerſum negoti voluit

Omnes equidē verbis profitemur, obſecundare nos velle S. R.M. eiuſq; ductū in vtroq; ſequi interim re ipſa nos pugnare, hæc totius operis tardatio manifeſtè docet. In ipſo enim limine iam cōfligimus. Nos enim vt & Inſtructioni Regiæ ſtemus, & compendio rem agamus, vellemus doctrinæ capita, paucis, breuibus, ſimplicibus propoſitionibus, ex cuiuſq; Partis ſententia in mediū proferri, excluſis omnibus, quæ vel apertè, vel tacitè Doctrinam Partis oppoſitæ ſugillant, vel eandem imputatis dogmatibus onerant, vel ſuperfluis additamentis, explicationibus, ſequelis obſcurant, ſuffocant, opprimūt, vel deniq; infinitis doctrinarū minutijs, veluti ſparſo per aērē puluere, nebulā faciunt, vt caput ipſum controuerſiæ (à cuius ſolius diſcuſsione cætera omnia pendent) ab acutiſsimis etiam oculis vix videri & diſcerni poſsit. Vos aliter & ſentitis & agitis, ſolliciti, ne quid indiſcuſſum prætereatur: ſed neq; nos quidquam præterire volumus; tractentur etiam iſta, ſed in ſuis capitibus. Imitemur peritiſsimos Medicos. Illi enim in morbis Epilepticis, alijſq; qui à càpite manant, & vſque ad extremos pedum manuumq; articulòs malum diffundunt, non vtique extremo digito emplaſtrum applicant, quamuis digitos intortos videant, ſed caput aggrediuntur, capiti medentur, caput corroborant. Ita nos capita controuerſiarum aggrediamur, illa cōpendio proponamus, illa mox liquidemus; vbi dabitur copia, etiā minutiſsimos diſcutiendi puluiſculos, anatomizandi articulos, ſecandi tenuiſsima filamenta. Tandem falſò imputata ſeparemus. Denique anthiteſes ex conceſsis formemus. Ita præcipit Sereniſſ: Rex. Et poterat ad rem noſtram quidquam cogitari concinnius? vt planè mirari ſatis non poſsimus, cur improbentur & reprobentur.

Circa diſcuſsionem veritatis meminiſtis abhorrere S. R. Maieſtatē, etiam à nomine diſputationis. Hinc arrepta occaſio, quod iam querebamur, vt diceretur atq; etiam in vulgus ſpargeretur,

Papi-

Papistas nolle argumentari, timere, quærere effugia. Disputationem sanè non admittimus, quam Rex prohibet; argumentationem ambabus manibus amplectimur, quam & Res & Rex expetit præcipitq;. Expendite quid Rex sub nomine disputationis velit vetetq;. *Ab infestis, inquit disputationibus, qua partes hinc inde se se petunt tantopere abhorremus, vt ne quidem disputationis nomen in toto hoc negotio vsurpari vnquam voluerimus.* Et iterum, *didicimus interminatas argumentorum conflictationes in maiores fere rixas desinere.*

Duo igitur vitia notat, & detestatur, quæ fere disputationibus iam velut insita & naturalia sunt, *mutuam personarum infestationem*, & *interminatam argumentorum conflictationem*, & breuiùs *infestas*, & *interminatas disputationes. Infestas* quidem in quibus ita agitur vt homines expugnari videantur, non autem verum falsumque disquiri, tanto calore, insultu, furore, vt plus Martis habeant, quam artis, tam iniquo plerumque exitu, vt non argumentorum vis, sed vocis violentia plausum referat, & ille plerumque dicatur minor, qui modestior, cum tamen fere, qui sapientiâ minor est, voce, verborum vi, quæsito plausu rem suam farciat. Hoc enim agit, non vt victrix caput erigat veritas, sed vt homo homini videatur nequaquam succubuisse. *Interminatas* verò in quibus post longos argumentorum iactus, & mutuas reuerberationes, tantum abest, vt Pars Parti acquiescat, vt semper magis magisq; exasperetur pugna, nec vnquam reperiat exitum. intendunt enim ingenia vires, & semper inueniunt, quo vel ictum declinent, vel persequantur hostem, iterumq; feriant. In quo disputandi genere (quod dolendum maximè) longissimo argumentorum tractu non illustratur, non solidatur veritas, sed obscuratur, & extenuatur subtilissimis distinctiunculis, obscurissimis argutijs, importunis ludificationibus, impertinentissimis principijs, miro artificio, neque ampliùs obtinetur, quàm vt perfosso

semel

ſemel ſolido veritatis fundamento, eatur in infinitum. Tales diſputationes deteſtatur Sereniſſ: Rex, & quia diſputationis nomen in iſtiuſmodi altercationes, iam ferè tranſijt, ne nomen quidem diſputationis vſurpari voluit. Ab his ſine dubio abhorruit Paulus, & ſuis, vt euitarent, præcepit. Enimuerò vitandæ quàm maximè, ſi euitare volumus ſubuerſionem audientium. Sed de Pauli mente alij.

Pergamus iam expendere, quid S. R. M, quid nos ex hac mente S. R. Maieſtatis, voluerimus pro diſcuſsione Veri. Primo. *Ea* inquit *producantur in medium, quæ ad candidam ſimplicemq; veritatis oſtenſionem ſpectant.* Quâ quidem candoris ſimplicitate, qui naturalem vel artificioſam argumentandi formam, excluſam exiſtimat, næ ille procul ab omni iudicij rectiq; ſenſus regula aberrat. Ille talia ſomniet, qui artem ratiocinandi, vallum, murumq; veritatis eſſe ignorat, quo nomine illam inſigniuit Clemens Alexandrinus Platonem imitatus. Illa, quemadmodum loquitur Auguſtinus, docet docere, illa docet diſcere, in hac ſeipſa ratio demonſtrat, atq; aperit, quæ ſit, quid velit, quid valeat; ſcit ſcire, ſola ſcientes facere, non ſolùm vult, ſed etiam poteſt. Secundò. *Ea producantur* inquit *in medium quæ ad candidam, & ſæpè ſæpius præſtitam oſtenſionem veritatis ſpectant.* Nec enim opus eſſe credidit, vt noua conquireremus. Ex ſolis vtiq; Scripturis Sacris initium diſſertationis huius ſumendum eſſe optimè nouerat. Quis verò noſtrum credat, nouos ſcripturæ textus, ijs præſertim excluſis, qui toto iam ſæculo vltro citroq; tanto ingeniorum conatu diſcuſsi, à nobis allegari poſſe? Illæ igitur iam toties præſtitæ veritatis oſtenſiones, candidè & ſimpliciter producantur. Tertiò. *Ea* inquit *producantur, quæ ad oſtenſionem, & confirmationem veritatis ſpectant.* Quo ſignificare voluit illud præcipuè quærendum eſſe, vt quiſque ſuæ partis doctrinam veram eſſe perſuadeat, non vt æmulum diſputando vincat, per quod arcetur colloquentium infeſta inuaſio,

ſi præ

si præsertim argumenti medulla scripto concipiatur. Et iterum quæ ad rei substantiam spectant, scripto reponantur, non permissis liberis, extra positos semel medij cancellos, excursionibus. 4. *Ea inquit producantur semel, iterumq; & tertiò.* Trinam nimirum eiusdem argumenti confirmationẽ sufficere credidit S. R. M. ad ostensionem sæpè iam discussæ præstitæq; veritatis. *Nam post longos conatus vix (inquit) fieri potest, vt Diuina veritas solidioribus, & validioribus firmetur, argumentis quàm hactenus firmata est.* Quod quidem verissimum est, de ijs præsertim argumentis, quæ eruuntur ex scripturarum textu: Quis enim dubitet, vnum quempiam scripturæ locum, accuratâ & exactâ verborum ponderatione semel factâ, ita excuti penetrariq; posse, vt vix quidquã supersit? Quod si idem iterum, tertioq; maiori curâ & conatu fiat, nescio an aliquid ampliùs desiderari poßit, præter verba, quæ Paulus vetuit, cum diceret: *Noli contendere verbis.* 5. *Ijs in medium productis, nequaquam ingeniosis argumentationibus*, id est argutationibus, *concertare pergant.* Ita metam ponit interminatis, quas vocarat, disputationibus. Sapienter sanè, vt ibi argumentum suo tempore sistat, id est, in ipso veritatis fundo, vltra quem nõ proceditur ad verum, sed ad profundiorem veri caliginẽ. 6. Tandem, *Nequaquam concertare pergant, sed potiùs prudentiâ & consilio dispiciendum aßumant, quid saluâ veritate & conscientiâ, præstare poßint ac debeant, vt tantum Ecclesiæ Patriæq; restituant bonum, pacem Diuinam & Humanam,* (id est) videant, an ipsi cesßione dissidium componere valeant? an iudice opus sit, & quis ille sit? si vetus Ecclesia; consulatur, audiatur.

Neq; plura. Produximus argumenta innocentiæ nostræ contra iniustas accusationes; ostendimus negotium luxatum esse, 1. ac præcipuè declaratione illâ, quâ sistere vultis in sola tolerantia, illis quatuor modis explicata, nobis, vel inutili, vel noxia; vobis solis proficua: quam proinde non tanti facimus, vt tanta vel nostra,

vel vestrâ negotiatione hîc opus sit. 2. Mediorum vsu, discrepante ab ea methodo, quam S. R. M. præscripsit, & à qua dimoueri nos non sinimus. Ac primùm quidem circa liquidationem doctrinæ, nihil nobis obtrudi patimur, quod Regiæ voluntati & Instructioni dissonet.

Atq; hæc vnica causa est, ob quam à tot iam diebus scripta vestra non acceptamus, & ne in publico prælegantur, aut protocollo inserantur, obsistimus. Primò quidem, quia multa continent, quæ Partem Catholicorum meritò offendunt, & irritant; quod sanè non pateretur Sereniss: REX, qui etiam veteres offensas, hoc loco radicitùs aboleri vult, ne dum nouas suscitari. 2. Quia multa adscribunt doctrinæ Catholicæ, quæ nullus Catholicorum docet, quæ, si Partis nostræ declarationem expectare vellent, ipsa per se corruerent. 3. Quia multa imputant tanquã dogmata Ecclesiæ, quæ sunt particulares quorundam opiniones. 4. Quia in multis veram doctrinam Catholicam amarè carpunt, & sugillant. 5. Quia sibi Partes assumunt explicandi pleraq; dogmata Catholicorum; quod REX vetat, & vetaret maximè, si intelligeret hac viâ potiùs tenebras offundi, vel doctrinã inuidiæ obijci. 6. Quia sine vlla necessitate tractatus multiplicant, & ex propositionibus, quas breues & paucas esse oportuit, integros ferè libros contra mentem S. R. Maiestatis conficiunt. 7. Quia recedunt ab optima methodo ad conciliandam concordiam, quam existimauit Serenissimus Rex, faciliùs confici posse, si quæratur compendium earum doctrinarum, in quibus hactenus discordes sunt sententiæ, & eo fine præscripsit iterum atque tertio, vt tantùm capita doctrinarum proponantur, ex quibus videlicet cætera, tanquam rami à stipite, pendent, vt proinde illis compositis, cætera omnia seipsis in concordiam eant, sine nouo labore. Itaq; ab optima methodo recedunt, qui omnia penitùs etiam minutissima puncta colligunt, & exaggerant, quasi difficulta-

cultatem concordiæ vellent oſtendere, & terrorem inijcere, non autem viam monſtrare facilis conciliationis, cùm in hoc negotio illud magis curandum ſit, vt intelligant populi, in quàm multis magniſq; Fidei capitibus conueniant, & quàm pauca ſint capita (reuera enim pauca ſunt) in quibus diſsideant. 8. Quia ita totã rem agunt, vt non tam videantur propoſitiones formare, quàm doctrinam iuſtificare, quod non præſentis eſt loci, ſed ad ſecundã actionem ſpectat, in qua alleganda erunt cuiuſq; doctrinæ fundamenta. 9. Quia confundunt actiones, quas S. R. M. diſtinctas eſſe voluit, ſimul enim congerunt propoſitiones, elucidationes, depurationes, anthiteſes, quæ ſunt quatuor diſtinctiſsimæ partes primæ actionis.

Hæc de liquidatione. Pro diſquiſitione autem veritatis, quâ formâ progredi ex præſcripto S. R. M. velimus ſatis ſuperq; indicauimus. Habetis vniuerſam mentem noſtram, & ſententiam, ex qua quid deinceps deliberandum agendumq; ſit, pro veſtra ſapientia decernetis.

Finita à P. Schönhof allocutione, annuente Illuſtriß. D. Caſtellano Gneſnenſi, R. P. F. Hieronymus à S Hyacintho Ordinis Carmelitarum Diſcalceatorum, hunc in modum proſecutus eſt.

Clariſsimi DD. Collocutores.

Cùm alterâ hebdomadâ, lectis publicè Regijs literis, in locum Illuſtriſſ. D. D. Supremi Regni Cancellarij, Illuſtriſſ. D. Caſtellanus Gneſnenſis Legatus S. R. M. Dñi Noſtri Clementiſsimi renunciatus eſſet, illicò tanquã ex loco Regio demandauit R. P. Schönhof partis noſtræ Catholicæ Theologo (re prius cùm ipſo priuatim collata) quatenus iuſtis de cauſis, maturo ſuo iudicio trutinatis, & palam expoſitis, inſtructionem præſentis Colloquij à S. R. M. D. Noſtro Clementiſsimo partibus ſeu partium Collocutoribus porrectam, luculentiùs explicaret: paruit ille, vt par erat, & ex ordi-

ne ac comiſsione Illuſtriſſ. Dn̄i, atq; adeò ipſius nomine, ſermonē ad partes inſtituit. Declarationem inſuper partis noſtræ Catholicæ adiunxit; qualiter nimirum Regiæ inſtructioni, ſcopo, & mediis ſic explicatis, conſtantiſsimè velit inhærere; & ab his ne latum quidem vnguem deflectere. Idem an Partibus quoq; animus foret ſiſcitabatur. Sermonem præfati Theologi noſtri, aut veriùs Illuſtriſsimi D. Legati, Clariſsiſſ. D. Collocutor Partis Auguſtanæ (cui ſatisfaciendi prouincia, tum ab Illuſtriſſ. D. Legato, tum à parte Catholicorum noſtrorum Theologorum ad me deuoluta) bino, vt notum eſt, excepit reſponſo. Quòd quidem reſponſum ſi compendio expendatur, quatuor videbatur comprehendere. Quædam enim redolebant nonnullam offenſionem, quædam dictorum Theologi noſtri ſiniſtram interpretationem, aut certè minùs rectā intellectionem præferebant, aliqua ad Iuſtificationem ſuæ partis, aliqua ad accuſationem partis noſtræ Catholicæ ſpectabant. Singula eo ordine proſequor.

Ad offenſiua reuocamus primò, quòd D. Collocutor Partis Auguſtanæ, tam in prima, quàm in altera ſua declamatione arguit noſtri Theologi præſumptam (vt vocat) licentiam, & iudicium interpretandi publicè Regiam inſtructionem, non Conſultis Partium DD. Deputatis, & Præſidibus. Piaculum ſanè haud leue foret, ſi quiſquam priuatâ temeritate potiùs, quàm Auhoritate, auſu magis, quàm iure fretus, Principis mentem interpretari præſumeret. At crimen huiuſmodi innoxio cuipiam affingere, eſt profectò in ſeipſum retorquere. Catholicæ Partis noſtræ Theologus nequaquam priuata Auhoritate leges interpretari Regias præſumpſit: qui (quantum ad hoc) nec ſuo, nec partis noſtræ Catholicæ nomine locutus eſt, ſed nomine, & Authoritate Illuſtriſſ. D. Legati, vices, & locum S. R. M. Dn̄i Noſtri Clementiſſ. ad præſens, obtinentis. Quòd ſi crimen erat Legem interpretari Regiā, crimen (ſi fas eſt ſine crimine) in ipſam Regiam perſonam reponere

re

re oportebit,quæ ore Theologi Regij interpretationem Regiæ voluntatis pronunciauit. Quapropter desiderabatur hac in parte, maior D. Collocutoris Aug. Confess. (alioqui prudenti, & moderato viro familiaris)tum cautela, tum modestia. Modestia quidem, vt ab imputata in vtroq; sermone, præsumptione abstinuisset, nec contra nostræ Partis Theologum, adeò immeritò inuectus fuisset. Cautela verò, ne Personam Illustrissimi D. Legati Regij læsisset. Cùm enim probè intellexisset, Illustriss. D. Oratorem Regium palam, & disertis verbis nostro comisisse Theologo, illam, quam fecit, mentis Regiæ explicationem, & interpretationem: iterũq; reprehensum paulò ante audijsset Collocutorem Partis Reformatæ, de præfati Theologi nostri Censura, tanquã in ipsum Illustriss. D. Legatum redundante, suspicionem euadere vix potuit, quòd non tam Theologum nostrum, quàm ipsum Illustriss. D. Legatum perstingere voluerit. Qui quidem sicut ex munere Illustriss. D. Legati independentẽ, ab vllo, præterquam à sola S. R. M. D̃ño Nostro Clementiss. Authoritatem obtinet, ita in omnibus quę sunt sui officij (quale est mentem Regiam explicare) à nemine dependere adstringitur.

Creuit offensa ex Parte D. Collocutoris Augustani, cùm adstruxit, per adhibitam (verba sunt illius) nouæ interpretationis Regulam, media à S. R. Maiestate proposita obscuriora videri facta. Profectò distinctio, & ordo partium Actionis primæ, tam dilucidè, & egregiè ac textui Regio conformissimè ab Illustriss. D. Legato per Theologum nostrum proposita, Censuram tam acrem à D. Collocutore August. immeritò, & minùs cautè subijt, siue personam Regij spectemus Oratoris, cui par obseruantia respectu muneris sui debetur, siue ipsam Clarissimam numerisq; omnibus absolutam explicationem illius, consideremus. Quid enim clarius dici poterat, quàm actionis primæ hunc ordinem à S. R. Maiestate præscriptum esse, vt primò quidem propositio-

poſitiones ſuæ doctrinæ partes ſibi inuicem porrigant. Deinde porrectas ſi opus fuerit ſcripto, vel voce declarent, tandem ab imputationibus depurent, vltimò demùm ea, in quibus non conueniunt, per Antitheſes planas exhibeant. Eiuſmodi claram explicationem, maiorem vocare obſcuritatem, non intelligo, quâ ratione poſsimus: niſi forte lucem ponamus tenebras, & tenebras lucem. Hîc quidem paulò liberiùs excurrendi occaſio inuitat, ſed intra Cancellos lex Charitatiui Colloquij (euocatum licet) continet: nec inuidiam, aut odium aliquod D. Collocutori conciliare opto, ſed illud duntaxat, quod ex dictis illius afficit, depromere intendo.

Acceſsit & illud, quod meritò partem noſtram offendere potuit, & de facto offendit; quia & ipſe D. Collocutor Partis Auguſtanæ diſsimulare non potuit, quin perſtringeret noſtrum Theologum, eò quod Religionem noſtram Catholicam, quam vocant Partes Romanam, appellauerit in hoc inclyto Regno Matremfamilias, Dominam, & Hæredem, vt potè quæ ſuo ſchemate nota, ab initio ſuſcepti Chriſtianiſmi, in noſtra hac Patria, etiam tunc quando à Partibus corrupta iam Eccleſia cenſetur fuiſſe, Supremo Capiti Eccleſiæ, Romano Pontifici, obedientiam deferens, ſicut hucuſque defert, pulſo Ethniciſmo, velut iniquo poſſeſſore, primum ius Matrisfamilias ipſa poſſedit, & hucuſq; eam prærogatiuam iure hæreditario obtinet, ſuiſq; alumnis velut obſequentiſsimis Filijs, non mancipijs, materno dominatur priuilegio. Ipſa eſt (liceat mihi pace veſtrâ) de Religione noſtra Catholica, quæ ſentio pronunciare (ſicut liberum fuit Partibus de ſua quæ placuit, proferre) ipſa eſt, inquam, quæ quaſcunq; Religiones alias, à ſe Diſsidentes, Chriſtiano licet cenſeantur nomine, hîc præceſsit, non ſubſecuta eſt, non illa apud vllam ex ipſis, gratiam hoſpitij poſtulauit, vel cameræ receptaculum conduxit, vel Partis ſecuritatem obtinuit, illas potiùs peregrinas, nec hîc enatas, ſed ex vicinis ex-

ter-

ternisq; Prouincijs aduentantes, Principum, ob varios respectus Politicos, benigniore condescensione &indulgentiâ admissas, sustinuit. His de causis appellatam Matrem familias, à nostro Theologo æquum erat dissimulare D. Collocutori Augustano, quamuis per modum præteritionis, quo causas inuidiæ à se remoueret, tanquam ad Cathedras Theologorum minùs spectans, Patronorum id discußioni remiserit. Satiùs consultusq; omisisset & offensam euitasset.

Venio nunc ad ea, quibus D. Collocutor August. indicat se Regium Theologum nostrũ, vel aliter intellexisse, vel sinistrè interpretatum esse. Arguit quippè eum, quòd in sermone suo, quem dicit, vel forsan notat, ipsum prælegisse (more quippè Doctorum Virorum, alibi paßim vsitato, & noto, longiores huiusmodi sermones maturiori consilio, & præmeditatione, scripto conceptos, non recitando, sed magis prælegendo, declamamus) arguit, inquã, quòd in illo suo sermone, quem dixit, noua inferat postulata, nouas iterum leges instauret, transacta rursum reuocet: Hæc si proprijs Theologi nostri verbis comprobasset, causam euicisset: noui nihil à parte August. postulatum est. Non de nouis legibus cõdendis, sed de conditis à S. R. M. Dño Nostro Clementiss. fideliter, & exactè seruandis actum est. Transacta deniq; volumus, cum illo esse transacta: at non transactis, opponimus transacta. Me explico magis. Quidquid de æqualitate inter partes transactum in Actis publicis legitur, minimè retrò agimus: porrò quidquid in æqualitatis, & iurisdictionis, siue Ciuilis, siue Ecclesiasticæ speciẽ præseferre videtur, exclusum ab hoc Colloquio cõmuni partium consensu, in controuersiam quidem nunc non vocamus, sed Actis diei secundæ Septemb. diligenter inspectis consignatum, non legimus. Quæstionem tantùm de æqualitate locorum pro Collocutoribus actu colloquentibus, vt commodè se inuicem audire audiriq; poßint, eâ die ab Illustrissimo Dño Legato per designa-

tum

ctum locum, ad mensam hanc in medio sitam, decisam reperimus.

Nec illud quidem satis benè intellectum, aut interpretatum censemus, quasi ordinem agendorum in prima Actione, ipsarũq; propositionum affirmatiuarum, & negatiuarum intercapedinem, dierum aut hebdomadarum interuallo Theologus noster distinxerit, quo sugillari non nihil videtur, quasi cum nostra parte Catholica inutiles moras, non modò per dies, sed etiam per hebdomadas nectere velit, prætextu porrectæ explicationis Regiæ Instructionis; cùm tamen nihil magis habeamus in votis, nihilq; magis cordi nobis esse iam probauerimus, nostraq; mox ab initio huius negotij prompta expeditione, & frequentibus instantijs, scriptis etiam consignatis, quàm vt agenda ageremus, omissis ad rem nostram non spectantibus.

Tandem & illa resolutio, quâ noster Theologus suã nostramq; mentem declarauit, *Nihil, nihil omninò nobis innouandum eße*, trahitur à D. Collocutore Augustano, ad Fidei nostræ & Religionis, quam profitemur, immobilem, & inflexibilẽ constantiam. Quod tamen (vt palam constat ex Actis) Theologus noster longè diuerso fine protulit, nihil videlicet contra leges S. R. M. Dñi Nostri Clementiss: scopumq; ab illo præfixum, nos velle agere, immutando, vel innouando aliquid ex his, quæ Priuilegia, prærogatiuas, libertates, cæteraq; Politica concernunt. Cæterùm, vt aliquid instantissimæ, hac occasione, postulationi Dñi Collocutoris Augustani obsecundando, condescendamus, quo rogatos vult DD. Collocutores Partis nostræ Catholicæ, renuntient vt aliquid suæ obfirmationi, ex qua pronunciarũt, se *nihil, nihil* omninò in suo sensu remissuros esse, alioquin si in limine, inquit, Colloquij hoc edixissent, bonam partem & temporis, & operæ huic Colloquio impensæ, potuisse redimi; Bono esse animo volumus Clariss: D. Collocutorem cum sua Parte Augustana, Bonam partem temporis & operæ huic Colloquio impensam, & impendendam, non

inuti-

inutiliter collocatam vt intelligat, fore confidimus. Nequaquam adeò nos obstinatos, & obfirmatos, ac illiberales sibi persuadeat, in ipsa quoq; materia Religionis, quasi nihil, nihil prorsus remissuri simus, sexcenta & ampliùs remittemus. Plaustra, non modò libros onerare, non tantùm implere, posit his, quæ haud inulti donabimus, imò iam vel anticipatè (si placet recipere) donamus. Renunciamus quippè plurimis erroribus, de quibus Augustana Religio persuasa, nostram Religionem esse obnoxiam, Attentos velim Auditores & benè capaces. Renunciamus, inquam, omnibus ijs erroribus, non quibus vnquam illibata semper sacra Religio nostra Catholica, quam vocatis Romanam in se sit obnoxia, sed quibus in vestra opinione, vel persuasione, vel etiam imputatione nigrescit. Non iam loquor de imputationibus, quas passim leuioris notæ homines in vulgus chartis, aut verbis hactenus spargunt, ad illas me reuoco, quibus plena est Confessio Augustana, Apologia ipsius, articuli Smalchaldici, & si quos alios pro symbolicis libris habetis. Iam ex his partem non exiguam nostro scripto pro ingressu ad primam actionem concinnato, hícq; publicè prælecto, collectam reperietis: collecturi adhuc sumus multo plura si libebit. permittite duntaxat, eâ nos liberalitate vobiscū agere. Equidem si pro vestra humanitate non impedieritis, nostram vt fidem, & Religionem ab huiusmodi imputationibus integrè depuratam exhibeamus, bonam partem temporis & operæ huic Colloquio, non malè impensam fore confidimus.

Forsan aliquid ampliùs expectastis, aut expetijstis per Vestræ Partis D. Collocutorem? vt nimirum ex ipsis quoq; inconcussis fidei nostræ articulis, aliquid in gratiam vestri remitteremus? insigne porro stratagema, quo vel priusquam congrediamur succumbamus. Quid enim reliquum est fidei, quam remittere licet? siquidem illam, vel vnicus error corrumpere sufficit. Nunquam fidē nostram Catholicam antiquissima possessione suæ certitudinis, tot

 sæcu-

ſæculis firmatam, aleæ præſentis Colloquij animus fuit exponere: idq; vel ipſis vobis ſemper fuiſſe, & eſſe perſuaſiſsimum, pro comperto habemus. Longè alia eſt fidei noſtræ Catholicæ Conditio, quàm, vt diſcuſsionibus infallibilis ſuæ veritatis, & certitudinis à nobis ſubijci vnquam debeat, vel patiatur. Arundinea non eſt, quæ hinc inde agitetur: Petra eſt quæ fluctuum impetus frangat, non ab ipſis frangatur. Ea nos certitudine de fide noſtra Catholica decet eſſe perſuaſos; vel vobis ipſis approbantibus, illa quæ fide diuina creduntur, immobiliter credi oportere: Ni forte exiſtimetis nos in ea, quàm (DEO miſerante) profitemur Religione, vacillare, & ſimiles fluctui maris, qui à vento mouetur, & circumfertur, in fide noſtra hæſitare, fidem denique ſine fide poſsidere, nec quòd credimus, verum eſſe prorſus credere. Vobis porrò, qui aliter de fidei noſtræ ſanctitate opinamini, licet in eam periculum facere, & validiſsimis, quibus præualetis machinis illam impetere: nobis interim, non vt dubijs, ad diſcuſsionem fidem noſtram exponentibus, ſed velut ſecuris, contra impetus veſtros, illius quàm diximus certitudinem ſtrenuè defendentibus. Et ſi quidē omnes vires veſtras in caſſum (vt confidimus) deprompſeritis, imò exhauſeritis, in eandem quòd ſummopere optamus ſententiam felici coniunctione nobiſcum venire licebit: at non antè, deditionem noſtram liceat expoſcere, quàm munitiſsimum caſtrum noſtrum expugnaueritis: Euincite priuſquàm remittamus, quòd de fide noſtra remittere debeamus: nec ante victoriam captiuos abducatis. Sed nec tanti eſt apud nos momenti allegata à D. Collocutore Caroli V. Authoritas, vel potiùs animoſitas, quâ dicitur non erubuiſſe confiteri, ex parte ſua Catholica eſſe aliqua ſecus, à ſcripturis tractata, & intellecta, quæ ad Chriſtianorum concordiam corrigi oporteat: iudicium Principum ſæcularium, quantâuis dignitate, vel ipſo etiam Diademate inſignitorum, apud nos in cauſis fidei, & religionis, nequaquam eſt irrefragabile. Dixerit hæc

ſane

ſanè Carolus V. & ita cenſuerit. Opponimus, primum ſacris Chriſtianæ Religionis initiatum Imperatorem, Conſtantinum Magnum; poſt hunc Gratianum, Martianum, Valentinianum Seniorem, Theodoſium Iuniorem, Martinum, Baſilium, pleroſq; cæteros laudatiſsimos Imperatores Chriſtianos. Adiungimus etiam Gentiles, vt Aurelianum, etiam Arianos, vt Theodoricum Regem Gottorum, qui in rebus fidei, & cauſis Eccleſiæ, Epiſcopis & Paſtoribus iudicium detulerunt, non ſibi arrogarunt. Notabile eſt illud S. Athanaſij, abominationem deſolationis à Daniele prædictam vocantis, ſi quando Princeps ſæcularis, iudicijs præſideat Eccleſiaſticis; ſanè & ipſe Sereniſsimus, & pijſsimus REX Noſter D. Clementiſſ. VLADISLAVS IV. adeò hac in parte ſe exhibuit cautum, vt non modò quicquam facultatis de rebus ad fidei, & religionis ſubſtantiam ſpectantibus ſibi vſurpauerit: quin etiam in prudẽtiſsima ſua Inſtructione cauerit, ſcripta partiũ priùs quidẽ Legato, & Deputatis tradenda, ſed non, vt illi de doctrina eiuſq; veritate, vel falſitate iudicent, verùm; vt duntaxat videant, num aliquid ſit inſertum, quod partem oppoſitam meritò poſsit offendere. Habent ſanè Principes, aliud circa Eccleſiam officium: non dijudicandi de dogmatibus Eccleſiæ, ſed illius incolumitatem tuendi, & propugnandi. Gladio Imperatorum Eccleſia protegitur, mamilla Regum lactatur, ſenſu, & iudicio illorum non regitur, obſequentes potiùs hac in parte, ipſos Imperatores, tanquam filios, experitur.

Nec Carolus quidem Quintus optimè aliâs de Eccleſiaſtica Repub: meritus, ac pro fide Catholica zeloſiſsimus Imperator, contrarium aliquid creditur præſumpſiſſe, aut præſumptuoſè protuliſſe, de his præſertim, quæ dogmata Fidei concernunt. In materia morum fortaſsis correctionem aliquam legitur deſideraſſe. At neque in huiuſmodi cenſura diſciplinæ Eccleſiaſticæ, ſegniores Eccleſiæ Catholicæ Prælatos poterit quiſquam arguere, qui

non solùm in nouissimo Generali Concilio Tridentino, tot de Reformatione capita legerit, tot statuta viderit, sed etiam in plerisq; Synodis Prouincialibus & Diœcesanis, de morum correctione, de abusuum extirpatione, maturis consilijs, prouidè & accuratè deliberari perspexerit. Quod si his non obstantibus adhuc necessè sit venire scandala, & aliquos abusus contingat deprehendere in Ecclesia, Cætus alienus, qui sine peccato est, mittat in eam lapidē. Cæterùm manum de tabula retrahimus; Ad tertiam actionem remittimus, quod occasione dictorum à D. Collocutore Augustano, de Carolo V. obiter tetigimus.

Progredior tandem ad ea, quibus D. Collocutor Augustanus iustificat suæ Partis, accusat verò nostræ Partis causam. Iustificat suam causam, cum suo suorumq; nomine summis votis exoptat, quò consilium Regium præsentis Colloquij DEVS Opt: Max: secundet. Factis, optamus, fidem vt conciliet dictis: & ex parte sua non modò nullum felici exitui huius negotij obicem aut remoram interponat, verùm etiam contestatâ promptitudine cooperetur. Adiungit suam suorumq; erga eiusdem S. R. M. Dñi N. Clementiss: Instructionem, debitam obseruantiam & submissionem, nostrâ non inferiorem. At in eo facit nos non nihil hæsitare, siquidem, vt in priori sermone declarauit, Instructionem Regiam legis loco non recipit: quo ipso licitum sibi contrauenire illi indicat, cùm tamen S. R. M. Dñs N. Clementiss: in literis patentibus, ad Illustriss: & Reuerendiss: D. Episcopum & Præsidē nostrum, datis, conceptis exprimit verbis, se Instructionem suā exactissimè velle seruari. Hinc nos Catholici Theologi, etsi alioquin probè nouerimus, potestatis Secularis legibus Statum Spiritualem & Ecclesiasticum non ligari, sponte nihilominùs, quasi pro lege eaq; inuiolabili præfatam Manuductionem Regiam, velut prudentissimam, & scopo huius Colloquij appositissimam, cum ea quâ par est reuerentia, & æstimatione acceptauimus, Dños

Theo-

Theologos Augustanæ Confeſsionis, qui non modò in cauſis ci-uilibus, verùm etiam Spiritualibus, Magiſtratus ſecularis iuriſdi-ctionem recognoſcunt, quiq; vel ipſis Proconſulibus Ciuitatum vltro parent, multò magis ſupremæ poteſtati Regiæ, nihil in Re-ligione ipſorum innouanti, congruentiſsimum duntaxat ordinē Colloquij præſcribenti, & iuriſdictionem recogniturос, & prom-ptè pariturοs, imò in eo nobiſcum certaturos, omninò perſuaſum habuimus.

Eſt aliud, quod in ea perſuaſione faciat nos ampliùs hæſitare: cùm enim S. R. M. Dñus Noſter Clementiſſ: ab hoc Colloquio tam impenſè arceat ſtrepitum, & conflictum diſputationis, vt ne quidem nomen diſputationis in toto hoc Negotio vſurpari vnquā voluerit, è contra D. Collocutor Partis Auguſtanæ, tot tantiſq; verbis vrget diſputationis opus, & neceſsitatem, vt ſine illa præ-ſens negotium nullâ ratione confici poſſe arbitretur. Vnum hîc vel alterum dici oportet. Aut D. Collocutor putat S. R. M. Dñum Noſtrū Clementiſſ: omnem diſcurſum naturalem, & proprium rationis munus, penitus interdicere, & ab hoc Colloquio ablega-re; ſic porrò indignè mens Regia detorqueretur, quaſi nos homi-nes rationales, nec humano, nec rationali modo velit agere; cu-ius etiam contrariū nō ſemel expreſsit S. R. M. mentionem faciens, non tam circa primā actionem, quàm circa ſecundam, probationū & trinarum etiam inſtantiarū ſiue oſtenſionū, quæ omnia ſine diſ-curſu fieri nequeunt: aut certè putat D. Collocutor diſputationē ſecundùm leges Logicæ artificialis, ſiue non tam vſum, quàm abuſum illius S. R. Maieſtatem voluiſſe inhibere. Hîc Regiam mentem attigit; ſed illam tot verbis impugnare non licuit, nec decuit niſi profeſſæ erga S. R. Maieſtatem oblitum obſeruantiæ. Mens planè Regia eſt, non naturalem, imò neq; ex integro artifi-cialem Logicam ab hoc arcere Colloquio, ſed potiùs contentio-ſam, & in immenſum protractam diſputationem, quam etiam

 nomi-

nomine ingenioſæ argumentationis, & interminatæ argumentorum conflictationis, indigitauit. Scilicet præcauere placuit S. R. Maieſtati D. N. Clementiſſ. ne fortaſsis (vt vulgò fieri ſolet) non vitio Logicæ artificialis ſed deflectentium ab ipſa arte, diſputatio in contentiones, Theologicæ veritatis inueſtigatio in Logicales difficultates, extraneas controuerſias, quæſtiones tandem interminabiles non tam deſinat quàm excurrat, denique non vſque ad conuincendum, quo fertur conditio diſputationis, ſed quantùm ad prudentiale duntaxat de collatis inter nos iudicium colligendũ ſufficeret, diſceptare nos voluit. Hunc ſenſum & non alium mentis Regiæ fuiſſe, Regius Theologus noſter diſertè aperuit, & congruâ Apoſtoli authoritate firmauit. In eo porrò ſenſu plurimos ſacrarum literarum Interpretes locum Pauli accepiſſe, ſi D. Collocutor non meminit (vt ipſe dicit) ad eos recurrens labili memoriæ ſuccurret, & Doctiſsimum Theologum noſtrum, non temerè, nec contra, aut præter communem omnium expoſitorũ ſenſum, locum vtrumq; Pauli explicaſſe, fatebitur. Et illud nihilominùs ſibi perſuaſum habeat, nos Regiæ quidem menti & voluntati obſecundando, non autem ſcholaſticæ diſputationis energiam detrectando, ab hoc concertationis genere velle pro nunc ſuperſedere. Licet nihilominùs alioquin experiri, quantum etiam in hac palæſtra ſimus exercitati, dummodo (quod nobis cauemus) vis & neruus legitimæ argumentationis titulo, & ſpecie prætenſæ ſophiſticationis, (quod vulgò fieri ſolet) non inſigniatur.

Tandem (quòd adhuc ad iuſtificationis cauſam ſpectat) innocentia, ſedulitas, promptitudo, quàm D. Collocutor pro ſua parte Auguſtana, in decurſu totius Colloquij eo vſq; allegat, an ex toto, vel ex parte ſubſiſtat, ex Actis ſuo tempore patebit. Media liquidandi ſuam doctrinam, ea integritate, à ſe propoſita aſſerit, vt doctis pariter, & indoctis abundè ſatisfactum arbitretur. Vereor ne

hanc

hanc laudem illi eripiant, vel ipſi ſui Auguſtani: qui in Boruſſia corpus ſuum Prutenicum, eo, quem ipſi prætendunt, honore, & æſtimatione ſpoliatum, & poſthabitum, docti pariter, & indocti grauatè, hauddubiò ferent: quod tamen nos minùs afficit.

Afficit magis (idq; ad vltimum iam punctum ſpectat) quòd D. Collocutor iuſtificata (vt putabat) ex integro ſua, ſuæq; partis cauſa, noſtram indirectè partem accuſat, dum aliqua, à nobis poſtulat, quæ ex obliquo videntur cauſam, & culpam moræ huius Colloquij in nos refundere. Poſtulat quippè reliquam partem Actorum nondum reuiſam recenſere; quaſi per nos ſolos ſtet, aut ſteterit vnquam, nondum recenſitam; cùm ſemper ad recenſendũ præſto ſint noſtri infatigabiles Notarij. Poſtulat item propoſitiones ſuæ partis, ab aliquot diebus oblatas, in publico prælegi, ſicut noſtræ, & Reformatæ partis prælectæ ſunt: quaſi non potiùs nos earum correcturam, Iudicio DD. Deputatorum faciendam, ab ipſis hucuſq; ad faſtidium præſtolemur, quàm prælegere differamus. Media liquidandi noſtram doctrinam cauſatur hucuſque non integrè propoſita: quaſi non iam toties à nobis declaratum ſit, ad præſens negotium, alia præter porrecta, non eſſe opus porrigere: per partem item Auguſtanam ſtetiſſe, quòd alia non ſint propoſita. Deniq; ſicut nos vltra ea, quæ à DD. Auguſtanis nobis vltro ſunt porrecta, alia quæ nobis quoq; videbantur, adhuc ab ipſis in eundem finem porrigenda, importunè non exigimus, nec ideo negotium Colloquij retardamus: ita DD. Auguſtanos propoſitis, à nobis præſtat eſſe contentos, nec alia importunè extorquere: aut certè diſertè proponant nobis quænam dogmata fidei inter nos, & illos controuerſa, ex his quæ porreximus medijs nequeant liquidari? Hæc ad contenta in ſermone D. Collocutoris, fuſiùs quidem quàm optaram, at non vltra quàm ratio, & neceſſitas exigebat, proferenda iudicaui.

In Epilogo D. Collocutoris placet ſubſiſtere, & terminare:

vbi

vbi ille fiduciam nunquam extinguendæ veritatis in illo maiorum ſuorum Symbolo, *Verbum Domini manet in æternum*, expreſsit, & concluſit. Vocauerat quidem ille in decurſu ſui ſermonis, ex quadam occaſione, nouas ſermonum concertationes, nouas acies. Equidem non ſumus, tam delicati, vt vocabulum aciei nos pungat: non adeò ſuſpicioſi, vt ad cuiuſuis inſtrumenti, vel vocabuli bellici mentionem Catafractum ex ore militem prodire imaginemur, perterritiq; terga vertentes, ex arena deſcendamus. Deniq; non tam prauæ diſpoſitionis, aut tam paruæ (vt ſic loquar) Latinitatis, vt aciem verborum, Claſsicum Diſputationum, ad Spiritus bellicoſos, & fragorem armorum, vel detorqueamus, vel vtrumq; confundamus. At diſsimulare non poſſumus Symbolum illud maiorum veſtrorum nobis non parum ſuſpectum. Meminimus quippè legiſſe nos aliquando in Geſtis Germaniæ, quoſdam occaſione, & prætextu Religionis, rebellionem contra memoratum Imperatorem Carolum V. meditatos, (quam poſtmodùm minùs fauſtis auſpicijs inchoatam, triſtiori fato terminarunt) hæc pro Symbolo, & teſſera verba habuiſſe, *Verbum Domini manet in æternum*, eorumq; initiales literas ſuis veſtibus affixas prætuliſſe. Non opinor Clariſſ. D. Collocutorem, eò ſuo Epilogo voluiſſe alludere: hoc demùm quippe à ſcopo, & indole huius Colloquij foret, non parum abludere. *Verbum quidē Domini maneat in æternū*, at hoc Symbolum, quâ nobis eſt, aut poteſt eſſe ſuſpectum, ab hoc inclyto Regno exulet in æternum.

Cùm finem dicendi feciſset R. P. Hieronymus à S. Hyacintho, ſubiunxit Illuſtriſsimus ac Reuerendiſs: Epiſcopus Samogitiæ.

Clariſsimi Domini Collocutores.

Experimur quotidie magis magiſque impediri progreſſum Negotij; vobis, ſcripta quædam vt prælegantur

tur, vel Protocollo inserantur, vrgentibus, nobis eadem ex iustissimis causis non admitttentibus. Suggerimus medium: mittamus iam disceptationem hanc de toto sistemate siue nostræ siue vestræ Doctrinæ, & in aliud tempus differamus. Interim ordiamur ab vno quopiam singulari capite quale v. g. foret illud, quod est de Regula credendi. Ipsum aggrediamur, in propositiones breuissimas redigamus, mox elucidemus, iterùm ab imputatis erroribus vel opinionibus purgemus, tandem antitheses eliciamus. Ita deinceps progrediamur ad alia capita. Hoc nobis visum est vnicum remedium: & vel hac ipsâ horâ parati sumus prodire in medium, & idem vt vtraque Pars alacriter facere velit, postulamus & inuitamus.

Post hæc Clarißimus D. Hülsemannus ex occasione verborū quorundam R. P. Hieronymi de Symbolo illo: Verbum Domini manet in æternum, *hanc protestationem intulit.*

Illustrißimi & Reuerendissimi Domini quæ publica sunt, mittam, vt Illustrißimus D. Castellanus Chelmensis priùs poßit sententiam dicere. Sed hîc occurrit aliquid priuatum, de quo silere tanquam subditus Sereniß. Electoris D. mei Clementißimi non poßum. Verba illa quæ Rebellionē aduersus Carolū V. præseferebant, iniuriosa sunt. Ex actis publicis cōstat, quinā illi fuerint quos & æquitas & ius naturale coegit arma defensiua suscipere; velle autem illa arma eorumq́; expeditionē in publico rebellionem dicere (dabunt mihi veniam Illustr. Vestræ) hoc demùm est, quod præterire non poßum. Reuoco mihi verba illa ad animum, & peto satisfactionem fieri, tam Sereniß. Principi Sax. qui tamen est Summus Dux & Vicarius Imperij, & de Republica non tam male meritus, vt Serenitatis Suæ Maiorum arma defensiua rebellionis

 crimine

crimine notari mereantur, quàm toti Domui Saxonicæ. Et peto, vt Authoritate Illustrißimarum Dominationum Vestrarum referant Notarij in acta (nisi id iam sua sponte agunt) protestationem meam de imputatione rebellionis.

Subiecit D. Boianowski liceat nobis deliberare quia multa sunt imputata, quæ non poßumus pati & proinde protestamur. Accepimus tot instructiones sex vel decem, & Reuerentiarum Vestrarum non est nobis leges dare.

Respondit R. P. Schönhof, obsecramus ne Mag. D. Vestra pro Authoritate aßumat Sibi potestatē nos reprehendēdi. Veneramur Mag. Vestram tanquam Deputatum suæ Partis. Habemus, qui nos reprehendat. Interim quantum Iuris est Mag. Vestræ eo fruatur rogamus, citra nostram reprehensionem.

Reposuit Magn. D. Boianowski. Et nos Reuerentiam vestram rogamus, vt idem vicißim faciat. Respondebimus singulari scripto.

Tum Illustrißimus D. Castellanus Chelmen. in hunc modum dißeruit.

Intentio prima fuit demonstrandi Instructionem S. R. M. Dñi N. Clementiss: normam esse, quâ obseruatâ negotium propositū accelerari & moræ omnes resecari possent. Si intra cancellos istos allocutiones mansissent, certè iacturam temporis non pateremur, non propter intentionem illam vrgendi, vt satisfiat Instructioni S. R. M. sed quòd multa admixta sint, quæ reuera ad hanc intentionem non pertinebant. Iam apologias nectimus, longasq; ædificamus antapologias, ædificio illo, quod S. R. M. à nobis publicè laudatißimo exemplo requirit, relicto, iam aliud ædificamus. Ita indirectè accusamus nos morarum, vt certè si ita pergamus, nulla apologia, quamuis longißima, sufficiat, quæ nos coram S. R. M. & Orbe vniuerso excusabiles faciat. Proinde etsi iteratio responsionis à Parte DD. Catholicorum requireret deliberationem & procrastinationem replicationis, attamen (iam loquor vt vnus

ex Præ-

ex Præſidibus S. R. M. deputatus) mihi minùs neceſſarium videtur, vt longas nectamus apologias. Impendimus plùs quàm bihorium iſtis prælectionibus prolixorum ſcriptorum, fortè duodecim dies inſumerentur, reſponſionibus iteratis. Proinde illa pars temporis, quæ nobis relinquitur, non impendetur huic negotio primario, ſed acceſſorio. In reſponſione iam prælecta, obiectum eſt Oratori noſtro, illum vulnera intuliſſe, ſarcaſmos etiã admiſcuiſſe, ratione verbi illius *claßicum*, certè non ea mens fuit Oratori noſtro vulnera inferre. Ille proteſtabatur coram DEO & nobis, ſibi non fuiſſe eam mentem: & ſi culpam imputare alicui viſus eſt, tamen cum interturbatus fuerit in ea periodo, quâ verba illa protulerat, impeditus fuit, vt poſtea ſubſequentibus verbis explicare priora nequiuerit, & potiùs viſus eſt incaleſcere, voce, & geſtu, quam affectu. Quod ſarcaſmum attinet, proteſtabatur multum abfuiſſe ab intentione ſua. Nam ſi allegoriam ſuã de claſsico ita repetijt, vt remoueret opinionem à ſe ſuiſq; Fratribus, infeſtarum diſputationum, aut bellicoſæ animoſitatis, tamen non eo animo fecit, vt obijceret alienam à verbis Partis Catholicæ animoſitatem. Certè, ſi verum fatendum eſt, multa & in priore allocutione, & in hac poſteriore inſerta ſunt, extra rem, quæ potiùs ad aliam partem actionis referri debebant. Extra rem illud erat, in prima & in hac iterata allocutione, aliquam Religionem Dominã vocare, & ita innuere, alteram eſſe ancillã. Nobis, id eſt, Nobilitati iniurioſum videtur; & quoniam repetitur, nos etiam repetimus, læſam eſſe hac in parte Nobilitatis libertatem. Regem habemus & Dominum, & ita Dominum vt Patriæ Pater ſit. Habemus leges, nexus, Confœderationes, quæ innuunt, ita hoſpitam eſſe vnã Religionem, vt alteram. Regnum illud eſt, quod hoſpites capit, introducit & honorat. Præterea nihil fit ſine nobis, fide, honore, & conſcientia libertates noſtras ſtabilimus. Hæc tria arctiſsimo nexu coniuncta oſtendunt, nullum hîc Dñum, nullum ſeruum

in Religione esse, sed omnes Fratres. Fraternè inter nos paciscimur, proinde impropriè dictum putamus Religionem aliquam Dominam esse. Deinde illud etiam fortè minùs benè intellectũ fuit, Oratorem nostrum læsisse dicto, facto, Illustriss: D. Præsidẽ. Certè virtus & dotes Illustriss: D. Præsidis, non merentur reprehensionem, & ita omnibus patent, vt nullus audeat facto & verbo lædere. Si dictum de veritate & dignitate, non id detorqueri potest ad aliquam æmulationem dignitatis, sed ita accipienda sunt verba, vt dicta sunt, non deflectenda ad explicandam aliquam iniuriam. Optimè dicitur à Rñdo Patre licuisse Instructionem interpretari; sed non licuisse obijcere aliquid alicui, cùm nulli Parti aliquid obiectum fuerit. Idem regerimus quod interpretatio Instructionis neminem lædere potuit, sed multa addita sunt, quæ lædere poterãt, & de facto læserunt. Itaq; si Instructionem S. R. M. quis interpretetur, nullus ad iniuriam trahere potest. Competebat id Illustriss: D. Præsidi, vt declararet Instructionem eam esse sequendã, & sic nulla iniuria facta fuisset, sed remouenda ea erant, quæ minùs eò pertinebant. Satis hac in parte declarauimus mentem nostram, nos non recedere ab ea per omnes actus, paratosq; esse procedere. Præliminaria iam absoluta; vt basis statuatur liquidationum, proponuntur certa fundamenta, quæ liquidari tanquã vera, vel refutari tanquam falsa, debent. Tolerantiam quod extendere voluerit in diuersos sensus, hoc minùs necessarium arbitramur. Scopus S. R. M. est vt veritas patefiat, sed de tolerantia aliqua loqui non huius est loci, vel quæstionis.

Quoad Politicam tolerantiam, illa est indubitata, & quoadusq; libertas manebit, tolerantia diuersarum Religionum in hoc Regno manebit inconcussa, nisi forte fratres conuertantur in hostes, quòd Deus auertat à Patria nostra. Attulit R. P. rationes quare scripta nostra non acceptentur, & quidem quia sunt diffusa. Certè puto illud breue esse, quòd totam rei explicat naturam; illud non solùm

breue

breue non esse, sed etiam non adæquare rationem rei, si aliqua essentialia omittantur. Proposuimus propositiones nostras breuiter; etiamsi multa sint verba, abesse tamen non potuerunt salua rei essentia, suntq; tam generales, vt trahi non posint ad iniuriam: si displicent refellantur, si placent approbentur. Si quis contrarium statuat, non esse illam Catholicā sententiā, & scrupulos habeat, audiendus est, & scrupuli eximendi sunt, vt constet, si id verè, an falsò imponatur toti vniuersitati. Vt ergo præcidatur ansa vlterius moras terendi, pars nostra Reformata, etiamsi videat multa in repetitione scripti istius, iam prælecti contineri, ad quæ necessariò fusè erat respondendum, tamen vt ostendat se in penetralia huius negotij velle descendere, iam præterimus illa, rogantes ne in posterum cathedram introducamus in hunc consessum: tam enim longæ Apologiæ propter commoditatem dicentis requirerent cathedram. Hic locus non est fuse dicendi, sed breuiter rationes proponendi: disputationem facile abesse patiemur. Non vocetur disceptatio, dum̄odo illud maneat, Rationibus agendum esse, quæ euincant quid verum, quid falsum sit. Illud præterire non possum in nupera Sesione nostra etiam mihi vitio versum fuisse, quòd titulo honorauerim Pastores meos, qui Ecclesiasticis competit. Ego non ægrè fero, quòd pars Catholica non det illis titulum hunc, quibus dare dubitat per conscientiam. Mihi tamen, vt aliquid imponatur hac in parte, loco legis, iniquum esse existimo: inter Collocutores dicta lex est, sed lex illa non est dicta mihi, qui iure meo, etiam corā S. R. Maiestate vterer, dum, si occasio esset, meæ professionis Ecclesiasticum virum, eo nomine compellarem. Proinde peto ne mihi lex dicatur, cui me non subieci. Si scrupulus hæret ne subscribantur Acta cum his titulis: certe multo grauiora subscribentur. Grauius est dicere Religionem hanc vel illam, magnum errorem fouere, & tamen ex legibus conuentis subscribenda hæc erunt, non approbatiuè, sed attestatiuè. Ita Iudex de maximis sceleribus, scru-

 tinio

tinio habito subscribit, cum scelera non approbet, sed testetur ita Actum fuisse. Non est igitur, quòd hac in parte præseferant, se consurgere quasi abituros, si hoc nomen alicui detur. Satis est semel declarasse, Vos hunc titulum non dare. Vos videatis, quo iure Vestris Ecclesiasticis detis. Rogo, vt lenitas & mansuetudo, in hoc Colloquio Charitatiuo obseruetur.

Quoad Scriptũ perlectũ, per Illustriss. & Reuerendiss. D. Episcopum, iam nunc nulla declaratio dari potest, quia natura negotij postulat, vt illud consideretur, an medium istud sit amplectendũ. Declaro igitur à parte Reformatorum, nos vlterius non condescensuros ad Apologias, aut Antapologias, sed præcidere velle omnes occasiones, præcipuè illo fine, ne tempus teratur, ne occasio detur maiori irritationi, & eò citiùs veniamus ad portum huius negotij, ne frustremur eo effectu, quem intendit S. R. Maiestas Dñs Noster Clementissimus: deinde illud iteramus, vt verè Charitatiuum sit Colloquium, ne Sessiones publicè fiant sine omnium nostrum consensu (aliâs multa cruda afferentur, quæ maturitatem postulabant) & ne imponatur nobis necessitas sequendi, vt iam non sponte venire videamur sed coacti. De Protocollis inferimus denuò, obsignari debere, & si protocolla non expediantur minùs fructuosæ erunt Sessiones. Cur enim in publicum procedamus, si spes nulla sit vlterius procedendi? Iteramus quoq; de Confessionibus nostris acceptandis, & rogamus, vt hæc simul combinentur: adeoq; declaretur non acceptari, aut acceptentur. An verba contineant aliqua acriora, hoc patebit ex iudicio eorum, quibus S. R. Maiestas id muneris tribuit. Sed vt adimatur aliquid de essentia rei, iniquũ esse puto. Neq; mens est S. R. Maiestatis, vt ad libitum alicuius scribamus propositiones, præsertim in Articulis quos credimus, modo absit occasio acerbitatis: sed non putamus nos occasionem acerbitatis dare, cum explicamus fidem nostram quid credamus, quid non credamus: facimus hoc ita, vt si ostendatur nobis aliud,

para-

parati ſimus reſponſionem modeſtam, & accipere & referre. De particularibus quæſtionibus eo tendit noſtra declaratio, vt inuicem nobis explicemus quid credamus, & nihil intereſt, ponaturue id in propoſitione, an in liquidatione. Rogamus itaq; ne vlterius fiant nobis iſta præiudicia, & vt fundamentum illud, quòd explicabit vlterius negotium conſtituatur, & confirmetur, quô ſpem habere poſsimus vlterioris negotij, & boni ſucceſſus; ſi contrarium fiet, deſperandum eſſe de effectu videbitur; Nec ſatisfacient nobis rationes R. P. Schönhof, etiamſi dono facundiæ ditiſsimi, qui putat nos debere generaliſsimas formare propoſitiones. Et ita poſtulamus, ne intentio noſtra, ſiniſtram patiatur interpretationē. Toto animo & corde anhelamus proceſſum negotij, neq; refugimus, vt quàm citiſsimè perueniamus ad liquidationem doctrinæ, vt tandem videatur ſucceſſus tam grauis negotij.

Excepit R. P. Schönhof. Expediret tandem, vt omni ſiue apologiæ, ſiue antapologiæ finis imponatur, neq; aliud Pars noſtra Catholica à multis hebdomadibus expetit, & deſiderat. teſtis eſt ipſa Illuſtriſſ. D. V. quanto tædio acceſſerimus ad prolixiores præliminares tractatus, & quanto affectu expetiuerimus, vt abſolutis vnâ die conditionibus, iuxta Inſtructionem S. R. M. Dñi Noſtri Clementiſſ. deſcenderemus ipſâ 3 die ad negocium principale. Ex quo concludet Illuſtriſſ. D. V. nihil ex parte noſtra deſiderari. An allocutio noſtra ad rem non fecerit? an etiam grauis neceſsitas nobis impoſita non fuerit mentem noſtram explicandi, magno & ſublimi iudicio Illuſtriſsimæ D. V. ſubijcio. An meâ, quanquam non meâ, ſed totius Partis Catholicæ, qualicunq; oratione rem & pūctum acu tetigerim, ſiue circa ſcopum, ſiue circa media, aduoco quotquot adſunt teſtes, omnes ſpectatores, & Auditores. Adegit me ſermo nuper habitus à Clariſsimo D. Collocutore, vt reaſſumerem titulum Dominæ, quē Eccleſiæ attribui, & ipſis verbis meis apertè ſignificare volui, non aliud nos intendere

dere

dere, quàm more Polonico honoris causâ deferri. Conſtat autem inter omnes Titulum Domini aut Dominæ, ſi honoris causâ deferatur, non opponi correlatiuè ſeruo aut ancillæ, ſed cuicunq; alteri recognoſcenti aliquam minoritatem ſiue dignitatis, ſiue temporis, ſiue cuiuſcunq; circumſtantiæ. Atq; hæc eſt noſtra mens, cùm dicimus Religionem noſtram Catholicam eſſe Dominam, cæteras aduenas: vt verò præiudicium vel tenuiſsimum imprimis Nobilitati inferatur, abſit. Iam de tolerantia, maluiſſem nec mentionem fuiſſe factam. Scimus quàm periculoſa ſint conuenta per tolerantiam; vnde hactenus ex ore ſiue meo, ſiue alicuius noſtrum, nunquam elapſum eſt nomen tolerantiæ. Sed quia Clariſsimus D. Orator, præcipuam partem præſentis noſtræ conciliationis reuocauerat ad tolerantiam, & ad imperfectam illam pacem reduxerat, non poteram diſsimulare planè oppoſitam fuiſſe intentioni noſtræ tolerantiam. Itaq; quæ mens noſtra eſſet, declarandum erat. Quod ad offenſam illam dignitatis publicæ Illuſtriſſ: D. Legati iuſſus fui, etiam præter voluntatem meã, ſicco pede non præterire. Deniq; quod ad propoſitiones attinet, cauſæ, quas obſtitiſſe dicimus, non meæ ſed totius partis ſunt: vnde argui non debui vt inuentor & Author. Declaro, niſi his cauſis ſatisfiat, & exæquetur tota Pars, fieri non poterit, vt prælegantur, & in Protocolla inſerantur. Illuſtriſsimæ D. V. maximas refero gratias, nomine Partis meæ, pro ea candidiſsima & ſinceriſſima voluntate promouendi hoc negotium; & ſcio S. R. Maieſtatẽ maxima cum animi voluptate accepturam hanc alacritatem, & promptitudinem, cui nihil triſtius accidere poteſt, quàm ſi audiat moras necti, nihil gratius, quàm ſi intelligat hominem eſſe, qui rem cordi habeat.

Subiunxit Illuſtriſsimus D. Caſtellan. Chelmenſis. Non ſolùm meam ſed totius partis mentem aperui.

Hic R. P. F. Hieronymus à S. Hyacyntho interpoſuit ſequentem prote-

protestationem. Expostulauit Dns Collocutor Partis Augustanæ de clausula mei sermonis: sed quia non est huius loci, negotia Ducis aut Ducatus Saxoniæ tractare; in quocunq; alio loco & foro paratus ero respondere, & dictorum meorum veritatem comprobare, atq; ita quantum opus est, contra protestationem D. Collocutoris protestor, & reprotestor.

Post hæc Mag. D. Guldensternius Capitaneus Stumensis, Petijt parti Augustanæ dari tempus ad scriptum prolixè lectum respondendi breuißimè & sine aculeis. Idem postulauit Mag. D. Boianowski.

Illustriß. verò D. Castell. Gnesnensis. Putabam (inquiebat) Illustres DD. Vestras hoc medio cõtentas fore quod Illustriß. D. Castellan. Chelmensis proposuit, id est abrumpendi tam prolixas responsiones. Cum vero DD. Vestræ respondere proposuerint rogatas volo, vt ab eo supersedeant, aliâs dabitur rursum respondendi occasio & sic procedetur in infinitum: potiùs progrediantur ad trutinandas & pensandas propositiones suas, quas iam nobis obtulerunt.

Respondit Mag. D. Guldensternius Capit. Stumen. si permißũ fuit respondere ex tempore Illustriß. D. Castell. Chelmen. liceat etiam nobis scripto id facere, Nihil moræ faciemus.

Denique Illustriß. D. Castell. Gnesnen. soluit Sessionem & indixit priuatam ad diem sequentem horâ solitâ, ad examinandas propositiones DD. Augustanorum per Dominos Deputatos.

SESSIO XXIII.

Die quartâ Octobris.

Cum in præsentia Illustrißimorum DD. Deputatorum omnium partium conuenißent in conclaue Illustrißimi D. Legati, Deputati Theologi, ad reuisionem positionum DD. Augustanorum, iuxta conuentionem

proximâ Seßione publicâ factam: ex parte quidem DD. Catholicorum, Illustris & Adm. R. D. Ioannes Zawißa Archidiaconus Vilnensis, & R. P. Martinus Olßewski Soc. Iesu. Ex Parte autem DD. Augustanorum, D. Hülsemanus, & D. Bottsaccus; cœpta est relectio illarum positionum; vbi statim sub initium DD. Catholici requisiuerunt à DD. Augustanis; Primò, vt præfationem integram omitterent; deinde ex titulo voces, In thesi & Antithesi. *Item vocem* liquidationis. *Quod postulatum DD. Catholicorum, cùm D. Hülsemanus sumeret ad referendum suæ parti, Seßio soluta & in diem sequentem indicta.*

SESSIO XXIV.

Die quintâ Octobris.

Præsentibus ijsdem qui proximâ Seßione interfuerunt continuata fuit censura positionum DD. Augustanorum. Cumq; ea dies eßet aßignata publicæ prælectioni earundem, eâ tamen conditione, si inter partes de illa conuentum foret; Partes autem conuenire non potuißent, propterea quod DD. Augustani dicerent nihil ineße offensiuum: Catholici autem opponerent, Propositiones DD. Augustanorum recedere à præscripto S. R. Maiest: aliqua præterea in ipsis eße offensiua, pluresq; alias causas iam ante allatas propter quas admitti non poßint (quod negabant DD. Augustani) elapso tempore Seßionibus habendis definito præsens Seßio soluta est, & limitata vsque ad decimam Octobris.

SESSIO XXV.

Die decimâ Octobris.

Lecta est Declaratio voluntatis S. R. Maiestatis, circa Instructionem eiusdem, cuius Declarationis tenor est.

DE.

DECLARATIO

Voluntatis Sacræ Regiæ Maieſtatis;

Circa Inſtructionem miſſa, ad Colloquium Thorunienſe deſignatum pro pacificandis diſſenſionibus in Religione ad faciliorem in hoc negocio progreſſum, data Illuſtriſſimo Dño IOANNI à Leſſno LESZCZYNSKI Caſtellano Gneſneń. tunc S. R. Maieſtatis Legato, vt in notitiam deducatur. Illuſtriſſ. & Magnificorum DD. tam Catholicorum: quàm Auguſtanæ ac Reformatæ Religionis Deputatorum.

VLADISLAVS IV. DEI GRATIA REX POLONIÆ

Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſsiæ, Pruſsiæ, Maſouiæ, Samogitiæ, Liuoniæ, Smolenſciæ, Czerniechouiæq́; Necnon Suecorum, Gotorum, Vandalorumq́; Hæreditarius

REX.

REVERENDE, MAGNIFICI, GENEROSI, NOBILES, SPECTABILES, ERVDITI, Sincerè, & Fideliter Nobis dilecti.

NON ſine graui cordis noſtri dolore intelleximus negocium pacificationis, & concordiæ, inter eos, qui ſententijs circa Religionem in Ditionibus Noſtris diſsident, non

tantùm magno consilio, sed & Paterno erga subditos nostros affectu, à nobis susceptum, & iam in publicũ Theatrum productum, ita lentè & cum tergiuersatione procedere, vt non solùm nulla adhuc ad penetralia, tam sancti laboris patefacta sit via, sed ipsũ quoq; limen variæ remoræ impedimẽtaq; obsederint, quæ plurium hebdomadarũ cura superare non potuit.

Nos verò eius sumus opinionis, ad celerem optatumq;, istius operis progressum, nil fuisse faciliùs cõmodiusq; quàm præscripto nostræ primæ Instructionis in omnibus institisse, nullis admissis nouis Regulis, quæ ab intentione nostrâ ac fine præstituto, multùm deuiarunt. Quamuis enim non fuerit mens nostra, cuipiam de potestate nostrâ, quam ad eiusmodi causas non extendimus, ius statuere, non dubitauimus tamen, normam modumq; à nobis bène expensum & accuratâ consideratione educatũ, cum Sync: & Fid: vestrarum iudicijs conuenturum, vtpotè rectâ tendentem ad eum scopum, ad quem in præsenti tractatu vnanimi consensu collineamus. Optãdo igitur non sine certa spe exactam Instructionis nostræ, tanquam Regulæ & amussis obseruantiam, aliquot puncta ad Sync: & Fid: vestras mittimus, in quibus expressior fit primæ nostræ designationis Declaratio, quæ etiã ad nouas, si quæ fortè emergerent, perplexitates decidendas multùm conferat.

1. Inprimis non permittant Sync:. & Fid: vestræ nouam vllam quæstionem circa præliminaria excitari, eam potissimùm, quæ nostræ Instructioni aduersetur; sed ambagibus omnibus amotis, Collocutores adducant ad rei ipsius aggressionem, additâ de nouo adhortatione, ad affectus eo mentis desideriorumq; candore dirigendos, vt collapsa Pax & Concordia Christiana vera ac DEO accepta, illiq; dissimilis, quam fortasse aliqui priuato commodo, & respectu ducti, apud se pingunt, assurgat, & stabiliatur.

2. Deinde quemadmodum in toto negotij huius progressu hoc spectauim' vnicè optauimusq;, vt quã longissimè abessent causæ omnes atq; occasiones, quæ vel minimùm partes offenderent; ita cùm ventũ est ad mutuam scriptorum porrectionem, cautela omnis fuit adhibenda, vt prudenti suauitate plena essent, demulcerentq; potiùs quàm exacuerẽt animos. Quâ in re iam aberratum esse, planè perspicimus. Ne ergo deinceps idem contingat, hanc præmonitionẽ notam omnibus esse volumus. Videlicet nos modestiam & mutuum partium honorem, eâdem æstimatione, quâ ipsum negotium, omniaq; ex eo venientia commoda, accipere.

3. Liquidationem doctrinæ & dogmatum, magni semper in hac causa fecimus, & idcirco etiam quo

certiùs, perfectiùsq; obtineri posset, eam magno prouidoq; studio in certos gradus distinximus. Voluimus enim capita doctrinæ paucis ac breuibus propositionibus concipi, postea illustrari fusiùs, deinde ab alienis imputationibus emundari, tum demùm veras ac manifestas contradictiones, dissidiaq; doctrinæ inde deduci, atq; agnosci: & hic sensus noster sẽsim gradatimque ad finem vsq; procedendi non fuit obscurus: cui quia non ab omnibus est satisfactum, non minima prolixæ dilationis occasio, facileque pretiosi temporis damnum emersit. Quod ne iterum eueniat hunc modum subijcimus. Scripta Augustanorum & Reformatorum prout hactenus porrecta sunt, admittantur, expunctis tamen ijs, quæ Catholicam partem meritò offendunt, nec pertinent ad doctrinam, vt sunt Præfationes Epilogi &c. &c. Et quia ita sunt sufficienter confecta, vt non tantùm propositiones, sed etiã declarationes vocari possint, idcirco in vtraque liquidationis parte habeãtur, pro propositionibus, & declarationibus; neq; alia declarandi obligatio imponatur, nisi forte eam Pars aliqua requireret. Catholici verò Collocutores suis propositionibus adiungant declarationes, & tum demum ijs confectis singulæ partes eodẽ ordine alienas imputationes à se amoueant. Ad extremum ex liquida-

tis

tis emundatisq; sententijs veras contradictiones dé-
ducant, & quam generalissimè ad sua capita reuocẽt.

4. Quis modus inquirendi dignoscendiq; veri ac falsi (cùm ad id ventum fuerit) tenendus sit, satis superq; in Instructione nostra exposuimus, ita vt mirari cogamur eos, qui in illo conuentu modum à nobis præscriptum, esse sibi seruandum proposuerunt, reprehensionem non euasisse.

5. Vehemẽter nobis displicet, homines varios magno numero ad locum colloquij passim admitti, vbi etiam pauciores ac prudentiores, vnde ædificarentur, hucusq, nihil habuerunt: Ea de causa deinceps mandamus & sic volumus obseruari, vt congressus ex Aula maiore in minorem quampiam cõmodiorẽ inferatur; hoc numero. Intersit noster Legatus cum sex Deputatis, duo collocutores cuiusq; Partis cũ vno Partis suæ subsidiario. Notarij & septem Auditores. Nempê septẽ ex parte Catholica, septẽ ex Augustana, totidem ex Reformata. Et quia inter partes conuenit quatuor integras horas in colloquio insumere, optamus eas ita distribui, vt si contingat in quopiam capite doctrinæ, vnanimem esse Augustanæ ac Reformatæ Partis sensum, Pars vna duabus horis cum Catholicis conferat; Altera, siquidẽ noui aliquid circa idem doctrinæ caput habuerit, transigendũ, statim

ctim id reliquis duabus horis perficiat, neq; vnquam idem eiusdem argumenti punctum ad sequentem Sessionem reijciatur: sin autem nihil eiusmodi sibi occurrere Pars, quæ succedit, affirmet, ad alia puncta cum principali Parte fiat progressus; ea lege ne vlla Pars res semel conclusas iterũ ad tractandũ resumat.

6. Nec minùs offendit cùm audimus nouorũ nominum impositionem contra cõmunẽ iuris, adeoque ipsarum confœderationum morem, vsumq; titulorũ, quibus hactenus in ditionibus nostris, Religiones discernebantur, in hoc conuentu per importunum ambitum excitari. Propterea volumus vt toto huius colloquij tempore quemadmodum hactenus fieri solebat, Catholici vocentur ac scribantur, ij, qui se Catholicos appellant, alij Augustani, tertij Reformatæ Confessionis Socij, seu Professores.

7. Deniq; Sync: & Fid: Vestras, ex intimo animi sensu monemus, desideramusq; vt alijs viuo attẽtoq; exemplo sitis ad negotium hoc liberâ ab omnibus respectibus humanis consciẽtia; sedulâ, sobriâq; circumspectione, indefessâ patientiâ, æstimandum, considerandum, tractandum. Dei est vtiq; causa non hominum, ex quo proinde non vanus humanæ gloriolæ fumus, sed odoriferum Nominis Diuini sacrificium, in totum orbem erumpat, necesse est. Et

quia

quia cardo votorum curæque nostræ in eo vertitur, vt stabilis Pax in vnitate fidei ad Nostrarum Terrarũ subditos redeat, impensam diligentiam sollicitudinemq; Sync: & Fid: Vestrarum requirendam esse duximus, vt in hoc congressu, cui prędixus titulus Pacis, omnia dissensionum offensarumq; fomenta mutuâ charitate, debito respectu, maturâ patientiâ, extinguantur. Interim Sync: & Fid: Vestris prosperam à DEO sanitatem precamur. Datum Starozrzebis, 7. Octobr. Anno Salutis M. DC. XLV. Regnorum Nostrorum Poloniæ XIII. Sueciæ verò XIV.

VLADISLAVS REX.

Quâ finitâ cùm tempus deliberandi DD. Augustani & Reformati petijssent, soluta est sessio.

Die vndecimâ Octobris.

Expectantibus DD. Catholicis responsum super declaratione S. R. Maiestatis heri prælecta, nullum à DD. Augustanis, & DD. Reformatis allatum est, sed amplius deliberationis tempus postulatum. Interim responsa quædam S. R. M. per R. P. Schönhof oretenus partibus omnibus data sunt, quorum tenor talis est.

Responsa quædam à S. R. M. oretenus data.

1. AGnoscit Sereniss: REX Dñus Noster Clementiss: non fuisse mentem suam Regiam, satis perspectam, quibusdam Partium Collocutoribus, qui hoc vnum hactenùs intendisse, & egisse visi sunt Suæ Maiestati, vt doctrinas committant & collidant, &

inde aliquid in rem suæ Partis domum referant. Hoc verò alienißimum est ab intentione & scopo S. R. M. Quæ non hoc vult, vt doctrinæ hîc collidantur, sed tantùm vt merè collationentur, ad videndum vbi consentiant, vbi verè (sepositis calumnijs, criminationibus, falsis imputationibus) dissentiant? An & quo pacto ex tali collatione elici poßit perfecta Pax, id est, vnitas Religionis, vel saltem an hac viâ sinistræ intelligentiæ & diffidentiæ sopiri, sensimq́; animi ad perfectam Pacem disponi ac præparari poßint? si aliud, inquit, agunt Collocutores, nihil agunt, satisq́; nobis causæ fuerit ad soluendum totum negotium.

2. Pleraq́; quæ hactenus acta sunt mirè displicuerunt S. R. M. multis nominibus, sed eo inprimis, quòd toto cœlo aberrent à proposito scopo, & à toto præsenti negotio, eiusq́; forma (prout à S. R. M. concepta, & præscripto Instructionis expressa est) penitùs sint aliena, nihilq́; aliud sapiant, quàm veteres diffidentias, & inanes curas, Charitatiuo agendi modo parùm conformes.

3. Quid sibi velint illa verba declarationis Regiæ § 2. *Eadem æstimatione, quâ ipsum negotium?* Respondet S. R. M. sensum esse non minoris se facere pacificum & Fraternum agendi modum, iuxta formam præscriptam, quàm totum negotium. Vnde si accideret contra charitatem in Colloquijs peccari, & interuenire offensas ex dictis, & scriptis infestis (vti iam factum est) alteram fore causam soluendo toti negotio.

4. Cùm in numero eorum, qui ad Colloquium admittendi sunt, non exprimantur DD. Moderatores singularum Partium, an censeantur exclusi? Respondet S. R. M. minimè, sed suum obtinere locum, etiam quando Collocutorum munere non funguntur.

5. Vtrùm Collocutores Nostri implere poßint septenarium numerum Auditorum? Respondet. Ita omninò, si Moderatori placuerit illos deputare, cùm præsertim alij desunt.

6. Vtrũ

6. Vtrùm Prælati interCollocutores recensiti substitui possint, in locum absentis D. Deputati? Rñdet, omninò possunt & debent.

7. Continuisné duabus horis cum vna quapiam parte agendũ est, an potiùs discontinuis? Respondet, potiùs discontinuis.

8. Cùm in priori S. R. M. Instructione relinquatur facultas corrigendi aliquid aliâ Sessione, si quid non satis cautè dictum sit, quomodo iam nihil reassumendum? Respondet, intelligitur nihil reassumendum ad declarationem punctorum iam declaratorum, per hoc tamen non vetatur, correctura vnius vel alterius verbi, malè pronuntiati.

Vigesimâ quartâ Octobris.

Superioribus intermedijs diebus nihil actum fuit, eo quòd omnes partes Internuncios suos ad S. R. Maiestatem expediuissent, ex parte quidem Catholica Illustres & Admod. Rndos Dños Archidiaconos Ioannem *Zawisza Wilneń. & Paulum Potrikowski Pultouień. Ex parte verò Augustanorum Illustr. D. Sigismundum Guldensternium Capitaneum Stumeń. Deniq; ex parte Reformatorum Generos. D. Adamum Rey. Qui postquam redierunt, hac die Illustriss. D. Legatus à DD. Augustanis & DD. Reformatis responsum ad declarationem S. R. M. requisiuit, rogauitq; vt & voluntati S. R. M. & Catholicorum desiderio satisfacerent, resciβisq; omnibus moris (præsertim quod exiguum restaret tempus) ad rem accederent. DD. autem Augustanis, & DD. Reformatis in diem crastinā responsū differentibus, discessum est.*

SESSIO XXVI.
Vigesimâ quintâ Octobris.

Postquam Illustriß. D. Legatus cum Illustriß. Illustribus & Magnificis DD. Deputatis omnium Partium in consueto conclaui consedit, Rogare cœpit Partem Augustanam & Reformatam, vt tandem negotium Colloquij ad mentem S. R. M. tractarent, sublatis ex suo scripto omnibus, quæ aliquam iniuriam offensamq; continent, & ijs etiam quæ doctrinæ Catholicæ expositionem concernunt. Nisi id fiat necesse est actiones, partesq; actionum à S. R. M. præscriptas confundi, fieriq; iniuriam Catholicis, qui sua dogmata ab alijs scribi, sinistreq; explicari nolunt, multò magis quidquam sibi adscribi, quod suum esse non agnoscunt. Huic desiderio satisfacere, nil derogat partibus, aut earum confeßioni; non satisfacere multum derogat Catholicis. Affert enim secum nostram infamiam, quæ sequitur ex praua nostrorum dogmatum expositione, opponiturq; fini Colloquij Charitatiui, qui est emundatio depuratioq; doctrinæ. Id cùm fecerint partes non censebuntur sua deleuisse ex suo scripto, sed non intromisisse se in aliena.

Respondit Illustriß. D. Castellanus Chelmeń. Deum testem inuocamus, quidquid proposuimus, non est factum animo iniuriandi, sed vt aliqua differentia Religionum ostenderetur. Et hoc est ex mente S. R. M. quæ iubet proponi ea, quæ credimus, & non credimus. Quæ sic à nobis remouimus, non fecimus, vt imputemus parti Catholicæ, sed simpliciter ea negauimus, & vnicum verbum vestrum, poßet remederi, si diceretis, ea, vos non credere, sic satisfieret intentioni S. R. Maiestatis, & hoc eßet depurare. Cogimur certè omnes scrupulos nostros exponere etiam paruos, si diceremus Ecclesia Romana impiè, & non rectè sentit, offenderemus, sed quia generaliter ponimus, non potest eße iniuria. Nunquam finiemus quamdiu vnus in alterius Confeßione improbauerit, quæ ipsi non placent. Et quoniam vultis vt deleamus antitheses, petimus ostendi nobis numerum, & designationem specialem antithesium illarum, scripto. De Procemio clausulaq; omittenda minor est difficultas, modo Confeßio maneat in integro.

Tum

Tum Illustriss. D. Legatus intulit, Existimo Propositiones Vestras esse iniuriosas, quòd eadem in se contineant, quæ nobis Scriptores Vestri iniuriosè imputant. Non sumus ij, quales nos esse dicitis. Obtruduntur nobis ea quæ nolumus. Iniuriâ efficimur ante tempus. Dicimur enim v. g. Omnem spem in Sanctis, quos inuocamus ponere, & B. Virginem inuocare tanquam Redemptricem. Idolatriam præterea nobis obijcitis, quòd est iniuriosum. Optimus modus esset, si Theologi partium inter se, de hac re conferrent.

Illustriss. autem Cástellanus Chelmeń. dixit. Melius foret si scripto comprehendantur, quæ vobis displicent, idq́ue vnâ horâ absolui posset.

Subiunxit Perillustris D. Záwiszá Archidiaconus Vilnensis. Aliam fuisse mentem Serenissimi Regis, qui noluit Actiones confundi, sed suo in loco singula tractari. Iussit capita doctrinæ controuersæ conscribi, non imputationes earum rerum, quas nostras esse negamus. Sed quia erratum est; iure meritò Theologi sunt designandi, vt inter se conferant, remoueantq́ue quidquid parti nostræ facit præiudicium, & menti S. R. M. repugnat. Idem vobis licebit circa nostram Confessionem.

Postea Mag. D. Boiánowski dixit. Causa conscientiæ in Confessione requirit, vt dicat quisq́ue quid credat, quid non credat, pateatq́ue hac ratione differentia sententiarum. Distinguunt Theologi Augustani negatiuas Propositiones ab Antithesibus, paratiq́ue sunt probare quæ imputarunt. A moralibus autem offensiuis, si quæ sunt, quoniam ita iubet S. R. M. recedent, modo in scripto, offensiua tam moralia, quàm dogmatica offerantur, quòd ipsum petunt à DD. Catholicis.

Is verò modus scripto agendi consulta parte Catholica non placuit Illustriss. D. Legato, quòd infinitam suggereret, scriptis inuicem certandi, altercandiq́ue materiam, vt iam non semel obseruatum. Minus præterea id esse necessarium, eo quòd optimè omninò meminissent partes, quæ Catholici abesse à scriptis volebant. Superfluum hoc planè esse desiderium, & ad moras nectendas conferre, quas etiam sine talibus

scriptis, & rescriptis necti ab Augustanis & Reformatis; Subiunxit Perillustris D. Archid. Viln: eo quòd cum omnibus ad suos recurratur.

Cùm tamen Illustrissimus Dominus Castellanus Chelmensis, non omnia teneri memoriâ dixisset, & longè plus temporis absumpturam illam, quæ verbis fit collationem; suggessit modum Illustrissimus D. Legatus, nempè, vt aliquem Partis Augustanæ & Reformatæ Deputatum seorsim duo ex Catholicis Theologis adirent, & præsentibus totidem Collocutoribus Partium, ostenderent quæ iniuriam offensamq; continerent, aut ad alias Actiones spectarent. Probauit ex parte sua Illustriß. D. Castellanus Chelmeń. sed tamen nihil statuere posse, nisi parte sua consulta. Magnificus etiam D. Boiánowski, suis se relaturum dixit. Quo audito Illustriß. D. Legatus Sessionem soluit.

SESSIO XXVII.

Vigesimâ octauâ Octobris.

Præsentibus omnium partium Deputatis & Notarijs, Illustriß. D. Legatus sic exorsus est. Ad instantiam à DD. Reformatis nuper factam proposui DD. Catholicis Theologis, eorum postulata quibus desiderabatur, vt DD. Catholici modum & media suggererent, quibus liquidè pateret, quid ipsis in scripto Reformatorum placeret quid displiceret: Primùm igitur displicet DD. Catholicis, quod DD. Reformati scripto suo tantopere inhæreant, vt nihil eorum, quæ DD. Catholicos, & Catholicã Ecclesiã iure afficiunt, offendunt, & grauant, tollere velint. Deinde & illud grauatè ferunt, ac dolent, quòd à publica illa scripti prælectione tam longum tempus sine vllo fructu consumptum sit. Cùm enim data à me Instructionis S. R. Maiestatis declaratione, contenti non essent, coactus sum ad S. R. Maiestatẽ recurrere. & super data declaratione, ac vero sensu Instructionis Suæ Maiestatis consulere. Notũ omnibus est, responsum. Probauit enim S. R. Maiestas interpretatio-

nem.

nem, & declarationem meam, quam etiam mißo Instructionis supplemento confirmauit. At DD. Reformati hic iterum de mente S. R. M. deliberare cœperunt, & postquam integri quinque dies inani deliberatione consumpti sunt, ad S. R. Maiestatem Legatis mißis prouocarunt, ne scilicet illo Instructionis supplemento stringerẽtur. Redierunt mißi à S. R. M. Legati, & ecce iterum deliberando triduum est consũptum. Omnes profectò dolemus tam diuturnum tempus inaniter effluxiße cùm circa solam mentis Regiæ interpretationem, quinque hebdomadæ sine fructu consumptæ sint. Etsi verò Serenißimus REX conscientias stringere noluerit, tamen pro debita erga S. R. Maiestatem obseruantiâ consentiendum parendumq́; fuit, præsertim cum nihil eßet quod vlli præiudicaret; quia tamen nonnulli etiam hic orti sunt scrupuli, ex eo quòd declaratio illa DD. Reformatorũ Actis non inferatur. DD. Theologi Catholici rationes propter quas permittere id non poßint, iam proponunt.

Hîc Illustris D. Guldensternius. Voluntas (*inquit*) est S. R. M. ne scripta in publicum proferantur, nisi ante prælecta, & à DD. Deputatis examinata fuerint.

Respondit Illustriß: D. Legatus. Nullum hîc scriptum, sed tantùm memoriale est, solius memoriæ iuuandæ causâ, conceptum & glossematis adhuc plenum. Quod si Notarij illud excepturi sunt, causa est, quòd DD. Reformati Notarios ad Collationem historicam nuper requisiuerint, hîc autẽ nihil aliud nisi historica collatio erit.

Postquam igitur propositæ sunt rationes, Illustriß: D. Castellanus Chelmen: respondit. Scopus DD. Catholicorum nunc expressus est, ille, ne declaratio Confeßionis nostræ inseratur Protocollo. Nos è diuerso putamus, declarationem illam ad mentem S. R. M. esse factam, neq; posse, aut oportere illam mutari, vel ea de causa, quod iam ad principales, præsertim ad eos ad quos spectat, missa sit,

quod

quod nobis partim per Clementiss: S. R. M. ad supplicem libellum Orlensem responsum, partim per pacta conuenta præliminaria licebat. Habuimus censuram, manu illius, qui cætera scripsit, datam, iuxta quam mutauimus aliqua, vnde iterum declaramus, quod nullo modo posit mutari. Necesse est autem illam Actis inseri, quia publicè prælecta est, & à Iuratis Notarijs audita. Cùm enim DD. Notarij ex formula Iuramenti obligentur ad connotanda, non tantùm ea, quæ vni parti placent, sed etiam ad ea, quæ audierunt, ex conscientia obligantur, ad Confeßionem illam, quam audierunt, inscribendam. Quod si DD. Catholici cum suis dispensant, nos cum nostris dispensare non possumus. Quod attinet ad rationes à DD. Catholicis nunc propositas, si illæ Actis inserantur, iniuria DD. Reformatis fiet, nisi etiam ipsi ad eas responderint; responderi autem non potest, nisi post aliquot dies, & ita nascetur chartaceum bellum.

Ad hæc Illustriß: D. Legatus respondit. Confeßionem DD. Reformatorum ad mentem S. R. M. non posse dici factam, eò quòd sit contra meam (inquit) interpretationem & declarationem, mea autem interpretatio à Sereniſsimo REGE sæpiùs probata est, primùm quidem per literas ad me datas, iterùm verò per reduces à S. R. M. Internuncios; quòd verò dicunt Confeßionem illam mutari non posse, eò quod iam alio missa sit, id sanè fieri non debuit, vt aliò mitteretur. Ius publicationis Actorum, S. R. M. sibi reseruauit, nullo igitur modo probare poterit, cùm audierit se inscio & inconsulto ad alios promanasse. Deinde, quomodo non possunt mutare Confeßionem suam, cùm in publico Consessu, voce publicâ promiserint se eam emendaturos? Emendatio enim & correctio quæ præmissa est, sine mutatione fieri non potest. Cæterum, vt Confeßio illa Actis inseratur, id fieri nõ potest. Primò quidem, quia contra illam protestatio, & quidem à Legato Regio, publicè intercesit. Neque Notarij protestationi à Le-

gato

gato factæ, contrauenire, & Actis inserere possunt, cùm dependeant à Magistratu, tanquam eidem legitimè subordinati, quo etiam facit, quod ijdem Notarij corrigere & emendare Acta possint, quomodo igitur nihil aliud, nisi id quod audiunt, Actis inserere debent? 2. Ego ipse pro officij mei ratione illam Confessionem admittere non possum; si enim ego ipse contra protestarer, sine pudore, & ignominia mea, id quod protestatione interpositâ damnassem, admittere non possem. Et nunc profiteor, me cõfessionem illam, cùm mihi obsignandum erit protocollum, non obsignaturum. Deniq; quod DD. Reformati rationes à DD. Catholicis modò propositas, hac conditione actis inseri permittunt, vt ad eas quoq; respondeant, ibitur fateor in infinitum; certũ enim est, si ad eas responsum fuerit, Catholicos etiam deinceps, ad responsum illud, aliquid reposituros.

Interim Magnificus D. Rey ab Illustriß. D. Capitaneo Stumeń. tanquam socius obitæ Legationis euocatus dixit:

Partes suas ex declaratione Illustrissimus Dñs Cancellarij non obligari ad S. R. M. instructionem, tanquam ad Legem, nisi in quantum ipsi velint ei stare, & in quantum illa responso ad Orlensem Conuentum dato, conformis est. Idq; saluis præliminaribus, & fidei veritate, quàm vt defenderemus, *inquit*, huc venimus.

Ad hæc Illustriß. D. Legatus. Colloquium hoc à S. R. Maiestate institutum est, vt ex mutua, & amica doctrinarum, & Confessionum collatione, Pax & vnio inter Ecclesias Regni coâlesceret, vos. vt audio, ad sententias vestras defendendas huc venistis. Equidem longè aliud est, venire ad vnionem, quod huius loci, & temporis proprium est; aliud ad defendendas sententias, quod vos vti iam video, agitis.

Posthæc Magn. D. Boianowski, à Parte DD. Augustanorum Deputatus, petijt, vt tandem suorum Confeßio publicè prælegatur & actis inseratur.

 Respon-

Respondit Illustriss: D. Legatus. Cùm inter Partes conuentum, sit, quod vel ex Actis patet, Confessionem Augustanam Actis inseri non posse, nisi eiusdem censura præmittatur, vos autem censuræ inchoatæ eandem Confessionem subtraxeritis, non potest iam, ad Acta referri. Non subtraximus, *inquit Magnificus D. Boiánowski*, sed cùm vel de vnico illo verbo *Etiam* per duos dies certatum sit, ne in infinitum iretur, progredi nec potuimus.

Illustriss: D. Legatus. Non hæc, *inquit*, causa soluti, aut interrupti negotij fuit: sed quia vos censuram, quæ afferebatur malam, & sinistram interpretationem dixistis, & quia Dñs Hülsemannus meâ tanquam Regij Legati interpretatione non fuit contentus, ipse tandem REX Serenissimus consulendus fuit.

Mag. D. Boianowski. Venit quidem à S. R. M. supplementum Instructionis, sed quod nos multùm aggrauat eò quod priores literas tollat, & durioribus verbis, contra libertatem Religionis nõ careat.

Illustriss: D. Legatus. Cùm amica & ad rem facientia media, quæ singillatim recenseri necesse non est, acceptare nolueritis, opus fuit nouâ instructione, vel potiùs declaratione S. R. M. quam ego non examinare, sed manutenere volo, hoc enim officij mei est, præsertim, quia non tantùm Sereniss: REX ita ordinauit, sed etiam, Illustriss: D. Archiepiscopus Regni Primas, apprimè laudauit. Exposcit autem debitâ erga vtrumq; obseruãtia, ne secus fiat, vos quæso, declarate sensum vestrum, vultis Instructioni illi stare, nec ne?

Magnificus D. Boianowski. Et stetimus, & volumus stare Instructioni S. R. M. *Illustriss. D. Legatus.* Liberum est vobis dicere vti dicitis Instructionem S. R. M. vobis præiudiciosam esse, at dicere, vos illi stare, & parere, cum ex mea, & S. R. M. declaratione aliud liquidò constet, id verò quis concedat?

Hic Illustr. D. Guldensternius. Ipse, *inquit*, Rex Sereniss. palàm recognouit, nos saltẽ, quoad quatuor illos gradus primæ actionis Instructioni eius Maiestatis non stetisse, & sanè vi conscientiæ non potui-

tuitmus stare. *Mag. D. Boianowski.* Saltem nobis ostendatur, quid in illa Confessione nostra offensiuum sit.

Dum hæc aguntur ad consessum Illustriß. & Perillustrium Dominorum, D. Legati & Deputatorum & Vicedeputatorum, tum & Notariorum omnium partium, obtulit R. P. Hieronymus à S. Hyacintho scripto satisfactionem a D. Hülsemanno Collocutore Partis Augustanæ in Sessione publica, die 3. Octobris requisitam, & à se promissam. Quod quidem scriptum etsi acceptatum, & actis inscribi & inseri permissum fuit: attamen re meliùs postea perpensa prædictis Illustrissimis & Illustribus DD. visum est, differentiam illam ad principale negotium minùs spectantem, neq; hic decidendam, posse multum temporis exhaurire, cuius iam paruum superest: ideoq; à prædicto R. P. requisiuerunt, vt consentiret; ne illud scriptum Protocollo insereretur, non vrgente etiam ad præsens prædictam satisfactionem D Hülsemanno. Interpositæ itaq; prædictorum Illustrissimorum & Illustrium DD. authoritati, nec non iustæ rationi illorum pro modestia religiosa prædictus R. P. deferens facilè his acquieuit. Sessio indicta pro sequenti die Lunæ.

Die Trigesimâ Octobris.

Actum est de conferendis Actis, & indicta ei negotio hora secunda post meridiem.

SESSIO XXVIII.
Die Trigesimâ primâ Octobris.

Ad rationes DD. Catholicorum nuper propositas, à DD. Reformatis responsum est, & interim elabente tempore, pro continuatione in conferendis Actis, hora 2 post meridiem designata.

SESSIO XXIX.

Secundâ Nouembris.

In præsentia DD. omnium partium Deputatorum Illustriss. D. Legatus, dixit se cum DD. Theologis Catholicorũ egisse super scriptis DD. Reformatorum & Augustanorum Protocollo inserendis. Qui quidem è medio sui tum super ea causa, tum super vlteriore præsentis Colloquij progressu declarationem vltimam se daturos promiserunt. Quod cum DD. partium Deputati admisissent, R. P. Schönhof S. R. Maiestatis Theologus ad DD. Deputatorum conclaue vocatus, ita dicere cœpit.

Illustrissimi, Illustres, & Magnifici Domini

In proximis DD. Vestrarum consessibus, agitata fuit pristina, & satis iam adulta quæstio, de admittendis vel non admittendis scriptis vtriusq; Partis, Augustanæ & Reformatæ. Nostra Catholica Pars, cùm videat negotium principale, tot rationum pugnantium conflictationibus non proficere, sed magis magisq; impediri, doleatq; vehementer, post consumptum inutili operâ bimestrem conatum, etiam vnum, qui superest, præfiniti temporis mensem periclitari, vt extremam saltem huius occasionis particulam, arripere & lucrari possit, & vel tertiam concessi temporis partem, in qualem qualem totius negotij prouentum conuertere, communi consilio constituit, ab omnibus deinceps communi nomine habendis concertationibus supersedendum esse. Et hac vnica declaratione, quam per me denunciat, & ex sua Parte vltimam esse vult, finem his actionibus quibus nihil agitur, imponere; adiecto tamen vnico, quanquam tripartito remedio, quod suggerit & offert, existimatq; fore reliquo negotio peropportunũ & ad aliquid deinceps agendum non incommodum.

De-

Declaratio noſtra tota verſatur circa ſcripta vtriuſq; Partis, Reformatæ & Auguſtanæ, quæ (quemadmodum audire quotidie cogimur) pleriq; Confeſsiones ſuas vocant, quamuis initio, nomen Confeſsionum, cùm ſignificaſſemus nobis diſplicere, ipſi quoq; viderentur reijcere, & improbare.

Itaq;, quod illa ſcripta concernit, declaramus, ea ſub hac forma, quâ iam concepta & conſignata habentur, admitti à nobis in Protocollum nequaquam poſſe, & hâc vnâ declaratione noſtrâ omnē ſpem admiſsionis, & vlteriorem ſuper ea re diſceptationem, præcidere volumus. Facimus hoc imprimis ex ſenſu S. R. M. Noſtros enim in hac cauſâ ſenſus, iam pridem depoſuimus, & in manus, poteſtatemq; S. R. M. Dñi N. C. vltrò vnà Vobiſcum conſignauimus, tum verò præcipuè, cùm expeditis ab omnibus tribus Partibus Internuncijs ad S. R. M. deciſionem huius controuerſiæ ab ipſius S. R. M. Dñi N. Clementiſſ: ore, cenſura, & arbitrio peteremus; eâ ſine dubio mente & animi præparatione, vt prolatæ per Sapientiſsimi & Pijſsimi REGIS arbitrium ſententiæ, acquieſceremus, eiuſq; ductum Regium vnanimiter ſequeremur. Cenſuit ille, diſertiſq; verbis denunciari iuſsit, id quod iam ante ſcripto ſupplemento inſtructionis, & viuis reſponſis expoſuerat, nempè, vtrumq; ſcriptum aliter formandum fuiſſe, & ſub tali forma admittendum non eſſe. Nobiſné liceat aliter ſentire, vel agere? & ne penderemus ambigui, quid tandem illud foret, quod iuſtam viſum eſt mereri repulſam, pleraq; capita expungendorum, non tantùm intimare, ſed propè indigitare dignata eſt S. R. Maieſtas. Et nos certemus adhuc, num inſertum ſit aliquid, quòd expungi mereatur? Nobis non licet eſſe tam conſultis, vt noſtras ſententias Regis oraculis ſuperimponamus, admittamuſq; noſtro arbitrio, quòd Princeps Sapientiſsimus cenſuit non admittendum. Illud ſingulare eſt, quod ex ore S. R. M. apportarunt, tum noſtræ, tum veſtrarum Partium Internuncij, nempè apertis verbis conteſtatā eſſe S. R. M.

vtrũmq; ſcriptum multum ab inſtructione primitus data deſciuiſſe. Nobis autem ſemper fixum ratumq; fuit, ab eadem ne latum quidem vnguem diſcedere, & obſtare totis viribus aliorum conatibus, qui nos aliò ducere, & trahere vellent. Intimis enim pectoribus accepimus, quòd tum alias, tum per eoſdem partium Internuncios S. R. Maieſtas clementiſsimè nos monere dignata eſt, ſpem nullam boni progreſſus fore, ſi ab eo tramite, quem ipſa declarauerat, ſemel nos dimoueri pateremur; aliter inter periculoſos nos procedere ſcopulos, aliâ viâ portum ſine periculo vix obtineri.

Veniam igitur dabitis, ſi ſtatim, cùm vix ſoluiſsemus à littore, ductum veſtrum ſequi noluimus, & non niſi ad Regiæ Manuductionis lineam, ſcripta præterita exigi velimus, præſertim in eo paſſu in quo ſubſtitimus. Cùm enim in toto negotio multum intereſſe noſtrâ crederemus, à ductu Regio nequaquam deflectere, tum verò maximè, in ea actione, quæ liquidationem doctrinarũ concernit, in qua nihil vnquam magis timuimus, quàm confuſionem, vnicam matrem ſiniſtrarum intelligentiarum, & natarum inde diffidentiarum.

Acceſsit & altera authoritas, quâ ad eam nos legem árctiſsimè adſtrictos ſenſimus, vt ab ea Methodo, & agendi forma, quàm S. R. M. præmonſtrauit, ne minimum quidem deflecteremus; Authoritas, inquam, Illùſtriſſ. & Reuerendiſſ. Principis, ac Dñi D. Archiepiſcopi & Primatis, qui cùm ſua nos quoq; inſtructione munire & armare vellet, tantâ conſpiratione ſenſus, & totius formæ, in Methodum ordinemq́ue S. R. M. incidit, vt planè miraremur, & ab eodem Dei Spiritu, vtramq; Inſtructionem profectã eſſe facilè agnoſceremus. Illuſtriſsimus igitur Archiepiſcopus, & ſuâ procedendi formâ nos ligat, & ſimul ad Regiæ Inſtructionis ordinem adſtringit. Nos autem tum obſeruantiá, tum debitâ obedientiâ, vtriq; obſecundare decet. Neq; verò obſtat, quod con-

ceſſa

cessa sit potestas condendi leges. Ea enim nullam vim habituræ erant, nisi ex partium consensu; nos autem in nullas consensimus, aut consentire volumus, si videantur, aut deuiare à Manuductione S. R. Maiestatis, aut eidem aduersari.

Sed quid opus est multis? Vnica vox Scripto DD. Reformatorum inserta, vniuersum negotij cursum iustissimè, ex nostra parte sistere, & nos ab omni progressu arcere potuit. Præfixerunt toti scripto titulũ Doctrinæ Catholicæ: ita enĩ inscriptio habet: *Specialior declaratio doctrinæ Catholicæ, &c.* Petijmus toties aboleri, sed vendicatio eius tituli quasi iusta, in hanc vsq; diem defensa fuit. Multæ ratiocinationi, quâ expostulationem nostram iustam esse ostendamus, hic locus non est: reseruanda enim erat hæc actio, prout & ipsa tituli vẽdicatio, in postremum saltem secundæ actionis gradum. Interim possessionem nostram integram esse volebamus, neq; poteramus taciti permittere, nouam in hoc Regno eamq; publicam noui Nominis vendicationem: in hoc, inquam, loco & occasione, ex quâ prætenderetur, suo tempore, & loco, publica, & quasi solennis comprobatio, adiecta præsertim illi scripto manus Episcopalis subscriptione, quam exigere poterant. Vna quidem, & exigua vox est dici Catholicum: at ingentia rerum nouarum & malarum, si nouiter vsurpetur, agmina post se trahit; statuum in hoc Regno turbamenta, iurium confusionem, veterum possessionum, & præscriptionũ conuulsionem, nouarum vsurpationum obtensionem, rerum omnium perturbationem. Sciunt omnes Catholicos in hoc Regno iure primigenio niti, sciunt, in Prouincijs, & vrbibus primum semper in omnibus Priuilegijs, vbi Religionum fit discretio, Catholicis, & Catholicæ Religioni locum dari: inde quid saltem posteris oboriri posset dubij, & difficultatis? Mihi certũ est, & probè persuasum, Illustrissimas, Illustres, & Magnificas DD. Vestras, eò non collimasse, sed in posteritatẽ proijciendus est oculus eius prouidentiæ, quæ sanè in DD. vestris eximia est.

Hæc

Hæc ſanè cauſa fuit inter alias S.R. M. Dño Noſtro Clementiſſ: cur nuper in ſupplemento tantâ verborum energiâ nouorum nominum vſurpationem vetuerit.

Meminimus Conuentum fuiſſe de titulis, at nihil aliud per conſenſum probatum eſt, quàm vt in Protocollis Partis Reformatæ & Auguſtanæ Notarij, liberâ conſcientiâ notare poſſent. nomen Romano-Catholicorum, ſi quando à ſuis Collocutoribus proferretur, ſeruato nobis iure actiuæ & paſsiuæ compellationis Catholicorum, & impoſitâ Notarijs lege, vt eodem, ſi compellaremur etiam conſignaremur. Itaque nunc iterùm, iterumq; & ſi opus eſt millies proteſtamur, ſub eâ compellatione doctrinæ, nullam aliã à nobis admitti poſſe præter eam quæ noſtra eſt. Etſi hæc compellatio aliarum doctrinarum auerti nequit, ſupereſſe, vt hîc ſubſiſtamus, & neque ad vnum paſſum procedamus.

Erant initio aliæ quoq; reclamandi cauſæ, cur ſcripta reprobaremus, ſed pleraſq; ne Partes irritare videremur celauimus. Iuſſus ſum edicere: Principio ſtatim mirati ſumus, cur tanto conatu & opere vrgeretur ſcriptorum illorum authenticatio, cur tantæ authoritati, tantis noſtris rationibus, atq; etiam amicis precibus non cederetur? Incidit pleriſq; ſagaciùs omnia circumſpicere volentibus ingens ſuſpicio, aliquos hoc ſolùm agere, vt tractatus iſtiuſmodi ederentur, & authenticarentur, in quibus doctrinæ Auguſtanæ & Reformatæ redderetur ratio, & quaſi iuſtæ ab Eccleſia Romana ſeceſsionis demonſtratio, quo peracto vel impetrato timebatur, ne quaſi re iam confectâ illicò abirent, minimè de vlteriori tractatione reconciliationis & pacis ſolliciti. Huic periculo obuiare voluimus, obſiſtendo & tanto quidem magis; quòd eiuſmodi ſcripta præſeferre viderentur, nomen & rem Confeſsionis, quæ ſi à noſtra Parte acceptaretur, Protocollo inſereretur, manu Epiſcopi ſubſcriberetur, circumferretur deinceps tanquam acceptata, ſignata, ſubſcripta etiam à Catholicis. Hoc certè rei Catholi-

tholicæ, & periculoſum, & pernicioſum fore, prudenter præuiſum eſt. Conſtabat etiam eſſe contra expreſſam mentem S.R.M. contra ſcopum negotij, contra propoſitum noſtrum, contra mandatū eorum, à quibus delegati fuimus. Nec enim ad quidquam aliud, quàm ad collationandum doctrinas miſsi ſumus, videndumq́; num ſe modus aut ratio offerret, quâ Partes Religione diſsidentes ad vnitatem Fidei & Doctrinæ reducerentur; ſanctiones Confeſsionum nouarum, ab hoc propoſito & inſtituto alieniſsimæ ſunt, imò quidquid prætergreditur fines, & rationem collationis, ab hoc negotio procul exulare voluimus.

Addo tandem, quod vltimum eſt, longiſsimum illud vtriuſq; Partis Scriptum, ſi acceptatum fuiſſet, grauem ipſi protocollo allaturum fuiſſe notam, & ingens incommodum. Neq; enim vos latet, omne ſcriptum, ex propoſitionibus diſſonantibus à noſtra Catholica doctrina, conflatum, ex omnium Doctorum noſtrorum Catholicorum ſenſu, qui eximi illis nequaquam poterit, haberi, & dici hæreticum. Quòd ſi integrum conficiat tractatum, & ita indiuulſum, neque proximè confutatum inſeratur libro, librum integrum cenſeri, & dici Hæreticum: eoq; nomine à legitima poteſtate interdici; poſitâ ſeueriſsimâ lege, & prohibitione; ne ab vllo Catholico legatur, teneatur &c. Quo fieret, ſi tractatus illi vtriuſq; Partis Protocollo noſtro integri, & vt neceſſe fuit, indiuulſi inſerti fuiſſent, Protocollum eandem cenſuram, atque prohibitionem non euaſiſſet. Quod quā S.R.M. Veſtriſq; Illuſtriſſ. Illuſtr. & Mag. DD. totiq; Collegio Collocutorum omnium honorificū fuiſſet magnis, & ſublimibus iudicijs Veſtris Vos ipſi penſitate. Optabamus igitur alium ſcriptorum formam, & ordinem, quâ, ſaluâ ipſius Protocolli gloriâ, ea quæ ad ſenſus partium explicandos pertinebant, ſufficienter explicari, & inſeri potuiſſent.

Et hæc ſanè erant, quæ ex parte noſtra, æquitati cauſæ noſtræ ſemper ſufficere viſa ſunt, cùm tantâ conſtantiâ inſcriptioni tractatuū

illorum obsisteremus. Quid verò iam superest remedij? Vrgebatur hactenus correctura à nobis punctatim præmonstrāda, verùm ex his, quæ paulò prolixiùs retuli intelligitis futurum illud fuisse, vt eiusmodi à nobis desideraretur correctura, qualem nequaquā admisissetis. Non enim ea tantum expungi voluissemus, quæ nos offendunt, quæ actiones confundunt, quæ doctrinam nostram obtenebrant, quæ Catholicos sugillant, quæ incompetenter allegantur, quæ nostra traducunt; sed ea quoque, quæ exundant, quæ tractatum implent, quæ confessionem sapiunt, quæ à natura, & conditione breuium simpliciumq; propositionum recedunt: Vno verbo, exæquationem poposcissemus cum nostris propositionibus, quæ ex breuitate sua, claritate, sufficientia alijsq; laudibus, ab ore S. R. M. insigne Encomium retulerunt; sed erant aliæ quoq; grauissimæ rationes, ob quas ad illam particularem erratorum corrigendorum præmonstrationem, ijs præsertim legibus, quas nobis imponere volebatis, non descendimus.

1. Constat nobis, quàm firma fixaq; vobis stet animi vestri sententia, vt Confessiones illas, vti vocant, seruetis integras & illibatas: ita enim sæpè sæpiùs nobis etiam audientibus protestati estis.

2. Audimus etiam nunc, iactare quosdam, quasi scripta illa optimè consonent menti Regiæ, nihilo discedant ab Instructione &c. quæ sanè exiguam faciunt spem futuræ correcturæ.

3. Prætendebatis hodieq; prætenditis, saluâ conscientiâ vestrâ, nil immutari posse.

4. Agnoscitis & palam fatemini, missas esse ad quosdam Principes, aut Principales: nobis etiam nescio, quis tacitus rumor aures, & ipsa quoq; pectora asperiùs vellicat, alicubi ea iam imprimi.

5. Accingamur sanè labori, & ordiamur corrigere, nonne validissimi ad singulos passus occurrerent obices? eundem mihi credite, quem hactenus decurrimus, deinceps circuibimus Labyrinthū: his causas obtendentibus, vt pleraq; corrigantur expungantur, alijs

in oppo-

in oppositum multa allegantibus, quibus persuadere volent, nec expungi, nec corrigi debere.

6. Quis tandem exitus, quis fructus eius conatus, in his temporis angustijs? Vix dimidium decurreremus, cùm meta definiti temporis à progressu nos excluderet, & offerremus orbi Terrarum ridendam potiùs operam, quàm probandam.

7. Vrgeretur vt scripta, in eadem fortaßis amplitudine, & prolixitate conseruata inferrentur protocollo, quibus ex nostra parte nihil par adiectum esset, non sine maximo doctrinæ nostræ præiudicio.

Inde igitur parua ab hoc remedio spes: Interim hæremus inter hos scopulos nostræ obsistentiæ, ne scripta admittantur, & vestræ obfirmatæ voluntatis, vt sub ea forma protocollo inserantur. Orbis iudicet penes quos causa sit æquior. Illud verò omnium sapientum iudicio præcipuè librabitur, an oportuerit, tam grande negotium irritari, & cassum reddi, propter reprobationem vnius scripti, quod hinc quidem à Catholicis sine maximo causæ suæ totiusq; negotij detrimento, sine aliquo vilipendio Regiæ, & Archiepiscopalis authoritatis, admitti non potuit; inde verò à Dißidentibus nullo, vel suo, vel negotij detrimento, nullâ sua notâ, omitti potuit? Si iam non superesset modus, & remedium, quo etiam exclusis hisce, vt vocantur, Confeßionibus, sine vestro nostroq; damno, & cum maximo Ecclesiæ, Patriæ, populorumq; prouentu, ex mẽte, & desiderio S. R. M. procedere queat negotium, haberemus quod liceret ad excusationem prætendere. At cùm non desit via, & ratio promouendi negotium, sepositis hisce de scripto disceptationibus, non poterit, non admirari Orbis, si negotium, hic sistimus, aut pessundamus. Sed quæ tandem via? quis modus?

1. Seruentur in manibus Vestris, vtriusq; Partis scripta integra, sub ea planè forma, quâ iam concinnata sunt. Inde extrahantur paucułæ, ex singulis capitibus propositiones, nostris propositioni-

bus proportionatæ; complectentes præcipua quæque, & generalia semina doctrinarum, deinceps in publicum producendarum, & declarandarum. Eas nullâ interpositâ morâ Protocollo inseri libenter permittimus. Interim succedant singularium doctrinarum, aut capitum declarationes,& descensus vsq; ad particulares,& particularissimos articulos,& ne quid videamur subterfugisse eorum, quæ in scriptis hactenus porrectis comprehendebantur, ipso declarationis tempore, ex eisdem scriptis, singulæ propositiones in medium producantur, & cum nostris quoq; declarationibus conferantur. Quod si visum fuerit, vt hæ ipsæ propositiones declarationis loco Protocollo inserantur, non immutatis substantialibus, & ijs quæ concernunt doctrinam, omissis tamen, quæ manifestè offendunt, ad singula nostrarum declarationum puncta, inserantur singula similiter ex his scriptis translata puncta, ita vt post propositionem generalem, vna quæpiam nostra declaratio, locum suum occupet, proximum verò partis oppositæ declaratio ijsdem verbis concepta obtineat, atq; ita procedatur in longum à Primo capite vsq; ad vltimum.

2. Si fortè visum non fuerit, in his angustijs temporis totius doctrinæ, prout scriptis concepta est, fieri eiusmodi interpolatam declarationem, assumamus caput vnum; cui imprimis præmittatur summaria propositio, succedat deinde declaratio, ab vtraq; parte inserenda, retenta semper eâdem Methodo & ordine, quem requirit Instructio S.R.M. vt nimirũ post vnius istius capitis sufficientes, & copiosas declarationes subijciatur depuratio doctrinarum, & exprimantur vltimò Antitheses, formeturq; principalis status controuersiæ.

3. Si fortè difficultas futura est, vt integræ aliquæ partes in eam formam procedendi consentire nolint, efficiant Illustrissimæ, Illustres, & Magnif. DD. Vestræ, vt viri pauci, duo, tresué, DD. Vestrarum saltem nomine, in eandem formam, ac methodum consen-

ſentiant, & ſi non in loco publico, ſaltem in hoc conclaui, aut vbi libuerit, ſaltem de vno minimo fidei articulo (ſi quis tamẽ minimꝰ in rebus fidei articulus dici poteſt,) eiuſmodi propoſitiones forment: declarationes nobiſcum conficiant, deinde ab imputationibus depurent, & deniq; formato ſtatu controuerſiæ, toti Orbi exhibeant, vnum ſaltem ſpecimen eius laboris, & operæ, quam in hoc theatro præſtituri eramus, aut ſaltem præſtare deſiderabamus, & nunc etiam deſideramus, ſimulq; oramus, & obſecramus Illuſtriſsimas, Illuſtres & Mag. DD. Veſtras, perſuadere velint ſibi, ſuiſq; partibus, eam agendi rationem, quâ aliquid agamus, neq; hinc abeamus, cum iſtâ, certè non ſatis glorioſa diuulſione Partium, & negotij totius, in quo quidem hactenus nihil confectum eſt, & ſi deinceps nihil confici poteſt, aut aliquibus reſiſtentibus, ipſum per ſe ruiturum eſt negotium, iudicet Orbis vniuerſus Chriſtianus, quæ Pars cauſam dederit tantæ fruſtrationis. Nos hac ipſâ horâ, imò hoc ipſo momento, prodire parati ſumus, & in iſtud charitatis certamen deſcendere. Et vt idẽ partes velint, idemq; præſtent, per Illuſtriſsimas, Illuſtres, & Mag. DD. Veſtras fieri poſſe credimus, & ab vtraq; parte Auguſtana videlicet, & Reformata præſtandũ ſperamus.

Finitâ hac Declaratione, ſubiunxit idem Pater, per eam Declarationem ad rationes, à DD. Reformatis nuper redditas, nunc reſponſum non eſſe, ſed in caſu, quo rationes illæ in publicum prodirent, reſponſum Parti Catholicæ integrum reſeruari. Interim ſuo & Catholicorum omnium nomine, iterum petijt, vt ad principale negotium ſine mora procedatur, alia verò omnia ne curſus publici negotij impediatur, quaſi lateraliter tractentur.

Reſpondit Illuſtriſſ: D. Chelmenſis, duas in ea allocutione DD. Catholicorum eſſe partes. In prima rationes proponi ob quas ſuarum partium ſcripta Actis inſerta non ſint. In altera verò modos, quibus deinceps in negotio procedatur. Proinde cum vtraq; mutuam inter

Partes collationem requirat, responderi tam subitò non posse, se tamen certò pro sua Parte spondere, eos minimè subterfugere, quo minùs sine mora ad rem accedant. Interim modos & media à DD. Catholicis proposita ponderaturos. Sessio soluta.

SESSIO XXX.
Die Tertiâ Nouembris.

Coram DD. omnium Partium Deputatis, Illustrissimus D. Legatus ita proposuit. Existimabam nos hodie post datam heri à Theologo Partis Catholicæ declarationem, ad rem, de qua agimus, sine mora accessuros: sed quia Partes vestræ ea super re deliberant, ne tempus frustrà conteratur, Dubia quæ in Actorum prælectione occurrerunt, interim expendantur & complanentur, iuxta hesternæ Sessionis placitũ.

1. Dubium fuit de Titulo Vniuersali Actis præfigendo, & Prooemio, Decisio vtriusq; dilata vt interim procedatur ad Acta.

2. De Titulo *Admodum Rñdi Dñi* D. Hülsemanno dando iuxta postulatum Sessionis decimâ quartâ die 16. Septemb. notatum. *Respondit Illustriss. D. Legatus:* neq; Catholicis Prælatis adimi posse, quod in hoc Regno vsu, possessione, & præscriptione obtinent, neq; D. Húlsemanno, id quod nunquã hîc habuit tribui, *interim ad vlteriorem priuatam tractationem res seposita.*

3. Cùm in Actis citatæ Sessionis, omnes septem Notarij consignarint illas voces [Priuata ambitione] an iuxta D. Hülsemanni postulationem, illæ expungi, illarumq; loco debeant substitui [ambitione aliqua] Responsum est, quando omnes Notarij concordant, neminem esse debere tantæ authoritatis, vt id corrigat. Illis verò discordantibus nostrum est decidere. Vnde cùm hîc Notariorũ consensus sit, retineantur voces illæ [ambitione priuatâ]

4. Qui ordo seruandus sit, quando DD. Augustani, & DD.

Refor-

Reformati simul occurrunt nominandi. Responsum est, omnia vt sunt in Protocollo die 29. Augusti, maneant, & deinceps liberum sit scribere, prout contigerit nominari.

5. Quando scripta alicuius partis Illustriss. D. Legato insinuata, non eâdem die parti alteri, sed postmodum exhibita sunt, quæ illarum dierum in actis consignanda? Responsum est vtramq; diem, & vti res acta est, consignandam: & simul causam non redditorum parti Scriptorum notandam. Vnde cùm scripta DD. Catholicorum die 29. Augusti, Illustriss. D. Legato insinuata DD. Augustanis, nonnisi die 31. Augusti exhibita fuerint, ne causa moræ in Illustriss. D. Legatum deuoluatur, inserenda est Actis causa, videlicet, quòd DD. Augustani, scripta vicissim DD. Catholicis reddenda, nec dum habuerint parata.

Dum hæc aguntur, R. P. Schönhof S.R.M. Theologus, ad Illustrissimorũ DD. Deputatorum Consessum venit, & nomine tum Illustriss: & Reuerendiss: D. Præsidis, tum omniũ Theologorum Catholicorũm, ad Declarationem heri propositam, certum & vltimum responsum petijt, præsertim cum ad duodecimam horam, quæ iam audita esset, Pars Catholica Responsum illud expectarit.

Respondit Illustriss: D. Castellanus Chelmen: parari Responsum; Interim cùm tempus Sessioni designatum, iam transierit, non posse DD Catholicos ampliùs distinêri.

Subiunxit Magnif: D. Droboiowski, hodiernum tempus decisioni dubiorum esse designatum.

Excepit Illustriss: D. Legatus. Priores quidem horas Dubijs fuisse designatas; reliquum verò tempus Negotio Principali tractando, vnde in sequentem diem ab octaua hora ad nonam designauit tempus dubijs soluendis, residuum verò, responso postulato, & negotio principali.

SES-

SESSIO XXXI.
Quartâ Nouembris.

Cùm iuxta proximè præteritam Seßionem, Dubia, quæ in relectione Actorum occurrerunt, adhuc soluenda supereßent, placuit Illuſtrißimo D. Legato, vt in ijs procederetur. Alijs igitur nonnullis, præsertim quæ in Seßionibus diei vigeſimæ nonæ, & trigeſimæ primæ Auguſti, item diei ſeptimæ Septembris, notata fuerunt, ſuo loco vt oportebat correctis, placuit, vt iuxta conditionem 20 præliminarem 2 Septemb: notatam formula Precum Parti Auguſtanæ ſingularis, quâ tamen in publico vſi non ſunt, Actis inſeratur: cuius tenor eſt talis.

DEVS cuius cauſa agitur, Deus Sancte Spiritus, illabere his mentibus, linguis, penniſque ſcriptoriis, eaſq; totus poſside, illuſtra, dirige, vt hoc ſolùm concipiant, meditentur, ſtatuant, quod menti tuæ in ſacris literis reuelatæ per omnia conforme, & ad ſalutiferam pacem inter diſsidentes conſtituendam, firmandamque appropriatiſsimum eſt. Hoc fac, hoc præſta, Orate & exorate, per ſanctiſsima vulnera Domini noſtri Ieſu Chriſti. Amen.

Interim R. P. Schönhof S. R. M. Theologus, ad DD. Deputatorum conclaue venit, & hunc in modum locutus eſt.

Illuſtriſsimi, Illuſtres, & Magnifici Domini

Tertia iam dies labitur, ex quo modos & media, quibus negotium principale videbatur poſſe promoueri, ſuggeſsimus, & nos paratos eſſe, ad prodeundum in publicum, illo ipſo tempore, ac momento, ſignificauimus. Interim nullum reſponſum habemus; cùm tamen hodie circa nonam reddendum fuerit, iuxta ſpem ab Illuſtriſſ: D. Legato heſternâ die datam. Iam autem decima præterijt: veremur, ne reliquæ duæ horæ Seſsioni deſtinatæ elabantur, noſq; reſponſo vacui iterum abeamus. Petit itaque Illuſtriſſ: ac Rñdiſſ: D. Antiſtes & Præſes noſter, totumq; Collegium noſtrum Theologicum, vt Illuſtriſsimæ, Illuſtres, & Magn: Dña-

Dñationes Vestræ, dignentur à suis responsum vrgere, vt saltem reliquis horis, certi aliquid hodie audiamus, quo nos ipsi quoque responsum hodie reponamus, & sic proximâ Feriâ secundâ rem ipsam, quod vnicè desideramus, seriò aggrediamur. Alioqui dies reliqui, & Mensis hic qui reliquus est, sine fructu præterlabetur. Quocirca iterum atq; iterum petunt omnes, vt mentem DD. Collocutorum vtriusq; Partis intelligamus & modo statim aliquid certi in commune concludamus. Neq; mirentur, quòd tantoperè responsum vrgeamus. Nam præterquã quod maximo desiderio negotij principalis teneamur, impellimur etiã à rumore, nõ in Vrbe tantũ, sed circumquaq; sparso, quasi nos simus, qui moram negotio facimus, qui comparere nolimus, nec audeamus, de qua iniuria, Pars Catholica grauiter protestatur, & petit, vt Illustrissimæ, Illustres, & Magn: DD. Vestræ, à suis impetrent, aut extorqueant, vt re ipsâ ostendant, seipsos non esse in causa tantarum morarum.

Ad hæc Illustrißimus D. Castellanus Chelmen. quo magis (*inquit*) deliberamus, quid respondeamus, tanto magis, scitote rem nobis esse cordi.

Mox subiunxit Illustriß. D. Capitaneus Stumen. est ista finalis responsio, debet benè de illa deliberari: paratur tamen.

Et R. P. Schönof. etiamsi *inquit* in responso aliqua aculeata continerentur, non patiemur, nos induci, vt respondeamus, ne respondendo tempus negotio principali subtrahamus.

Hîc deliberationis causa Partes ad sua conclauia secesserunt, & post reditum *Illustriß: D. Castellan. Chelmen.* etsi *inquit* responsum Partis nostræ paratum sit, tamen quia videmus tempus elabi (tantùm enim hora iam superest, & tamen responsum plus quàm horã requirit) ad feriam secundam negotium differatur; vt in ipso horæ octauæ puncto, tum responsum demus, tum deinceps ad rem ipsam accedamus.

Quod porrò *R. P. Schönhof* proteſtatur, ratione rumorum, nos quoque ex rumore in multis iudicamur; ſed habemus rumorem pro falſo Iudice, Protocolla iudicabunt qui fuerint cauſa moræ.

Illuſtriſsimus D. Legatus, noſtri *inquit* Theologi Catholici idcirco hodie reſponſum optabāt, & expectabāt, vt ſine vlla mora ad rem ipſam feriâ ſecundâ accedi poſſet. Et ſanè cum ſcriptum vt audio paratum ſit, facilè ab ijſdem DD. Theologis impetrabo, vt ſupra duodecimam horam aliquid temporis addant, hodieq́; illud reſponſum audiant, ne feriâ ſecundâ tempus principali negotio eripiatur.

Hîc Magnificus D. Droboiowski Partis Reformatæ Director, Domini *inquit* Catholici ad deliberandum ſatis habuerunt temporis, nos heri primum declarationis illorum copiam accepimus, quod igitur temporis hodie ſupereſt ſolutioni dubiorum impendatur.

Nos verò *inquit Perilluſtris & Adm R. D. Zawiſſa, Partis Catholicæ Deputatus*: Proteſtamur; quod nulla in nobis moræ cauſa fuerit, parati enim eramus audire reſponſum, ſi redditum fuiſſet.

At verò *Mag. D. Boianowski*, nos *inquit* reproteſtamur nullam in nobis eſſe culpam moræ, cùm enim DD. Catholici finalem dederint declarationem, & nobis de finali declaratione benè deliberandum eſt.

Ad extremum circa liquidationem dubiorum DD. Reformati vrgebant, vt ſcriptum ſuum, quod vndecima Septemb. Actis inſertum non eſſet, tandem inſereretur, quandoquidem è S. R M. inſtructione ſcripta, in quibus nihil eſſet offenſiui, inſerenda eſſēt. Quod cùm DD. Catholici non permitterēt, DD. Reformati cōtra proteſtati ſunt: è diuerſo R. P. Schönhof nomine DD. Catholicorū reproteſtatus, oſtendit ſcriptū

illud

illud acceptum quidem à Catholicis fuiße, cùm autem non ad eum sed ad alium locũ pertineret, illo tunc loco inseri non debuiße. Soluta Seßio.

SESSIO XXXII.

Sextâ Nouembris.

Præsentibus omnium partium Deputatis in conclaui Illustrißimi D. Legati, Illustrissimus D. Castellanus Chelmensis ex memoriali legit responsum Partis Reformatæ vt sequitur.

Illustrissime Domine Legate.

In Illustrissimo Consessu Vestro præterita die 2. Nouemb. absentibus nostris Theologis, nobis plerisq; id minimè fortè expectantibus, Theologum Partis Catholicæ prolixam quandam orationem prælegisse, & à Notarijs partium excipiendam, curasse, accepimus, quâ nos non obseruatæ instructionis Regiæ, tertio iam, aut quarto accusauit, & reijciendæ ex protocollis declarationis fidei nostræ rationes, iam ante toties ab ipso propositas, totiesq; à nobis retusas maiore verborum apparatu repetijt, media deniq; continuandi colloquij nonnulla proposuit.

Cum verò ad eandem accusationem, easdemq; rationes ex memoriali quodã Partis Catholicæ die 28. Octobris nobis prælectas, nostra item responsio pridie Calendas Nouembris Illustritatibus Vestris maiore ex parte prælecta iam sit, nos quidem illam nouissimam orationem, quoad partem priorem non modo superuacaneam fuisse, sed & vlteriori responso, minimè indigere arbitramur. Attamen si Protocollis, & illa, & priores eiusdem fere argumenti inserendæ sunt, ne accusationes toties repetitæ, sine vllo responso nostro in Protocollis legantur, vt nuperrimum saltem illud ijsdem inseratur obnixè petimus. Cum præsertim ipsimet verborum vlteriorem concertationem, temporisq; maiùs dispendiũ vitari, haud

dubiè malint, quàm nouas refutationes, aut apologias institui. In illo verò responso nostro, non tantùm rationes nostræ, quãtum satis visum est ponderatæ, sed & nostræ in contrarium grauiores multò (vt nobis videtur) atq; vrgentiores propositæ, medium etiam continuandi Colloquij conuenientius, iam tum à nobis indigitatum fuerit, quod ab oppositæ Partis Theologis, vel ignorari, vel dissimulari sanè nollemus. Illius ergò responsionis nostræ verba, ijs modo, quæ offensiua videri tunc poterant, ne fortè nouæ iam offensionis materiam præbeant, omisis, ita se habent, quæ à DD. Notarijs, vt iam consignentur, officiosè rogamus.

Quanto cum dolore nostro progressus instituti Colloquij impeditus sit hactenùs, verbis vix satis exprimere possumus. At culpam insuper eius remoræ in nos reijci, id verò non possumus non ferre grauissimè. A qua tamen ipsorummet nos facilè absoluet conscientia, si charitatem potiùs, quàm affectus, aut suspiciones sinistras, in consilium adhibere, & eorum modò, quæ vtrinque hactenus acta sunt, probè meminisse voluerint. Non repetemus omnia. De Doctrinæ nostræ in controuersis Capitibus declaratione, medio Septēb: ipsis exhibita agitur. Eam vniuersam ipsismet postulantibus, cum cæteroque nos quidem de singulis controuersijs seorsim liquidandis agi mallemus, vix tridui spatio, eam in rem concesso conscripsimus, ipsisq; recognoscendam obtulimus; recognitam ad ipsorum præscriptum, in ijs quibus se offendi significarunt, vt traditæ nobis ipsorum annotationes testantur, mutauimus, ipsis postmodum vrgentibus, 16 Septembr: in Publica Sesione prælegi, quamuis priuatim, iterum recognoscenda priùs fuisset, concesimus; ignominiosè verò non sine graui verborum in nos contumelia reiectam, ægerrimè quidem, nec sine reprotestatione, sed tamen patienter tulimus. Quæ reprehensa publicè fuerant, etsi tueri facillimum fuerat, expungere, quæué inuolutiùs dicta arguebantur, dilucidiùs exponere, satiùs duximus;

mus, quam vel Colloquium ea causa, quantumuis iustissima abrumpere, vel offensioni vlteriori voculâ vllâ duriusculâ materiam scientes relinquere. Ita iterum elimatam tertiò obtulimus, sed & tertiò reiecti sumus. Cumq; vel scripto, vel voce, quænam ergo mutari porrò aut tolli cuperent, designari nobis singula identidem peteremus, ne id quidem impetrare, in hanc vsq; diem potuimus. Interim verò declamationes nobis audiendæ fuerunt, accusatorio fere stylo acuminatæ, cumq; responsum nostro vicissim nomine proponeretur, ad singulas ferè periodos interpellati satis iniquè obturbati fuimus, vt deinceps silentio iniurias eiusmodi dissimulare mallemus, quã apologijs in cassum casuris tempus pretiosissimũ terere. Tum verò à S.R.M. nouo instructionis supplemento quodam huc misso, nostros quoq; ad S. R. M. ablegandi necessitas nobis imposita est, à qua clementissimo & æquiore responso impetrato, operas rursum nostras ad optatum Colloquij progressum obtulimus, cumq; de antithesibus nescio quibus expungendis potissimùm ageretur, vt eæ nobis singillatim designarentur, iterum iterumq; rogauimus. Cùm enim Ecclesiarum nostrarum sententia in plerisque his controuersijs merè negatiua sit, eoq; non nisi negatiuis propositionibus enuntiari potuerit, eas antitheseon nomine expungi iniquissimum, & primæ Actionis scopo à S. R. Maiestate proposito, alienissimum fore iudicauimus, sed quid tandem postulato hoc nostro impetrauimus, scripto quidem sententiam suam exponere pars opposita renuebat, cæterùm collationem priuatam vltrò offerebat. Promptè igitur cupideq; nos quoq; eam acceptauimus, sed quo certior dictis, aut dicendis fides esset, Notarios ex præscripto Regio, ei quoq; collationi adesse debere censuimus. Id verò omninò denegatum est. Vt igitur Augustanæ saltem Partis Theologo vni, atq; alteri, ceu Auditoribus & testibus adesse liceret, optauimus; id quoq; recusatum est. Hinc vt Illustriss: D. Legatus eius collationis Acta vel agenda

ſubſignatione ſuâ firmare dignaretur, orauimus; ſed ne id quidem exorauimus. Demum, vt Auguſtanæ ſaltem, noſtræq; Partis, Illuſtriſsimi & Generoſi Præſides atq; Antiſtites, præſentiâ & ſubſcriptione ſuâ ei collationi fidem facerent, rogauimus; quibus vtriſq; ſuam quidem operam promptiſsimè offerentibus, tamen per DD. Collocutores Catholicos, ne hoc quidem ad Collationem inchoandam valuit, ſed deliberatione in biduum extracta, tandem die 28 Octobris ſcripto quodam memoriali, Illuſtriſſ: D. Præſidi, & Mag: D. Directori noſtro, prælecto: cuius tamen apographum illis, nobiſuè tradere recuſarunt, rationes ſuas, cur in reijcienda ex Protocollis expoſitione Fidei noſtræ perſiſterent, iterum declararunt. Enimuerò nos viciſsim reſponſo hoc noſtro, vtrinque ſic Acta vel ideo enarranda nobis, & in memoriam ipſis reuocanda cenſuimus, vt aut ipſi iudicent, aut indigenas pariter, & exteros, ſi quando iſta examinarint, totũ imo Orbem Chriſtianũ, & ſeram olim poſteritatem, hinc agnituram tandem, & iudicaturã cogitent, an iſte procedendi Modus, in præſenti Colloquio hactenus obſeruatus, dici mereatur Charitatiuus. Interea Charitatis & veritatis intereſſe credimus, vt quæ ex dicto memoriali memoria ſuggeſsit, ſine reſponſo Charitatiuo non dimittamus.

Imprimis de titulo Catholico ſibi adempto nobis vindicato queſti ſunt. Nos verò ſicut ipſis quos diſcriminis cauſa Romano Catholicos, vt in præliminaribus conuenerat diximus ſcripto illo noſtro, cùm ademptum eum non iuimus, ita nobis ille, vt eripiatur, niſi proprio nos ore Acatholicos, vel etiam Hæreticos profiteri velimus, pati nequaquam poſſumus. Sed vt ipſos in ijs doctrinæ capitibus, in quibus nobiſcum conſentiunt, quæ ſanè, & plurima ſunt, & Momenti maximi, doctrinam verè Catholicam retinere non inuiti fatemur, eaq; ratione Catholicos etiam appellari non repugnamus, ita à nobis vllum fidei Catholicæ articulum impugnari pernegamus, eoq; niſi contrarium priùs euincatur, à Catho-

lici

lici nominis communione, nullo iure, nullaue possessionis cuiusdam præscriptione excludi à quopiam possumus. Non enim ex tituli vsurpatione doctrinæ Ecclesiæ, sed ex doctrina titulus æstimari debet, hæc vtiq;, non ille, verè Catholicum, aut Hæreticum facit. Quod ipsi etiam statim sub initium Colloquij satis testatum fecimus, generali primitus fidei nostræ professione, quàm ne ipsi quidem verè Catholicam esse negare poterunt, oblata, cuius specialiorem, postea in Theologicis hisce controuersijs declarationem, ipsismet postulantibus adiecimus, in quâ, si quidquam Catholicæ illi, quàm semel proposuimus fidei contrarium ostendi poterit, illud potiùs abijciendum nobis esset, quàm vel fides, vel nomen Catholicum deserendum.

2. Porrò dissensum ab ipsis nostrum nimis apertis propositionibus, nos professos aiunt, quòd dissidio potiùs firmando, quàm paci Ecclesiæ, quæ S. R. Maiestatis scopus sit, cuiusq; studium ipsi professi sumus, facere videatur. Atq; & ipsi Catholici, & inprimis S. R. M. non de dogmatibus vtrinq; extra omnium controuersiam positis, sed de omnibus, ac singulis doctrinæ controuersæ capitibus, sententiam nostram simplicibus, & apertis verbis proponi iussit, totiusq; primæ Actionis vnicum hunc scopum esse voluit, vt vnusquisq; doctus & indoctus, quid vnaquæq; Pars de ijs credat, vel nõ credat, & in quibus sibi contradictoriè aduersẽtur, vno velut intuitu possit agnoscere. Idq; nos etiam, tum veritati, tum paci, Ecclesiasticæ conueniẽtissimũ esse iudicauimus. Nõ enim ritè sanari possunt, aut coire vulnera, nisi probè prius detegantur, & depurentur. obscuris vero, aut ambiguis propositionibus, ceu emplastris quibusdam palliatiuis sententias, vtriusque partis inuoluere, quod aduersa pars maluisse iam videtur, ab hoc certè scopo medium foret alienissimum varijs omnium partium calumnijs, & cauillis obnoxium, ideoq; maiorum deinceps litium, potiùs seminarium, quàm pacis remedium.

3. Mul-

3. Multa etiam in ſcripto noſtro ad irritandos animos, poſita conqueruntur, falſas imputationes, quas iam ipſi in propoſitionũ ſuarum præambulo remouerint nihilominus repoſitas, Concilij Tridentini anathemata ad odium ſubinde repetita. Nos verò niſi fortè ipſa doctrina noſtra, quam diſsimulare nefas erat, eos irritet, animo irritandi nihil poſuiſſe ſanctè profitemur, ſi quid autẽ tale verbis noſtris ineſſe, ſi quas etiam imputationes falsò ſibi repoſitas putant, eas vt diſertè exprimant vnicè deſideramus, & petimus. Anathemata Tridentina quamuis in odium & execrationem noſtri vibrata, non tamẽ in odium ipſorum (abſit) ſed ad grauitatem & neceſsitatem controuerſiarum oſtendendam aliquando memorauimus; ne de minutijs minùs neceſſarijs agere videremur, quæ quidem ſi perſequi omnia fuiſſet animus, vel decuplo plura non quidem ad odium aliquod, ſed tamen ad tædium legentium recenſeri potuiſſent.

4. In primis ab Inſtructione S. R. M. nos receſsiſſe arguunt, quod non ſumma tantũ capita, ſed minutiſsima puncta attigerimus, non breues propoſitiones, ſed prolixũ tractatũ ſcripſerimus, ſolo capite de gratia, octo puncta cõplexi ſimus. Atqui ipſa S. R. M. de omnibus, & ſingulis controuerſijs ſententiam partium proponi voluit, idq́; cum nos diuiſim fieri mallemus, pars aduerſa coniunctim, vt fieret poſtulauit, quod certè in tanto controuerſiarum numero, ſine prolixitate aliqua fieri minimè potuit, nec minuta cenſenda ſunt ea, ſine quibus maxima conſtare non poſſũnt, quæué ſub anathemate Eccleſiæ credenda faciendaq; proponi non ignoramus. Quodſi minuta omnia perſequi libuiſſet duplo plura potuiſſent congeri. At nos breuitatem adeò ſectati ſumus vt nec verbũ facilè vllum fruſtra poſitũ vellemus. Cauimus ſanè, ne in re tanta dum breues eſſe ſtuduimus obſcuri fieremus, imò ſi ad res modo ipſas examinandas progredi Pars aduerſa voluiſſet, ſenſiſſet profectò noſtram qualemcunque prolixitatem, breuitati in tractatione

reliqua maximè ſeruituram, ipſorum verò plurimis omiſsis pleriſque obſcurè propoſitis inuolutam breuitatem, prolixioribus deinceps diſceptationibus, & euolutionibus materiam, moramq; non neceſſariam præbituram. Locus de Gratia, non vnum ſaltem, ſed complures grauiſsimos Fidei Chriſtianæ articulos, de Redemptione, vocatione, iuſtificatione, ſatisfactione, glorificatione, bonis operibus, eorumq; præmijs, de electione, deniq; & reprobatione continet, quorum nullum vtiq; præteriri decuit, quoſq; ſingulos, vnicâ tantùm propoſitione affirmatiua proponere ſatis habuimus, vt nimiæ citiùs breuitatis, quàm prolixitatis, hîc argui meritò poſsimus, quin ſi maximè prolixitate aliquâ peccatum non nihil foret, an Charitatis erat, totum ideo ſcriptum Protocollis eijcere: quibus tam multa alia magis prolixa, minùſq; neceſſaria inſeruntur.

5. Sed & multa poſuiſſe arguimur, quæ vel planè non ſunt controuerſa, vel non cum tota Eccleſia Romana, ſed tantùm cum quibuſdam Doctoribus, vel corollaria tantùm, vel probationes non ad primam, ſed ad ſecundam actionem pertinentes; quin etiã doctrinæ Catholicæ explicandæ partes nobis ita vſurpaſſe, vt tenebras ei offuderimus, inuidiæ eam obiecerimus aut amarè carpere & ſugillare viſi ſimus. At nos ſi quid fortè non controuerſum attigimus, id ad remouendas à nobis falſas imputationes vnicè fecimus. Si quid cum quibuſdã tantùm Doctoribus controuerſum, id DD. Collocutores vno verbo à ſe remouere, ſuumq; ab illis diſſenſum profiteri poterunt, ita propiori iam inter nos conſenſui optatum fiet initium. Corollaria & probationes nullas adieciſſe meminimus, niſi quæ & ipſæ controuerſiam ex priori pullulantem conſtituunt, aut ad dilucidiorem ſimul doctrinæ explicationem & liquidationem facere videbantur. Nec verò doctrinam ipſorum explicandi, ſed noſtram ſaltem ſiue negatiuam, ſiue affirmatiuam ſententiam ſimpliciſsimè proponendi partes nobis

ſumpſimus, ſi quid obſcuritati aut inuidiæ obnoxium videretur, is vtiq; declarationis propoſitæ ſcopus fuit, vt talia deinceps depurentur, liquidentur, non vt propterea declaratio ipſa ex Actis & Protocollis eijciatur, ſi quod verbum amarum, quod carpendi, aut ſugillandi ſpeciem habeat, nobis exciderit, id & in prima recognitione ab ipſis indicari debuit, & vel nunc tandem vt indicetur petimus, nobis enim quamuis ſeduló quærentibus nihil tale occurrit.

6. Deniq; ipſum etiam agendi ordinem à S. R. M. prudentiſſimè præſcriptum à nobis confuſum arguunt, & diſtinctiſsimas primæ Actionis partes, videlicet propoſitiones, elucidationes, depurationes, & antitheſes in vnum congeſtas. At nos partes illas, vt diſtinctæ ſint, non tamen vel ex natura rei, vel ex S. R. M. voluntate, ita diſiunctas & ſeparatas eſſe cenſemus, vt in ipſis propoſitionibus elucidationi & depurationi, atq; etiam antitheſibus, ſeu vero ſtatui controuerſiæ conſtituendo, viam parare nefas ſit, imò cùm non diuerſæ actiones, ſed primæ actionis tantùm partes dicantur, eas quantùm fieri poteſt, coniungendas, quin etiam in præcipua laude ponendum ducimus, ſi quæ Pars ſuas propoſitiones ita formarit, vt ſimul elucidationi, & depurationi, atq; antitheſibus deinceps ſeligendis inſeruiant: quam etiam laudem S. R. M. eò ipſo reſcripto nuper haud obſcurè nobis tribuiſſe videtur, quam etiã ipſimet dum hoc in nobis accuſandum arbitrantur, confirmant; ſi verò ſcrupulosâ nimis curioſitate particulatim illæ diſcerperentur, haud ſecus ac rami ex ſtipite auulſi, genuinam certè atq; integram doctrinæ ceu arboris ſpeciem lectori minimè exhiberent.

Atq; hæc quidem ea ſunt, quantum meminiſſe poſſumus, ob quæ doctrinæ noſtræ declarationem protocollis eijciendam DD. Catholici nouiſsimò illo memoriali ſuo manifeſtarunt. Addiderunt ab ea ſe ſententia minimè receſſuros, ne vel vilipenſæ S. R. M. vel leuitatis, & inconſtantiæ, aut inobedientiæ, erga Illuſtriſſ. Archiepiſcopum argui poſsint. At nos vicisſim, ſicut à vilipendio

S. R.

S. R. M. nos longissimè abesse omnibus humillimi obsequij studijs hactenus per Dei gratiam ostendimus; ita si fidei nostræ professionem, quam ex Dei verbo hausimus, hominum gratiâ, aut metu, in realibus mutaremus, non tantùm summæ inter homines leuitatis, & inconstantiæ infamiam, sed etiam vilipendij, & inobedientiæ erga Maiestatem Diuinam crimen grauissimum incurreremus. Quod vtrumq; pro charitate sua Christiana, non à nobis minùs, quàm à seipsis abesse velle DD. Catholicos persuasi sumus. Nec verò nostrarum Partium Collocutor talem mutationem, vel suo, vel nostro nomine, vt quidem ipsi memorant pollicitus est, sed quod de ipsius oratione Protocolla testantur, quodq; nostræ etiam declarationis clausula, ipsi nobis reseruatum voluimus, si quid obscuriùs incommodiusúe dictum videri posit, id porrò à nobis, & quidem quod S. R. M. instructio expressè iubet, scripto aliquo nouo, aut viuâ voce, pleniùs ac dilucidiùs declarandum recepit. Quod verbum nostrum ea ipsa quàm DD. Catholici offerre nuper videbantur collatione priuata, eliberare parati, nos quidem eramus, atq; etiam nunc sumus. Sed hic vereri se obtendunt, ne verba ipsorum per Notarios captare velimus. Quâ quidem ratione omnem deinceps colloquij spem præcidere videntur. Nam si captiosum putant, per Notarios dicta excipi, quas non captiones ingenua nostra simplicitas metuat, si Notarij Actionibus partium, quod S. R. Maiestatis Instructio iubet, interesse prohibeantur. Sed finem hic facimus, eo rationibus illis eliminandæ declarationi nostræ, sine iusta ratione prætensis, easdem solùm rationes hoc scripto opponimus, quas coram ex nobis, nostrisq; sæpè iã audierunt.

1. Nimirum cum doctrinæ ipsorum professio, quàmuis nos in ea, si non plura certè non pauciora, quàm ipsi in nostra, desideremus Protocollis nihilominus inserenda sit, nihil nobis videri iniquius, nihil Instructioni Regiæ & responso Orlensi, aut pactis conuentis præliminaribus repugnantius, quam si quod ipsis conceditur nobis negetur.

 2. Tum

2. Tum autem postquam nostram publicè iam prælectam esse, non hîc modò omnibus constat, sed ad cæteros quoq; fama loquax longè lateq; disseminauit, imò postquam Sacratiss. Regiæ Maiestatis manibus oblata iam est, ac veluti Protocollo omnium nobilissimo inserta, quid inconsultius fingi posset; quàm ex conuentus huius Protocollis proprijs eam reijci? An non tota Protocollorum nostrorum fides, eo ipso labefactabitur? an non alia etiam acta compluria similiter omissa esse: cætera secus quam Acta fuerint narrata, quiuis meritò suspicabitur?

3. Quid verò absurdiùs, quàm alia quidem minùs necessaria, ac ferè parerga, vt declamationes, protestationes, satisfactiones, quas plerasq; vel nunquam propositas, vel minimè consignatas præstitisset, Protocollis sollicitè inseri, illud verò, in quo totius negotij cardo vertitur, ipsas nempè doctrinæ cuiusq; partis expositiones, quarum causa maximè conuentus hic institutus est, ex ijs eliminari.

4. Quod si in prima actione nudam sententiæ nostræ, vtpotè ipsis aduersæ, Professionem in Protocollis ferre nequeant, & quis nobis fidem faciat, in secunda actione suæ sententiæ oppugnationem, nostræ defensionem, quæ grauiori vtiq; offensioni erit obnoxia, toleraturos? Quid igitur in cassum porrò hoc Colloquio laboremus, si à tabulis publicis nostra omnia prætextu offensionis Catholicorum, aut obedientiæ Prælatorum arcebuntur, & hâc veluti basi totius reliquæ actionis remotâ, cui tandē fundamento defensionem deinceps, aut refutationem nostrā inædificabimus?

5. An non autem omnis hoc pacto Colloquij huius fructus tam ipsis quàm nobis intercidet, si quod vtriq; in propositionibus nostris maximè spectasse videmur, vt abstersis falsis imputationibus, neutra Pars alteri aliena ab ipsius mente dogmata deinceps affingeret, huius quoq; Professionis mutuæ, & attestationis monumentum ex Actis publicis eradatur?

6. Quo

6. Quo verò pacto ad vnionem Romanæ Ecclesiæ, quod sibi quidem maximè in votis esse ipsimet profitentur, nos sperent posse reduci, si ne sententiam quidem nostram, & secessionis causas æquis animis, vel ipsi audire sustinent, vel aliorum considerationi exponere? Quæ tandem via superet quâ errores illos, quorum nos accusant, vel nobis, qui iam hic adsumus vel cæteris fratribus, atq; Ecclesijs nostris possint eximere, an non imò eo ipso vel maximè in ijs nos confirmabunt?

7. Quod si etiam charitatis aliqua, vel saltem æquitatis cura est, quid æquiùs, quidué charitati Christianæ conuenientiùs, quã vt ijsdem Protocollis, quibus accusatio confessionis nostræ, atq; reiectio toti Orbi Christiano exponetur? ipsa etiã confessio (liceat enim eam cũ vulgo iam sic appellare) velut rea eidẽ tribunali sista tur, vt quo iure quaué iniuria, accusata reiectaué sit iudicari possit.

8. Deniq; si causæ suæ præiudicium aliquod metuunt, ecquod grauiùs ipsimet aduersus seipsos præiudicium acta ista legentium, vel audientium animis inijcere poterunt? an pleriq; suspicabuntur plurimum obesse eam confessionis nostræ declarationem; quam ex Protocollis tanto molimine eiectum eunt, quâ tamen ratione, quid tandem aliud lucrabuntur, quàm quod pleriq; vt sunt homines in vetita procliuiores, tanto auidiùs ad eam noscendam aliunde rapientur. Simulq; hoc ipsum nostræ quidem de causæ bonitate fiduciæ, ipsorum verò (ignoscant sincere monentibus) diffidẽtiæ cuiusdam luculentum indicium esse videbitur. Hæc aliaq; huius generis, quæ iam repetere omnia supersedemus, qui propè considerarit, agnoscet profectò ipsos, si in hac sententia persistant, malè quidem causæ nostræ, peius verò charitatiuo huic colloquio, at sibi ipsis suæq, causæ minimè omnium consulere.

Cæterùm, ne tamen vel sic illa detrectandi porrò Colloquij in nobis residere queat suspicio, ecce nos sepositâ paulisper illâ de propositionibus in Protocolla inserendis quæstione, iterum DD. Ca-

tholicos ad censuram ipsorum in realibus doctrinæ à nobis propositæ capitibus singulis audiendam, ac vicissim propositionum ab ipsis oblatarum, (quas absit vt silentio nostro approbauerimus) considerationes nostras seu scripto, seu voce proponendas, atque ita vtrumq; in liquidatione doctrinæ progrediendum nos ipsos offerimus. Si annuant in nobis nulla erit mora, quin ad inchoandam illam collationem, siue priuatam, siue publicam, vel hac ipsâ horâ (si ita videbitur) progrediamur; si cunctentur, aut abnuant id saltem, quâ par est obseruantiâ ipsos rogatos volumus, vt culpam, vel impediti, vel dissoluti Colloquij huius, nobis deinceps imputare desinant. Quòd declaratione tantùm Fidei nostræ Protocollis inserta, sine vlla vlteriori liquidatione abitum nos parasse arguunt, nominis Catholici possessionem sibi tam operosè asserāt, nobisq; adimant, omnium iurium confusionem, rerum perturbationem inde arcessant, aut Fidei nostræ expositionem Principibus, vel Principalibus nostris, ipsis ita iubentibus, quod & per conditiones præliminares, perq; responsum Regium, ac Conuentum Orleñ licuit, à quibusdam nostrum exhibitam in crimine ponant, vel eiusdem editionem, si quæ vsquam paratur, (cuius nos quidem minimè conscij sumus) nobis imputent, vel deniq; ipsis Protocollis huius Colloquij à Cathalogo librorum prohibitorum, per exclusionē doctrinæ nostræ tam sollicitè caueant, & quædā alia nouissimè huic declarationi admisceant, illis refellendis, poteramus nos quidem sermonem non minùs prolixum opponere, & crimen illud neglectæ Instructionis Regiæ ita à nobis remouere, vt in ipsos meliori iure retorqueretur, quod debitum nisi porrò nos arguere desinant, à nobis quamuis inuitis, non sine fœnore tandem exoluendum erit. Sed nunc quidem eò abstinere, & tria illa media ab ipsis proposita, paucis etiam attingere maluimus. Ea verò ita comparata esse videmus, vt nequaquam nobis acceptanda esse censeamus, quia & ab Instructione Regia aliena, &

præiu-

præiudicijs varijs obnoxia, & multis difficultatibus inuoluta, & neutri Parti vtilia, aut honorifica fore metuimus. Aliena quidē, quia S. R. M. non generales propoſitiones, ſed omnium & ſingularum controuerſiarum explicationes à nobis requirit. Præiudicijs verò expoſita, dum reiectis doctrinæ totius declarationibus, earum loco generales tantùm propoſitiones, & quidem ad præſcriptam ab ipſis normam conſcribi, & Protocollis inſeri volunt, vel cum duobus ſaltem tribuſué Theologis, etſi integræ Partes conſentire nolint, talem collationem inſtitui. Difficilia autem, quia non magis ſperandum eſt propoſitiones de controuerſijs generales, quæ ipſis ſatisfaciant, quàm declarationem antea ſpecialē à nobis conſcribi poſſe, nec minùs imò longè plùs temporis ijs primo formandis, deinde recognoſcendis, poſtmodùm declarandis, demùm depurandis, & penitùs liquidandis impendendū foret. Inutilia verò, quia per anguſtias reliqui temporis vix rectè inchoari nouum iſtum controuerſias liquidandi modum, nedum per omnes, aut ſaltem præcipuas percurri poſſe præuidemus. Vnum verò aliquem vel minimum, vt ipſi velle videntur, articulum, ita pertractari, perexiguum foret Colloquij huius tanto conatu inſtituti, tantoq; ſumptuum & temporis diſpendio, hucuſq; continuati pretium, varijs imo omnium toto Chriſtiano Orbe partium calumnijs, cauillis, ludibrijs, obnoxium. His igitur medijs bona ipſorū cum pace ſepoſitis, vt tamen omnes Colloquio huic porrò etiam continuando nos paratiſsimos eſſe agnoſcant, noſtra ex parte tria alia & conueniētiora, vt nobis videtur, & vtiliora, & faciliora, & æquiora, & Regiæ menti magis conſentanea proponimus.

Primum illud quod iam ſuperius attigimus, vt ipſi declarationis noſtræ recognitionem ſpecialem, per ſingula & præcipua doctrinæ capita conſiderandam nobis proponant, ac viciſsim ipſi noſtras propoſitionum ab ipſis oblatarum conſiderationes, à nobis alternatis vicibus acceptent, atq; ita vtrinq; in pleniori declara-

tio-

tione, & liquidatione doctrinæ pergamus. Alterum si forte propositiones nostras, vt hactenus ita deinceps suâ consideratione nō dignentur, saltem in suarum popositionum ad recognitionem à nobis offerendam (quæ iam parata est) declaratione, depuratione, ac liquidatione nobiscum progrediantur. Sin autem ne hoc quidem medium placeat, Tertium, & ex nostra quidem parte vltimum illud proponimus, vt selecti vtrinq; Theologi, seni aut septeni præsentibus vtriusq; Partis Præsidibus ac Directoribus, familiari Colloquio, in loco tamen publico, vtrasq; & nostras, & ipsorum propositiones, inter se ita conferant, vt ex illis communi deliberatione, atq; consensu propositiones certas excerpant, formentq; ex quibus quatenus vtræq; Partes inter se consentiunt, quatenus verò, & in quibus dissentiunt, cuiuis docto, & indocto manifestum fiat, vt quæ propositiones illas à delectis illis Collocutoribus, ita formatas, & per Notarios consignatas, per singula capita, suæ quisq; parti considerandas, porrò examinandasq; proponat, atq; ita ex omnium tandem consensu tota liquidatio dogmatum controuersorum perficiatur, ac tum demum ad eorundem quæ controuersa manebunt defensionem, aut refutationem procedatur. Hac viâ si pergamus eius, quod restat quamuis exigui temporis spatio modo animis vtrinq; solius veritatis, & charitatis cupidis conueniatur plus vtilis operæ, quàm duobus hactenus, aut tribus mensibus, vtrinq; nos præstituros confidimus. Huic autem negotio inchoando, & si nos quidem, vel hac ipsa hora parati simus, si tamen deliberandi aliquod spatium, sibi concedi postulant, diem crastinum designari optamus.

Subiunxit Perillustris & Adm. R. D. Archid. Vilnen. Protestati sumus ab initio, quod hoc scriptum in Protocollum admitti non possit ob sequentes rationes. 1. Quia totum illud scriptum quod antea lectum fuerat contra nostras rationes, insertum est, de quo tamen conuentum fuit omnium consensu, ne

exta-

extaret in Protocollo, ex ea potissimum ratione ne scriptis inutilibus pretiosissimum tempus tereremus? 2. Quia in illo imputantur nobis quæ nunquam sunt acta, aut non eo modo acta. 3. Quia hoc scriptum magis ad dissensionem, quàm ad finem, quem S. R. M. intendit, facit, eò quod multa insunt offensiua. 4. Quia expectauimus responsum à Theologis Reformatis, nullum autem habemus, nisi ab Illustriss. D. Castellano Chelmeñ: protestamur proinde, & rogamus, vt descendant nobiscum iuxta Instructionem S. R. *M.* in arenam.

Tum Illustriß. D. Castellan. Chelmen. Replico (*inquit*) ad verba Adm̃ R. D. Archidiaconi Vilnen. nullam rationem esse sufficientem, quâ hoc quod iam declaraui nomine totius partis Reformatæ, actis excludi posse, aut debere probat. Nã primo etiamsi consensũ fuit, ne memoriale prius prælectum actis insereretur, attamen cum in prælecto à R. P. Schönhof scripto eædem, quæ nos oppugnant, rationes aut directè aut indirectè, sunt allatæ, ideo necesse fuit, ad vtrumq; illud scriptum, vno solo, lucrandi temporis gratiâ, respondere. Quoad 2. Realitas eorum, quæ dicta sunt, magis à parte Reformatæ Religionis Professorum stabit, quod acta ipsa, & Protocolla Orbi demonstrabunt. Quoad 3. An offensiua aliqua scripto huic insint, Orbis iudicabit. Quoad 4. Quod non Theologus nomine partis totius Reformatæ responderit, ideo factum, quia metus fuit ne per interpellationẽ, aut verba aliqua à fine charitatiui colloquij valde aliena, Theologo respondenti maior crearetur acerbitas, & negotium hoc eo magis impediretur: si verò à protestatione non recesserint DD. Collocutores Partis Catholicæ, vicissim reprotestatur Pars Reformata, se etiam refragari vt prælecta à DD. Catholicis, quæcunq; illa nouiter sunt illata, inserantur.

Tandem Illustris & Adm. R. D. Zawiſſa Archidiaconus Vilnen. Referemus ait ad Partes. Seſſio ſoluta & in diem ſequentem indicta.

SESSIO XXXIII.

Septimâ Nouembris.

In præſentia Illuſtriſſimi D. Legati & DD. Deputatorum, petierunt DD. Auguſtani vt reſponſũ ipſorũ ad proximã declarationẽ DD. Catholicorum, à R. P. Schönhof 2. Nouemb. propoſitam prælegeretur. Quod cùm DD. Catholici certas ob cauſas non admitterent, auditâ horâ duodecimâ, ſoluta eſt Seſſio.

Die Octauâ Nouembris.

Eadem controuerſia agitata fuit, ſed nec dum componi potuit.

SESSIO XXXIV.

Die Nonâ Nouembris.

Cum Illuſtriſſimus D Legatus, ſuo & Catholicæ Partis nomine, ſcriptum quo DD. Auguſtani, DD. Catholicis reſpondere volebant, admittere & actis inferri nollet, DD. Auguſtani contra id Manifeſtationem eo, qui ſequitur, modo fecerunt.

Quandoquidem Auguſtanæ Confeſſionis Profeſſoribus nomine tenus compellatis per vltimam Declarationem Dominorum Catholicorum, die ſecunda Nouembris præſentibus Illuſtriſſimis DD. Legato & partium Præſidibus prolatam, neceſſitas impoſita eſt reſpondendi, ad quod reſponſum reddendum iam per ſextiduum parati fuerunt, admittiq; conſtanter petierunt: E contra DD. Catholici non obſtante, quod ipſorum ſermo & Partis Reformatæ reſponſum, ſine vlla Præſidũ cenſura eodem loco iam audita ſint, reſponſum tamen Auguſtanorum, citra

tra

tra præuiam S. R. Maiestatis censuram admittere, mediaq; ad progressum Colloquij facientia saltem audire noluerunt. Nos autem euidentē illam inæqualitatem inter partes & futuram temporis iacturam attendentes, antequam censura à S. R. Maiestate possit obtineri, mediū hoc ab Illustrissimo D. Legato propositum, moram huic negotio iniecturum & quod superest ad metam Colloquio positam exiguum temporis spatium planè cōsumpturū esse præuideamus, ideo manifestamus non posse nos permittere, vt inferiores & viliores habeamur, quam Pars Catholica fuit in proponendo, & Reformata in respōdēdo; sed petere instāter & instantissimè, vt eadem facultas nobis fiat proponendi nobis nostrum responsum, quæ scripta & data est Parti Catholicæ & Reformatæ. Quodsi hoc non concedatur; manifestamus porrò, nos neq; moræ huic sancto negotio iniectæ & inijcendæ, neq; dispendij si quod inde est oriturum reos esse. Reseruare autem nobis per expressum facultatem competentem proponendi ea in publico quæ hactenus, fuerunt repulsa; & nequaquam renunciare Actioni publicæ magno cum dolore nostro hactenus impeditæ, sed paratos esse vel hac die descendere, ad liquidationem, siue etiam ad collationem de Vero & Falso, postquam honestissimis petitis nostris ipsiq; æquitati, ex iure naturæ & gentium, maximè autem ex vigore Inuitationis & Instructionis Regiæ nobis debitè fuerit satisfactum.

Quâ Manifestatione Audita, Pars Catholica ad suos referendi & vicissim respondendi potestatem sibi reseruauit.

Decimâ Nouembris.

Propter vrgentissimas occupationes Illustriss. D. Legati, & abitum ex Vrbe, delata est Sessio & in diem Lunæ, proximæ sequentis hebdomadæ indicta.

SESSIO XXXV.

Decima octauâ Nouembris.

 In

In præsentia Illustriß. D. Legati, & Illustrißimorum DD. Deputatorum insinuarunt DD. Catholici ad proximum DD. Reformatorum 6. Nouemb. prælectum Memoriale, responsum, quod nomine Illustrißimi & Reuerendißimi D. Episcopi Samogitiæ, vti Præsidentis Catholicorum conscriptum 7. Nouemb. quidem paratum habuerunt, prælectionẽ tamẽ eius in hunc vsq; diem distulerunt, eo quod priuata quædam collatio inter DD. Catholicos & Reformatos intercesißet, & DD. Notariis tempus interueniens relectioni Actorum concesßum fuißet. Cuius responsi prælectionem Illustriß. D. Castellanus Chelmen. nomine Partis Reformatæ admisit, libertate sibi reseruatâ paucis verbis, ad illud respondendi. Responsi autem tenor est talis.

Illustrissimi & Magn. Domini.

Tandem nostris imò & Sereniss. Regis D. Nostri Clementissimi, omniumq; Illustrissimorum ac Rñdmorum Regni Episcoporum, atq; imprimis ipsius Illustriss. ac Rñdmi Metropolitani, Archiepiscopi Gnesneñ. votis, ac intimis desiderijs videtur annuere benignissimus DEVS, quando post illos, tam præliminarium conditionum scopulos, tum incidentium hactenus difficultatum syrtes, Colloquium nostrum, (vti ex nupero cum Parte Reformata pacto, & consensu sperare fas est) secundiore cursu videtur progressurum: Deum meo, & omnium meorum nomine supplex oro, vt cursum istum secundare, & Diuini Spiritus sui aurâ, ad portum dignetur prouehere. Quòd reliquum est ne fortè in similes deinceps scopulos, aut breuia impingamus, visum est mihi, Illustriss. & Mag. DD. Vestris, nonnulla in antecessum proponere, quæ tanto plùs ac meliùs ad futurum cursum faciant, quanto nos ex parte nostra, ad ineundum, & prosequendum hunc cursum, promptiores paratioresq; esse ac semper fuisse iudicabunt.

Cùm nuper ad consessum DD. Vestrarum nostrum Theologum destinassemus, non aliud nobis propositum fuit, quàm declarare

rare nos progredi quidem seriò velle, sed progredi non posse; si DD. Vestræ pergent vrgere acceptationem diu iam, & sæpiùs reiectarum à nobis Vestrarũ (vt vocãt) Confessionum : deinde verò modos suggerere, quibus negotiũ procedere posse visum est, si exclusis vel sepositis tãtisper illis Cõfessionibus procedere, prout inuitabamus, velletis.

Hic erat sensus noster, hæc omnium Oratio, neq; quidquam ad inuidiam, in vos deuoluendam, dictum est. Rationes, quibus moti confessiones illas semper repulimus, modestè & sine vlla penitus offensa (quod agnouit Illustriss. D. Castell. Chelm̃.) productæ sunt, in eum tantùm finem, vt constaret orbi non temerè repulsas esse.

Vos ista ad inuidiam vestram dicta esse interpretamini, & acerbè nos, & dicta nostra tractatis. Impediui, quibus maximè modis potui, ne quis Theologorum meorum, paria vellet reponere, & optassem, DD. Vestræ suis interdixissent. Seruabo constanter, quod nuper denunciari iussi, non permissurum me, vt nouis hiscè rationum certaminibus, obex ponatur. Si permittenda sunt, expediantur lateraliter, sine impedimento causæ publicæ.

Vnum illud commemoro, aduertere vos ipsos potuisse, ea omnia, quæ tanto molimine congeruntur, inutilia esse, & ad persuadendum inefficacia, si intelligere voluissetis, quænam apud nos sint præcipuæ, & veluti fundamentales causæ, reiectarum Confessionum Vestrarum. Generatim omnes ad tria Capita reuocauimus.

1. Quòd Confessiones Vestræ aduersentur eorum sensui, qui nobis præscribere, & imperare potuerunt. 2. Quòd nobis sint præiudiciosæ & noxiæ. 3. Quod vobis, & toti negotio inutiles.

Hoc postremum sufficere vobis potuit & debuit, vt intelligeretis omnes vestras ratiocinationes, & censuras esse ruinosas. Nam supremũ & potissimum omniũ rationũ, & discursuum vestrorũ fundamẽtum est, (ad quod cætera omnia reuocantur) quòd istiusmodi forma Confessionũ necessaria vobis visa sit ad hoc, vt mentem & doctrinã vestram sufficienter, quantùm præsens negotium requirebat, explicaretis.

 Et

Et quidē si ita Confeſsiones veſtras à negotio arceremus vt ſimul vetitū vellemus, ne vllo deinceps pacto doctrinā veſtrā & ſingulos particulares articulos in mediū proferre liberū vobis foret, haberetis profectò cauſam tantoperè expoſtulandi, & hanc quaſi vnicam viam vrgendi, quâ producere vobis liceat omnia & ſingula dogmata in publicum. Sed enim ſi hoc obijcitis, iniuriam nobis facitis, & notā impingere vultis, quam neq; ferre poſſumus, neq; iure debemus. Sæpè ſæpiùs conteſtati ſumus, liberū & integrum vobis fore, vt omnia & ſingula veſtra dogmata, ſingulaſq; dogmatum partes ac particulas, vſq; ad minutiſsimos articulos, & tenuiſsima opinionum veſtrarum filamenta in publicū producatis; quidué nobis conſonum, quidué à nobis diſſonum, in cætibus veſtris doceatur, liberrimè & integerrimè ſuo tempore, ſuo loco ediſſeratis. Quis enim hoc vetet? itanè nos hebetes eſſe cenſetis, vt quod vnicè, & ſummè omniū ad præſens negotium neceſſariū eſt, à negotio arcendū eſſe decreuerimus quaſi ignari, quid agendum, quid in præſentiarum tractandum ſuſceperimus?

Scimus ſcopum nobis propoſitum eſſe, vt tollantur ſi fieri poteſt diſsidia doctrinarum. Quis verò ea tollat, niſi doctrinæ adinuicem conferantur? Quomodo autem conferantur, niſi in medium hinc inde liberrimè & integerrimè proferantur?

Non igitur proferri vetuimus, nec vetamus. Ipſi vos memorias & conſcientias veſtras conſulite, quoties vobis iſtam libertatem obtulimus, conceſsimus priuatim, publicèq; aſſecurauimus? Nō memorabo vices alias, expendiſſetis ſaltem hanc ipſam extremam, quam iam impugnatis, declarationem noſtrā, ibi vidiſſetis aliquoties ſpecificationem dogmatum, non prohiberi à nobis, ſed expeti. Quare primum ſaltem quem ſuggeſsimus, ad progreſſum principalis negotij modū, non inſpexiſtis? vbi tantum vobis in eam rem concedimus, quantū prudentiſsimus quiſq; deſiderare potuit? nonnè ibi diſertis & expreſsis verbis dicimus; *Libenter nos permittere, vt pauculis & generalibus propoſitionibus ſuccedant ſingularum doctrinarum, aut capitum declarationi-*

tioni-

tiones, & descensus vsq; ad particulares, & particulatißimos articulos, & ne quid videamur subtraxiße eorum, quæ in scriptis hactenus porrectis, id est, in prænominatis Confeßionibus comprehendebantur, ipso declarationis tempore, ex ijsdem scriptis singulæ propositiones in medium producantur, & cum nostris quoq; declarationibus conferantur. Quod si visum fuerit, vt hæ ipsæ propositiones declarationis loco Protocollo inserantur, non immutatis substantialibus, & ijs quæ concernunt doctrinam, omißis tamen quæ manifestè offendunt, ad singula declarationum nostrarum puncta, inserantur singula similiter ex his scriptis translata, ita vt post propositionem generalem, vna quæpiam nostra declaratio, locum suum occupet, proximum verò Partis oppositæ declaratio, ijsdem verbis concepta obtineat, atq; ita procedatur in longum, à primo capite vsq; ad vltimum. Quid desiderare poteratis liberaliùs?

Itaq; incompetens erat, & ad inuidiam quæsita Confeßionum illarum defensio, quâ persuadere imperitis nitimini, impeditos vos esse, ne doctrinã, & singulos doctrinæ articulos, exactißimè in mediũ proferre vobis liceat. Minimè verò gentium. Proferte, enarrate, edicite omnia capita, singula membra, secate, discerpite, anatomizate exactißimè, nobis etiam vrgentibus; quidquid agendæ rei necessarium est, agite: vnum illud duntaxat cauete, ne quid agatis, quod hîc minimè agendum est.

Tale verò est Confeßiones condere, librum conficere. Tractatus integros, indiuulsos, non interpolatos, doctrinâ nostrâ non intersectos Protocollo inserere. Hoc ad cognoscendam doctrinam, ad conferẽda dogmata, ad dispiciendum dißidium, ad disquirendum pacis, & concordiæ modum, minimè necessarium est: imò nouas Confeßiones sancire, nihil aliud est, quàm vel ipsum dißidium stabilire, vel ansas, càusas, formam, & animam dißidio subministrare.

Nobis propositum est, doctrinas conferre; conferri autem doctrinæ non solent, nec possunt, per integros tractatus. Sed membratim diuellendæ sunt, & per partes ad inuicem componendæ. Hoc nos fa-

cturos

ćturos toties promittebamus, tantùm capita quædam in pauculas propoſitiones diſtributa, pręmitti (iuxta Inſtructionem Regiã) optabamus, vt ſciremus ſaltem genera vel ſpecies dogmatum, de quibus deinceps conferendum eſſet. Vos ex occaſione iſtorum ſummorum capitum, & ſum̃ariarum propoſitionum ingentes tractatus concinnaſtis. Iſtos reiecimus grauiſsimis ex cauſis, quas nuper audiuiſtis: reiecimus, inquam, non vt res ibi comprehenſas à tractatione, quæ ſuſcipienda fuit, excluderemus, ſed vt in locum proprium tractationis differremus, vt ſuo tempore in alia, forma, eadem ipſa, omniaq; alia ac ſingula dogmata declarando reaſſumerentur.

Veſtri iniuriam clamitant, queruntur, nos inuadunt, nos damnãt, nos, famamq; noſtram indignè tractant. Quæ noſtra culpa? quid tandem eſt, quod tantopere ambitis? quid veſtrâ intereſt, vt Confeſſiones illæ ex hac officina prodeant? quid negotio prodeſt, vt hanc formam, & nomen retineant?

Hoc vno fundamento conuulſo ruit omnis illa ſtrues veſtrarũ contra rationes noſtras munitionum; & noſtrarũ declarationum, allegationumq; impugnatio. Pauca recenſebo, miſsis pleriſq;, quæ tantùm ad pompam orationis inſerta ſunt. Atq; inprimis quidem cur recognitionem Confeſsionum veſtrarũ, & eorum, quæ corrigi, vel expungi oportuit, particularem notationem detrectauerimus, ſeptem nuper rationes produximus, quarum nulla hactenus confutata eſt. Neque verò eratis ita parum ſagaces, vt ex generalibus noſtrorum notationibus, aſſequi nõ potueritis, quid à vobis corrigi, quid expungi vellet. Inprimis autem illud optimè, ex frequentiſsimis declarationibus ſciebatis, noſtros pauculas, breues, & generales de capitibus doctrinarũ propoſitiones velle: vos tractatum & Confeſsionem volebatis. Hanc corrigi, hanc in breuiorem formam redigi, ſeruatâ in alium locum pleniori tractatione, noſtri poſtularunt. Hoc vobis durum, hoc viſũ fuit impoſsibile, hoc demum eſt quod tam amarè accuſatis, exaggeratis, exacuitis, quaſi factum non ex conſcientia, non ex lege charitatis,

tatis,

tatis, sed ex affectu & suspicionibus, ex obliuione eorum, quæ vtrinq; acta sunt, adiectis etiam non paucis, quæ nos grauiter offendunt, vt cùm interpretationem Instructionis Regiæ, Illustriss. Legati nomine factam, nostramq; declarationem tanquam declamationē, & acuminatam accusationem sugillatis, cùm protestationē Illustris. Cancellarij, & meam, ignominiosam, contumeliosam, iniuriosam reiectionem appellatis, cùm supplementum, voluntate & authoritate Regiâ allatum, viliter compellatis, cùm omnem vestræ Confeßionis correcturam, à nobis toties expetitam, & à S.R.M. requisitam, ad solam expunctionem negatiuarum propositionum reuocatis, cúm solemnitates in priuata correctura non admissas, omißis nostris iustißimis causis, & alijs remedijs, exaggeratis, imò cúm deliberationes à vestris sæpè protractas, nobis tacitè exprobratis: cum de rationibus contra vestra scripta per nos allatis, ita narrationem instituitis, ac si easdem subducere voluissemus Protocollo, cùm tamen inter vtrãq; partem conuentum sit, inserendas esse, si ipsi suas, quas opposuerant inseri vellent. Hæc, inquam, & longè plura, incautè, & asperè dicta vehementer nos lædunt, & iustas parti nostræ extorquent querelas, prouocantq; ad reponendum; neq; deessent, quæ abundè reponi possent, nisi nobis charitas, & beata pax esset cordi. Vos Illustris. & Mag. DD. oratos velim, vt authoritatem vestram interponere velitis, quâ ab his conseßibus arceantur ista partium irritamenta, quæ sola sufficere possent, vt finem potiùs negotio imponamus, quàm vt irritati pro pace, maiora odia domum reportemus. Examinate, si vobis libet, postremæ declarationis nostræ verba singula, nihil profectò reperietis, quo vos oporteat offendi. Rationes cur Confeßiones Vestras non admiserimus, ex nostra parte iustißimas producere voluimus: in vos frustrati negotij inuidiam detorquere non intendimus; liberam vobis defensionem vestri reliquimus. Produxissetis locupletißimas rationes, cur pro Vestris Confeßionibus tanto hactenus opere egeritis, libenter audiuißemus. At quid opus erat tanto in nos

impetu ruere? non insilimus nos in ea, quæ in rem vestram allegatis, vt probetis non fuisse vobis integrū à Confesſionibus illis, resilire.

Habeant illæ rationes robur suum, quod habere aptæ natæ sunt, Fraternè vos audimus. Primò, cùm profitemini vos Fidei vestræ professionem, quam ex Dei verbo hausistis, hominum gratiâ aut metu, in realibus mutare non posse, ne & summæ inter homines leuitatis, & inconstantiæ infamiam, & vilipendij ac inobedientiæ, erga Maiestatē Diuinam crimen grauiſsimum incurratis. 2. Cùm conquerimini iniquum videri nostras Propositiones Protocollo inseri, vestras Confesſiones excludi, quamuis videamini si non plura certè nō pauciora in nostris desiderare. 3. Cùm cōmemoratis vestram Confesſionem iam publicè prælectam esse, idq́; famam loquacem ad exteros extulisse, atq; adeò infame fore, si iam reprobetur. 4. Cùm meministis tandem etiam Regijs manibus per Internuntios vestros oblatam fuisse, ac per hoc veluti nobiliſsimo Protocollo insertam esse, ideoq́; nihil inconsultiùs fingi posse, quàm à Protocollis Partium excludi. 5. Cùm auguramini eâ ratione omnē Protocollorū fidē vacillaturā. 6. Cùm indignamini plurima minoris momenti Protocollis inferri, id verò quod omnium maximū est, excludi. 7. Cùm male de toto negotio ominamini, si semel quod nobis aduersari videtur, reijcimus. 8. Cùm negatis, quidquam deinceps agi posse, si hæc veluti basis, cui omnia inædificanda sunt, euertitur. 9. Cùm dubitatis, quo pacto nos vobiscum vnionem desideramus, si ne vestram quidem sententiā æquis auribus & animis excipere possumus. 10. Cùm interrogatis, quæ tandē alia supersit via ad eximendos vobis vestrisq́; Fratribus errores, quorū vos accusamus. 11. Cùm Confesſionem ipsam accusationi Confesſionis, necessario in eodem Protocollo iungendam esse dicitis. 12. Cùm ab exclusione eius Confesſionis maximū causæ nostræ præiudicium comminamini. 13. Cùm inde luculentum diffidentiæ nostræ indicium & argumentum sumitis. Hæc, inquā, & alia, quæ in defensionem Confesſionum vestrarū signastis retineant

per

per nos robur ſuum, qualicunq; tandem pollere vobis viſa ſunt. Nos in iſta propugnacula, quibus vos tuemini, impatienter nõ inuehimur. Orbi vniuerſo iudicium committimus. Iudicent prudentiſsimi quiq;.

1. Vtrùm crimen ſit propoſitiones condere, vbi propoſitionum locus eſt, & à Confeſsione nouiter condenda abſtinere, vbi aliud agitur. 2. Vtrùm par ſit ratio veſtrarum Confeſsionum, & noſtrarum propoſitonum; quas initio non tantùm non accuſaſtis, ſed mirè laudaſtis, & indoluiſtis, non præhabitas fuiſſe ad exemplar veſtrarum: nunc verò primùm vindicem manum minitamini. 3. Vtrùm prælectio Confeſsionis veſtræ, contra quam & ego, & Illuſtriſſ: D. Legatus Regni Cancellarius ſolenniter proteſtatus eſt, ius ei contulerit, vt inſeratur Protocollo. 4. Vtrùm à manibus Sereniſſ: REGIS, à quo reprehenſæ ſunt, & improbatæ, valorem acceperint. Nam qui S. R. Maieſtatem collaudaſſe Confeſsionem exiſtimant, næ illi vehementer errant. DD. Internuntiorum memoriam, & teſtimoniũ compello. 5. Vtrùm fides Protocolli vacillet, ſi aliquid ſolenniter reprobatum non contineat. 6. Vtrùm in contentis Protocolli rerum magnitudo, an Actorum legitimitas attendenda ſit. 7. Vtrùm à nobis Confeſsiones reijciãtur, quia nobis doctrinæq; noſtræ contrariæ ſunt: an quia eius formæ Confeſsiones, non ſuo loco, nõ ſuo tempore poſitæ, relicto iure & plenâ poteſtate, eadem omnia dogmata alibi integerrimè in publicum producendi 8. Vtrùm conceſſo hoc iure baſis negotij emota ſit. 9. Vtrum æquis auribus & animis inſtructi ſimus, qui ſuo loco, ſuo tempore omnia audire, & excipere paratos nos eſſe, toties denuntiauimus. 10. Vtrum non hæc ipſa ſit aptiſſima via veſtros vobis errores, ſuo tempore, ſuo loco eximendi. 11. Vtrum iuſtum ſit inſeri Protocollo Confeſsionem accuſatam, quæ ex iuſtis alijs cauſis ideo accuſatur, vt non inſeratur. 12. & 13. Vtrum illi ſibi prçiudicent, aut cauſæ ſuæ diffidãt, qui ius ampliſsimũ concedunt, vt ſuo tempore, & loco, integra cauſa doctrinæ noſtræ, in medium proferatur, atq; etiam exactiùs & copioſiùs quàm in veſtra Confeſsione expreſſa ſint.

 Hæc

Hæc, inquam, diiudicent noſtri ac veſtri, & vtriq; de noſtris quoq; cauſis, quibus perſuaſi Confeſsioni tantopere obſtitimus, pronuncient.

Secuti ſumus ſenſum, & deſiderium, nutumq; S. R. M. ſuſcepimus imperium eius, qui in hac cauſa imperare nobis potuit, Illuſtriſſ. Regni Primatis, ab Inſtructione Regia, tanquam optima & ſapientiſsima totius negotij regula, & vnica in hoc æquore Cynoſura, dimoueri noluimus; timori iuſto, & ex grauiſsimis cauſis primitùs concepto, tempeſtiuè conſuluimus; Protocollū ab Eccleſiaſtica cenſura prçcuſtodiuimus; deniq; ſolâ vſurpatione Catholici nominis, cuius inſigne Cōfeſsioni non Catholicæ affixum fuit, à toto negotio & vlteriori tractatione nos detrudi, profeſsi & proteſtati ſum⁹. Hęc ſanè tanti momenti ſunt, vt nō potuerit prudens charitas importunitati veſtræ cedere.

Quod ſi cui veſtrum, iſta non ſatis faciunt, nobis parum eſt, non ab omnibus probari. Nec propterea à noſtra ſententia dimouemur. ad plura veſtrorum noſtrorumq; ſuffragia prouocamus.

Iudicabunt ſine dubio, veſtri quoq; non debuiſſe vos, vnius, non neceſſarij, inutilis, ſuperflui, impertinentis, incōmodi ſcripti gratiâ, in negotio tanti momenti, tantæq; neceſsitatis, tot, & tam diuturnas difficultates faceſſere. Diſpicient, fueritné ad propoſitum finem, bonoſq; progreſſus tale ſcriptum vſq; adeò neceſſarium, vt penitus ſine ipſo non fuerit integrum, ſine vllo incōmodo, adhibitis alijs, melioribuſq;, nec vlli parti aduerſis, aut præiudicioſis medijs, finem proſequi, hoc eſt, itané neceſſarium fuerit, iſtiuſmodi tractatus edere, quin aliâ viâ, alijs medijs licuerit, & explicare partis ſuæ ſententiam, & percipere partis oppoſitæ doctrinam, & vtroſq; partium ſenſus, inter ſe componere, & deniq; videre in quo poſita fuerit hactenus, poſitaq; ſit hodie diſsidij ſum̄a? & an, aut vbi lateat ſpes pacis, ac concordiæ? diſquirent, quid tandem incōmodi accepiſſetis, ſi, dando locum Catholicorum iuſtis rationibus, ſcriptum illud, non dico ſuſtuliſſetis, ſed diſtuliſſetis, & à modo tractatus ac Confeſsionis tranſtuliſſetis in modū ac formam collationis, ita diſpoſitæ, vt ſingulis veſtrarum declaratio-

num

num punctis, proximè & imediatè subijci, & imisceri possent singula puncta declarationū nostrarū. Quid enim amplius à nobis, vel vos ipsi requirere potuistis? vel requirant deinceps quãuis rigidissimi Iudices.

Iam verò nostri, vt nihil aliud habeant, cur pro nobis pronuncient, vnum illud, ad reprobandam Confessionem vestram, sufficisse abundè dicent, quòd obtrusa sit sub titulo Catholicæ doctrinæ.

Duplici iure hoc nomen nobis asserimus, Ratione & Præscriptione. Vos hactenus neutrum probastis. Multa à vobis dogmata, quæ Catholica sunt; credi, & doceri non diffitemur. Sed quemadmodum annulus aureus in torque æneo, non facit torquem aureum; ita nec vna veritas doctrinam Catholicam. Indiuisibile est ex sua forma nomen Catholicum, aut totum tenetur, aut totum perditur. Nec de eo plura. Restabat, quæ diffusè contra particulares quasdam in Cōfessionem Vestram notationes regessistis: Compendio decurram.

1. Negatiuas Propositiones doctrinæ vestræ, nemo nostrum excludere voluit, sed oppositiones affirmatiuarum, simul & negatiuarū; quas ad extremā primæ Actionis partem pertinere, non ignoratis.

2. Doctrinæ falsò nobis imputatæ, non hìc à nobis repellendæ, sed à vobis omittendæ fuerunt, eæ præsertim quas à nobis iam damnatas esse constabat. 3. Sententiæ priuatæ quorundam Doctorum inserendæ non erant inter primas illas propositiones, quæ esse debebant, veluti semina & themata totius negotij; & ex præliminaribus conuentionibus sciebatur, nihil allegandum esse, nisi ex libris symbolicis, vel consensu totius Ecclesiæ Nostræ 4. Corollaria quoq; inter Doctos simplicibus assertionibus inseri non solent.

5. Doctrinæ nostræ declaratio, præsertim non satis æqua, propositionibus vestris immisceri non debuit, & nobis relinquenda fuit pro altera parte primæ Actionis, vti requirebat instructio.

6. Non equidem negamus, potuisse absolutè loquendo partes illas primæ Actionis in vno scripto confundi: at in hac causa, vbi agendum fuit de partium tantopere sibi aduersantium sensu, nihil magis

optandum fuit, quàm distincta tractatio, & progressio per gradus, ascendendo; à facilioribus ad difficiliora. Nec plura.

Namq; quæ ad extremum de nostris propositionibus examinandis adijciunt, vel minæ sunt, vel nostra ipsorummet desideria: quid enim amplius expetimus, quàm vt nostræ vestræq; propositiones examinentur, cùm fuerit declarandi, & disquirendi locus? sed vos imprimis de integro tractatu propositiones facite: iam pridem promptitudinē nostram obtulimus, & vestram non semel euocauimus, duobus semper adiectis conditionibus. 1 Vt scripta toties repulsa sub hac forma Protocollo inserenda non obtrudatis. 2. Vt in omni deinceps Actione, teneatur modus præscriptus in Instructione Regia, à qua (quod aiunt) longiùs nostros hactenus abijsse, quàm vestros, mihi nouum visum est, & comminationem probandi, eo spectare existimo, vt noua excitetur concertatio, quâ reliquum tempus trahatur.

Deniq; ea quæ de modis in Principali negotio procedendi, nostris, non sine accusatione & censura opponere vobis placuit; reieceramus ad binos ternosué partium Theologos. Dispexerint illi, quid agi potuerit; & iam possit, ac debeat: quanquam vt (quod sentio) dicam intempestiuum mihi iam visum est, de modis agendi differere; & vereor, ne exhibeant orbi ridendam potiùs operam, quàm probandam. Quis enim vnquam, cùm negotio imponendus est finis, de modo primùm agendi disputat? Procedant tamen: vtinam verò maturiùs actum fuisset! Si benè aduertere vultis, eum demum modum amplexi sunt vestri, quem toties palam, & priuatim suggesimus: & in ijs tribus modis, quos nuperrimè obtulimus, substantia cum vestro postremo, prout à vobis declaratus est, eadem est. Propter Notarios Iuratos nuper ad priuatā formationem thesium, à vobis non admissos, nostra aliquoties consilia repulsa sunt, nunc tandem probatis ipsi Notariorum ab isto examine absentiam. Vtinam iam in ipsa negotij extrema deuolutione fructum aliquem carpamus, & saltem ad metas bono populi Christiani plausu coronemur.

Inte-

Interim etiam atq; etiam obſecro, charitatem teneamus, & Veſtra imprimis Illuſtriſſ. Dñatio Illuſtriſſ. Legate nihil concedat, nihil permittat, quo fieri poſsit, vt diſcedamus irritati.

Seßio Soluta.

SESSIO XXXVI. ET VLTIMA.

Die vigeſimâ primâ Nouembris.

In præſentia Illuſtrißimi D. Legati, & omnium partium Deputatorum, Illuſtriß. D. Caſtellanus Chelmenſis ſic locutus eſt.

Ad præſcriptum proximum à DD. Catholicis 18. Nouembris inſinuatum, iam non replicamus, quia tempus id nunc non permittit. Præterea honorantes perſonam Illuſtrißimi & Reuerendißimi Dñi Epiſcopi cuius nomine prælectum fuit, cuiuſq; & humanitatem & ſuauitatem tractationis hic experti ſumus, a reſponſo ſuperſedemus. Hoc tantùm nos afficit, quod dicimur viliter compellaße ſupplementum S. R. M. quod longißimè a nobis abeße profitemur, & quod is, qui ſcriptum noſtrum leget, facilè etiam iudicabit. Reſpondit Illuſtris & Adm. R. D. Zawißa, Quemadmodum in charitate Colloquium hoc cœpimus, ita vt in charitate finiatur optamus. Theologi etiam noſtri habuerunt quod reſponderet, ad illud proximũ DD. Reformatorum ſcriptum: ſed quia tempus nos excludit, & vt oſtendamus fraternam Charitatem, etiam ſuperſedemus.

Eadem Seßione obtulerunt DD. Catholici Remanifeſtationem contra DD. Auguſtanorum die 9. Nouemb. inſinuatam Manifeſtationem. Quam cum DD. Auguſtani admittere nollent, niſi eâ conditione, vt ipſis liberum eßet reproteſtari: cenſuit Illuſtriß. D. Legatus, rem hoc pacto in infinitum proceßuram adeoq; præſtare, vt ros in ſuſpenſo maneat. Quod mediũ licet Parti Catholicæ præiudicioſum viſum ſit, condeſcendendo tum authorita-

rita-

ritati Illustriß. Legati & angustiis temporis etsi iam de Remanifestatione antea conuentum eßet, studio tamen Pacis & Charitatis in hoc digreßu retinendæ, modestè ferendum duxit. Cui etiam medio, ab Illustrißimo D. Legato proposito Pars Augustana acquieuit. Seßio soluta & Colloquium, mutuâ valedictione & in fraterna charitate.

Georgius Tyßkiewic, Episcopus Samogitiæ, vti Præses Theologorum Catholicorum mpp.

Joannes de Leßno Leßczynski, Castellanus Gnesnensis mpp.

Zbigneus de Goray Gorayski, Castell. Chelmen. Testor ita Actum esse. mpp.

Stanislaus Droheiowski, de Droheiow, Testor ita Actum esse, mpp.

Adamus Kos S. R. M. Secretarius Canonicus Kielcensis, hoc Protocollum conscripsi, & in ordinem digessi, tanquam Iuratus eiusdem S. R. M. Notarius in Colloquio Charitatiuo Thoruniensi.

Fridericus Meyboch Archipresbyter Elbingensis Canonicus Gudstadiensis S. Theologiæ Doctor, hoc Protocollum conscripsi, & in ordinem digessi tanquam iuratus a parte Catholica Notarius in Colloquio charitatiuo Thoruniensi.

Ad mandatum S. R. Maiestatis D. mei Clem. *Acta hæc Conuentûs Thoruniensis, ad Regij & Archiepiscopalis Protocolli fidem, typis Warsauiæ descripta, ex speciali Commissione Illustriss. D. Castellani Chelmensis, cum Protocollo partis Reformatæ accuratè ac diligenter contuli, nec quicquam discriminis, quod quidem ad essentialia attinet, in ijs deprehendere potui. Curiositati tamen & forte an scrupulis nonnullorum vt eatur obuiam, paucula quædam tuis, candide Lector, oculis inspicienda propono, judicandumq; annon fieri potuerit, vt interdum manus Notarij alicuius tardior cursum verborum loquentis & linguæ velocitatem assequi nō potuerit. Paucula ea sunt, quæ rem ipsam afficere videri queant: pluscula, vbi Typographi operis errandi forsitan occasio præbita. Minuta planè, & vocis in alterius synonymæ mutationem, tituliq; alicubi additionem aut omissionem, verborumq; transpositionē, scias me non adeò moratum. Vale. Warsauiæ, 2 Iun. An. Christiano 1646.*

Ioannes Wundergest.

Protocollum Reformatorum non habet proœmium illud, quod in Warsauiensis Editionis extat frontispicio, Quaternione A. pag. 1. 2. & principio 3. Sed ita incipit: Illustrissimus ac Excellentissimus D. GEORGIVS à TĘCZYN Dux in Ossolin, S. R. I. Princeps, & Supremus Regni Cancellarius, ad præsens negotium pacificè tractandum, & Fraternè continuandum, à S. R. M. Legatus, in hunc modum auspicatus est. *REDIVIVVM &c.*

	PROTOCOLL. REG.	PROTOC. REF.
A 2. p. 2.	Tranquillâ Collocutione.	Tranquillâ collatione.
C 1.	Vniuersus Clerus & populus Chr.	Vniuersus Catholicus & pop: Ch.
C 3.	Louicij VI. Mensis Iul.	Lou. XVII. Mensis Iulij.
D 1. p. 2.	Conditiones pro prima Actione, quæ quidem DD. Reformatis eâdem die ab illis exhibitæ sunt Illustriss: D. Legato insinuarunt, DD. verò Augustanis non nisi 31 Augusti, & sunt istæ.	Conditiones pro prima Actione, Illustriss: D. Legato insinuarunt, quæ quidem DD. Reformatis eâdē die ab illo exhibitæ sunt, DD. verò Augustanis non nisi 31 Augusti. Sunt autem istæ.
D 3. p. 2.	Sic me Deus adiuuet, & hæc Sancta Dei Euangelia.	Sic me Deus adiuuet, & Sanctum Dei Euangelium.
E 2. p. 2.	Sibi arrogatæ Superioritatis	Sibi arrogandæ Superioritatis.
H 3.	Liberum erit duabus reliquis, in id consentientibus, ex Protocollis, supra dicto modo, seruatisq; ijsdem legibus, vel ex Transumptis legitimè subscriptis Typo	Liberum erit duabus reliquis, in id consentient. supra dicto modo, seruatisq; ijsdem legibus, ex Protocollis suis, vel Transumptis legitimè subscriptis Typo

	Reg.	Ref.
	publicare. Indicta est Sesſio in ſequentem diem.	publicare. Seſsio ad craſtinum indicta.
Bb 4. lin. 6.	Vniuerſum negotij curſum iuſtiſsimè ex noſtra parte ſiſtere.	Vniuerſum negotij curſum ex noſtra parte ſiſtere.
Dd 3. p. 2. l. 3.	atque Antiſtites.	Adſtites.
Ff 2.	reſpondendi poteſtatem ſibi reſeruauit.	Poſt hæc verba: reſp. pot. ſibi reſ. Protocollum Reform: iſta habet: Soluta Seſsio, & in ſequentem diem indicta.

SPHALMATA TYPOGR.

A 2	æſtro.	œſtro.
A 3. lin. 3.	quis dubitat?	quis dubitet?
ibid.	ad ſecundanda eius vota.	eius Maieſtatis vota.
A 4.	idq; in votis habentes, Fraternus.	idq; in vot. hab. vt Fraternus.
lin. pen	ipſo Orbis iudicio.	ipſius Orbis iud.
B 4. p. 2.	Functio DD. Deputatorum.	Functiones Illuſtr. & M. DD. Dep.
C 2.	R. P. Damalevvicz,	R. P. Stephanum Domalevvicz.
C 2. p. 2.	Cuſtodem Samogitiæ,	Cuſtodem Eccleſ: Cath: Sam:
C 3.	illud optari,	illud aptari.
C 3. p. 2.	ſanguinis guttam	Sangu: noſtri guttam.
	Proinde ac ſi vereamur,	Proinde etſi vereamur.
C 4.	die 25 Iulij,	die 25 Iunij.
	ſuperioris ſæculi Anno 1530.	ſup: ſæc: An: 30.
	eiuſq; glorioſiſsimæ record:	eiq; glor: record:
D 1. l. 4.	Nadaboth ſpontaneum,	Nadaboth ſpontaneitatum.
	non eſſe opus, ſuæ	non eſſe opis ſuæ.
D 1. p. 2.	Sed etiam eiuſdem Regni,	Sed etiam vbi extra eiuſdē Regni.
D 2. p. 2.	Quæ pars id quod affirmat in probando.	Quæ pars in probando id quod affirmat, & ab adu.
D 3.	à Conſenſu delectorum,	à Conſeſſu delectorum.
D 3. p. 2.	Cathalogus,	Catalogus. idem ſphalma occurrit [& alibi.
D 4.	Neopoleos,	Neapoleos.
	alijs ſubſtituere,	alios ſubſtituere.
pag. 2.	Georgius Lætus Diſtrictus Ruſsiæ,	Georg: Lætus Diſtrict: Lublinen: Conſen.
E 3. p. 2.	Principijs quæ noſtræ Propoſit: nec non parallela	Princip: quæ naturæ Propoſition. nec non parallelia.

E 4. lin. 3.	in ijsdem literis,	in ijsdem sacris literis.
	Sententiam præferunt,	Sententiam referunt.
F 1. l. antep.	interpretario	interpretatiuo.
F 2. lin. 5.	homogæneum,	homogeneum.
F 4. p. 2.	Euthichianorum,	Eutychianorum.
G 2. p. 2.	debito ponendi sententias.	debito promendi sent:
H 1.	rapsodias,	rhapsodias.
J 3. p. 4.	Euthychetis,	Eutychetis.
K 3.	doctina legis,	doctrina leg.
M 2.	sanguinem perfundere,	sanguinem profundere.
M 3.	Quoad 3.	Quâ 3.
N 2.	Quæ in Concilio definita	Quæ in Concilijs def.
P 1. lin. 4.	& stabilienda,	ad stabilienda.
P 3 pag. 2.	disertatio,	dissertatio.
Q 4.	ex aliqua eloquentis,	ex aliqua loquentis.
	breuibus & simplicibus,	breuibus, simplicib: & perspicuis.
R 1. p. 2.	Rñdme, Illustrme, Illustrmi,	Reuerendissime, Illustrissimi.
R 3. p. 2.	synezite,	synezitéi.
R 4.	visus eart.	visus erat.
R 4. p. 2.	dato iam prius	dato tamen prius resp.
Ibid:	Acta legerentur,	Acta relegerentur.
S 2. p. 2.	tenuissimè læsionis,	tenuissimæ læsionis record.
S 3. lin. 2.	fore,	foret.
lin: vlt:	vt alia moliamur,	vt talia moliamur.
S 3. p. 2. lin: vlt:	vsitatissmo,	vsitatissimo.
S 4. p 2.	risum Sardium,	risum Sardonium.
T 2. p. 2.	è proprio loco maximè longè deturb:	è propr: loco longè deturbatũ, maximè credimus.
V 3.	ex munere Illust: D. Legati,	ex munere Legati.
V 3. pag. 2.		*Deleatur signum parentheseos post vocem* vestrâ, *& alterum ante vocem* sicut.
lin: penult:	vel Partis securit:	vel Pactis securitatem.
V 4.	consultusq; ,	consultiusq;.
X 1. lin. 5.	haud inalti.	haud inuiti.
X 4. pag. 2.	catafractum,	cataphractum.
Y 1. lin: 4.	Sistemate,	Systemate.
Y 2. lin: 1.	ex Præsidibus S. R. M.	ex Præsidibus à S. R. M. deput.

Y 3. pag: 2.	Ne Sessiones publicè fiant, Sed coacti,	Ne Sessiones publicæ fiant; Sed quasi coacti.
Y 4	Spem habere possimus vlterioris,	Spem habere possimus solidiorem vlterioris neg.
Y 4. p. 2. l. pen:	totius partis mentem ap:	totius partis meæ mentem aperui.
Aa 1.	Qua finitâ,	Quâ declaratione finitâ.
Aa 2. pag: 2.	posset remederi,	posset mederi.
Aa 3.	eò quòd optimè omninò meminissent,	eò quòd optimè omnium mem: partes.
Aa 4.	deliberando triduum est consumptum.	deliberan: triduum integrum est consumpt.
Cc 1.	alium scriptorum formam & ordinem, qua,	alium scriptorum ordinem & formam, qua.
Ee 1. lin: 6.	satisfactione,	sanctificatione.
Ee 2.	eo rationibus illis,	& rationibus illis.
Ee 3	An pleriq; suspicabuntur,	Annon pleriq; suspicabuntur.
pag: 2.	ac Conuentum Orlen.	ad Conuentum Orlen.
	alia nouissimè,	alia nouissimæ huic declarat.
	attingere maluimus,	attingere malumus.
Ee 4. p. 2.	vt quæ propositiones,	vtque proposit.
Ff 2.	proponendi nobis nostrum responsum, quæ scripta,	proponendi nostrum responsum, quæ sumpta.
	Delata est Sessio,	dilata est Sessio
Ff 2. p. 2.	Tam præliminarium,	tum præliminarium.
Gg 2. l. vlt:	expressa sint,	expr: sit
Gg 4	Ad præscriptum prox:	Ad Scriptum proximum.
l. penult:	vt ros,	vt res.
lin: vlt:	condescendendo tum auth:	condescend: tamen authoritati.

